

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Σάββατο 31 Δεκεμβρίου 2022 - Κυριακή 1 Ιανουαρίου 2023 • Έτος 150 • Αρ. φύλλου 747

Κυπριακή Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα

www.kathimerini.com.cy | €2,90

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Να εισακούεται η Εκκλησία στο εθνικό θέμα

Η Εκκλησία δεν θα περιοριστεί μόνο στο να εκφράζει την άποψή της, αλλά θα επιδιώξει ο λόγος της να εισακούεται, λέει στην «Κ» ο Αρχιεπίσκοπος Γεώργιος. Στα οικονομικά υπόσχεται περισσότερη διαφάνεια τονίζοντας πως η Εκκλησία θα πρέπει να είναι προσεκτική με ποιους συνεργάζεται. **Σελ. 6**

ΠΡΑΣΙΝΗ ΓΡΑΜΜΗ

Πλαστικό και χαρτί από τα Κατεχόμενα

Διευρύνεται η λίστα επεξεργασμένων προϊόντων μη ζωικής προέλευσης, τα οποία θα διακινούνται και θα διατίθενται από τα Κατεχόμενα προς τις ελεύθερες περιοχές και σε όλη την ευρωπαϊκή επικράτεια, στο πλαίσιο του Κανονισμού για την Πράσινη Γραμμή. **Σελ. 4**

ΝΙΚΗ ΧΑΡΜΑΝΤΖΙ

Το μήνυμα της κάλπης στην τ/κ κοινότητα

Η νίκη στους δήμους Λευκωσίας και Αμμοχώστου την περασμένη Κυριακή στα Κατεχόμενα στέλνει πολιτικά μηνύματα, ενώ παράλληλα διαμορφώνει και πολιτικές τάσεις εντός της τουρκοκυπριακής κοινότητας για το επόμενο διάστημα. **Σελ. 4**

ΓΡΑΦΟΥΝ - ΜΙΛΟΥΝ ΣΤΗΝ «Κ»

ΝΙΚΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ

Οι τράπεζες διαχείριση του επιτοκιακού κινδύνου. **Σελ. 5**

ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ Α. ΟΜΗΡΟΥ

Εισερχόμενοι στο 2023. **Σελ. 8**

ΧΑΡΙΔΗΜΟΣ ΤΣΟΥΚΑΣ

Με όρους καταναλωτικών η επιλογή υποψηφίου. **Σελ. 9**

ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΑΜΜΑΣ

Οι τράπεζες μπορούν να ανταπεξέλθουν στις πιέσεις. **Οικονομική, σελ. 4**

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΙΣΙΡΛΗΣ

Μονόδρομος η αύξηση της προσφοράς στα ακίνητα. **Οικονομική, σελ. 6**

Για ποιον κτυπά η καμπάνα του 2023

Οι προεδρικές εκλογές θα κρίνουν το πολιτικό μέλλον του Αβέρωφ Νεοφύτου και του Στέφανου Στεφάνου

Το 2023 είναι το έτος που σηματοδοτεί την αλλαγή φρουράς στο προεδρικό αλλά και εξελίξεις στην κοιμματική σκακιέρα. Τα δύο μεγάλα κόμματα βρίσκονται αντιμέτωπα με τον σοβαρό κίνδυνο αποκλεισμού στον β' γύρο και αυτό θα έχει αναπόφευκτα αντα-

νάκλαση τόσο στον Στέφανο Στεφάνου όσο και στον Αβέρωφ Νεοφύτου. Η κίνηση του Προέδρου του ΔΗΣΥ Αβέρωφ Νεοφύτου να διεκδικήσει την Προεδρία της Δημοκρατίας ενέχει το μεγάλο ρίσκο να χάσει και το κόμμα, στο ενδεχόμενο που πηττηθεί. Ήδη

υπάρχουν συζητήσεις για την επόμενη μέρα. Ο Στέφανος Στεφάνου, ο οποίος δεν φάνηκε θερμός υποστηρικτής της υποψηφιότητας Μαυρογιάννη, θα έχει να αντιμετωπίσει ένα πολύ βαρύ κλίμα με την εσωστρέφεια να εντείνεται, το ενδεχόμενο να προκύψουν

νέα κόμματα στον χώρο και το πολύ πιθανό σενάριο αποχώρησής του από το πηδάλιο στο ενδεχόμενο αποκλεισμού. **Σελ. 7**

✓ **Το μετέωρο βήμα του ενδιάμεσου χώρου. Σελ. 8**

Η ζωή βρίσκει τρόπο να γιορτάζει

Οδησός, καλοκαίρι 2022. Ενα αλλιώτικο καλοκαίρι με οδοφράγματα από αμμόσακους στην καρδιά της ιστορικής πόλης, μπροστά σε ένα τοπό-σπυρτό της, το κτίριο της όπερας. Ελάχιστα περαστικοί. Και μια σκηνή που στην εμπόλεμη Ουκρανία του '22 μοιάζει με ανορθογραφία. Ομάδα αποφοίτων σχολείου, 18χρονα αγόρια και κορίτσια χορεύουν. Ο χορός βιντεοσκοπείται. Γίνεται ποστ στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ταξιδεύει παντού σε ολόκληρο τον κόσμο. Στέλνει μήνυμα δύναμης, ελπίδας, αισιοδοξίας. Ακόμη και σε καιρό πολέμου, ακόμη και μέσα στην αγωνία, την οδύνη και τη φρίκη, η ζωή πάντα θα βρίσκει τρόπο να γιορτάζει. Ευχή μας να είναι το 2023 που ξημερώνει γεμάτο από τέτοιες στιγμές.

Η θαυμαστή ζωή της Maureen

Ιστορίες της διπλανής πόρτας

Από το βορειοδυτικό Καμερούν στην οδό Αισχύλου στο ιστορικό κέντρο της Λευκωσίας, η Maureen διηγείται στην «Κ» την ιστορία της. Πώς έφτασε στην Κύπρο, ποιες ήταν οι δυσκολίες της αλλά και πώς δημιούργησε με επιτυχία το δικό της αφρικανικό εστιατόριο. **Σελ. 10**

Η Κύπρος έκανε βήματα για 85 εκατ.

Αρκετά ορόσημα που θέτει το Ταμείο Ανάκαμψης έχουν ήδη επιτευχθεί

Από 18 κομμάτια αποτελείται το παζλ των οροσήμων που θέτει το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, προκειμένου να καταβληθεί στην Κύπρο η δεύτερη δόση ύψους 85 εκατ. ευρώ. Και αυτά τα 85 εκατ. ευρώ θα είναι σε μορφή «χορηγίας» και όχι «δανείου», από τα συνολικά 1,1 δισεκατομμύρια ευρώ που δικαιούται η Κύπρος από το Ταμείο.

Μετά την εκταμίευση της προκαταβολής των 157 εκατ. τον Σεπτέμβριο του 2021 και της πρώτης δόσης στις αρχές Δεκεμβρίου 2022 ακολουθούν εννέα ακόμα δόσεις από τον Μπχανισμό. Σύμφωνα με πληροφόρηση από το υπ. Οικονομικών, η Κύπρος βρίσκεται πολύ κοντά στην επίτευξη των πλείστων οροσήμων. **Οικονομική, σελ. 3**

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Η ελπίδα για τη νέα χρονιά

Ο χρόνος που πέρασε ήταν καθαρά προεκλογικός, με τις αντιπαραθέσεις να βρίσκονται συνεχώς στο κόκκινο. Υποδεχόμενη το 2023 η Κύπρος θα βρεθεί ενώπιον μεγάλων εξελίξεων στην ευρύτερη περιοχή. Οι γεωπολιτικές εξελίξεις θα πρέπει να βρίσκονται πάντα στο μικροσκόπιο της Λευκωσίας όμως την ίδια στιγμή, με την ανάληψη των νηνών από τον νέο Πρόεδρο της Δημοκρατίας, θα πρέπει η πολιτική ηγεσία του τόπου να αφήσει πίσω την τοξικότητα των τελευταίων μηνών και να φροντίσει να μεταφέρει την ελπίδα στους πολίτες για το αύριο. Καλή χρονιά!

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΣΤΟ ΕΝΘΕΤΟ «ΤΕΧΝΕΣ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΑ»

ΕΚΘΕΣΗ

Μία νέα οπτική της πραγματικότητας

Ο Ισλανδοδανός Ολαφουρ Ελίασον, ένας από τους κορυφαίους σύγχρονους δημιουργούς, μας προσκαλεί στο Palazzo Strozzi στη Φλωρεντία, όπου φιλοξενείται η μεγαλύτερη έκθεση που ο ίδιος έχει παρουσιάσει ποτέ στην Ιταλία, μια σύνθετη δουλειά με τίτλο «Nel tuo tempo» (Στην εποχή σου). **Τέχνες, σελ. 1**

ΙΔΕΕΣ

Τέχνη και ψυχαγωγία σε σταυροδρόμι

Οι προσφερόμενες εμπειρίες του Sandbox VR θα επιφέρουν αλλαγές στην αντίληψη του εαυτού και θα υποχρεώσουν το «μαζί» να πάρει μορφές τις οποίες δεν μπορούμε να διανοηθούμε σήμερα. **Τέχνες, σελ. 4**

ΧΟΡΟΣ

Συστίνουν την Κύπρο στον κόσμο, χορεύοντας

Ο Χρίστος και η Ελένα Σιακαλλή, συνεχιστές της Σκολής Χορού Σιακαλλή, μιλάνε στην «Κ» για τη χορευτική παράδοση που συνεχίζουν να μεταλαμπαδεύουν στις νεότερες γενιές. **Τέχνες, σελ. 5**

«Τράπεζα της Χρονιάς 2022» στην Κύπρο
από το διεθνές έγκυρο οικονομικό περιοδικό **The Banker**

Τράπεζα Κύπρου

HUBLOT

BIG BANG INTEGRAL
TIME ONLY
YELLOW GOLD

Vassos Eliades Accessories Ltd
Nicosia - Limassol, Tel.: 22 897 361

ΤΑ ΙΟΥΛΙΑΝΑ / Γράφει ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Τα βραβεία της χρονιάς

Το διαμέρισμα της οδού Κωστή Παλαμά φάνταζε πιο γιορτινό από ποτέ, με κυρίαρχο στοιχείο τις χριστουγεννιάτικες ανθοσυνθέσεις της Αυγούστας και την άφθονη σαμπάνια που σέρβιραν ευσταλή αγόρια με αξιοσημείωτο εξωτερικό κόσμο. Η Ιουλία Παλαιολόγου Ουίλσον εμφανίστηκε με υπέρκομφο κοστούμι Yves Saint Laurent, στιλιστικό κειμήλιο της εποχής Λεφτά Υπάρχουν, ενώ ένα κουαρτέτο έπαιζε αδέχαστες επιτυχίες της Κλειούς Βερνάρδου και του Τόνι Βαβάτσικου. Ιδού το σκεπτικό των Βραβείων 2022:

Κολακεία της χρονιάς: στον ΑΘΩ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗ για τη μνημειώδη ανάρτησή του, ημερομηνίας 26.07.2022, με την οποία ανέβασε την κομματική κολακεία στον ένα και μοναδικό ΗΓΕΤΗ σε άλλο επίπεδο: «Ο Νικόλας Παπαδόπουλος βάζει το όνομα του δίπλα στους μεγάλους ηγέτες. Οι ηγέτες βάζουν τον τόπο πάνω από το εγώ. Οι ηγέτες ταυτίζονται με την κοινωνία και τον λαό. Οι ηγέτες αναδεικνύονται στις δύσκολες όχι στις εύκολες αποφάσεις. Η συμφιλίωση των πολιτών με την πολιτική ξεκινά σήμερα».

Κατράκυλα της χρονιάς: στον πρώην ΔΗΣΥ, τέως ΕΛΑΜ και νυν ανεξάρτητο βουλευτή ΑΝΔΡΕΑ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ για την άοκνη προσπάθειά του να αποδείξει ότι δεν έχει πάτο η κατηφόρα. Διδακτικό παράδειγμα η ανάρτησή του: «Περαστικά στους όπου Ευρώπης πικραμένους, πονεμένους, ΛΟΑΤΙΚ, λαθρομετανάστες, πολυπολιτισμικούς, εθνομηδενιστές, αλαβρούς, φτανούς, πουλημένους, εξαγορασμένους, ψευτοδημοκράτες, διενιστές και σε όλα τα ορφανά του Μαρξ» καθώς και το παραλήρημά του στη Βουλή για την «πορνική μορφοφιλική θύελλα».

Βουζουνόπατος της χρονιάς: στην ΕΛΕΝΗ ΣΤΑΥΡΟΥ, για το πικρό

Η Ιουλία Παλαιολόγου Ουίλσον ανάνγνωσε το σκεπτικό των “Βραβείων Της Χρονιάς 2022” σε μια λαμπερή τελετή όπου έρεε ο καμπανίτης.

χαστούκι στη σοβαροφάνεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Σύμφωνα με ασφαλείς πληροφορίες από τις Βρυξέλλες, όταν η Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν διάβασε το βιογραφικό της νέας ευρωβουλευτού (“I have studied the inaccessible! I have inside me the Parthenon columns and the Lord’s Cross!”) ακούμπησε επάνω στον ώμο της Επιτρόπου Κυριακίδου και σε άπταιστα γερμανικά ψιθύρισε: «Stella, den echoume hypothesi».

Copy paste της χρονιάς: στον επικοινωνιολόγο ΓΙΩΡΓΟ ΦΛΕΣΣΑ για την ακομπλεξάριστη αντιγραφή της εξαγγελίας υποψηφιότητάς του Νίκο Χριστοδουλίδη. Οι σαράντα επτά (47) “πινελιές” από την ομιλία του Ιωάννη Κασουλίδη, απέδειξαν

πρώτον ότι δεν υπάρχει παρθενογένεση στις προεκλογικές ιδέες και δεύτερον ότι το απροκάλυπτο ξεπατίκωμα δεν δύναται να φρενάρει τις φωτογενείς πολιτικές καριέρες.

Τατάς της χρονιάς: στον ΝΙΚΟ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗ. Το πνευματικό του τέκνο Μαυρίκιος Μαυρίκιου ενημέρωσε το φιλοθεάμον κοινό με μια εύγλωτη ανάρτηση: «Συνάντηση κορυφής απόψε ο νονός μου, πρόεδρος της Κύπρου μας γνωρίζει την Ιλάνια. Δώσαμε το πρώτο προσκλητήριο. Επόμενη συνάντηση ο γάμος μας τον Αύγουστο». Ο ευτυχής τατάς όχι μόνο παρέστη στο γαμήλιο kitschella party αλλά και η ευτυχής (έπισ) νούνα εμφανίστηκε με δύο outfits απογειώνοντας το κοσμικό υπερθέαμα της χρονιάς.

Βενσερέμος της χρονιάς: στον υποψήφιο για την προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας ΧΑΡΑΛΑΜΠΟ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ. Με ένα πλούσιο βιογραφικό (ΕΔΟΝ, Θύρα 9, ΟΜΟΝΟΙΑ 29Μ) και τολμηρές ενδυματολογικές επιλογές (ρεντικότες, παπιγιόν και γιλέκα) κατέθεσε μια ρηζικέλευθη προεκλογική πρόταση με έμβλημα ένα κόκκινο αστέρι και μια γραθιά που σπάει τα δεσμά. Το εύγλωτο πολιτικό του σλόγκαν («Για ανειρήνευτους αγώνες ταξικούς μέχρι την τελική ανατροπή του υφιστάμενου πολιτικού συστήματος») αποτελεί βεβαίως μια γραθιά στα μούτρα του αστικού κατεστημένου.

Υπαρκτός Σουρεαλισμός της χρονιάς: στην υποψήφια για την προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας

ΤΣΕΛΕΣΤΙΝΑ ΝΤΕ ΠΕΤΡΟ. Η Κύπρια σοπράνο προτού ασπαστεί τον καθολικισμό και αλλάξει όνομα ήταν γνωστή ως Έμιλυ Ζαχαριάδου, εγγονή του εκ των ιδρυτών του ΔΗΣΥ Λεάνδρου Ζαχαριάδη. Αφού πέρασε από το ΕΛΑΜ αποφάσισε να δώσει την εκλογική μάχη στηριζόμενη στις δικές της δυνάμεις, καταθέτοντας 69 Χρυσές Αποφάσεις για την εσωτερική διακυβέρνηση. Κατά γενική ομολογία, πρόκειται για το πετράδι του στέμματος της προεκλογικής εξτραβαγκάνζας.

Ελέφαντας της χρονιάς: Ένα ακόμα βραβείο για τον ΝΙΚΟ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗ ο οποίος ερμήνευσε, με θαυμαστή υποκριτική δεινότητα, τον περιβόητο πλέον ελέφанта στο δωμάτιο. «Δεν θέλω να εμπλακώ

στον προεκλογικό αγώνα. Θέλετε να εμπλακώ και να δημιουργώ έχθρα μεταξύ των οπαδών του κόμματός γιατί κάνουν άλλη επιλογή;» αναρωτήθηκε. Κι έπειτα έριξε λίγο ακόμα λάτι στην πληγή (του Αβέρωφ) λέγοντας ότι δεν επιθυμεί «όπως στρέψει συναγερμικούς εναντίον συναγερμικών».

Τηλεοπτικό Έπος της χρονιάς: στον ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΡΕΚΛΑ για τη δημοσιογραφική του βιρτουοζιτέ στα (λεγόμενα) debate του Sigma. Επειδή αφενός κατάφερε με τις ερωτήσεις – παρεμβάσεις – διαγγέλματά του να παράλρηει το Twitter («ο νέος είναι ωραίος, μα πάντα ευτυχώς ο παλιός είναι αλλιώς») και αφετέρου επειδή το απaráμιλλο στίλ του δεν αντιγράφεται. Διδακτικό παράδειγμα, η επική ερώτηση προς τον (επίσημο) υποψήφιο του ΔΗΣΥ: «Πώς ο βασιλιάς της Τροίας, ο πανούργος και πανέξυπνος Αβέρωφ Νεοφύτου, επέτρεψε να μπει μέσα ο δούρειος ίππος και να πέσουν τα τείχη;»

Μελόδραμα της χρονιάς: στον ΑΒΕΡΩΦ ΝΕΟΦΥΤΟΥ. Παραθέτουμε επί λέξει ένα μικρό απόσπασμα από τον συγκλονιστικό μονόλογο, το δραματικότερο ίσως κρεσέντο μιας συγκινησιακά φορτισμένης προεκλογικής περιόδου: «Εάν υπάρχει σήμερα πολιτικός πρώτης γραμμής που έχει τα αναγνώματα τα δικά σας, εν είναι άλλος από τον πρόεδρο του ΔΗΣΥ. Εν τζίαι γεννήθηκε ούτε σε τζίκια ούτε σε σαλόνια. Εν μες τις αυλατζιές τζίαι μες τις μάντρες που γεννήθηκαν. Ο μακαρίτης ο πατέρας μου σχεδόν ως τα 100 του επάνεννε στο κοπάδι του. Εν τζίαι λλιο παράδοξο ο φίλος μου ο Νικόλας να εν με τους φτωχούς και τους αδύνατους τζίαι ο πρόεδρος του Συναγερμού που γεννήθηκε μες τη μάντρα που ένα βοσκό τζίαι μια βόσσαινα να εν το κεφάλαιο».

stavros.christodoulou@gmail.com

Ο ΦΙΛΙΣΤΩΡ

Επιλογή και επιμέλεια:
ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΗΝΑΚΑΚΗΣ, ΜΥΡΤΩ ΚΑΤΣΙΓΕΡΑ

90 χρόνια πριν στην «Κ»

1.1.1933

ΕΚΑΤΟΝ ΕΤΗ: Τον Ιανουάριο του 1833 έφθανε εις το Ναύπλιον ο πρώτος Βασιλεύς της Ελλάδος και εκρότουν διά πρώτων φορών χαρμόσυνα του Αγώνος τα πυροβόλα και ηκούοντο αι πρώται ζητωκραυγαί και εξεστομίζοντο αι πρώται προς το Μέλλον επαγγελίαι. Βρέφος ακόμη, το λίκνον του οποίου είχαν ήδη περιστοιχίσει αι αντιζήλναι και τα μίση των ισχυρών, η Ελλάς εκείνη έβλεπε ήδη μακράν, πέραν των στενών ορίων της

ελευθέρας γωνίας της και έστελλε πρωτοπόρον της χθесινής ιεράς Στρατιάς, τον πρώτον της Βασιλέα εις την Σμύρνην, Βασιλέα του υποδούλου Ελληνισμού. [...] Τώρα, ότε της εκατονταετίας αυτής σμσιμνεί, η Ελλάς του 1933, στρέφεται ευγνώμων προς τους

ωραίους της χρόνου, οι οποίοι την ανέθρεψαν, την εμεγάλωσαν, την εδίδαξαν να ζή, να αγωνίζεται, να αισθάνεται και να υπάρχει. Και εύχεται τώρα, όποτε είναι μεγάλη, όποτε αν δεν έχη ως συνοδόν τους τότε νεανικούς της ενθουσιασμούς έχει όμως πικράν και σοφήν την σύνεσιν και την πείραν, ν’ αρχίσουν από αύριον άλλα εκατόν έτη, τα οποία να συνεχίσουν αυτών τα οποία παρήλθον τα ευτυχήματα χωρίς να γνωρίσουν, αυτών τα οποία παρήλθον, τας συμφοράς...

ΤΙ ΕΠΕΤΥΧΕΝ: [...] Ούτω, επετεύχθη η αναγνώρισις εις την Γερμανίαν του δικαιώματος των εξοπλισμών, το γερμανικόν νόμισμα διήλθεν αισίως από σοβαράς οικονομικάς καταϊγίδας συνάμα δε η Γερμανία παρέστη αμερόληπτος θεατής της περιπλοκής του προβλήματος των πολεμικών χρεών. Εν τω εσωτερικώ η έντασις των πολιτικών παθών εμειώθη κατόπιν της ανόδου εις την αρχήν του νέου καγκελλαρίου φον Σλάικερ, του οποίου η δημοτικότητα ολονέν αυξάνει λόγω των θάρρους και την πείραν, ν’ αρχίσουν από αύριον άλλα εκατόν έτη, τα οποία να συνεχίσουν αυτών τα οποία παρήλθον τα ευτυχήματα χωρίς να γνωρίσουν, αυτών τα οποία παρήλθον, τας συμφοράς...

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ιδιοκτησία
«Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΕΚΔΟΣΗ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ»

Εκδίδεται σε συνεργασία και μετά από άδεια της εταιρείας
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε.

Διευθύνων Σύμβουλος: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΟΤΤΙΑΝΗΣ • Διευθύντρια: ΜΑΡΙΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ • Σύμβουλος Εκδόσεως: ΑΛΚΗΣ ΑΝΔΡΕΟΥ
Υπεύθυνος Υλης: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ • Υπεύθυνος Ατελιέ: ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΔΑΜΙΑΝΟΥ

Νικόλαου Σαρτίδου 2 & Λεωφ. Λυκαβηπού, 2401 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος
e-mail: info@kathimerini.com.cy Τηλ.: +357 22472500 Fax: Σύνταξη +357 22472540
Fax: Διαφημιστικό Τμήμα - Μικρές Αγγελίες +357 22472550

Διευθυντής: ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΠΑΧΕΛΑΣ • Διεύθυνση συντάξεως: ΚΩΣΤΗΣ ΦΑΦΟΥΤΗΣ - ΝΟΤΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Κόσμος ανισόρροπος, φερέλπιδες κήποι

Της ΤΑΣΟΥΛΑΣ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

Τα έντονα άλγη, τα μεγάλα άχθη παροξύνουν τη λαχτάρα της λύτρωσης, ατσάλωνουν τις προσπάθειες εξάλειψης των φρικιάσεων, εξαφάνισις των βασάνων. Ακόμη κι αν το δράμα με άγνωστο τέλος είναι σε εξέλιξη, η ελπίδα σκάβει αταλάντευτα, απελευθερωτικά λαγούμια εξόδου. Κάπως έτσι θα μπορούσε κανείς να περιγράψει τη στάση των ταλανιζόμενων ανά τον κόσμο ανθρώπων απέναντι στο μέλλον: λιγότερο αισιόδοξοι, αλλά όχι απέλπιδες. Το 65% των ερωτηθέντων σε διαφορετικές χώρες ανά την υφήλιο αισιοδοξεί ότι το 2023 θα είναι καλύτερο από το 2022, σύμφωνα με την εταιρεία στατιστικών μελετών Ipsos.

Ποσοστό κατά 12 μονάδες χαμηλότερο εκείνου 12 μήνες νωρίτερα, όταν είχε διαφανεί το καταλάγιασμα της πανδημίας και η χλαπαταγή της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία δεν είχε ακόμη ακουστεί. Το μέσο ποσοστό, βέβαια, εικονίζει μόνο την τάση, δεν φανερώνει τις διαφορές μεταξύ των χωρών.

Στις ΗΠΑ αισιοδοξεί για το μέλλον το 64%, στη Βραζιλία το 85%, στην Κίνα το 83%, στην Ιαπωνία το 36%, στην Ελλάδα το 33,5% (Επαγγελματικό Επιμελητήριο Αθηνών), στην Τουρκία και στην Ιταλία το 54%, στη Γερμανία και στη Σουηδία το 52%, στη Γαλλία το 44%. Διάκυστη είναι η αισιοδοξία για την παγκόσμια οικονομία: το 79% αναμένει αύξηση των τιμών, το 75% υψηλό-

τερο πληθωρισμό, το 74% αύξηση των επιτοκίων, το 68% άνοδο της ανεργίας.

Απροφύλακτο πεδίο για πολλούς, ένεκα των θερμών και των επαπειλούμενων εστίων, είναι η παγκόσμια ασφάλεια. Εκτοξευμένος ο φόβος για χρήση πυρηνικών (το 48% θεωρεί πιθανή μια τέτοια κλιμάκωση), μεγαλύτερη η ανησυχία για κυβερνοεπιθέσεις (44%), καταστροφικά αστρικά συμβάντα (22%), ακραία καιρικά φαινόμενα (65%).

Δράματα με άγνωστο τέλος σε πλήρη εξέλιξη, σε έναν κόσμο λιγότερο αισιόδοξο για το 2023, όμως παρά ταύτα μάχιμο, ορθό.

Αισιοδοξία για την καινοτομία. Αισιοδοξία για την οικονομία. Διστακτική αναζήτηση στέρεων εδαφών. Ελπίδα. Μοιάζει υποκριτικό ή αστειό να είναι κανείς υπερβολικά αισιόδοξος σε μια εποχή μεγάλων αβεβαιοτήτων και πολυεπίπεδων κρίσεων. Όπως γελοία φάνταζε στον Βολταίρο, και τη διακωμωδούσε καυστικά, η αστειρεύτη αισιοδοξία του Λάιμπνιτς, η πίστη του ότι ο κόσμος τους ήταν ο καλύτερος δυνατός, ένα δώγμα προκλητικό τον σπαρασσόμενο 18ο αιώνα.

Όταν οι θρησκευτικές συγκρούσεις ρήμαζαν και αιματοκυλούσαν την Ευρώπη, οι λαοπτοικοί πόλεμοι των ηγεμόνων αποδεκνίτιζαν τους λαούς, η Ιερά Εξέτασις οδηγούσε ανήσυχα πνεύματα και αθώα πλάσματα στην πυρά, οι Ευρωπαίοι έμποροι εξολόθρευαν ιθαγενείς στην Αμερική, η Μεσόγειος Θάλασσα έβριθε Μπαρμπερίνων πειρατών, σχεδόν αυτοβιογραφικών, επεισοδίων στο φιλοσοφικό διήγημα «Καντίντ» (1759), που έχει μεταφραστεί στα ελληνικά πέντε φορές από το 1922 και έχει κυκλοφορήσει με τους τίτλους «Ο Αγαθούλης, ήτοι περί αισιοδοξίας», «Καντίντ ή η αισιοδοξία».

Την υπερχειλίζουσα αισιοδοξία για έναν κόσμο θεϊκά ισορροπημένο προσγειώνει ο Βολταίρος σε χαμηλά σταθερά εδάφη με μια σειρά παραριστών, σχεδόν αυτοβιογραφικών, επεισοδίων στο φιλοσοφικό διήγημα «Καντίντ» (1759), που έχει μεταφραστεί στα ελληνικά πέντε φορές από το 1922 και έχει κυκλοφορήσει με τους τίτλους «Ο Αγαθούλης, ήτοι περί αισιοδοξίας», «Καντίντ ή η αισιοδοξία».

Είναι η αλλόκοτη, αξιοδάκρυτη Οδύσσεια του Αγαθούλη, μιας άδολης ψυχής με απλό πνεύμα, που ανακαλύπτει πως τα πράγματα δεν είναι καθόλου άριστα όταν εξορίζεται από το ειδυλλιακό γερμανικό πριγκιπάτο όπου ζει με τον δάσκαλό του, Παγγώλωση, θεωρητικό της αισιοδοξίας, εξαιτίας της αγάπης του για τη βαρονέσα Κυνογόνδη. Υφίσταται τα πάνδεινα, μέχρι και τον μέγα σεισμό του 1755 στη Λισαβόνα, περιφερόμενος από τη Γερμανία σε Πορτογαλία, Ισπανία, Αφρική, Αμερική, Γαλλία, Αγγλία,

Ιταλία, Τουρκία. Βιώνει την ηθική αποσύνθεση των τόπων αυτών, τη δυστυχία και την άγνοια των φτωχών, την ασυνειδησία και τη σκληρότητα των ηγετικών τάξεων, τις ολέθριες βεβαιότητες των φανατικών.

Η αισιοδοξία του αναβλύζει από την άρνηση της (τυφλής) αισιοδοξίας. Η βελτιοδοξία του τρέφεται από την εμμονή του στη στοχευμένα πράξη. «Πρέπει να καλλιεργούμε τον κήπο μας» είναι η βολταιρική κατακλείδα. Που ερμηνεύεται παντοιοτρόπως.

Ο κόσμος μας δεν αλλάζει, όμως αν διαχειρίζεται καλά τις υποθέσεις σου ζεις καλύτερα. Δράσε τοπικά και άμεσα. Κάνε ό,τι καλύτερο μπορείς, έως εκεί που φθάνεις. Είσαι άνθρωπος στο μέτρο που αποδέχεσαι ότι αποτελεις μέρος του προβλήματος. Εχεις ευθύνη, ατομική.

Τι έχειι αλλάξει; Όχι πολλά. Δεν ζούμε σε έναν ισορροπημένο κόσμο, δεν τείνουν όλοι προς την αρετή, οι φανατικοί ακόμη επιδίδονται στις φρικιαστικές τους αγριότητες. Ο αγώνας ενάντια στη βαρβαρότητα δεν περιορίζεται σε έναν κλειστό κήπο, όμως ο κήπος είναι το λιθαράκι που στηρίζει το κτίσμα. Ας κρατήσουμε για το 2023 τη βολταιρική ζέουσα επιθυμία για εύρεση λύσεων. Την αθάνατη μητέρα της προόδου.

Ο ΣΠΟΝΔΟΦΟΡΟΣ ΑΠΟΥΣΙΑΖΕΙ

Wi-Fi
onboard

Καλωσορίζουμε μια νεο εποχή. Το Wi-Fi έφτασε!

aegeanair.com

Το Wi-Fi onboard έρχεται στο νεο στόλο μας και αλλάζει τα δεδομένα. Ολοένα και περισσότερα αεροσκάφη μας θα διαθέτουν Wi-Fi, για να είστε συνδεδεμένοι στο internet καθ' όλη τη διάρκεια της πτήσης σας και να κάνετε το ταξίδι σας ακόμη πιο απολαυστικό.

A STAR ALLIANCE MEMBER

AEGEAN

Πλαστικό και χαρτί από τα κατεχόμενα

Διευρύνεται η λίστα με επεξεργασμένα προϊόντα συντήρησης και μεταφοράς τροφίμων. Συμφωνία Κομισιόν-Λευκωσίας

Του ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ

Διευρύνεται η λίστα επεξεργασμένων προϊόντων μη ζωικής προέλευσης, τα οποία θα διακινούνται και θα διατίθενται από τα κατεχόμενα προς τις ελεύθερες περιοχές και κατά συνέπεια σε όλη την ευρωπαϊκή επικράτεια, στο πλαίσιο του Κανονισμού για την Πράσινη Γραμμή. Πληροφορίες της «Κ» αναφέρουν ότι πολύ σύντομα, ενδεχομένως τις προσεχείς εβδομάδες, θα προστεθούν στη λίστα «πλαστικές συσκευασίες για συντήρηση τροφίμων» ως επίσης και «χάρτινες συσκευασίες» που επίσης έρχονται σε επαφή με τρόφιμα, εξέλιξη η οποία θα ανεβάσει τον συνολικό αριθμό των επεξεργασμένων προϊόντων μη ζωικής προέλευσης που θα διατίθενται από τα κατεχόμενα προς τις ελεύθερες περιοχές, σε οκτώ.

Οι ίδιες πληροφορίες της «Κ» αναφέρουν ότι η Κομισιόν, έχει διαμηνύσει επανειλημμένα προς την Λευκωσία τα τελευταία χρόνια ότι με βάση τον Κανονισμό της Πράσινης Γραμμής, η Κυπριακή Δημοκρατία έχει τη «νομική υποχρέωση» να επιτρέψει την διακίνηση και διάθεση, από τα κατεχόμενα προς τις ελεύθερες περιοχές και στο σύνολο των ευρωπαϊκής επικράτειας, «όλων των επεξεργασμένων μη ζωικών προϊόντων, χωρίς καμιά διάκριση».

Το θέμα συζητήθηκε, όπως πληροφορούμαστε, μεταξύ του ΥΠΕΞ Γιαννάκη Κασουλίδη και του επικεφαλής διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων της Κομισιόν Μάριο Νάβα, πριν από μερικές εβδομάδες. Όπως εκτιμάται, πολύ σύντομα θα δρομολογηθεί η συμπερίληψη των πλαστικών και χάρτινων συσκευασιών στα μη επεξεργασμένα προϊόντα που θα διακινούνται από τα κατεχόμενα μέσω του Κανονισμού Πράσινης Γραμμής προς τις ελεύθερες περιοχές και κατά συνέπεια στο σύνολο της Ε.Ε.

Όπως μάλιστα είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε, οι Βρυξέλλες έχουν θέσει ενώπιον της Λευκωσίας την

υποχρέωση σταδιακής διακίνησης και διάθεσης επεξεργασμένων μη ζωικών προϊόντων, «σε τρεις φάσεις»:

Η «πρώτη φάση» συνίσταται στην διακίνηση και διάθεση πλαστικών συσκευασιών συντήρησης τροφίμων και χάρτινων συσκευασιών που έρχονται σε επαφή με τρόφιμα, οι οποίες θα προστεθούν στα έξι προϊόντα που ήδη-όπως δημοσιεύσαμε-διακινούνται μέσω της Πράσινης Γραμμής και διατίθενται στις ελεύθερες περιοχές από τον άνοιξη του τρέχοντος έτους:

- Πλαστικές συσκευασίες συντήρησης τροφίμων (έγκριση ανα-

Το θέμα συζητήθηκε, μεταξύ του ΥΠΕΞ Γιαννάκη Κασουλίδη και του επικεφαλής διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων της Κομισιόν Μάριο Νάβα.

μένεται τις προσεχείς εβδομάδες κατόπιν συμφωνίας Ε.Ε.-Λευκωσίας).

- Χάρτινες συσκευασίες που έρχονται σε επαφή με φαγητό (έγκριση αναμένεται τις προσεχείς εβδομάδες κατόπιν συμφωνίας Ε.Ε.-Λευκωσίας)
- Ελαιόλαδο (εγκρίθηκε)
- Χυμοί φρούτων-πορτοκάλι και ρόδι (εγκρίθηκε)

- Χαρουπόμελο (εγκρίθηκε)
- Χαλβάς (εγκρίθηκε)
- Μαρμελάδες (εγκρίθηκε)
- Ταχίνι (εγκρίθηκε)

Στη «δεύτερη φάση» αναμένεται να προστεθούν κι άλλα επεξεργασμένα προϊόντα μη ζωικής προέλευσης, τα οποία θα συγκαταμενοποιηθούν κατόπιν συζήτησης.

Στην «τρίτη φάση» επιδιώκεται όπως διακινούνται και διατίθενται όλα τα τουρκοκυπριακά επεξεργασμένα προϊόντα μη ζωικής προέλευσης, στις ελεύθερες περιοχές και συνεπώς και σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση, χωρίς καμιά διάκριση.

Η Κομισιόν έχει επισημάνει προς τις κυπριακές Αρχές ότι «ο Κανονισμός για την Πράσινη Γραμμή τεκμαίρεται ότι επιτρέπει τη διακίνηση επεξεργασμένων μη ζωικών τουρκοκυπριακών προϊόντων, καθώς δεν περιλαμβάνει καμιά ρητή αναφορά περί του αντιθέτου».

Σημειώνεται ότι η υλοποίηση του πρώτου σταδίου του σχεδιασμού «τρίων φάσεων» αφορά αποκλειστικά πλαστικές και χάρτινες συσκευασίες για συντήρηση και μεταφορά τροφίμων και δεν εκτείνεται σε άλλες πλαστικές συσκευασίες που αφορούν σε βιομηχανικά προϊόντα. Η εν λόγω πρώτη φάση εκτιμάται ότι θα πρέπει να υλοποιηθεί από τις αρμόδιες Αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας εντός Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2023, κάτι που έχει επισημάνει η Κομισιόν, ζητώντας όπως η Λευκωσία δρομολογήσει τις απαιτούμενες ενέργειες σε όλες τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες της Κυπριακής Δημοκρατίας, «χωρίς χρονотριβή».

Συγκλίνουσες πληροφορίες της «Κ» αναφέρουν ότι η Κομισιόν έχει επισημάνει προς τις κυπριακές Αρχές ότι «ο Κανονισμός για την Πράσινη Γραμμή τεκμαίρεται ότι επιτρέπει τη διακίνηση επεξεργασμένων μη ζωικών τουρκοκυπριακών

προϊόντων, καθώς δεν περιλαμβάνει καμιά ρητή αναφορά περί του αντιθέτου». Συνεπώς, σύμφωνα με το αφήγημα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η Κυπριακή Δημοκρατία, υποχρεούται να συνδράμει το αίτημα των Βρυξελλών και να υλοποιήσει τη διακίνηση και το εμπόριο επεξεργασμένων μη ζωικών τουρκοκυπριακών προϊόντων, από τα κατεχόμενα», καθώς σε αντίθετη περίπτωση θα εκληφθεί ότι αθετεί τις υποχρεώσεις της, με ό,τι αυτό συνεπάγεται. Δεν είναι προφανώς τυχαίο ότι το 2019, η Κομισιόν είχε αποστείλει επιστολή προς τις κυπριακές Αρχές, υπό μορφή προειδοποίησης, καλώντας την Κυπριακή Δημοκρατία να επιτρέψει τη διακίνηση επεξεργασμένων μη ζωικών προϊόντων από τα κατεχόμενα. Άλλωστε, σε ενημερωτικό σημείωμα της Κομισιόν, στην ιστοσελίδα της Ε.Ε., αναφέρεται ρητώς ότι «ο Κανονισμός για την Πράσινη Γραμμή της Ε.Ε. επιτρέπει σε αγαθά που πα-

ράγονται ή περνούν από την τελική επεξεργασία τους στην τουρκοκυπριακή κοινότητα να διακινούνται ατελώς μέσω της Πράσινης Γραμμής προς την ελληνοκυπριακή κοινότητα».

Σημειώνεται ακόμη ότι στην επίσημη έκθεση για την Πράσινη Γραμμή που είχε εκδοθεί το 2021, η Κομισιόν δεν δίστασε να επισημάνει ότι οι αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας δεν επιτρέπουν τη διακίνηση επεξεργασμένων τροφίμων και υλικών για παρασκευή τροφίμων, λόγω ανησυχίας που εκφράζονται από τις υπηρεσίες υγείας σχετικά με τη διαδικασία παραγωγής στο βόρειο τμήμα της Κύπρου. «Η Επιτροπή επιβεβαίωσε προς την Κυπριακή Δημοκρατία, ότι αυτά τα προϊόντα επιτρέπεται, σύμφωνα με το ισχύον νομικό πλαίσιο, να περάσουν μέσω της Πράσινης Γραμμής και δεν θα πρέπει να απαγορευθούν από τις αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας». Η Κομισιόν φρόντισε μάλιστα να καταστήσει σαφές προς τις Αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας ότι «μολονότι μπορούν να λαμβάνουν δείγματα προϊόντων σε σημεία διέλευσης για περαιτέρω ανάλυση, σύμφωνα με την εφαρμογή του Κανονισμού για την Πράσινη Γραμμή, δεν θα πρέπει να εμποδίζουν τη διέλευση όλων των επεξεργασμένων τροφίμων».

Οι υποδείξεις της Ε.Ε

Ο Κανονισμός για την Πράσινη Γραμμή 866/2004 είχε εγκριθεί δύο μέρες πριν την ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ε.Ε, στις 29 Απριλίου 2004. Και τρεις μέρες μετά το χειρότερο ίσως Συμβούλιο Υπουργών Εξωτερικών που βίωσε ποτέ η Κύπρος (26 Απριλίου 2004), συμμετέχοντας με καθεστώς παρατηρητή. Κατόπιν συμφωνίας που έγινε και με τη συμμετοχή της Κύπρου-που βρισκόταν με την πλάτη στον τοίχο λόγω του αποτελέσματος των δημοψηφισμάτων-ο Κανονισμός της Πράσινης Γραμμής μπήκε σε εφαρμογή, την 1η Μαΐου 2004, με την πλήρη ένταξη της Κύπρου στην

Ένωση. Η Λευκωσία θεωρούσε ότι είχε γλυτώσει τα χειρότερα (όπως η μετέπειτα πρόταση για τον Κανονισμό για το απευθείας εμπόριο), αλλά η πραγματικότητα είναι ότι οι τεχνοκράτες της Κομισιόν και η νομική της υπηρεσία, έχουν αξιοποιήσει αρκετά παραθυράκια του εν λόγω Κανονισμού για την Πράσινη Γραμμή, τα οποία κινούνται προς την κατεύθυνση αυτονομίας της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Με ό,τι αυτό συνεπάγεται.

Η Λευκωσία είχε αντιτάξει τρία επιχειρήματα τα τελευταία χρόνια για να αποτρέψει την «εξελικτική πορεία» που τείνει να προσλάβει ο Κανονισμός για την Πράσινη Γραμμή, με επίκεντρο τη διακίνηση επεξεργασμένων μη ζωικών προϊόντων. Οι κυπριακές Αρχές είχαν επισημάνει προς τις Βρυξέλλες ότι κανείς δεν μπορεί να είναι βέβαιος από πού προέρχονται οι πρώτες ύλες των επεξεργασμένων μη ζωικών τουρκοκυπριακών προϊόντων. Και ότι συνεπώς δεν αποκλείεται να προέρχονται από την Τουρκία ή από άλλες τρίτες χώρες. Επιπλέον, είχαν υπογραμμίσει ότι ο ενδεχόμενος δείγματοληπτικός έλεγχος θα διαρκεί πολλές μέρες για τα υπό διακίνηση προϊόντα, ενώ μεταξύ των επιχειρημάτων που προβλήθηκαν είναι και το πολιτικό ζήτημα της άρνησης της τουρκικής πλευράς να αποδεχθεί και «ανάποδο εμπόριο» από την Πράσινη Γραμμή, ώστε τα ελληνοκυπριακά προϊόντα να μπορούν να διατίθενται και στα κατεχόμενα, χωρίς δασμούς, κάτι που δεν αποδέχεται το ψευδοκράτος.

Τα τρία επιχειρήματα της Λευκωσίας έχουν πάντως απορριφθεί από την Ε.Ε, η οποία προτάσσει τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει η Κυπριακή Δημοκρατία στο πλαίσιο του Κανονισμού για την Πράσινη Γραμμή. Σημειώνεται δε ότι με βάση τον γενικό κανόνα της Ε.Ε, κράτη μέλη που αθετούν τις υποχρεώσεις τους ενδέχεται να βρεθούν αντιμέτωπα με την ενεργοποίηση από τη Κομισιόν διαδικασίας επί παραβάσει (infringement procedure).

Ισχυρό μήνυμα σε Άγκυρα και Τατάρ

Οι δημοτικές «εκλογές» στα Κατεχόμενα επιτρέπουν αισιοδοξία στο Κυπριακό

Του ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ

Οι «εκλογές» για ανάδειξη δημάρχων στη λεγόμενη «ΤΔΒΚ» δεν έτυχαν ιδιαίτερης κάλυψης στις ελεύθερες περιοχές. Λίγο ο προεκλογικός ενόψει Φεβρουαρίου όσο και το γεγονός πως διεξήχθησαν ημέρα των Χριστουγέννων δεν επέτρεψαν να εστιάσει κανείς στα μηνύματα που έστειλε η τουρκοκυπριακή κοινότητα τόσο στην «κυβέρνηση» Ουστέλ και στην ηγεσία του ίδιου του Ερσίν Τατάρ, όσο και στην Άγκυρα. Κερδίζοντας όλους τους μεγάλους δήμους (σ.σ. τους 4 από τους 6 συνολικά, Λευκωσία, Κερύνεια, Αμμόχωστο και Λεύκα) οι προοδευτικοί σχηματισμοί των κομμάτων της συνεργαζόμενης Αριστεράς και το σοσιαλδημοκρατικό ΤΔΡ σάρωσαν σε μια εκλογική διαδικασία που είχε αυξημένη συμμετοχή σε σχέση με τις «δημοτικές» του 2018 και τις γενικές «εκλογές» της Δεξιάς τον Ουνάλ Ουστέλ. Ιδιαίτερη σημασία για τη νίκη των προοδευτικών δυνάμεων, για ξεχωριστούς λόγους, έχει η νίκη στους δήμους Λευκωσίας και Αμμοχώστου, που επιμέρους στέλνει πολιτικά μηνύματα αλλά διαμορφώνει και πολιτικές τάσεις εντός της τουρκοκυπριακής κοινότητας, για το επόμενο διάστημα.

Το άστρο του Χαρμαντζί

«Ευχαριστούμε που δείξατε στους πάντες ότι η μεγαλύτερη οργάνωση είναι ο λαός», δήλωσε το βράδυ της περασμένης Κυριακής ο εκλεγείς, για τρίτη φορά, στον τουρκοκυπριακό δήμο Λευκωσίας,

Μεχμέτ Χαρμαντζί. Ήταν μια ευρεία νίκη για τον Τουρκοκύπριο δήμαρχο και πολύπειρο πολιτικό του ΤΔΡ που όχι μόνο είναι γνωστός για την συνεργασία του με τον δήμαρχο Λευκωσίας, Κωνσταντίνο Γιωργιάτση, αλλά και που παρέδωσε έργο στον τουρκοκυπριακό δήμο της Λευκωσίας, εμφανές σε κάθε όψη της πόλης. Το άστρο του Χαρμαντζί, όπως επισημαίνουν πολλά τουρκοκυπριακά ΜΜΕ, δείχνει να ανατέλλει για σειρά λόγων. Δεν είναι μόνο το «πολιτικό παιδί» του Μουσταφά Ακιντζί, το ρεκόρ του οποίου ισοφαρίζει ως προς την τρίτη θητεία στο δήμο αλλά κι ένας πολιτικός που ξεπέρασε το φράγμα των 10.000 ψήφων στις «εκλογές» και εξέλεξε με ποσοστό σχεδόν 50%. Ο Χαρμαντζί δείχνει αυτή τη στιγμή να είναι ένας σύγχρονος πολιτικός εντός της Τ/κ κοινότητας που σε επίπεδο ενεργητικής στάσης, ικανοτήτων αλλά και προσωπικότητας δεν υπάρχει «ως αντίστοιχος» εντός των δύο παραδοσιακών κομμάτων της τουρκοκυπριακής Δεξιάς (UBP) και Αριστεράς (CTP). Επιπλέον επικεντρωμένος στη Λευκωσία απέφυγε να αναλάβει την εξουσία του κόμματός του (ΤΔΡ) κατορθώνοντας ωστόσο να συσπειρώσει -σε αντίθεση με το CTP- δυνάμεις που τίθενται υπέρ της λύσης και εναντιώνονται στην Άγκυρα από την ευρύτερη Κεντροαριστερά και την τουρκοκυπριακή Σοσιαλδημοκρατία (π.χ. ΤΚΡ, το κόμμα «Νέα Κύπρος», το αριστερό Sol Hareket και το επίσης προοδευτικό «Δρόμος για την Ανεξαρτησία»). Ο Χαρμαντζί, εκτός απροόπτου, αποτελεί έναν δυνητικό Τουρκοκύπριο ηγέτη, ακολουθών-

Ο Μεχμέτ Χαρμαντζί αναδεικνύεται ως ο Τ/κ πολιτικός, που εξασφαλίζοντας μια τρίτη θητεία στον τουρκοκυπριακό δήμο Λευκωσίας, μπορεί να καταστεί ο επόμενος Τουρκοκύπριος ηγέτης.

τας ακριβώς την φόρμουλα της πολιτικής ανέλιξης του «πολιτικού του πατέρα», Μουσταφά Ακιντζί.

Η μάχη της Αμμοχώστου

Το ζήτημα της περαιτέρω διανομής και του εποικισμού των Βαρωσίων αποτέλεσε βασικό διακύβευμα των δημοτικών «εκλογών» και έκρινε, σε αυτό το επίπεδο, την μάχη για τον δήμο. Τόσο σε επίπεδο δηλώσεων κατά την διάρκεια της προεκλογικής όσο και σε αυτό της πολιτικής δράσης, η νίκη του υποψήφιου της Αριστεράς (CTP), Dr. Süleyman Uluçay, στέλνει ένα μήνυμα εναντίωσης των Τουρκοκυπρίων στο τετελεσμένο που προωθούν Άγκυρα και Τατάρ στην περίκλιση πόλη. Την ίδια στιγμή οι διαπάσεις που συντελέστηκαν εντός της τουρκοκυπριακής Δεξιάς με φόντο την υποψηφιότητα στην Αμμόχωστο αλλά

και η μεγάλη εμπλοκή της Τουρκίας στη διαδικασία στον εν λόγω δήμο δείχνουν για ακόμη μια φορά «πτυχές ανυπακοής» της τουρκοκυπριακής Δεξιάς (UBP) απέναντι στον τρόπο, με τον οποίο προωθεί τις πολιτικές της στον γεωγραφικό χώρο των Κατεχομένων η Άγκυρα και το ΑΚΡ. Ανυπακοή που συνδέεται, διαχρονικά, με τον τρόπο που η UBP συντηρεί ένα τεράστιο πελατειακό δίκτυο στα Κατεχόμενα και διατηρεί έτσι την εξουσιαστική δομή εντός της λεγόμενης «ΤΔΒΚ».

Εμπλοκή Άγκυρας

Παρακολουθώντας κανείς τις δηλώσεις του νέου Τούρκου πρέσβη στα Κατεχόμενα, Μετίν Φείζιογλου, ένα μήνα πριν τις δημοτικές «εκλογές» αλλά και το πως οι διάφοροι μηχανισμοί που συνδέονται με το ΑΚΡ ή τους εποίκους αντιλαμβάνεται πως ακόμη και

στο επίπεδο των «αυτοδιοικητικών εκλογών», η παρουσία της Άγκυρας με την μορφή της άμεσης εμπλοκής στις εκλογικές διαδικασίες της τουρκοκυπριακής κοινότητας είναι και α. παρούσα και β. με συγκριμένο πολιτικό και οικονομικό αποτύπωμα -ενισχυόμενα περαιτέρω από το πώς συνέβαλε στην ήττα Ακιντζί και στην ανάδειξη Τατάρ στο τιμόνι της ηγεσίας της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Οι έξι ώρες παρεμβάσεις εξάλλου έγιναν παντού το στίγμα της «κυριαρχικής ισότητας» ή της υπαρχής δύο κρατών στη Κύπρο -φωτογραφίζοντας το Κυπριακό. Υπό αυτό το βάρος, η νίκη των προοδευτικών δυνάμεων σε όλους τους μεγάλους και σημαντικούς δήμους αποκτά ιδιαίτερο βάρος πολιτικά και σημειολογικά -που ωστόσο θα διαφανεί, εντός του 2023, αν θα δραματίσει σημαντικό ρόλο σε σχέση με την Άγκυρα σε μια μελλοντική προσπάθεια επίλυσης του Κυπριακού ή αν απλά προσθέτει έναν τόνο αισιοδοξίας χωρίς game-changing αποτελέσματα. Τέλος, ένα σημαντικό ποιοτικό χαρακτηριστικό που αξίζει να αναζητηθεί σε σχέση με την συμμετοχή στις δημοτικές «εκλογές» είναι η δημοκρατική πτυχή και τα επιμέρους στοιχεία της εκλογικής συμπεριφοράς νέων ψηφοφόρων. Το εκλογικό σώμα στα Κατεχόμενα δείχνει να έχει αυξηθεί ενσωματώνοντας όχι μόνο εποίκους αλλά και ένα μεγάλο ποσοστό ψηφοφόρων νέας ηλικίας, της γενιάς «Ζ» όπως καταγράφονται και στη Τουρκία ενόψει των εκλογών του Ιουνίου, που κινούνται μακριά από τις παραδοσιακές γραμμές UBΠ-CTP.

Το 2023 θα φέρει εξελίξεις

Το 2023 καταγράφεται ως χρονιά εκλογών σε Κύπρο, Ελλάδα και Τουρκία με τις εκλογές της 18ης Ιουνίου στην τελευταία να έχουν τεράστιο ενδιαφέρον, περιφερειακά και διεθνώς, ως προς την πολιτική επιβίωση του Ερντογάν. Η αντίδραση ωστόσο στα Κατεχόμενα στελεχών της «κυβέρνησης» του UBΠ όσο και των δύο προέδρων των κομμάτων που την συναποτελούν (σ.σ. Φικρί Ατασόγλου του DP και Ερχάν Αρικλί του YDP) για την ήττα στους μεγάλους δήμους είναι χαρακτηριστική. Αντιλαμβάνονται πως το μήνυμα δυσάρεσκας από μια μεγάλη μερίδα των Τουρκοκυπρίων είναι σαφές και την ίδια στιγμή -όπως διαφάνηκε τα τελευταία δύο χρόνια με τις «κυβερνήσεις» στα Κατεχόμενα- ο ισορροπίας επιβίωσης παραμένει λεπτός. Ένα σενάριο, μετά τις εκλογές στην Τουρκία, πρόωγων «εκλογών» και στα Κατεχόμενα δεν πρέπει να θεωρείται, συνεπώς, απομακρυσμένο. Με διαδικασίες αλλαγής παραδείγματος σε όλες τις εμπλεκόμενες πλευρές των συνομιλιών, η τράπουλα του Κυπριακού, για το δεύτερο εξάμηνο του 2023, διαμορφώνεται με νέα -ίσως κι ανατρεπτικά σε ορισμένες περιπτώσεις- δεδομένα. Μένει να φανεί αν το τελευταίο τετράμηνο του 2023 θα συμπίσει με μια νέα προσπάθεια συνομιλιών της διαδικασίας των συνομιλιών ή αν το τρένο του Κυπριακού -έξι χρόνια μετά το Κρανς Μοντανά- έχει πλέον οριστικά χαθεί. Στο πρώτο σενάριο η ευκαιρία δείχνει όντως η τελευταία. Και τα μηνύματα από την τουρκοκυπριακή εκλογική συμπεριφορά στις δημοτικές «εκλογές» επιτρέπουν ένα κάποιο τόνο αισιοδοξίας. Μένει να δούμε το τι και πως αν Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι επιστρέψουν στο τραπέζι των συνομιλιών.

Το επόμενο βήμα στο μεταναστευτικό

Η ολοκλήρωση μιας συνολικής μεταναστευτικής πολιτικής για την Ευρώπη θα είναι πρόκληση και για την Σουηδική Προεδρία

Του ανταποκριτή μας στις Βρυξέλλες
ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΚΟΥΡΗ

Οι προκλήσεις για την Ευρωπαϊκή Ένωση το 2022 ήταν πολλές, με τη Ρωσική εισβολή να ενισχύει την ανάγκη για μετασχηματισμούς που ανέδειξε η πανδημία, όμως το τέλος του χρόνου φέρνει νέες για το 2023. Η μετανάστευση δεν είναι κρίση, αλλά φαινόμενο που πρέπει να τύχει διαχείρισης ώστε να μην επηρεάζονται αρνητικά οι τοπικές κοινωνίες και να μην γίνονται μετανάστες και πρόσφυγες θύματα διακρίσεων και εκμετάλλευσης. Και οι Βρυξέλλες έχουν κάνει μια αρχή μέσω της πρότασης της Κομισιόν τον Σεπτέμβριο του 2021 για ένα Νέο Πακέτο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο.

Η πρόταση βάλτωσε στις κόκ-

Το νέο σύμφωνο για το άσυλο και τη μετανάστευση φιλοδοξεί να μεταρρυθμίσει τους νόμους και κανονισμούς, που υπάρχουν ήδη μέσω μιας συνολικής προσέγγισης για καλύτερη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων.

κινες γραμμές των χωρών της πρώτης γραμμής που ζητούν περισσότερη αλληλεγγύη και των βόρειων και δυτικών χωρών, που δεν θέλουν μετακινήσεις εντός της ΕΕ, όμως κατά τη διάρκεια του 2022 η Γαλλική Προεδρία του Συμβουλίου και στη συνέχεια η Τσεχική προσπάθησαν να δημιουργήσουν τις κατάλληλες συνθήκες, με το 2023 και την Σουηδική Προεδρία (και την Ισπανική που θα ακολουθήσει) να θεωρούνται έτος της κρίσης για το αν θα υπάρξει κατάληξη πριν τις επόμενες εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το 2024. Το νέο σύμφωνο για το άσυλο και τη μετανάστευση φιλοδοξεί να μεταρρυθμίσει τους νόμους και κανονισμούς που υπάρχουν ήδη μέσω μιας συνολικής προσέγγισης για καλύτερη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων, πιο δίκαιους και πιο αποτελεσματικούς κανόνες για το άσυλο και τις επιστροφές, μηχανισμό αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών για την κατανομή μεταναστών και προσφύγων, συντονισμό σε επίπεδο ΕΕ και συμφωνιών με τρίτες χώρες προέλευσης και διέλευσης, και την ανάπτυξη βιώσιμων νόμιμων δίοδων και διαδικασιών μετανάστευσης.

Γαλλικά και σταδιακά

Στις αρχές του 2022 η Γαλλική Προεδρία έβαλε μπροστά μια προσπάθεια σταδιακής επίτευξης συμ-

Θετική για την Κυπριακή Δημοκρατία θεωρείται από την κυβέρνηση η συμμερίληψη στα προσχέδια και πρόνοιας πως αν και η Πράσινη Γραμμή δεν είναι σύνορο, τυχόν προσπάθειες εργαλειοποίησης ορίζονται βάσει των ίδιων κριτηρίων που αφορούν τα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ.

φωνίας, προς όφελος και των προεκλογικών τότε προσπάθειών του Εμανουέλ Μακρόν. Το πλάνο ήταν να γίνει η αρχή από την ενίσχυση των ελέγχων των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ και τον καλύτερο συντονισμό και μεταρρύθμιση της διακυβέρνησης του χώρου ελεύθερης διακίνησης Σένγκεν. Η λογική αυτή της προσέγγισης ήταν πως θα δινόταν στις χώρες που δεν βλέπουν με καλό μάτι την αναγκαστική αλληλεγγύη (μέσω της μετεγκατάστασης προσφύγων και μεταναστών) η πρακτική διαβεβαίωση πως οι έλεγχοι στα εξωτερικά σύνορα θα αυξηθούν και θα βελτιωθούν, αλλά και πως οι χώρες της πρώτης γραμμής θα είναι σε καλύτερη θέση να αποτρέψουν μετανάστες και πρόσφυγες από το να συνεχίσουν σε άλλες χώρες της ΕΕ. Ο στόχος είναι να ξεκλειδώσει η συζήτηση για το πώς θα εκφράζεται στην πράξη η αλληλεγγύη προς τα κράτη που δέχονται μεγάλες ροές, μεταξύ των επιλογών της μετεγκατάστασης, της οικονομικής βοήθειας και την διπλωματική ή οικονομική αρωγή στις επιστροφές.

Βήματα εμπρός

Η συζήτηση αυτή πέρασε εκ των πραγμάτων στην αναμονή μετά τη Ρωσική εισβολή, όταν εκατομμύρια πρόσφυγες από την Ουκρανία αναζητήσαν καταφύγιο στην Ευ-

ρωπαϊκή Ένωση. Οι Υπουργοί Εσωτερικών και Μετανάστευσης της ΕΕ δούλεψαν τότε πολύ γρήγορα για να δώσουν στους πρόσφυγες αυτούς ευκολότερη πρόσβαση στη ζωή, δομές στήριξης και σχολεία στις κοινωνίες των κρατών μελών. Υπήρξε όμως κάποια πρόοδος. Από τη μία, στις αρχές του 2022 είχε ήδη αναλάβει επίσημα καθήκοντα ο Οργανισμός της ΕΕ για το Άσυλο (EUAΑ) ως μετεξέλιξη της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO). Αν και η δημιουργία του EUAΑ ήταν μια ξεχωριστή διαδικασία από αυτή που αφορά το Νέο Πακέτο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο, η ύπαρξη του οργανισμού παρέχει αρκετά από τα εργαλεία για εφαρμογή όσων συμφωνούνται.

Από την άλλη, τον Ιούνιο τα κράτη μέλη έφτασαν σε μια προκαταρκτική γενική συμφωνία για το πρώτο μισό του πακέτου στο Συμβούλιο Εσωτερικών Υποθέσεων. Το λεκτικό στα αποτελέσματα της συνάντησης ήταν όσο ανοικτό όσο θα ανέμενε κανείς, καθώς σύμφωνα με επίσημη ανακοίνωση το Συμβούλιο «υποστήριξε σε πολύ μεγάλο βαθμό το πρώτο βήμα της σταδιακής προσέγγισης» για το νέο πακέτο.

Το κλειδί της αλληλεγγύης

Η προσέγγιση αυτή περιλάμβανε τη διαπραγματευτική εντολή του

Συμβουλίου για τον κανονισμό για τον έλεγχο διαλογής και τον κανονισμό για το Eurodac, με την μπάλα για τα θέματα αυτά να περνά στο Κοινοβούλιο το οποίο θα πρέπει να υιοθετήσει τη δική του διαπραγματευτική εντολή πριν Συμβούλιο και Κοινοβούλιο μπορέσουν να ξεκινήσουν τις διαβουλεύσεις.

Τα μέλη του Συμβουλίου υιοθέτησαν ταυτόχρονα και μια πρώτη γενική προσέγγιση προς την κατεύθυνση ενός μηχανισμού αλληλεγγύης, ο οποίος να περιλαμβάνει την εναλλακτική της χρηματοδότησης αντί της μετεγκατάστασης. Μάλιστα 19 κράτη μέλη υπέγραψαν μια μη δεσμευτική αλλά σημαντική κοινή δήλωση για το πώς μπορεί να λειτουργεί αυτός ο προσωρινός μηχανισμός αλληλεγγύης, μεταξύ τους και η Κύπρος (με μόνες αρνητικές τη Σλοβενία, την Αυστρία και την Ουγγαρία).

Η κοινή δήλωση αναγνωρίζει την ανάγκη συμφωνίας σε ένα προσωρινό προαιρετικό κοινό πλαίσιο αλληλεγγύης το οποίο θα αντιμετωπίζει τις ανάγκες κρατών μελών που σώζουν πλοίαρια μεταναστών και προσφύγων στη Μεσόγειο και τον Ατλαντικό, αλλά και την κατάσταση στην Κύπρο καθώς και μια πιθανή κρίση στο Αιγαίο. Ο μηχανισμός θα πρέπει να δίνει προτεραιότητα στους πιο ευάλωτους και να είναι προβλέψιμος, με το κάθε

κράτος μέλος που συμμετέχει να αναλαμβάνει μετρήσιμες δεσμεύσεις. Τον Οκτώβριο η Τσεχική Προεδρία έφερε ενώπιον των κρατών μελών μια πρόταση όπου εκτός από την «ευέλικτη αλληλεγγύη» (όπου δηλαδή το κάθε κράτος επιλέγει πώς θα βοηθήσει τα κράτη πρώτης γραμμής, με στόχο τη μετεγκατάσταση 5 έως 10 χιλιάδων μεταναστών) γίνεται και λόγος για «ευέλικτη ευθύνη» χωρίς περισσότερες λεπτομέρειες, σύμφωνα με δημοσιεύματα του Politico και του Euractiv.

Χρονοδιάγραμμα το 2024

Παράλληλα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και πέντε Προεδρίες του Συμβουλίου (της Γαλλικής που ολοκληρωνόταν τον Ιούλιο, της Τσεχίας που ολοκληρώθηκε το δεύτερο μισό του 2022, της Σουηδίας που ακολουθεί το πρώτο μισό του 2023 και των επόμενων δύο: Ισπανίας και Βελγίου) συμφώνησαν σε οδικό χάρτη για ολοκλήρωση του πακέτου στο σύνολό του μέχρι τον Φεβρουάριο του 2024. Οι εξελίξεις αυτές δεν ήταν το «κλείδωμα» που ενδεχομένως θα ήθελε η Γαλλική Προεδρία, όμως έδωσαν στην Τσεχική Προεδρία τις βάσεις για να φέρει δική της πρόταση για τον μηχανισμό αλληλεγγύης.

Κατά το δεύτερο μισό του 2022 προχώρησαν επίσης οι συζητήσεις για την καλύτερη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων αλλά και για επέκταση της ζώνης του Σένγκεν. Η περίοδος αυτή έφερε αυξημένες διεργασίες για καλύτερο συντονισμό, δεδομένης της αύξησης του αριθμού των αφίξεων και των προτάσεων της Κομισιόν για ένα σχέδιο δράσης για διαχείριση της κατάστασης στην Κεντρική Μεσόγειο και τα Δυτικά Βαλκάνια.

Εργαλειοποίηση και Κύπρος

Επίσης, σε μια ξεχωριστή διαδικασία, οι Υπουργοί Εσωτερικών προχώρησαν και με τις διεργασίες για έναν κανονισμό αντιμετώπισης περιπτώσεων εργαλειοποίησης της μετανάστευσης από τρίτες χώρες.

Ο κανονισμός αυτός έχει και κυπριακό ενδιαφέρον δεδομένου πως η Λευκωσία προωθεί το επείγουσα πως η Τουρκία εργαλειοποιεί τις ροές μεταναστών, αν και ακόμα δεν έχουν προκύψει συγκεκριμένα στοιχεία που να παραπέμπουν σε συνειδητό σχεδιασμό όπως συνέβη στα περιστατικά στον Έβρο και στα σύνορα της Λευκορωσίας με την ΕΕ. Θετική όμως για την Κυπριακή Δημοκρατία θεωρείται από την κυβέρνηση η συμμερίληψη στα προσχέδια και πρόνοιας πως αν και η Πράσινη Γραμμή δεν είναι σύνορο, τυχόν προσπάθειες εργαλειοποίησης ορίζονται βάσει των ίδιων κριτηρίων που αφορούν τα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ.

Και τώρα Σουηδία

Το μεταναστευτικό είναι ένα στοίχημα για τη Σουηδία και λόγω της καλύτερης συνεργασίας που αναμένει κανείς μεταξύ της Σουηδικής Προεδρίας και της Σουηδής Επιτρόπου για τις Εσωτερικές Υποθέσεις Ιλβα Γιόχανσον. Από την άλλη, η Σουηδική Προεδρία έρχεται σε μια πολύπλοκη εσωτερικά συγκυρία καθώς η σημερινή δεξιά κυβέρνηση της χώρας περιέχει και το εθνικιστικό κόμμα των Σουηδών Δημοκρατών, με σκληρή ρητορική στο μεταναστευτικό. Οι πολιτικές συνθήκες ωστόσο είναι μια μόνο διάσταση του πώς θα κινηθεί η Σουηδική Προεδρία του Συμβουλίου της ΕΕ, καθώς η πρακτική που διέπει τις προεδρίες είναι η υιοθέτηση ουδέτερης και παραγωγικής στάσης ως «συντονιστών» των συζητήσεων, και βάσει των προτεραιοτήτων που έχουν τεθεί εκ των προτέρων σε συνεργασία με τις άλλες δύο χώρες του «τρίσου» Προεδριών (Γαλλία και Τσεχία που προηγήθηκαν). Στις προτεραιότητες της Σουηδικής Προεδρίας όπως παρουσιάζονται στην ιστοσελίδα της, καταγράφεται η ανάγκη ενός αποτελεσματικού συστήματος για τη μετανάστευση και το άσυλο με συνεργασία με τρίτες χώρες, ώστε να διασφαλίζεται η αποτελεσματική συνεργασία σε σχέση με τον χώρο Σένγκεν. Μεταξύ άλλων η Σουηδική Προεδρία θα βάλει ως προτεραιότητα την λειτουργική συνεργασία σε θέματα ποινικών ερευνών, θέμα που επηρεάζει τα θέματα μετανάστευσης. Για το ίδιο το θέμα του Πακέτου, η Σουηδική Προεδρία υιοθετεί τον στόχο ολοκλήρωσης της διαδικασίας πριν το τέλος της θητείας του Κοινοβουλίου (δηλαδή αρχές του 2024), εστιάζοντας όμως ιδιαίτερα στον συντονισμό στις επιστροφές και στις συμφωνίες με τρίτες χώρες, και στις επιπτώσεις στον τομέα αυτό της Ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία.

ΑΡΘΡΟ / Του **ΝΙΚΟΥ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗ**

Συλλογική διαχείριση του επιτοκιακού κινδύνου

Ο επιτοκιακός κίνδυνος αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για την κυπριακή οικονομία, που θα κληθεί να αντιμετωπίσει η επόμενη κυβέρνηση της χώρας μας. Ως ανεξάρτητος υποψήφιος για την προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας, ιεραρχώ την αποτελεσματική διαχείριση του επιτοκιακού κινδύνου υψηλά στις προτεραιότητες του πρώτου διαστήματος της διακυβέρνησής μας, εφόσον λάβουμε την λαϊκή εντολή από τους πολίτες, με γνώμονα την ανάπτυξη της οικονομίας, την συνοχή της κοινωνίας και την σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Στις αρχές του Φθινοπώρου, στο πλαίσιο της δημοσιοποίησης του Οικονομικού μας Προγράμματος, επισημόναμε τον κίνδυνο της ενδεχόμενης περαιτέρω αύξησης των επιτοκίων και εισοδηματικές τρόπους αντιμετώπισης του. Έκτοτε, τα επίσημα επιτόκια της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) έχουν αυξηθεί κατά 2%

επιβαρύνοντας τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, που ήδη βρίσκονται αντιμετώπιζε με αυξημένες δαπάνες λόγω του πληθωρισμού. Χωρίς αγκυλώσεις και χωρίς λαϊκισμούς, αναγνωρίζοντας τον ρόλο και την ανεξαρτησία της ΕΚΤ και αντιλαμβάνομενοι τις δυνατότητες και τον τρόπο λειτουργίας των τραπεζών και των άλλων πιστωτικών ιδρυμάτων, θεωρούμε ότι μέσα από την συλλογική διαχείριση υπάρχουν οι δυνατότητες για την κατάλληλη εφαρμογή των ευρωπαϊκών οικονομικών πολιτικών ώστε να προκύψουν θετικά αποτελέσματα προς όφελος της χώρας.

Η διεθνής άνοδος του πληθωρισμού αποτελεί μια παγκόσμια πρόκληση για τις εθνικές κυβερνήσεις, τους διεθνείς οργανισμούς και τους θεσμικούς φορείς. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμετωπίζει την κρίση υποστηρίζοντας τις αναπτυξιακές προοπτικές και επιτακύνοντας την πράσινη μετάβαση των κρατών μελών, τα οποία έχουν την ευθύνη

Η εφαρμογή της απόφασης για αύξηση των επιτοκίων οφείλει να λαμβάνει υπόψη τις επιπτώσεις στην οικονομική ανάπτυξη σε συνάρτηση με τους παράλληλους οικονομικούς κινδύνους

για την αποτελεσματική αξιοποίηση των ευρωπαϊκών εργαλείων σύμφωνα με τα διαφορετικά δεδομένα της κάθε χώρας. Η απόφαση της ΕΚΤ για αύξηση των δανειστικών επιτοκίων, που σήμερα βρίσκονται στο 2,5% συνεχιζόντας την ανοδική τους πορεία, αποτελεί την ακολουθούμενη πρακτική για την αντιμετώπιση του πληθωρισμού. Ωστόσο, η εφαρμογή της απόφασης για αύξηση των επιτοκίων οφείλει να λαμβάνει υπόψη τις επιπτώσεις στην

οικονομική ανάπτυξη σε συνάρτηση με τους παράλληλους οικονομικούς κινδύνους, που στην περίπτωση της κυπριακής οικονομίας έχουν να κάνουν με τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια και με την σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Για την αποτελεσματική διαχείριση του επιτοκιακού κινδύνου και την προληπτική αντιμετώπιση των σχετικών επιπτώσεων, είναι απαραίτητη η διαμόρφωση μιας ολιστικής προσέγγισης με την συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων και επηρεαζόμενων μερών, έτσι ώστε να αποτραπεί η αρνητική επίδραση της αποσοσματοποίησης προέγγισης των πραγμάτων. Ειδικότερα, είναι σημαντική η ανάληψη της ευθύνης που αναλογεί στο χρηματοπιστωτικό σύστημα έτσι ώστε η σημερινή συνθήκη να μην εκληφθεί σαν μια κερδοσκοπική ευκαιρία, αλλά να αξιοποιηθεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο για το ευρύτερο οικονομικό συμφέρον του τόπου. Σε αυτό το πλαίσιο, θα πρέπει

να επιδιωχθεί ο περιορισμός της επιδράσης των αυξημένων επιτοκίων στους δανειολήπτες μέσα από την λελογισμένη χρήση της δυνατότητας αύξησης, την επανεξέταση των πολιτικών χρεώσεων, την αξιοποίηση του δανεισμού με σταθερό επιτόκιο και την προληπτική διαχείριση των δανείων που κινδυνεύουν να μετατραπούν σε μη εξυπηρετούμενα σε συνεργασία με τους δανειολήπτες.

Σε αυτό το πλαίσιο και ενόψει της προοπτικής ανάληψης της διακυβέρνησης της χώρας μετά από τις επικείμενες Προεδρικές Εκλογές, ενεργούμε προς την κατεύθυνση της συλλογικής διαχείρισης του επιτοκιακού κινδύνου για την σταθερότητα της οικονομίας και την συνοχή της κοινωνίας. Διαθέτουμε πλήρη ετοιμότητα και σαφή βούληση για την άμεση διαχείριση του επιτοκιακού κινδύνου προς όφελος της οικονομίας και της κοινωνίας, για το συμφέρον των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών, καθώς και

για την σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων κοινωνικών εταίρων είναι απαραίτητη για την προσαρμογή των διεθνών και ευρωπαϊκών οικονομικών πολιτικών στα δεδομένα της κυπριακής οικονομίας χωρίς οποιεσδήποτε αγκυλώσεις, χωρίς κερδοσκοπικές προσεγγίσεις και χωρίς λαϊκιστικές διαθέσεις. Μέσα από την ορθολογική διαχείριση των πραγμάτων, η αποτελεσματική αντιμετώπιση του επιτοκιακού κινδύνου είναι εφικτή και θεωρούμε ότι με την ομαλή συνεργασία όλων των μερών θα περιοριστούν και θα αποφευχθούν οι όποιες αρνητικές επιπτώσεις που ενδεχομένως να βρίσκονται προ των πυλών της κυπριακής οικονομίας, έτσι ώστε να ενισχυθούν οι προοπτικές της ανάπτυξης και της ευημερίας.

Ο Νίκος Χριστοδουλίδης είναι ανεξάρτητος υποψήφιος για την προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΗΝ «Κ»

Να εισακούεται ο λόγος της Εκκλησίας στο εθνικό

Η θέση των Ορθοδόξων της Κύπρου είναι στην αλήθεια του Οικουμενικού Πατριαρχείου τονίζει ο νέος Αρχιεπίσκοπος

Συνέντευξη στον
ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΤΟΜΑΡΑ

Πριν την έλευση του νέου χρόνου και μερικές μέρες πριν την ενθρόνισή του, ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Γεώργιος θέτει στην «Κ» το πλαίσιο εντός του οποίου θα κινηθεί η ιεروسύνη του, στην κορυφή της Εκκλησίας. Στην συνέντευξή του στην «Κ» ο Μακαριώτατος τοποθετεί την Αυτοκέφαλη Εκκλησία της Κύπρου στο πλευρό του Οικουμενικού Πατριαρχείου, στην αλήθεια όπως λέει χαρακτηριστικά. Στο κυπριακό ο Αρχιεπίσκοπος Γεώργιος τονίζει με νόημα πως η Εκκλησία δεν θα περιοριστεί μόνο στο να εκφράζει απλά την άποψή της, αλλά θα επιδώξει ο λόγος να εισακούεται. Στα οικονομικά υπόσχεται περισσότερη διαφάνεια ενώ χωρίς δισταγμό συμφωνεί πως η Εκκλησία θα πρέπει να είναι περισσότερο προσεκτική με ποιους συνεργάζεται.

-Μακαριώτατε νιώθετε το βάρος που καλείται να σηκώσει ο εκάστοτε Αρχιεπίσκοπος;

-Το συναισθάνομαι απόλυτα. Πρώτα – πρώτα είναι μια εκκλησία δυο χιλιάδων χρόνων, Αποστολική Εκκλησία. Και αν εντένεις την ακοή σου θα ακούσεις τους βηματισμούς των Αποστόλων. Αποστολοβάδιστη η Εκκλησία μας που δημιουργεί το βάρος ευθύνων, τεράστιες για εμάς. Η μεγάλη σειρά των μεγάλων προκατόχων μου, να ξεκινήσω από τον Κυπριανό ο οποίος κρεμάστηκε από τους Τούρκους; Από τον Σωφρόνιο που έκαμε έναν χρόνο στην Αγγλία διεκδικώντας τα δικαια του κυπριακού λαού; Τους Κυρίλλους, τον Λεόντιο που μια ζωή καταδιώκταν από την αγγλική αποικιοκρατία αλλά κράτησε ελεύθερη την Εκκλησία; Τους Μακάριους, τον Μακάριο τον Γ' που αφιέρωσε την ζωή του για το εθνικό μας θέμα; Αυτά όλα κάνουν τα πόδια μου να λυγίζουν και νιώθω την ανάγκη να παρακαλέσω τον Θεό, θερμά, να με βοηθήσει να μην φανώ κατώτερος αυτών των ανθρώπων.

-Όταν μπήκατε στην Εκκλησία σας πέρασε από το μυαλό, έστω και φευγαλέα, ότι κάποια μέρα θα ανερχόσαστε στον αρχιεπισκοπικό θρόνο;

-Ασφαλώς όχι. Μπαινεις στην εκκλησία γιατί θέλεις να υπηρετήσεις την ιεروسύνη. Και εγώ ήμουν

γιος κληρικού. Ήταν ιερέας ο πατέρας μου, έβλεπα τις καθημερινές τελετουργίες εκείνα με μαγνητίζαν, χάριν εκείνων προσήλθα στην εκκλησία και σιγά-σιγά ο Θεός βοήθησε να φθάσω σε αυτό το σημείο.

-Πότε θα γίνει η ενθρόνισή σας;
-Στις 8 Ιανουαρίου 2023 στις 4 η ώρα το απόγευμα, ώστε να μπορέσουν και οι ιερείς εφόσον λειτουργήσουν το πρωί να έλθουν,

“

Η παραίτηση γίνεται προς την κυβέρνηση που χειρίζεται υπεύθυνα το θέμα αλλά και προς το λαό, ο οποίος εκλέγει την κυβέρνηση. Και δεν ζητούμε παράλογα πράγματα. Ζητούμε να κατοχυρωθούν τα ανθρώπινα δικαιώματα.

ιδίως από την Πάφο με τους οποίους συνδέθηκα για 27 χρόνια. Ήμουν σχεδόν 11 χρόνια Χωρεπίσκοπος Αρσινόης και 16 χρόνια Μητροπολίτης Πάφου.

-Ο Οικουμενικός Πατριάρχης θα έλθει στην ενθρόνισή σας;

-Δεν θα έλθει. Μίλησα, εκείνος με πήρε για να με συγχαρεί και με προσκάλεσε να κάνω την ειρηνική μου επίσκεψη την Κυριακή της Ορθοδοξίας. Του είπα Θεού θέλοντος.

-Μέσα σας έχετε ιεραρχήσει τα ζητήματα εκείνα στα οποία θα δώσετε ιδιαίτερη προσοχή ως Αρχιεπίσκοπος;

-Πρώτα-πρώτα θα συνεχισθεί το φιλανθρωπικό και το κοινωνικό έργο της Εκκλησίας και να επεκταθεί όπου είναι δυνατόν. Ακόμα δεν γνωρίζω, τώρα θα ενημερωθώ, για τις δυνατότητες που έχει η Αρχιεπισκοπή. Ακούμε αλλά δεν γνωρίζουμε ποιες είναι οι μεγάλες δυνατότητες που έχει η Αρχιεπισκοπή. Αυτά εφόσον τα κατανοήσω θα δω πώς θα υλοποιηθούν τα προγράμματα που έχω εξαγγείλει. Προγραμ-

Το φιλανθρωπικό και κοινωνικό έργο της εκκλησίας βρίσκεται στις προτεραιότητες του Αρχιεπισκόπου Γεωργίου, όπως ο ίδιος αναφέρει στη συνέντευξή του στην «Κ».

ματίζουμε κάποιες φοιτητικές εστίες να κάνουμε και στη Λευκωσία που υπάρχει μεγάλο πρόβλημα για τους φοιτητές μας, να στηρίζουμε τους πολύτεκνους για να αντιμετωπίσουμε την υπογεννητικότητα στον τόπο μας. Θα δούμε και τα νέα δилήματα που δημιουργούνται από την πρόοδο της επιστήμης και της τεχνολογίας και να δώσουμε απαντήσεις βασισμένοι στην Αγία Γραφή. Θα παρακολουθούμε και το εθνικό μας θέμα στο οποίο θα πρέπει να κάνουμε τις σωστές παραινήσεις και παρεμβάσεις προς την κυβέρνηση και τον λαό.

-Σας θεωρούν ότι έχετε έντονο λόγο στο εθνικό ζήτημα. Πιστεύετε πως η Εκκλησία πρέπει να εκφράζει μια απλή άποψη ή ο λόγος της πρέπει να εισακούεται;

-Μα όταν κάνει την παραίτησή της είναι για να εισακουστεί. Η παραίτηση γίνεται προς την κυβέρνηση που χειρίζεται υπεύθυνα το θέμα αλλά και προς το λαό ο οποίος εκλέγει την κυβέρνηση. Και δεν ζητούμε παράλογα πράγματα. Ζη-

τούμε να κατοχυρωθούν τα ανθρώπινα δικαιώματα τα οποία απολαμβάνουν όλοι οι ευρωπαίοι και οι ελεύθεροι άνθρωποι. Είμαστε μέλος της Ε.Ε και όταν όλοι οι άλλοι ευρωπαίοι έχουν το δικαίωμα της ελεύθερης διακίνησης, σε όλες τις χώρες της Ευρώπης, εμείς να μη έχουμε το δικαίωμα της ελεύθερης διακίνησης στον τόπο μας; Όταν εκείνοι έχουν το δικαίωμα εγκατάστασης, όπου θέλουν, εμείς στα σπίτια μας να μην μπορούμε να πάμε; Όταν έχουν το δικαίωμα απόκτησης περιουσίας εμείς να μην μπορούμε; Έτσι ζητούμε να κατοχυρωθούν τα δικαιώματα του κυπριακού λαού, Τ/κ και Ε/κ.

-Κατά την προεκλογική περίοδο για τις αρχιεπισκοπικές εκλογές παρατηρήθηκαν φαινόμενα με κοσμικά στοιχεία. Τώρα τι συνισθήματα σας δημιουργούνται;

-Νομίζω ότι ήταν αναγκαίο «κακό» γιατί ένας Μητροπολίτης από μια άλλη επαρχία δεν είναι γνωστός στην υπόλοιπη Κύπρο και έπρεπε με τον λόγο του να δώσει το στίγμα

του στην κοινωνία για διάφορα θέματα. Εγώ από την Πάφο πώς θα γινόντου γνωστός στη Λευκωσία, πώς σε άλλες επαρχίες. Το ίδιο και οι άλλοι Μητροπολίτες. Έπρεπε επομένως να κάνουν αυτή την εμφάνιση, όχι κατηγορώντας τον ένα ή τον άλλο, για να μπορέσει ο κόσμος να κάνει την επιλογή του.

-Εκ των υστέρων πιστεύετε πως το σύστημα εκλογής που αφορά τη συμμετοχή του κόσμου πρέπει να αλλάξει;

-Νομίζω ότι είναι καλό να συμμετέχει και ο κόσμος στο μέτρο του δυνατού. Γιατί εκλογή μόνο από τον κόσμο δεν μπορεί να γίνει, αντιβαίνει σε Ιερούς Κανόνες. Όμως εάν ήταν μόνο από τους Επισκόπους, όπως λένε οι Ιεροί Κανόνες, τότε είμαστε λίγοι είμαστε 16 άνθρωποι οι οποίοι μπορούν να δημιουργήσουν ομάδες και να μην μπορέσει να εκφραστεί με τον καλύτερο τρόπο το θέλημα του Θεού. Ενώ με τη συμμετοχή του κόσμου μπορεί αν στείλει στη Σύνοδο τους δικούς του και από αυτούς να γίνει η επιλογή.

-Πριν την εκλογή Αρχιεπισκόπου υπήρχαν φαινόμενα συνδιαλλαγής μεταξύ ενδιαφερόμενων Ιεραρχών;

-Τα περισσότερα από αυτά είναι εικασίες των δημοσιογράφων. Και λέω για χαρακτηριστικό παράδειγμα εκείνο της Μητρόπολης Ταμασού ότι τάχα ζήτησε να πάρει την Λακατάμια. Αυτό ήταν ένα πάγιο αίτημα της Μητρόπολης Ταμασού από τότε που συστάθηκε. Και έλε-

“

Προγραμματίζουμε κάποιες φοιτητικές εστίες να κάνουμε και στη Λευκωσία που υπάρχει μεγάλο πρόβλημα για τους φοιτητές μας, να στηρίξουμε τους πολύτεκνους για να αντιμετωπίσουμε την υπογεννητικότητα στον τόπο μας.

γαν ότι ο δήμος Λακατάμιας δεν ήταν σωστό να χωριστεί στα δυο. Και το ζήτησαν πάντα. Απλώς οι δημοσιογράφοι επινόησαν πως ήταν καιρός να το αναδείξουν αυτό το ζήτημα. Δεν έγινε κάτι τέτοιο.

-Η κατεύθυνση της Εκκλησίας προς το Οικουμενικό Πατριαρχείο θα παραμείνει ως έχει από Χρυσοστόμου Β';

-Δεν ακολουθούμε το Οικουμενικό Πατριαρχείο απλώς γιατί είναι το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Αλλά ακολουθούμε την αλήθεια και τι επιβάλουν οι κανόνες των Οικουμενικών Συνόδων. Έτσι οδηγούμαστε από την αλήθεια. Και αφού η αλήθεια είναι κοντά στο Οικουμενικό Πατριαρχείο γιατί όχι.

-Είχε δημιουργηθεί ένα ζήτημα με τη διαφώνια ομάδας Ιεραρχών με αφορμή το ουκρανικό εκκλησιαστικό ζήτημα, υπάρχει διαφοροποίηση;

-Δεν υπάρχει διαφοροποίηση. Ήδη στη Λειτουργία των Χριστουγέννων μνημόνευσα το Μητροπολίτη Επιφάνιο.

Η Εκκλησία να είναι προσεκτική με τις επενδύσεις

-Η Εκκλησία στο κομμάτι των οικονομικών δραστηριοτήτων θα πρέπει να είναι περισσότερο προσεκτική προκειμένου να αποφυγει φαινόμενα εμπλοκής σε σκάνδαλα όπως τα χρυσά διαβατήρια;

-Οπωσδήποτε. Θα πρέπει να γίνει και πρότυπο για να δίνει το παράδειγμα στον λαό. Πρότυπο καλής διαχείρισης, πρότυπο μη καταπίεσης των εργαζομένων, δικαίους συμπεριφορές απέναντι σε όλους και είναι αναγκαίο να γίνεται χρήση

της περιουσίας για να έχει έσοδα για το φιλανθρωπικό και κοινωνικό της έργο. Πρέπει να είναι προσεκτική και να γίνεται έλεγχος γιατί τα χρήματα της Εκκλησίας δεν είναι για τον καθένα. Είμαστε διαχειριστές, δεν είμαστε ιδιοκτήτες.

-Υπάρχει διαφάνεια στα οικονομικά. Θεωρείτε ότι υπάρχει ανάγκη για περισσότερη, ως απάντηση στις επικρίσεις για τις οικονομικές δραστηριότητες της Εκκλησίας;

-Κάθε διαφάνεια. Δεν έχω να κρύψω τίποτα, θα επιθυμούσα αν κάποιος παρατηρήσει κάτι να μου το πει.

-Η Εκκλησία έχει στην ιδιοκτησία της και ένα τηλεοπτικό σταθμό τον οποίο δεν διαχειρίζεται η ίδια. Υπάρχουν σκέψεις η Εκκλησία να επιχειρήσει εκ νέου να διαχειρίζεται η ίδια το τηλεοπτικό κανάλι;

-Δεν έχω υπόψη μου ακόμα τι συμβόλαια υπάρχουν. Δεν έχω ενημερωθεί. Όταν ενημερωθώ και για

τον σταθμό αλλά και για τα οικονομικά και για τις περιουσίες τότε θα έχω μια ολοκληρωμένη εικόνα και θα μπορώ να τοποθετηθώ σε όλα αυτά τα θέματα.

-Το ερώτημα προκύπτει από απόψεις που ακούγονται, κατά καιρούς, ότι η Εκκλησία πρέπει να έχει μια δική της φωνή, κυρίως λόγω Κυπριακού;

-Θα μπορούσε να ήταν και αυτό, θα μπορούσε όμως να αγοράσει κάποιο χρόνο τηλεοπτικό.

Κυπριακές Αξίες,
Παγκόσμιας Αποδοχής

46
ΧΡΟΝΙΑ
Φροντίδα για τον Άνθρωπο
και την Υγεία

Ένα κρίσιμο 2023 για τους δύο μεγάλους

Της **ΜΑΡΙΝΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ**

Η νέα χρονιά δεν σηματοδοτεί μόνο την αλλαγή φρουράς στο Προεδρικό, ενδεχομένως να σηματοδοτήσει και αλλαγές προσωπών στο κοιμματικό σκηνικό. Το απο-

τέλεσμα των προεδρικών εκλογών θα κρίνει εν πολλοίς το μέλλον των αρχηγών των δύο μεγάλων κομμάτων. Τόσο ο Αβέρωφ Νεοφύτου ως Πρόεδρος του ΔΗΣΥ και υποψήφιος για την Προεδρία, όσο και ο Στέφανος Στεφάνου ως

Για τους Νεοφύτου και Στεφάνου κρίνεται η παραμονή τους στην ηγεσία του κόμματος

νεοεκλεγείς γ.γ. του ΑΚΕΛ, έχουν πολλά να ρισκάρουν από το αποτέλεσμα των προεδρικών εκλογών. Το ποσοστό που θα λάβουν αλλά κυρίως το ποιος θα καταφέρει να λάβει το εισιτήριο για τον β' γύρο αποτελεί το μεγάλο διακύβευμα.

Αυτό θα κρίνει αν θα συνεχίσουν κανονικά την πολιτική τους διαδρομή ή αν θα ξεκινήσει η εκ των έσω αμφισβήτηση. Μία αμφισβήτηση που θέτει εν αμφιβόλω την επικράτησή τους στο σκληρό πλέον κοιμματικό σκηνικό.

Ο Στέφανος Στεφάνου αντιλαμβάνεται πως στο ενδεχόμενο ήττας η παραμονή του στο πηδάλιο του κόμματος θα είναι ήδη δύσκολη, αφού προσωπικότητες ήδη ετοιμάζονται να εγκαταλείψουν το καράβι και νέες πλατφόρμες βλέπουν την ήττα του ΑΚΕΛ ως δική τους ευκαιρία.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

Χωρίς περίοδο χάριτος

Όταν την περασμένη Άνοιξη η Κεντρική Επιτροπή του ΑΚΕΛ επέλεγε την υποψηφιότητα του Ανδρέα Μαυρογιάννη, αυτό που συζητείτο στα κοιμματικά πηγαδάκια, ήταν τι πραγματικά ήθελε ο Στέφανος Στεφάνου. Και αυτό γιατί η αίσθηση που επικρατούσε όλο το προηγούμενο διάστημα ήταν πως ο γ.γ. του ΑΚΕΛ ευνοούσε την προοπτική υποψηφιότητας Αχιλλέα Δημητριάδη. Η μακρά περίοδος συζήτησης με το Κέντρο για μία κοινή υποψηφιότητα είχε ήδη οδηγήσει σε αδιέξοδο και έκανε το κόμμα να χάσει πολύτιμο χρόνο. Θεωρήθηκε συνεπώς πως ο Αχιλλέας Δημητριάδης- που είχε ξεκινήσει από νωρίς τον προεκλογικό και που τύχχανε εκτίμησής στα συλλογικά σώματα του κόμματος- θα μπορούσε να είναι η υποψηφιότητα που θα είχε σοβαρές πιθανότητες να περάσει στον β' γύρο και κατ' επέκταση να αποφευχθεί το όποιο ρίσκο.

Τις κρίσιμες ωστόσο εκείνες μέρες, που ο Στέφανος Στεφάνου απέφυγε να τοποθετηθεί καθότι όπως έλεγε δεν ήθελε να επηρεάσει τα συλλογικά σώματα, μία ομάδα εντός του κόμματος υποστήριζε θερμά την υποψηφιότητα Ανδρέα Μαυρογιάννη έναντι αυτής του Αχιλλέα Δημητριάδη, με το επιχείρημα πως ο πρώτος θα μπορούσε να είναι πολυσυλλεκτικός και γιατί όχι, να έχει πιθανότητες να κερδίσει την εκλογική μάχη. Η τάση αυτή ενισχύθηκε εντός του Πολιτικού Γραφείου, με τον Στέφανο Στεφάνου να μην τοποθετείται για «να μιλήσουν όλοι ελεύθερα». Για κάποιους θεωρήθηκε ένδειξη δημοκρατικών αντανακλαστικών από τον νεοεκλεγέντα γ.γ. του ΑΚΕΛ, για άλλους ένδειξη αδυναμίας δεδομένου ότι πρώτη φορά αρχηγός του κόμματος δεν ελέγχει το Πολιτικό Γραφείο.

Η αίσθηση ότι ο Στέφανος Στεφάνου δεν ήταν θερμός με την υποψηφιότητα Μαυρογιάννη ενισχύθηκε όταν στις πρώτες εμφανίσεις του Ανδρέα Μαυρογιάννη ο γ.γ. του ΑΚΕΛ τηρούσε εμφανείς αποστάσεις. Και αν κάποιοι επικρισματολογούσαν ότι ήταν στην προσπάθειά του να μην κοιμματικοποιήσει την ανεξάρτητη υποψηφιότητα του έμπειρου διπλωμάτη, η κίνησή του να ανοίξει ζήτημα αλλαγών στο ΑΚΕΛ στην κορύφωση του προεκλογικού ενίσχυσε την ψευδολογία, ότι ο Στέφανος Στεφάνου ξεκίνησε να κάνει ήδη διαχείριση της ήττας.

Αυτό που επιδιώκει ο Στέφανος Στεφάνου είναι να του δοθεί ο χρόνος ώστε να μπορέσει να προχωρήσει σε σημαντικές μεταρρυθμίσεις εντός του κόμματος. Το ενδεχόμενο εκλογής του Ανδρέα Μαυρογιάννη αλλάζει άρδην το σκηνικό για την Αριστερά, ενισχύοντάς το κόμμα αρκετά και δίνοντας τον χρόνο στον Στέφανο

Στεφάνου να κάνει εκείνες τις αλλαγές που θα πάρουν το ΑΚΕΛ στα ποσοστά των έβδομων χρόνων της προηγούμενης 20ετίας. Και το εισιτήριο βεβαίως για τον β' γύρο θα δώσει παράταση χρόνου στον γ.γ. του ΑΚΕΛ. Και για να μεταρρυθμίσει το κόμμα, φέρνοντας κοντά όπως υπολογίζει αριστερές κινήσεις και ομάδες πολιτών, αλλά παράλληλα ανοίγοντας το κόμμα στο ευρύτερο αριστερό κοινό. Στόχος είναι ο εκσυγχρονισμός του μη λειτουργικού θεσμίου των Νέων Δυνάμεων και η παρουσία του ΑΚΕΛ σε όλα τα οργανωμένα σύνολα ούτως ώστε να επιστρέψουν πίσω στο κόμμα, οι δεκάδες χιλιάδες αριστεροί ψηφοφόροι που επιλέγουν την

Ο μη έλεγχος Στεφάνου των συλλογικών σωμάτων και η επιδίωξή του για μεταρρύθμιση της Αριστεράς.

αποχή στις τελευταίες εκλογικές μάχες. Κάτι τέτοιο ενδεχομένως να ενισχύσει και το προφίλ του Στεφάνου Στεφάνου ως του εκσυγχρονιστή της Αριστεράς και γιατί όχι, να του δώσει τον χώρο να προετοιμάσει την δική του υποψηφιότητα για το 2028.

Ένα ενδεχόμενο αποκλεισμού από τον β' γύρο, θα ανοίξει τον κύκλο αμφισβήτησης εντός του κόμματος. Ήδη η πρώτη σε σταυρούς προτίμησής Ειρήνη Χαραλαμπίδου θεωρείται πως βρίσκεται με το ένα πόδι εκτός κόμματος. Όχι μόνο για την πολύ καλά μελετημένη αποδομησης της υποψηφιότητας Παμπορίδης, αλλά και γιατί στην περίπτωση του Ανδρέα Μαυρογιάννη έχει πολύ συνειδητοποιημένα τηρήσει αποστάσεις. Το πως βεβαίως θα κινηθεί η κα Χαραλαμπίδου θα διαφανεί την επόμενη των εκλογών και αναλόγως των αποτελεσμάτων. Την διαφωνία του με την υποψηφιότητα Μαυρογιάννη όμως φρόντισε να θέσει και ο ευρωβουλευτής του κόμματος Νιαζί Κιζιλγιουρεκ, ο οποίος σύμφωνα με κοιμματικά στελέχη λειτουργεί ως ξένο σώμα. Ασχέτως βεβαίως από την περίπτωση της κας Χαραλαμπίδου ήδη γίνονται σκέψεις και κινήσεις στο παρασκήνιο για τη δημιουργία μίας πολιτικής πλατφόρμας. Μία ενδεχόμενη ήττα του ΑΚΕΛ θα επισπεύσει τις όποιες εξαγγελίες προς αυτή την κατεύθυνση. Για τον ίδιο τον Στέφανο Στεφάνου, η παραμονή του στην ηγεσία του κόμματος θα είναι ιδιαίτερα δύσκολη, με την εσωστρέφεια να εντείνεται και την αίσθηση ότι θα αποτελεί μία σύντομη παρένθεση στο κόμμα να ενισχύεται.

ΑΒΕΡΩΦ ΝΕΟΦΥΤΟΥ

Ένα στοίχημα και ένα μεγάλο ρίσκο

Τον Μάρτιο του 2021 ο Αβέρωφ Νεοφύτου εξομολογείτο στην Ελένη Ξένου και στη στήλη της «Κ», «Ψυχογράφημα» ότι η πολιτική για τον ίδιο ξεκίνησε λίγο πολύ ως ένα προσωπικό στοίχημα. «Ήμουν καλός μαθητής. Και όταν είχε να κάνει με τα μαθήματα όλοι με πλησίαζαν αλλά στα διαλείμματα, στο παιχνίδι, άκουγα από πίσω μου να με αποκαλούνε «ο στραβόμματος». Δεν το έλεγαν κατά πρόσωπο, αλλά το εισέπραττα. Και είπα από μέσα μου 'θα σας δείξω ποιος είμαι'. Όταν είχε εκλογές για προέδρους της τάξης, του σχολείου πάντα διεκδικούσα θέση και εκλεγόμουν. Και έτσι από μικρός είπα ότι θα αποδείξω ποιος είμαι όχι με βάση την ομορφιά των βλεφάρων μου, αλλά με βάση τα δυνατά μου στοιχεία» έλεγε χαρακτηριστικά ο Πρόεδρος του ΔΗΣΥ. Όμως το προσωπικό στοίχημα δεν περιορίστηκε στις μαθητικές εκλογές, αλλά συνέχισε και κατά την διάρκεια της πολιτικής του διαδρομής, όταν αποφάσισε να διεκδικήσει εκλογή στην επαρχία Λευκωσίας αντί της Πάφου. «Είμαι 45 χρονών—ήταν το 2006—και βάζω υποψηφιότητα στην Λευκωσία γιατί κάποια στιγμή θα διεκδικώ την προεδρία του κόμματος. Αν δεν βγω βουλευτής αυτό σημαίνει πως δεν θα μπορέσω ούτε πρόεδρος του κόμματος να γίνω, άρα είναι καλά να το ξέρω από τώρα και να επιστρέψω στην Αργάκα. Αλλά να ξέρεis πως αν βγει το χωρκατούδι βουλευτής στην Λευκωσία, κάποια ώρα θα βγει και πρόεδρος του κόμματος» έλεγε

Η κόπωση από τον μακρύ προεκλογικό, ο ρόλος του Νίκου Αναστασιάδη και ο σχεδιασμός της επόμενης μέρας.

σε έναν συνάδελφό του. Το προσωπικό στοίχημα που διηγήθηκε στην Ελένη Ξένου φαίνεται να του βγήκε καθώς τον οδήγησε μέχρι και την Προεδρία του ΔΗΣΥ. Όμως η συγκεκριμένη διήγηση επιβεβαιώνει αυτό που ο περιγυρός του λέει συχνά: ότι προσδίδει ο ίδιος ένα προσωπικό πείσμα στην διεκδίκηση της Προεδρίας της Δημοκρατίας. Και παρότι όπως υποστηρίζεται δικαιούται περισσότερο από τον καθένα, λόγω της πολιτικής του πείρας να διεκδικήσει με αξιώσεις την προεδρία, αυτό προσωπικό πείσμα που έβγαλε εν μέσω προεκλογικού έναν συναισθηματισμό, ξένο στο μέχρι τώρα ορθολογιστικό ή και κυνικό προφίλ του Αβέρωφ Νεοφύτου. Το πόσο αυτό το στοίχημα θα του βγει στο τέλος, όπως συνέβαινε μέχρι σήμερα, είναι ακόμα ανοικτό. Το σίγουρο είναι πως το ρίσκο πλέον είναι πολύ μεγαλύτερο καθώς στο ενδεχόμενο ήττας, ο Αβέρωφ Νεοφύτου δεν χάνει μόνο τον προεδρικό θώκο, αλλά πολύ πιθανό να χάσει και την προεδρία του κόμματος.

Τρεις κινήσεις του κριθκαν πως ενέχουν αρκετό ρίσκο στον προεκλογικό του Συναγερμικό Πρόεδρο:

- **Σε μία προσπάθεια** να αποτρέψει ή να προλάβει την υποψηφιότητα Χριστοδουλίδης, ξεκίνησε επίσημα τον προεκλογικό από τον περασμένο Γενάρη. Παρότι στενοί του συνεργάτες εκτιμούν πως αν ο προεκλογικός του δεν ήταν μακρύς σε διάρκεια, τότε το ποσοστό που θα κατέγραφε θα ήταν σήμερα πολύ μικρότερο, ένας μακρύς προεκλογικός ενέχει το ρίσκο της κόπωσης, τόσο των στελεχών που εργάζονται για τον προεκλογικό όσο και των ψηφοφόρων. Το είδαμε άλλωστε στην περίπτωση του Νικόλα Παπαδόπουλου.
- **Ο προεκλογικός** του Αβέρωφ Νεοφύτου είναι σκληρά κοιμματικός και φαίνεται να περιορίζεται στη συσπείρωση του Συναγερμικού ακροατηρίου. Λαμβάνοντας υπόψη πως οι στενοί δεσμοί των πολιτών με τα κόμματα χαλαρώνουν, πολλοί δεν ταυτίζονται με ορολογίες που έχουν να κάνουν με κοιμματικό πατριωτισμό, ενώ παράλληλα αποκλείονται ψηφοφόροι από άλλες δεξαμενές.
- **Ανοίξε πρόωρα** η συζήτηση για την επόμενη μέρα στον ΔΗΣΥ, τόσο από τον ίδιο τον Συναγερμικό Πρόεδρο στο προ-

Ο Αβέρωφ Νεοφύτου φάνηκε πολλές φορές να ενεργεί συναισθηματικά σε αυτό τον προεκλογικό, εντείνοντας την εκτίμηση πολιτικών κύκλων πως ένα προσωπικό στοίχημα τον οδήγησε σε αυτόν τον μακρύ προεκλογικό. Ερώτημα είναι αν θα το κερδίσει τελικώς.

σκήνιο όσο και από στελέχη στο παρασκήνιο.

Βάσει των δημοσκοπικών ευρημάτων, ούτε ο μακρύς προεκλογικός βοήθησε, αλλά ούτε η σκληρή κοιμματική ρητορική, καθώς το Συναγερμικό ακροατήριο εξακολουθεί να είναι δικασμένο μεταξύ των δύο υποψηφίων. Το πού οφείλεται η διάσπαση, ποικίλει. Είτε ο Νίκος Χριστοδουλίδης θεωρείται ιδιαίτερα δημοφιλής στο συναγερμικό κοινό σε αντίθεση με τον Αβέρωφ Νεοφύτου, είτε πέρασε το μήνυμά της απενεχοποίησής της συναγερμικής ψήφου στον Νίκο Χριστοδουλίδη εξαιτίας και της μη διαγραφής του. Και ακριβώς επειδή είναι δικασμένο το ακροατήριο του ΔΗΣΥ, δεν είναι λίγα τα στελέχη πλέον που αποφεύγουν την σφοδρή σύγκρουση με την υποψηφιότητα του Νίκου Χριστοδουλίδη καθώς γνωρίζουν πως οι δικοί του ψηφοφόροι ήταν και ενδεχομένως να εξακολουθήσουν να είναι και δικοί τους στις βουλευτικές εκλογές. Υπάρχουν στελέχη που τηρούν ήδη αποστάσεις ασφαλείας μπροστά στο ενδεχόμενο ήττας, ενώ δεν πέρασε απαρατήρητη η διαφωνία Γεωργιάδης-Πέτρου Δημητρίου για το ποιος είναι τελικά ο campaign manager του προεκλογικού.

Στον ΔΗΣΥ συζητείται ήδη η επόμενη μέρα, πρώτα και κύρια από τον Πρόεδρο του ΔΗΣΥ που φρόντισε να ξεκαθαρίσει πως αν χάσει στις εκλογές τότε το κόμμα θα βρίσκεται στην αντιπολίτευση. Κίνηση που προκάλεσε την αντίδραση οικονομικών κύκλων που βρίσκονται κοντά στον ΔΗΣΥ αλλά και στελεχών—προεξάρχοντος του Νίκου Αναστασιάδη— που θεωρούν πως το κόμμα θα πρέπει να βρεθεί στη συγκυβέρνηση αν ο Νίκος Χριστοδουλίδης κερδίσει τις εκλογές. Η επόμενη μέρα στον ΔΗΣΥ ωστόσο θα εξαρτηθεί πρώτα και κύρια από το αποτέλεσμα. Αν ο Αβέρωφ Νεοφύτου εκλεγεί Πρόεδρος της Δημοκρατίας, τότε θα είναι ο μεγάλος νικητής της μάχης, καθώς εκτός από την νίκη που προεδρικού θώκου θα έχει καταφέρει να ελέγξει πλήρως το κόμμα του, καθορίζοντας εν πολλοίς και τον συνηθιστό του. Και για τον ΔΗΣΥ αυτή η νίκη θα σημαίνει μία μακρά πολιτική κυριαχία. Αν όμως χάσει, το πολιτικό του μέλλον θα εξαρτηθεί από το μέγεθος της ήττας. Ο αποκλεισμός από τον β' γύρο δυσκολεύει

πολύ το ενδεχόμενο επανادιεκδίκησης με αξιώσεις της προεδρίας του ΔΗΣΥ και αυξάνει τα πρόσωπα τα οποία θα θέλουν να ηγηθούν της νέας προσπάθειας. Το γεγονός βεβαίως ότι δελφίνοι βγήκαν μπροστά στην αρχή του προεκλογικού υπερθεματίζοντας υπέρ του Αβέρωφ Νεοφύτου και κατά του Νίκου Χριστοδουλίδη, ενδεχομένως να επιμερίζει τις ευθύνες της ήττας. Το σίγουρο είναι πάντως πως πολλοί είναι εκείνοι που θέλουν να έχουν ρόλο την επόμενη μέρα και το αντιλαμβάνεται πλήρως ο Αβέρωφ Νεοφύτου, ο οποίος επικειρεί από τώρα να ελέγξει τους αντιπάλους του και να αποκτήσει συμμάχους. Καθόλου τυχαία η κίνηση να εξαγγείλει πρώτα τον Κωνσταντίνο Πετρίδη ως υπουργό Οικονομικών, ένα πρόσωπο που έχει ξεκαθαρίσει πως ο ΔΗΣΥ θα πρέπει αν βρεθεί στην αντιπολίτευση, καθόλου τυχαία και η εξαγγελία του Νίκου Νουρή στο υπουργείο Εσωτερικών. Ενός προσώπου που ακούγεται εντόνως ότι διατηρεί καλή σχέση με τον Νίκο Χριστοδουλίδη και ενδιαφέρεται για την επόμενη μέρα στον ΔΗΣΥ. Σε κάθε περίπτωση πάντως, δεδομένη θα θεωρηθεί η διεκδίκηση της προεδρίας του ΔΗΣΥ από τον Χάρη Γεωργιάδη ο οποίος εκ της θέσεως του ως αναπληρωτής πρόεδρος του κόμματος έχει κτίσει σχέσεις με τον Συναγερμικό κόσμο και έχει φέρει μέσα από τις ομάδες παραγωγής νέα πρόσωπα κοντά. Πολύ πιθανή θεωρείται και η διεκδίκηση από τον Δημήτρη Δημητρίου. Και τα δύο πρόσωπα πάντως δεν θεωρείται πως θα διεκδικήσουν επιτιθέμενα στον Αβέρωφ Νεοφύτου καθώς και οι δύο τον στήριξαν πλήρως καθόλη την προεκλογική. Ρόλο βεβαίως σε όλο αυτό θα παίξει και ο ίδιος ο Νίκος Αναστασιάδης, ο οποίος εξακολουθεί να ελέγχει τον ΔΗΣΥ περισσότερο από ότι ο Αβέρωφ Νεοφύτου. Η θέση του ότι το κόμμα θα πρέπει να είναι στην κυβέρνηση είναι γνωστή στην Πινδάρου. Αυτό που ανησυχεί στελέχη του ΔΗΣΥ, είναι αν στο ενδεχόμενο ήττας Αβέρωφ και εκλογής Χριστοδουλίδη, ο Νίκος Αναστασιάδης θα θέλει να εμπλέξει στην επόμενη μέρα του ΔΗΣΥ τον ίδιο τον τέως υπουργό Εσωτερικών ανατρέποντας πλήρως σχεδιασμούς δελφίνων και ιδιαίτερα τις επιδιώξεις του Αβέρωφ Νεοφύτου.

Το μετέωρο βήμα του ενδιαμέσου

Με τον Νίκο Χριστοδουλίδη στο κάδρο της πολιτικής σκηνής περιπλέκεται η επόμενη μέρα στον χώρο

Της **ΜΑΡΙΝΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ**

Όταν το μακρινό 2008, η κάλπη άνοιγε και γινόταν αντιληπτό πως ο Τάσος Παπαδόπουλος έμενε εκτός του β' γύρου, οι δυνάμεις του Κέντρου που τον στήριζαν, κατέβηκαν τα σκαλιά του Προεδρικού και ο καθένας πήρε τον δικό του δρόμο. Άλλοι συμπαρατάχθηκαν με την υποψηφιότητα Ιωάννη Κασουλίδη και τον ΔΗΣΥ και άλλοι με τον Δημήτρη Χριστόφια και το ΑΚΕΛ. Ήταν εκείνη ακριβώς η εκλογική μάχη, που ενίσχυσε το αίσθημα πως μόνο τα δύο μεγάλα κόμματα ξέρουν να κερδίζουν εκλογές. Όμως η αλήθεια ήταν λίγο πιο σύνθετη. Τα κόμματα του ενδιαμέσου χώρου, συμπαρατάχθηκαν με την υποψηφιότητα του Τάσσου Παπαδόπουλου και γιατί πίστευαν σε αυτήν αλλά και γιατί θεωρούσαν πως αυτή η υποψηφιότητα αποτελεί το φαβορί. Λίγοι ήταν εκείνοι που δούλεψαν για την εν λόγω εκλογική μάχη θεωρώντας το χαρτί του «ΟΧΙ» στο Σχέδιο Ανάν ότι μπορούσε να είναι σωτήριο και εκτίμησαν ότι ο δρόμος προς την κάλπη θα είναι περίπατος.

Το αποτέλεσμα ωστόσο έβγαλε από το χαλί των κακή οργάνωσή τους, την αδυναμία του να κάνουν εκλογές αλλά παράλληλα ανέδειξε προσωπικές ατζέντες προσώπων που βρέθηκαν δίπλα από τον πρώην Πρόεδρο της Δημοκρατίας και επιθυμούσαν μόνο να λάβουν το δακτυλίδι. Η αποτυχία του Ενδιαμέσου επαναλήφθηκε με άλλα δεδομένα το 2018, όταν ο Νικόλας Παπαδό-

πουλος επέλεξε να διεκδικήσει την Προεδρία και να επιχειρήσει να δημιουργήσει τον τρίτο δρόμο. Παρότι οι λόγοι αποτυχίας διαφέρουν στην περίπτωση του Νικόλα Παπαδόπουλου από αυτήν του Τάσσου Παπαδόπουλου, η αλήθεια είναι πως η πρόσδεση του Ενδιαμέσου στο άρμα που λέγεται Νίκος Χριστοδουλίδης έκανε πολλούς να αμφισβητήσουν κατά πόσο το εγχείρημα θα έχει αίσιο τέλος ή αν αποτελούσε ακριβώς τη συνταγή αποτυχίας. Νέα προβλήματα προκύπτουν σε κάθε κόμμα που ενισχύουν την αίσθηση ότι είτε νικήσει ο υποψήφιος που στηρίζουν είτε χάσει, η επόμενη μέρα τους προμνύεται δύσκολη.

Η λύση ανάγκης

Η στήριξη στην υποψηφιότητα Χριστοδουλίδη, δεν ήταν βεβαίως αποτέλεσμα πλήρους σύμπλευσης στις πολιτικές και τις προτάσεις Χριστοδουλίδη. Ενδεικτικό, ότι πρώτα στήριξαν τον τέως υπουργό Εξωτερικών και στη συνέχεια ανακοινώθηκαν οι θέσεις του υποψηφίου. Ήταν συνεπώς μία λύση ανάγκης για το κάθε κόμμα ξεχωριστά, καθώς η χρόνια αποχή ΔΗΚΟ και ΕΔΕΚ από την εξουσία είχαν αντικτυπο στα ποσοστά των δύο κομμάτων, ενώ στην περίπτωση της ΔΗΠΑ, είναι αντιληπτό πως η αποχή από την εξουσία μπορεί να αποβεί μοιραία για την επικράτησή της στην κοιματική σκακιέρα. Ήδη και στην ΕΔΕΚ αλλά και στο ΔΗΚΟ επικρατεί δυσφορία που αντανα-

Ένα σενάριο ήπιας του Νίκου Χριστοδουλίδη επαναφέρει εσωκομματικές έριδες σε ΔΗΚΟ και ΕΔΕΚ.

Η περίπτωση Παπαδάκη και το Κεντροαριστερό κόμμα, ο ρόλος της Ερωτοκρίτου και η ενδεχόμενη επιστροφή Μαυρίδη.

κλάται στους αρχηγούς των δυο κομμάτων.

Όλο αυτό ενέτεινε την αίσθηση πως η συνεργασία είναι αποτέλεσμα τυχοδιωκτισμού παρά συνεργασία που βασίζεται σε θέσεις αρχής. Καθόλου τυχαία και η φανερά προσπάθεια του Νίκου Χριστοδουλίδη να κρατήσει μακριά από το επιτελείο του στελέχη των εν λόγω κομμάτων θεωρώντας πως κάτι τέτοιο θα προκαλέσει λεκέ παρά πόντους στην υποψηφιότητά του.

Το ερώτημα είναι αν η παρουσία του Νίκου Χριστοδουλίδη στην πολιτική σκηνή μπορεί να ενισχύσει τον χώρο, ή αν αποτελεί τη μεγάλη τους απειλή. Στην περίπτωση που ο Νίκος Χριστοδουλίδης χάσει την εκλογική μάχη, στελέχη ανησυχούν για το ενδεχόμενο επανάληψης της

Τα κόμματα του ενδιαμέσου χώρου φάνηκαν να σύρονται πίσω από τη δημοφιλία του Νίκου Χριστοδουλίδη, ενισχύοντας το αίσθημα πως η σύμπλευση είναι αποτέλεσμα ανάγκης και όχι βασισμένη σε θέσεις αρχής.

περίπτωσης Λιλλήκα. Που ενώ δεσμεύτηκε πως δεν θα προχωρήσει στη δημιουργία κόμματος, στη συνέχεια πιεζόμενος όπως είπε από την κοινωνία των πολιτών- προχώρησε στην ίδρυση της Συμμαχίας Πολιτών, προκαλώντας απώλειες κυρίως στην ΕΔΕΚ. Ο Νίκος Χριστοδουλίδης έχει ήδη ξεκαθαρίσει πως θα αποχωρήσει από την πολιτική αν χάσει.

Το ζήτημα είναι πως αν ο κ. Χριστοδουλίδης χάσει στον β' γύρο τότε τα εν λόγω κόμματα θα περάσουν ακόμη ένα διάστημα αποχής από την εξουσία με αποτέλεσμα να ενισχυθεί η αμφισβήτηση εντός του κόμματος. Το ποιοι θα το πράξουν βεβαίως είναι κάτι ανοικτό. Στην περίπτωση του ΔΗΚΟ, δεν είναι λίγοι εκείνοι που βλέπουν τον

ευρωβουλευτή Κώστα Μαυρίδη, να ενδιαφέρεται να διεκδικήσει ερχόμενος από τις Βρυξέλλες. Υπάρχουν ωστόσο και εκείνοι που δεν υποτιμούν την δυναμική της αναπληρώτριας Προέδρου του κόμματος Χριστιάνας Ερωτοκρίτου. Η ίδια έχει κερδίσει σημαντικούς πολιτικούς πόντους από την προεδρία της επιτροπής Οικονομικών και θεωρείται δυσανεστήμένη από τον τρόπο που ο ΔΗΚΟϊκός Πρόεδρος χειρίστηκε το ενδεχόμενο υποψηφιότητάς της σε συνεργασία με το ΑΚΕΛ. Δεδομένου ότι δεν είναι ιδιαίτερα θερμή με την υποψηφιότητα Χριστοδουλίδη δεν αποκλείεται να αμφισβητήσει τον κ. Παπαδόπουλο. Και αν στην περίπτωση του ΔΗΚΟ το εσωκομματικό σκηνικό είναι επί του παρόντος διαχειρίσιμο,

στην περίπτωση της ΕΔΕΚ επικρατεί ένα ιδιαίτερα πολεμικό κλίμα. Ο Μαρίνος Σιζόπουλος έχει να διαχειριστεί μία πολύ τεταμένη κατάσταση, με την αμφισβήτηση να εντείνεται, τα στελέχη να τον στέλνουν στα δικαστήρια και τα ποσοστά να πέφτουν.

Λόγω του προεκλογικού βρισκονται σε εκκευρία, ωστόσο στο ενδεχόμενο ήττας η σύγκρουση αυτή θα κορυφωθεί. Ήδη ο Κωστής Ευσταθίου είναι ανάμεσα στα πρόσωπα που έχουν προτείνει τον Γιώργο Κολοκασιδή, ενώ ο Δημήτρης Παπαδάκης, παρότι στηρίζει τον Νίκο Χριστοδουλίδη, έχει στείλει μήνυμα μέσω συνέντευξής του στην «Κ» όταν παραδέχτηκε πως υπάρχει χώρος για κάτι νέο στην Κεντροαριστερά.

Το ενδεχόμενο εκλογής Χριστοδουλίδη και ο ρόλος του ΔΗΣΥ

Το ερώτημα είναι πως αναδιαμορφώνεται ο χώρος στο ενδεχόμενο εκλογής του Νίκου Χριστοδουλίδη. Ήδη ο τέως υπουργός Εξωτερικών έχει προαναγγείλει πως σκέφτεται να εντάξει στο υπουργικό του συμβούλιο μη κοιματικά πρόσωπα και πρόσωπα που βρίσκονται στο εξωτερικό. Μία δήλωσή που προκάλεσε ανησυχία κυρίως σε ΔΗΚΟ και ΔΗΠΑ που θέλουν να έχουν μερίδιο στην εξουσία. Όμως το ζήτημα της στελέχωσης από μη κοιματικά στελέχη, δεν είναι το μόνο ζήτημα που προβληματίζει. Το ΔΗΚΟ θέλει με

Η χείρα συνεργασίας Χριστοδουλίδη στον ΔΗΣΥ προκαλεί εκνευρισμό στο ΔΗΚΟ, ενώ στην ΔΗΠΑ θεωρείται ευκαιρία να αποκτήσει ρόλο ρυθμιστή.

κάθε τρόπο να αποφευχθεί αυτό που λέει συχνά ο Νίκος Χριστοδουλίδης, ότι δηλαδή θα τείνει χείρα συνεργασίας στον ΔΗΣΥ. Ένα ενδεχόμενο συγκυβέρνησης με τον ΔΗΣΥ θέτει το τρίτο μεγαλύτερο κόμμα σε δυσχερέστερη θέση σε ό,τι αφορά τη νομή της εξουσίας. Την ίδια στιγμή αναρείται πλήρως, καθώς ένα είναι να στηρίζεις την ανεξάρτητη υποψηφιότητα ενός υπουργού του Νίκου Αναστασιάδη, άλλο να συγκυβερνάς με το κόμμα που κατήγγελλες μέχρι πρόσφατα ως διεφθαρμένο. Ένα ενδεχόμενο

ωστόσο συγκυβέρνησης με τον ΔΗΣΥ φαίνεται να ευνοεί πλήρως την Δημοκρατική Παράταξη και τον Μάριο Καρογιάν. Ήδη ο κ. Καρογιάν δέχεται επικρίσεις ότι η σύμπλευση με τον Νικόλα Παπαδόπουλο αναιρεί τον λόγο ύπαρξης του κόμματός του και θα οδηγήσει στην αφομοίωση της ΔΗΠΑ από το ΔΗΚΟ. Η παρουσία ωστόσο του ΔΗΣΥ στην εξίσωση, θα βοηθήσει τον Μάριο Καρογιάν να αποτελέσει την γέφυρα ΔΗΣΥ-Χριστοδουλίδη και να αποκτήσει σταδιακά, ρόλο ρυθμιστή.

ΑΡΘΡΟ / Του **ΓΙΑΝΝΑΚΗ Α. ΟΜΗΡΟΥ**

Εισερχόμενοι στο 2023

Καθώς εισερχόμαστε στο 2023 τα προβλήματα της ανθρωπότητας οξύνονται. Οι τελευταίες δεκαετίες οδήγησαν τον πλανήτη σε μια εποχή απελευθέρωσης των διεθνών αγορών κεφαλαίου και εργασίας. Στην εποχή της επικράτησης και κυριαρχίας των άπληστων νόμων της αγοράς και τη φρενιτιώδη διεθνοποίηση τους. Στην αποθέωση του οικονομικού ορθολογισμού και του ελεύθερου ανταγωνισμού. Και ενώ η παγκοσμιοποίηση οδήγησε σε μια τεράστια αύξηση του παγκόσμιου πλούτου, το χάσμα μεταξύ πλούσιων και φτωχών χωρών αλλά και των ανθρώπων μεγεθύνθηκε. Συνολικά, 1,2 δισεκατομμύρια άνθρωποι δεν έχουν πρόσβαση σε υγιεινό πόσιμο νερό. Ο μισός πληθυσμός της γης ζει με λιγότερα από δύο δολάρια την ημέρα.

Η οικονομική πολιτική των κρατών σε εθνική κλίμακα διαλύεται από την ασυδοσία ενός διεθνοποιημένου κεφαλαίου. Όμως δεν είναι μόνο η οικονομική πολιτική των κρατών που διαλύεται σε εθνική κλίμακα. Κινδυνεύουν οι ίδιοι όροι της ζωής του ανθρώπου πάνω στον πλανήτη. Η υποβάθμιση των περιβαλλοντικών συνθηκών, η επα-

πειλούμενη οικολογική καταστροφή, η εμπορευματοποίηση των αγαθών είναι το αποτέλεσμα μιας αχαλίνωτης κερδοσκοπίας. Και όλα αυτά με την τραγική μοίρα των αδυνάτων, των κοινωνικά και οικονομικά αποκλεισμένων, την καταστροφή του κράτους πρόνοιας. Με εκατομμύρια παιδιά να ζουν σε συνθήκες εργασιακής δουλείας ή πορνείας, όταν δεν δολοφονούνται ομαδικά σαν ενοχλητικοί αλλήτες.

Απέναντι σε αυτό τον παραλογισμό της παγκοσμιοποίησης, το καθήκον μας είναι να φέρουμε τους πολίτες ξανά στην πολιτική, για να αγωνιστούμε συλλογικά και αποτελεσματικά για τις αξίες της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και της κοινωνικής συνοχής. Να αγωνιστούμε για να σταματήσει η συσσώρευση κεφαλαίων στις μητροπόλεις του διεθνούς κεφαλαίου, που στερούν τις υπό ανάπτυξη χώρες από κρίσιμους πόρους. Πόρους που χρειάζονται για τη δημόσια υγεία και τη δημόσια παιδεία, πόρους που χρειάζονται για την προστασία των περιβάλλοντος, για την κοινωνική συνοχή, για την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Το καθήκον

Να αγωνιστούμε για να σταματήσει η συσσώρευση κεφαλαίων στις μητροπόλεις του διεθνούς κεφαλαίου, που στερούν τις υπό ανάπτυξη χώρες από κρίσιμους πόρους.

μας είναι να αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικά την επέλαση εκείνων των διεθνών οικονομικών κύκλων, που επιχειρούν και επιτυγχάνουν την καθυπόταξη των παγκόσμιων αγορών. Εκείνες τις δυνάμεις με τις οποίες συντάσσεται και τμήμα του πολιτικού προσωπικού, σε όλα τα μέρη και τα πλάτη του κόσμου σε ρόλο υπηρέτη, σε ρόλο διεκπεραιωτή των επιθυμιών και των προσταγών τους.

Απέναντι σε όλα αυτά τα προβλήματα του νέου πολυσύνθετου

παγκοσμιοποιημένου οικονομικού και πολιτικού περιβάλλοντος, θα πρέπει να διαμορφώσουμε μια στρατηγική, έτσι που να επιτυγχάνουμε την αναδιανομή του εισοδήματος και του πλούτου σε ένα καθεστώς αυξημένου διεθνούς ανταγωνισμού ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων, έτσι που να εξασφαλίζεται ισότητα ευκαιριών και δυνάτοσήτων. Αυτή πρέπει να είναι η απάντηση στην άναρχη παγκοσμιοποίηση. Να διαμορφώσουμε μηχανισμούς κοινωνικής

παρέμβασης, για να εξασφαλίσουμε μια ανταγωνιστική οικονομία με ανθρώπινο πρόσωπο. Να κατοχυρώσουμε την ισορροπία ανάμεσα στην παραγωγικότητα και την κοινωνική δικαιοσύνη.

Απέναντι στην τραγική μοίρα των οικονομικά αδυνάτων και των κοινωνικά αποκλεισμένων, απέναντι στην κραυγή της αγωνίας της ιστορίας και του πολιτισμού της ανθρωπότητας, οφείλουμε να πούμε όχι και στην ασύδοτη επέλαση του κοσμοπολιτισμού και στην αδιέξοδη απομόνωση. Για να επικρατήσει ένας δικαιότερος κόσμος, στον οποίο οι άνθρωποι θα ζουν με αξιοπρέπεια.

Η παγκοσμιοποίηση των οικονομιών και η νέα μονοπολιτική τάξη πραγμάτων οδηγεί όμως και σε αυθαιρεσίες, περιφερειακές συγκρούσεις, επεμβάσεις και καταπίεση ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η παράνομη Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία με τους ορατούς κινδύνους μιας θερμοπυρηνικής σύγκρουσης, το συνεχιζόμενο λουτρό αίματος στη Μέση Ανατολή, η εγκαθίδρυση του φρικαλέου καθεστώτος των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν, η συνεχιζόμενη τουρκική κατοχή στην Κύπρο, το απεχθές

καταδικαστέο φαινόμενο της τρομοκρατίας, καταδεικνύουν την ανάγκη μιας νέας διεθνούς τάξης. Μιας τάξης που θα βασίζεται στην επιβολή του διεθνούς νόμου, που θα ενδυναμώνει τους συλλογικούς – διεθνικούς θεσμούς. Μιας διεθνούς τάξης που θα στηρίζεται στην αειφόρο ανάπτυξη και στη μεταρρύθμιση του παγκόσμιου συστήματος διακυβέρνησης. Με αποτελεσματική ρύθμιση των διεθνών αγορών και με δημοκρατικούς παγκόσμιους θεσμούς, που θα διαμορφώνουν και θα εφαρμόζουν πολιτικές εν ονόματι όλων των λαών.

Μόνο έτσι θα μπορέσει η Διεθνής Κοινότητα να αντιμετωπίσει τον παραλογισμό και τον κυνισμό της σημερινής παγκοσμιοποίησης, μετατρέποντας την από εφιάλτη σε ευκαιρία. Μόνο έτσι η Διεθνής Κοινότητα θα είναι σε θέση να ενεργεί για τη διαφύλαξη και την επικράτηση της ειρήνης, την προαγωγή της ασφάλειας και της κοινωνικής δικαιοσύνης και το σεβασμό των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ο Γιάννακης Α. Ομήρου είναι Πρώην Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων.

Χαρίδημος Τσοούκας, καθηγητής Στρατηγικής Διοίκησης στην Έδρα Columbia Ship Management και Κοσμήτορας της Σχολής Μεταπτυχιακών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο Κύπρου

Με όρους καταναλωτικούς η επιλογή υποψηφίου

Οι πολίτες σκέφτονται όχι τόσο με όρους πολιτικής ταύτισης όσο με όρους αποφυγής της χειρότερης εναλλακτικής

Συνέντευξη στην
ΟΡΙΑΝΑ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

«Οι πολίτες έχουν γυρίσει την πλάτη στα κόμματα εδώ και χρόνια. Το ποσοστό της αποχής διαρκώς αυξάνεται. Είναι δικαιολογημένα κυνικοί απέναντι στην πολιτική, εφόσον αυτή παράγει διαφθορά, δεν επιλύει μείζονα προβλήματα, και μεριμνά για επιμέρους συμφέροντα», λέει σε συνέντευξη του στην «Κ» ο Χαρίδημος Τσοούκας, καθηγητής Στρατηγικής Διοίκησης στην Έδρα Columbia Ship Management και Κοσμήτορας της Σχολής Μεταπτυχιακών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο Κύπρου. Εξηγεί ότι η υποχώρηση των ιδεολογιών ως πλαίσια σκέψης και διαμόρφωσης προτιμήσεων, συντείνει στη χαλάρωση των δεσμών των πολιτών με τα παραδοσιακά κόμματα. Προσθέτει ότι η Κύπρος έχει αξιοζήλευτο ανθρωπινό κεφάλαιο σημειώνοντας ότι λείπουν οι θεσμοί που οργανώνουν και κατευθύνουν την ανθρώπινη δημιουργικότητα και αυτό είναι μία πρόκληση για τον επόμενο Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

-Ένα μήνα πριν τις εκλογές πιστεύετε ότι μπορούν να υπάρξουν ανατροπές σε επικοινωνιακό επίπεδο;

-Αμφιβάλλω. Λίγο-πολύ οι εκλογικές προτιμήσεις των πολιτών έχουν διαμορφωθεί. Οι υποψήφιοι ό,τι είχαν να πουν το είπαν. Μόνο η αποκάλυψη ενός σκανδάλου ή η δημιουργία ενός μείζονος συμβάντος (π.χ. αποχώρηση ενός μεγάλου υποψηφίου, δημιουργία πολεμικού επεισοδίου στο ανατολικό Αιγαίο, κλπ.) θα μπορούσε να δημιουργήσει νέα δεδομένα.

-Έχουν αλλάξει τα κριτήρια με τα οποία επιλέγουν οι πολίτες το πρόσωπο που θα αναδειχθεί στο ανώτατο αξίωμα;

-Δεν το ξέρω με σιγουριά. Αυτό που ξέρω είναι δύο πράγματα. Πρώτον, οι πολίτες έχουν πιο χαλαρούς δεσμούς με τα κόμματα, πράγμα που τους κάνει πιο εύκολα μετακινήσιμους. Δεύτερον, η σημασία της εικόνας ενός υποψηφίου είναι σημαντικότερη από ποτέ. Και τα δύο συντείνουν στην προσέγγιση της εκλογικής επιλογής με όρους καταναλωτικών – επιλέγω αυτόν που μου φαίνεται ελκυστικότερος ή, τουλάχιστον, λιγότερο κακός. Με τη σειρά του αυτό κάνει τους υποψηφίους να πασχίζουν να αποφυγούν τα λάθη. Όταν ο πολίτης δεν έχει θετικό κριτήριο επιλογής, τείνει να αποφασίζει αρνητικά – απαλείφοντας αυτόν που θα κάνει τα περισσότερα λάθη και παράγει τη χειρότερη εικόνα. Γι' αυτό, κατά τη γνώμη μου, οι μεγάλοι υποψήφιοι συμπεριφέρονται άνευρα και κοινότοπα. Όταν κύριο μέλημά σου είναι να αποφυγείς 'λάθη', κινείσαι στην πεπατημένη – αναμασάς τα τετριμμένα.

-Με την εμπλοκή όλων και περισσότερων Μέσων οι πολίτες γίνονται πλέον δέκτες μιας κατασκευασμένης πλασματικής εικόνας των υποψηφίων;

-Ναι, αυτό συμβαίνει. Η υποχώρηση των ιδεολογιών ως πλαίσια σκέψης και διαμόρφωσης προτιμήσεων, συντείνει στη χαλάρωση των δεσμών των πολιτών με τα παραδοσιακά κόμματα. Επιπλέον, η κυνική διαπίστωση 'όλοι ίδιοι είναι' απαξιώνει τα κόμματα και, στο μέτρο που δεν συνοδεύεται από απόσυρση των πολιτών από την πολιτική (π.χ. αποχή από την εκλογική διαδικασία), οι πολίτες σκέφτονται όχι τόσο με όρους πολιτικής ταύτισης όσο με όρους αποφυγής της χειρότερης εναλλακτικής ή εντυπωσιασμού. Κι εδώ είναι η σημαντικότητα της εικόνας. Στην εποχή των ΜΜΕ και, κυρίως, των μέσων

κοινωνικής δικτύωσης, είσαι ό,τι φαίνεσαι. Η κατασκευασμένη μιντιακή εικόνα προτείνεται στους πολίτες με όρους καταναλωτικής επιλογής. Όταν η εικόνα κυριαρχεί, το περιεχόμενο υπηρετεί την εικόνα. Δεν έχει τόσο σημασία τι πραγματικά πιστεύεις για τα σημαντικά προβλήματα της χώρας όσο τι εμφανίζεται ότι πιστεύεις και, κυρίως, τι προσωπείο προβάλλεις.

-Σε αυτή την μακρά προεκλογική περίοδο δόθηκε η ευκαιρία στους πολίτες να ακούσουν ένα ουσιαστικό πολιτικό λόγο, με νέες ιδέες και προτάσεις ;

-Και ναι και όχι. Οι μικρές εμβέλειας υποψήφιοι εκφέρουν έναν πιο ενδιαφέροντα λόγο, ιδιαίτερα σε επιμέρους θέματα. Ο κ. Δημητριάδης λ.χ. για το «έντιμο κράτος», ο κ. Χριστοφίδης για το περιβάλλον και την πράσινη ανάπτυξη, ο κ. Κολοकाσιδης, αιρετικά, για το Κυπριακό. Οι μεγάλοι υποψήφιοι αναμασούν τα ίδια πράγματα, π.χ. για την εκπαίδευση και την οικονομία. Αποφεύγουν όμως τις κακοτοπιές – να γίνουν συγκεκριμένοι για το μεταναστευτικό, να προτείνουν συγκεκριμένα μέτρα για τη διαφθορά και τον βίοτο που την εκτρέπει (πελατειακές πολιτικές σχέσεις), τη δημιουργική αναβάθμιση της εκπαίδευσης (π.χ. νέο μοντέλο διοίκησης σχολείων, απόδοση ουσιαστικής αυτονομίας στα δημόσια πανεπιστήμια, κλπ.), το μέλλον του ΓεΣΥ, κλπ. Έχω την αίσθηση συχνά ότι για τους μεγάλους υποψηφίους, ο προεκλογικός αγώνας είναι ένα αναγκαίο κακό, όχι μια ευκαιρία δημιουργικής αντιπαράθεσης ιδεών και προγραμμάτων. Και φυσικά, όπως συνήθως συμβαίνει σε χώρες των οποίων οι ηγεσίες δυσκολεύονται να σκεφτούν ευφάνταστα και τολμηρά, ανακυκλώνονται τα φαντάσματα του παρελθόντος (π.χ. Γρίβας). Το πολιτικό σύστημα επιστρέ-

«Θα ήθελα τα ΜΜΕ να λειτουργούν λιγότερο ως απλοί δίαυλοι για τους υποψηφίους και περισσότερο ως συζητητές των θέσέων τους. Θα ήθελα να είναι περισσότερο κριτικά τα τηλεοπτικά ΜΜΕ απέναντι στους υποψηφίους».

φει στο παρελθόν γιατί αδυνατεί να φανταστεί το μέλλον.

-Ποιος πρέπει να είναι ο ρόλος της πολιτικής και των αντιπροσώπων της σήμερα;

-Αυτός που ήταν πάντοτε στη δημοκρατία: να αρθρώσουν προγραμματικό ρόλο για τα προβλήματα της χώρας και να ζητούν τη συνδρομή των πολιτών στο όραμα που διατυπώνουν και τη στρατηγική που προτείνουν. Η δημοκρατική πολιτική έχει εγγενώς «αγωνιστικό» χαρακτήρα: δεν έχουμε όλοι την ίδια άποψη για το πώς πρέπει να διαχειριστούμε τη συλλογική μας αβεβαιότητα και γι' αυτό έχουμε θεσπίσει ένα ανταγωνιστικό πλαίσιο, στο οποίο αφού ακούσουμε διάφορες προτάσεις, θα επιλέξουμε. Πολιτική σημαίνει προγραμματική αντιπαράθεση - ανταγωνισμός οραμάτων, ιδεών και προτάσεων για το κοινό μας μέλλον. Το καινούριο στοιχείο, σήμερα, είναι αφενός η διεξαγωγή της προεκλογικής αντιπαράθεσης σε συνθήκες επικοινωνιακής αφθονίας και κατασκευασμένης εικονοποιίας, αφετέρου τα διακυβεύματα της παρούσας συγκυρίας – το αδιέξοδο στο Κυπριακό, η βαθιά διαφθορά που μαστίζει τον δημόσιο βίο, η θεσμική καχεξία και ανωριμότητα, η κομματικοποίηση του Δημοσίου, κλπ.

-Και η εμπιστοσύνη των πολιτών προς τους πολιτικούς, που μειώνεται δραστικά όσο τα ποσοστά

της αποχής αυξάνονται, μπορεί να επανακτηθεί;

-Δεν είμαι σίγουρος ότι ενοχλεί στα αλήθεια τους πολιτικούς η μείωση της εμπιστοσύνης απέναντί τους. Αυτό θα συνέβαινε αν τα κόμματα λειτουργούσαν ορθολογικά. Δεν λειτουργούν, έτσι, όμως, ως επί το πλείστον. Η ανάκτηση της εμπιστοσύνης είναι θεωρητικά απλή, αλλά, πρακτικά, εξόχως δύσκολη: να τηρούνται οι νόμοι και οι άγραφοι ηθικοί κανόνες, να υλοποιούνται οι δεσμεύσεις, να υπηρέτεται το δημόσιο συμφέρον. Πώς θα ανακτηθεί η εμπιστοσύνη όταν οι πολιτικοί προστατεύονται από την ατιμωρησία, όταν ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ζητά από τους υπουργούς του να σέβονται τον Κώδικα Δεοντολογίας που δεν σέβεται ο ίδιος, όταν αλλοδαποί που πήραν Κυπριακά διαβατήρια συνέσφεραν οικονομικά στο κυβερνών κόμμα, κ.λπ. κ.λπ. Εμπιστευόμαστε όσους κατέχουν θέσεις εξουσίας όταν τους βλέπουμε να αυτοπεριορίζονται, χρησιμοποιώντας την εξουσία για το κοινό καλό, όχι για ιδιον ή παταξιακό ή φατριαστικό όφελος.

-Οι κυβερνώντες πιστεύεται ότι έπεισαν τον κόσμο με τις εξηγήσεις που έδωσαν για τα φαινόμενα διαφθοράς ;

-Όχι , βέβαια. Η κυρίαρχη εξήγηση ήταν: η διαφθορά ήταν λίγα σάπια μήλα. Όταν ο Πρόεδρος της Βουλής αποκαλύπτει στο γνωστό ρεπορτάζ του Αλ Τζαζίρα να υπό-

“ Έχω την αίσθηση συχνά ότι για τους μεγάλους υποψηφίους, ο προεκλογικός αγώνας είναι ένα αναγκαίο κακό, όχι μια ευκαιρία δημιουργικής αντιπαράθεσης ιδεών και προγραμμάτων.

“ Μας λείπουν, όμως, οι θεσμοί που οργανώνουν και κατευθύνουν την ανθρώπινη δημιουργικότητα. Χρειαζόμαστε μια θεσμική επανάσταση παντού.

σχετα βοήθεια για την απόκτηση διαβατηρίου σε φερόμενους εκπροσώπους εικονικού καταδικασμένου αλλοδαπού επιχειρηματία, όταν σύμφωνα με την Έκθεση της Ελεγκτικής Υπηρεσίας τα μισά διαβατήρια χορηγήθηκαν παράνομα, όταν ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας αποδέχεται δώρα πλούσιων αλλοδαπών φίλων του για ταξίδια στο εξωτερικό, όταν οι αποκαλύψεις του Μακάριου Δρουσιώτη στο βιβλίο του «Κράτος Μαφία» μένουν αναπάντητες, τότε αντιλαμβάνεστε ότι τα 'λίγα σάπια μήλα' είναι ένα φύλλο συκής για να αποκρυβεί μια δυσώδης πραγματικότητα. Τα σάπια μήλα είναι τόσα πολλά ώστε να αναρωτιόμαστε για την ίδια τη μυλιά. Ή για να το πω διαφορετικά: ο αυτοκράτορας είναι ξεβράκωτος. Μόνο οι αυλοκόλακες και οι επωφελούμενοι δεν θέλουν να το δουν.

-Ποιος είναι ο ρόλος των ΜΜΕ σε αυτές τις εκλογές;

-Θα ήθελα τα ΜΜΕ να λειτουργούν λιγότερο ως απλοί δίαυλοι για τους υποψηφίους και περισσότερο ως συζητητές των θέσέων τους. Θα ήθελα να είναι περισσότερο κριτικά τα τηλεοπτικά ΜΜΕ απέναντι στους υποψηφίους. Βέβαια, για να σταθείς κριτικά πρέπει να είσαι αυθεντικά αμερόληπτος, να γνωρίζεις καλά τα θέματα για τα οποία θα 'ανακρίνεις' τους υποψηφίους, και να μη διστάζεις να συγκρούεσαι όταν υπηρετείς την επαγγελματική αριστεία και τις αξίες που τη διαμορφώνουν.

Οι πολίτες είναι δικαιολογημένα κυνικοί απέναντι στην πολιτική

-Οι πολίτες γυρίζουν πλάτη στα κόμματα;

-Οι πολίτες έχουν γυρίσει την πλάτη στα κόμματα εδώ και χρόνια. Το ποσοστό της αποχής διαρκώς αυξάνεται. Οι πολίτες είναι δικαιολογημένα κυνικοί απέναντι στην πολιτική, εφόσον αυτή παράγει διαφθορά, δεν επιλύει μείζονα προβλήματα, και μεριμνά για επιμέρους συμφέροντα. Δεν είμαι βέβαιος, όμως, ότι η αποχή και ο κυνισμός ενοχλούν τους πολιτικούς. Σε ένα αυτοαναφερόμενο σύστημα

όπως το κυπριακό, οι πολιτικοί είναι μια ελίτ ανθρώπων η οποία θα εκλέγεται, θα νομοθετεί και θα κυβερνά, όσο η δημοκρατία τυπικά λειτουργεί. Η λαϊκή ψήφος, όσο μικρή κι αν είναι, διασφαλίζει την τυπική νομιμοποίησή τους. Το ερώτημα είναι τι κάνουν οι πολίτες. Είτε περιφρονούμε την πολιτική είτε όχι, το βέβαιο είναι ότι η συλλογική και, σε μεγάλο βαθμό, ατομική μας τύχη εξαρτώνται από την ποιότητα της πολιτικής μας, η οποία καθορίζει την ποιότητα των

“ Το πολιτικό σύστημα επιστρέφει στο παρελθόν γιατί αδυνατεί να φανταστεί το μέλλον.

δημόσιων θεσμών, οι οποίοι καθορίζουν την ποιότητα της ζωής μας. Δεν μπορείς να αποφυγείς την πολιτική.

-Ποια θα ήταν η καλύτερη στρατηγική που θα μπορούσε να ακολουθήσει ο νέος Πρόεδρος της Δημοκρατίας ώστε να πάρει τη χώρα μπροστά ;

-Στρατηγική θα πει κατεύθυνση: πού πρέπει να πάει η χώρα, και πώς. Η κατεύθυνση, κατά τη γνώμη μου, ήταν ανέκαθεν η ίδια: η Κύπρος

να προσεγγίσει, όσο το δυνατόν πληρέστερα, με τον δικό της δημιουργικό τρόπο, το ευρωπαϊκό mainstream – πολιτικά, οικονομικά, θεσμικά. Το μείζον διακύβευμα είναι η ποιότητα των δημόσιων θεσμών – όλα τα άλλα (και η οικονομική ανάπτυξη) θα προέλθουν από αυτό. Αυτό θα πει: μεταρρυθμίσεις παντού. Να μάθουμε από τους καλύτερους – πώς λ.χ. οργανώνουν οι Σκανδιναβικοί τη δημόσια εκπαίδευση και την υγεία, πώς οι Γάλλοι καταφέρνουν να έχουν μια υψηλής

ποιότητας δημόσια διοίκηση και οι Γερμανοί μια εξωστρεφή οικονομία, πώς οι Ολλανδοί αξιοποιούν τη γεωργία και την πράσινη ανάπτυξη. Μπορούμε να καταφέρουμε πολλά - η Κύπρος έχει αξιοζήλευτο ανθρωπινό κεφάλαιο. Μας λείπουν, όμως, οι θεσμοί που οργανώνουν και κατευθύνουν την ανθρώπινη δημιουργικότητα. Χρειαζόμαστε μια θεσμική επανάσταση παντού. Ιδού η πρόκληση για σας, επόμενη Εξοχότητα Πρόεδρε της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Πρόγραμμα Εγγύησης Ελαστικών

από το δίκτυο επιλεγμένων συνεργατών της Εταιρείας Καποδιστριας

✉ warrantytyres@chrkapodistrias.com

🌐 www.safetytogether.cy

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΗΣ ΔΙΠΛΑΝΗΣ ΠΟΡΤΑΣ

Η Maureen της οδοῦ Αισχύλου

Από το βορειοδυτικό Καμερούν στο ιστορικό Κέντρο της Λευκωσίας

Του ΠΑΡΗ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ

Στην εντός των τειχών Λευκωσία, στην οδό Αισχύλου, ακριβώς απέναντι από το ιστορικό ζαχαροπλαστείο «Μέλισσα», λειτουργεί εδώ και δύο χρόνια το μοναδικό, μάλλον, αφρικανικό εστιατόριο στην Κύπρο, με νόστιμο καμερουνέζικο φαγητό και αυθεντικές αφρικανικές γεύσεις. Εκτός όμως από εστιατόριο, το «Σπίτι της Αφρικής» λειτουργεί επιπλέον ως ένα ασφαλές και προσιτό μέρος για ψυχαγωγία και κοινωνικοποίηση, για άτομα που προέρχονται από την πολυπληθή, πια, αφρικανική κοινότητα της Κύπρου. Εμπνεύστρια, ιδιοκτήτρια και αρχιμαγείρισσα στο African House and Restaurant είναι η κ. Maureen Chacholiades, η οποία, αν και κατ΄εξοχή από το Καμερούν, ζει μόνιμως στην Κύπρο τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια. «Από μικρή λάτρευα να μαγειρεύω», λέει στην «Κ» η Maureen. «Θυμάμαι μικρό κορίτσι να είμαι συνέχεια στην κουζίνα, μαζί με τη μητέρα μου, η οποία έφτιαχνε ποσότητες φαγητών για πάρτι. Χρόνια αργότερα, ως φοιτήτρια στο πανεπιστήμιο, όπου οικονομικά περνούσα δύσκολα και έχοντας ήδη μια κορούλα τριών ετών, συνήθιζα να πουλάω σε γείτονές μου φαγητό που έφτιαχνα στο δωμάτιό μου».

«Η Ζωή... έγινε»

Πώς όμως βρέθηκε από το αγλόφωνο, βορειοδυτικό Καμερούν, στην Αισχύλου της Λευκωσίας; «Γεννήθηκα και μεγάλωσα στο Καμερούν, εκεί πήγα σχολείο, εκεί πήγα και πανεπιστήμιο. Όταν τελείωσα το πτυχίο μου, ήρθα στην Κύπρο για να κάνω ΜΒΑ, δεν το τελείωσα όμως ποτέ, επειδή παντρεύ-

το «Σπίτι της Αφρικής» λειτουργεί επιπλέον ως ένα ασφαλές και προσιτό μέρος για ψυχαγωγία και κοινωνικοποίηση, σε άτομα που προέρχονται από την πολυπληθή, πια, αφρικανική κοινότητα της Κύπρου.

Άκου με την καρδιά

«Στην Κύπρο μου αρέσει πολύ που δεν νιώθω μόνη μου. Μου αρέσει επίσης ο καιρός και που όλα είναι κοντά. Δεν μου αρέσει που είναι τόσο δύσκολο να αποδείξεις στους Κύπριους ότι αξίζεις και ότι μετράς. Η πλειοψηφία των Κυπρίων φοβάται να ανοίξει το μυαλό της. Φοβούνται να ανακαλύψουν και να δοκιμάσουν νέα πράγματα. Το νησί αυτό όμως είναι ένα σημείο συνάντησης και σμίξης πολιτισμών στη Μεσόγειο και οι μεταναστες φέρνουν πολλά οφέλη. Οι Κύπριοι πρέπει να το αντιληφθούν αυτό! Δεν έρχονται μόνο για λεφτά οι ξένοι. Έκεί που έρχονται με διάθεση να προσφέρουν και δεν τους δίνεται η δυνατότητα». «Ας αρχίσει ο κόσμος» λέει, «να ακούει και με την καρδιά, όχι μόνο με τα αυτιά».

τηκα, έμεινα έγκυος και η ζωή έγινε» αναφέρει σε εντυπωσιακά καλά ελληνικά, προσαρμοσμένα στην ντοπιολαλιά μας, από τη μία, και στον δικό της, ιδιαίτερο τρόπο έκφρασης, από την άλλη.

Στο Καμερούν η Maureen σπούδασε αφρικάνικη λογοτεχνία και γλωσσολογία (linguistics). Θα γινότανε δασκάλα για αγγλικά, γαλλικά και λογοτεχνία. «Τώρα έχουμε λίγο πόλεμο εκεί, γι' αυτό βλέπουμε τόσους πολλούς ανθρώπους από το Καμερούν να έρχονται πρόσφυγες», προσθέτει.

Και τα ελληνικά; Πόσο δύσκολο ήταν να τα μάθει στην Κύπρο; «Όλα στη ζωή είναι δύσκολα αλλά όταν έχουμε κίνητρο τα καταφέρνουμε. Πιστεύω ότι όταν πας να ζήσεις σε άλλη χώρα, για να είσαι εντάξει με τους ανθρώπους πρέπει να μάθεις τη γλώσσα τους». Παρ' όλ' αυτά, όπως παραδέχεται, πεθυμεί πολύ το Καμερούν. Έχει άλλωστε να πάει δεκατρία ολόκληρα χρόνια. «Δυσκολεύομαι να πάω, τόσο λόγω των υποχρεώσεων μου με την οικογένεια και τη δουλειά μου αλλά και λόγω των πανάκριβων αεροπορικών εισιτηρίων. Το κάθε εισιτήριο» άλλωστε, «είναι πάνω από χίλια ευρώ». Αναφορικά με την ιδέα να ανοίξει το δικό της εστιατόριο, αυτό ήταν κάτι, που όπως μας λέει, προέκυψε κατά τη διάρκεια του πρώτου lockdown. Είχαν προηγηθεί τρία χρόνια όπου μαγειρεύε από το σπίτι της και παρέδιδε πακέτα στη γειτονιά και όταν κατάφερε να μαζέψει λίγα χρήματα αποφάσισε να προχωρήσει με την τολμηρή επένδυση στο εστιατόριο. «Ήθελα πολύ να βρω έναν τρόπο να εξηγήσω στον κόσμο την ιστορία μας από το Καμερούν. Από που είμαστε και γιατί είμαστε εδώ. Ποιοι είμαστε».

Κακές και καλές στιγμές στην Κύπρο

Η χειρότερη, ρατσιστική στιγμή που η Maureen έχει ζήσει στην Κύπρο ήταν πριν από περίπου οκτώ χρόνια, σε περίπτερο, στο κέντρο της Λευκωσίας. «Θυμάμαι ήταν μια Τετάρτη, που το Δημαρχείο μας έδινε ευκαιρία να χορεύουμε και να τραγουδάμε στην πλατεία Ελευθερίας για να προωθούμε την κουλτούρα μας. Η κόρη μου ήταν τότε μόνο τριών ετών και ήθελε chips από το περίπτερο. Μικρό παιδί, της έπεσαν κάτω από το ράφι και μαζί με ένα άλλο κοριτσάκι, φίλη της που ήταν μαζί μας, έκαναν λίγη φασαρία. Σαφνικά ο ιδιοκτήτης του περιπτέρου άρχισε να φωνάζει. Απολογήθηκαν και είπα συγγνώμη μάστρε, αν χρειαστεί θα πληρώσω για τη ζημιά. Συ-

νέχιζε να φωνάζει, μου είπε να σκάσω, με έβρισε και αμέσως μετά ήρθε και η γυναίκα του και μου είπε 'φύγε τώρα αμέσως σκατόμαυρη' και σκούνησε με τη βία την κόρη μου έξω. Τα έχασα. Θόλωσα. Συνέχισε να βρίζει μπροστά στα μαυρά και μου έφτυσε. Της έφτυσα πίσω. Μετά άρχισε να κλαίει και να μου λέει ότι δεν είναι κακιά γυναίκα, έχει εγγόνια κλπ, της είπα ότι αν υπήρξε έστω μητέρα, ποτέ δεν θα συμπεριφερόταν έτσι σε μικρό παιδί. Ακολουθώντας ήρθε ο άντρας της και άρχισε να ωρύνει ότι αυτή είναι η δική του χώρα και να πάω πίσω στη δική μου. Όλοι κλαίγαμε, η κόρη μου όμως έκλαιγε πιο πολύ από όλους και για τα επόμενα τέσσερα χρόνια δεν μπο-

ρούσε καν να περάσει μπροστά από εκείνο το περίπτερο. Αυτή ήταν σίγουρα η χειρότερη στιγμή που έζησα στην Κύπρο». Οι καλές στιγμές προσθέτει όμως, ήταν πολλές. Πάρα πολλές! «Δύσκολη εργασία! Δεν μπορώ ούτε να θυμηθώ ποια ήταν η καλύτερη! Ίσως μια πρόσφατη που μπορώ να ανακαλέσω στη μνήμη μου ήταν μόλις είχα ανοίξει το εστιατόριο και είχαν έρθει οι πρώτοι Κύπριοι πελάτες, ήταν περίπου δεκαπέντε άτομα και θυμάμαι να είμαι πολύ ανήσυχη μήπως δεν τους αρέσει το φαγητό μου, μιας και οι περισσότεροι ήταν βίγκαν και χορτοφάγοι. Τα έφαγαν όμως όλα, τους άρεσε και πραγματικά έκλαψα από χαρά που τους άρεσε το φαγητό μου».

μαύρος, άσπρος ή κίτρινος αλλά πρόσφατα που μιλήσαμε μου είπε ότι τελευταίως έγινε ρατσιστής. Τον ρώτησα γιατί, μου λέει επειδή τα πράγματα που κάνουν οι ξένοι χάλασαν τη Λευκωσία και τη Λήδρας. Το σκέφτηκα λίγο και του είπα ότι είναι θυμωμένος, όχι ρατσιστής. Δεν τους μισά για το χρώμα τους αλλά για τη συμπεριφορά τους. Μερικές φορές λέμε ότι οι άνθρωποι είναι ρατσιστές αλλά δεν καταφέρνουμε να ξεχωρίσουμε εάν αυτός που λέμε ότι είναι ρατσιστής δρα έτσι λόγω του χρώματος ή της συμπεριφοράς που βλέπουμε».

Ωραία αλλά δεν πιστεύει ότι έχει να κάνει με περιθώριο και φτώχεια ή παραβατική και άσχημη συμπεριφορά, τη ρωτώ. «Ναι σίγουρα», απαντά. «Μερικές φορές, για παράδειγμα, εδώ στο εστιατόριο, έχουμε γείτονες που παίρνουν τηλέφωνο την αστυνομία για τη μουσική που έχουμε 10 η ώρα το βράδυ. Καλά, ρώτησα τον κύριο αστυνομικό, ποια είναι δέκα φορές πιο δυνατή η μουσική από τη δική μου, γιατί εμάς που έχουμε κλειστές πόρτες και που έχουμε και όλες τις άδειες μας κάνουν πρόβλημα; Αυτό είναι ρατσισμός, ναι. Τηλεφωνούν στην αστυνομία επειδή είμαι μαύρη».

Η βιντεογραφημένη εκδοχή της συνέντευξης με την Maureen Chacholiades θα δημοσιευθεί στην ιστοσελίδα της Καθημερινής.

Στο Καμερούν η Maureen σπούδασε αφρικάνικη λογοτεχνία και γλωσσολογία (linguistics). Θα γινότανε δασκάλα για αγγλικά, γαλλικά και λογοτεχνία. «Τώρα έχουμε λίγο πόλεμο εκεί, γι' αυτό βλέπουμε τόσους πολλούς ανθρώπους από το Καμερούν να έρχονται πρόσφυγες», εξηγεί στην «Κ» η Maureen.

Μπαχαρικά... το μυστικό

«Το μυστικό είναι τα μπαχαρικά μας, αυτά είναι που αλλάζουν τη γεύση και κάνουν τη διαφορά», μας εκμυστηρεύεται η Maureen καθώς μιλάμε για τις ιδιαιτερότητες της αφρικανικής κουζίνας. «Οι πρώτες ύλες μπορεί να είναι παρόμοιες, πώς συνδέεις όμως τις γεύσεις, εκεί είναι το ζήτημα. Το ψάρι στο κάρβουνο και το αρνί στο κάρβουνο είναι σίγουρα οι σπεσιαλιτέ μου» συμπληρώνει με ενθουσιασμό.

Αν πάντως βρεθείς στο εστιατόριο της Μασουρίν, οφείλεις να δοκιμάσεις το λεγόμενο πλαντέιν που

Τρία χρόνια προτού ανοίξει την επικήρση στην οδό Αισχύλου, η Maureen μαγειρεύε από το σπίτι της και παρέδιδε πακέτα στη γειτονιά. Όταν κατάφερε να μαζέψει λίγα χρήματα αποφάσισε να προχωρήσει με την τολμηρή επένδυση στο εστιατόριο.

ΑΡΘΡΟ / Του ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑ

Εικόνα υποψηφίων: Αποτέλεσμα πολλών παραγόντων

Η αξιολόγηση της εικόνας των υποψηφίων είναι ένα νέο στοιχείο που βλέπουμε στις δημοσκοπήσεις ενόψει των Προεδρικών Εκλογών. Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά δηλαδή, που εντοπίζουν οι ψηφοφόροι σε αυτούς. Αν είναι ηγετικός, αν εμπνέει, αν φαίνεται έντιμος, αξιόπιστος, αν είναι δυναμικός. Όπως φαίνεται, δύσκολα θα μεταβληθεί η εικόνα που έχουν σχηματίσει για τους υποψηφίους αρκετοί ψηφοφόροι. Ξέρουμε για παράδειγμα, ότι ο Αβέρωφ Νεοφύτου συνδέεται με χαρακτηριστικά ενός αποφασιστικού πολιτικού που δυσκολεύεται να εμπνεύσει, ο Νίκος Χριστοδουλίδης με εκείνα ενός μετριοπαθούς, συναινετικού πολιτικού, αμφιβόλου όμως αξιολογίας και ο Ανδρέας Μαυρογιάννης με χαρακτηριστικά ενός ταπεινού και έντιμου πολιτικού που αδυνατεί ωστόσο να ηγηθεί και να επιβληθεί.

Αρκετές φορές επικρατεί ωστόσο η αφέλεια εντύπωση ότι η εικόνα των υποψηφίων είναι εξ ορισμού

μια αντανάκλαση του τι οι ίδιοι προσπαθούν να επικοινωνήσουν, σε συνδυασμό με το τι επικοινωνούν για αυτούς οι πολιτικοί τους αντίπαλοι. Αυτή η υπόθεση θα μπορούσε να ισχύει μόνο εάν ολόκληρη η προεκλογική εξέλισσόταν σε ένα πλήρως «αποστειρωμένο» περιβάλλον, με πλήρως ελεγχόμενη ροή των πληροφοριών και με πολίτες αλλά και πολιτικούς ρυθμιζόμενους να επιτελούν συγκεκριμένες και πολύ περιορισμένες γνωστικές διεργασίες. Στον τομέα της πολιτικής επικοινωνίας, η συζήτηση για τον τρόπο με τον οποίο κατασκευάζεται η εικόνα του κάθε υποψηφίου χρονολογείται, και οι απόψεις που εκφράζονται κατά καιρούς αλλά και που υποστηρίζονται από διάφορα επιστημονικά ευρήματα ποικίλουν.

Από τη μία έχουμε την στρατηγική πτυχή της εικόνας. Κάθε πολιτική καμπάνια έχει ως σκοπό τη νίκη στις εκλογές και η εικόνα που θα επικοινωνηθεί πρέπει να εξυπηρετεί λειτουργικά τον σκοπό και

Τα χαρακτηριστικά του κάθε υποψηφίου λαμβάνονται υπόψη και επιχειρείται η προώθηση των βασικών του αξιών και των δυνατών του σημείων.

να ικανοποιεί συγκεκριμένες πτυχές: να υπάρχει σαφής διαφοροποίηση του υποψηφίου από τους υπόλοιπους, να παρουσιάζεται ο υποψήφιος ως καλύτερος τον αντίπαλόν του, και να μπορεί να υποστηρίξει τα πολιτικά μηνύματα της συγκεκριμένης υποψηφιότητας. Φανταστείτε για παράδειγμα τον Νίκο Χριστοδουλίδη να μην παρουσιαζόταν χαμογελαστός και τόσο συναινετικός. Συχνά, η στρατηγική επηρεάζεται και από τις απαιτήσεις των ψηφοφόρων, τις οποίες πρέπει εν μέρει να ικανοποιήσει για να επιτευχθεί ο στόχος

της νίκης. Πώς αυτοί καθορίζουν τον «ιδανικό υποψήφιο». Ποια είναι τα χαρακτηριστικά που προκρίνουν και ποια εκείνα που θα τους απέτρεπαν από το να στηρίξουν μια συγκεκριμένη υποψηφιότητα.

Από την άλλη, υπάρχει και ο παράγοντας της ίδιας της προσωπικότητας του υποψηφίου. Η εικόνα που επιδεικνύεται να σχηματιστεί στην αντίληψη των ψηφοφόρων, είναι δύσκολο να απέχει από την προσωπικότητα και την ανθρώπινη πλευρά του υποψηφίου. Τα χαρακτηριστικά του κάθε υποψηφίου λαμβάνονται υπόψη και επιχειρείται η προώθηση των βασικών του αξιών και των δυνατών του σημείων, με στόχο ταυτόχρονα, να αναπτυχθεί μια σχέση εμπιστοσύνης με τους ψηφοφόρους, που συχνά κλονίζεται όταν ο υποψήφιος δεν μπορεί να «υποστηρίξει» την εικόνα που προωθείται. Σκεφτείτε, αν ο Ανδρέας Μαυρογιάννης προσπαθούσε να επικοινωνήσει ένα πιο αυστηρό και αυταρχικό προφίλ. Γι' αυτό και η επικοινωνιακή στρατηγική που

ακολουθείται, γίνεται προσπάθεια να προσαρμόζεται στην προσωπικότητα του υποψηφίου και να μην παρεκκλίνει ιδιαίτερα από αυτό που ο υποψήφιος είναι πραγματικά.

Τέλος, η ολόενα και αυξανόμενη επιρροή των ΜΜΕ στην πολιτική, που οδηγεί στη διεύρυνση του φαινομένου "Mediatization of Politics", αναγκάζει τον κάθε υποψήφιο, να προσαρμόσει την εικόνα του και στις ανάγκες των ΜΜΕ, τα οποία συχνά αξιολογούν το περιεχόμενο τους με κριτήρια ακροαματικότητας, δημιουργώντας «κίνητρα» για την «κατασκευή» συγκεκριμένων τύπων προσωπικότητας. Τα ΜΜΕ εστιάζουν κυρίως σε περιεχόμενο που απευθύνεται στο συναίσθημα, που μπορεί να προσελκύσει το ενδιαφέρον του κοινού και να προκαλέσει συζήτηση γι' αυτό. Αναλογιστείτε, πόση σημασία θα δίνονταν στη δημοσιογραφική του Αβέρωφ Νεοφύτου, εάν απουσίαζε η δόλωση του «ξυπόλιτος ξεκίνησα από την Αργάκα». Επομένως, οι υποψήφιοι, σε μια προσπάθειά τους

να προσελκύσουν την προσοχή των ΜΜΕ, υποθετούν συμπεριφορές ή ρητορική που να θεωρείται από τα ΜΜΕ ως αξία αναφοράς, επηρεάζοντας ταυτόχρονα και την εικόνα που προωθούν στο ευρύτερο κοινό. Αν και επιχειρείται μιας μορφής ισορροπία με στόχο την ικανοποίηση όλων των επί μέρους παραγόντων, κάτι τέτοιο είναι ιδιαίτερα δύσκολο να επιτευχθεί. Έχουμε δει διάφορες περιπτώσεις πολιτικών των οποίων η πορεία επηρεάστηκε, «γκρεμίζοντας» την περσόνα που έκτιζαν και προωθούσαν, πριν εκδηλώσουν μια πτυχή της προσωπικότητάς τους, η οποία ίσως βρίσκεται σε πλήρη σύγκρουση με αυτή. Για να φτάσουμε όμως εκεί, απαιτείται η «αυστηρότητα» όλων όσων επηρεάζουν και καθορίζουν το πληροφοριακό περιβάλλον σε μια προεκλογική περίοδο (ΜΜΕ, επιτελεία, κοινωνία κλπ.).

Ο Κυριάκος Κωνσταντάς είναι κάτοχος Μεταπτυχιακού στην Πολιτική Επικοινωνία.

Μακριά από την υγρασία της Αθήνας

Του **ΑΛΕΞΗ ΠΑΠΑΧΕΛΑ**

Αντάλλαξα πριν από λίγες ημέρες ευχές με έναν φίλο αξιωματούχο. Μου έγραψε: «Γύρισα πριν λίγο από Μεγίστη και Ρω. Πήρα ενέργεια μακριά από την υγρασία των Αθηνών». Νομίζω ότι ήταν πολύ ευγενικός, ενδεχομένως και να μην ήθελε να μου γράψει «μακριά από τη μούκλα των Αθηνών»· προτίμησε το πιο ανώδυνο «υγρασία». Έχει δίκιο. Τέτοιες μέρες, κάθε χρόνο, καλό είναι να σκεπτόμαστε όλους όσοι ξενυχτάνε, δουλεύουν ασταμάτητα και με μεγάλη

Να κάνουμε ό,τι μπορούμε για να πληρώνο- νται περισσότερο και να έχουν καλύτερο περιβάλλον εργασίας όσοι τέτοιες μέρες ξε- νυχτάνε δουλεύοντας για να μπορούμε εμείς οι υπόλοιποι να κοιμό- μαστε ήσυχοι.

πειθαρχία για να μπορούμε εμείς οι υπόλοιποι να κοιμόμαστε ήσυχοι. Μπορεί να ακούγεται όσο κλισέ το παρουσιάζουν τα κλασικά, ετήσια τηλεοπτικά αφιερώματα σε όσους δουλεύουν βράδυ Πρωτοχρονιάς. Δεν είναι όμως, ούτε αρμόζει να το απαξιώνουμε με τυπικό νεοελληνικό κυνισμό.

Σκέπτομαι τους γιατρούς και τους νοσοκόμους που κάνουν μία ακόμη εφημερία σε ένα από τα μεγάλα κρατικά νοσοκομεία. Πληρώνονται ελάχιστα, εργάζονται μέσα σε βαθιά τριτοκοσμικές συνθήκες. Αν κάποιος ξένος έμπαινε στα Επείγοντα, θα νόμιζε ότι βλέπει σκηνή από κάποια πολεμική ταινία ή από μην δυτική χώρα. Η πίεση από τη συνεχή ροή ασθενών και

τους συγγενείς που αγωνιούν κάνει το περιβάλλον ασφυκτικό. Τα στριμωγμένα φορεία δίπλα σε σπασμέ- να παράθυρα, σε διαδρόμους χωρίς θέρμανση το κάνουν και απάνθρωπο. Θαυμάζεις όμως τους ανθρώπους που τα δίνουν όλα, με ψυχραιμία. Προσπαθούν να βάλουν τάξη σε ένα χάος. Και αναρωτιέσαι γιατί το πολιτικό μας σύστημα δεν έχει καταφέρει τόσα χρόνια να αλλάξει αυτή την εικόνα. Και το μόνο που θέλεις είναι να πείσεις ότι αυτοί οι άνθρωποι πρέπει τουλάχιστον να αμείβονται καλύτερα και, επίσης, να κάνουμε ό,τι μπορούμε για να γίνει πιο ανθρώπινο το περιβάλλον εργασίας τους.

Σκέπτομαι μετά εκείνους που υπηρετούν σε παλιά πολεμικά καράβια, σε απομακρυσμένες μονάδες. Θεωρούμε ασύλληπτο καθήκον όταν το κράτος τους βγάζει ένα μικρό επίδομα. Και αυτούς έχουμε υποχρέωση να τους στηρίζουμε, να τους κρατήσουμε μακριά από την τοξικότητα της «πά- τας» της Αθήνας, να τους αφήσουμε να κάνουν τη δουλειά τους όπως ξέρουν. Τιποτα δεν τους τρελαίνει περισσότερο από όταν κάποιος άχρηστος συνάδελφός τους προάγεται γιατί έχει μέσο ή γιατί κάποιος άλλος βολεύεται σε κάποια υπηρεσία λούφας λόγω βύσματος. Όταν τους συναντάς, θέλεις να τους δώσεις μια πολύ πιο «αγγελική» εικόνα για το τι πραγματικά συμβαίνει στην Αθήνα, αν και καταλαβαίνουν, ξέρουν.

Αυτή η χώρα στέκεται λοιπόν όρθια γιατί σήμερα, αύριο, μεθαύριο, κάποιοι άνθρωποι που πιστεύουν σε κάτι και αγαπούν αυτό που κάνουν θα τα δώσουν όλα, για άλλο ένα βράδυ. Δεν αρκεί να τους πούμε ένα ευχαριστώ, τζάμπα είναι αυτό και δεν τρώγεται. Σημασία έχει να κάνουμε ό,τι μπορούμε για να πληρώνονται περισσότερο και να έχουν καλύτερο περιβάλλον και εργασία στα χέρια τους. Και βέβαια να τους κρατάμε όσο πιο μακριά από την... υγρασία της Αθήνας.

Ηταν η χρονιά της Ουκρανίας. Μία εβδομάδα πριν από την εισβολή των Ρώσων, σχεδόν κανείς δεν πίστευε ότι θα γίνει. Μία εβδομάδα μετά την 24η Φεβρουαρίου, κανείς δεν πίστευε ότι έως τις 31 Δεκεμβρίου 2022 ο πόλεμος δεν θα έχει τελειώσει με τη συντριπτική ήττα των Ουκρανών. Η εισβολή έγινε, έως σήμερα ακόμη οι Ουκρανοί αντιστέκονται και οι Ρώσοι παλεύουν να βγουν από το τέλμα. Οι υποδομές της χώρας έχουν καταστραφεί, υπάρχουν εκατομμύρια πρόσφυγες, δεν ξέρω πόσοι νεκροί, είναι η μεγαλύτερη δοκιμασία ευρωπαϊκού πληθυσμού μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Υποθέτω ότι η μεγαλύτερη ανησυχία του Πούτιν, μετά το τραύμα στον ναρκοισιστικό δεσποτισμό του, είναι ότι με την εισβολή πέτυχε αυτό που ήθελε να αποτρέψει. Τον δυτικό προσανατολισμό της Ουκρανίας. Και γι' αυτό έχουν σημασία η αντίσταση των Ουκρανών και η βοήθεια που τους παρέχει ο δυτικός κόσμος. Μετά το τέλος του πολέμου, την ανασυγκρότηση της χώρας θα την αναλάβουν η Ευρώπη και οι ΗΠΑ. Η Ρωσία έχει χάσει οριστικά την Ουκρανία. Με αίμα και ερείπια η γενιά της πλατείας Μείντάν θα δικαιωθεί.

Οι γάτες της Ουκρανίας

Του **ΤΑΚΗ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ**

Στον χρόνο που πέρασε συνει- δητοποίησα πόσο λίγο την ξέρω αυτή τη χώρα. Φαντάζομαι δεν εί- μαι ο μόνος. Την πρωτογνώρισα σε προεφηβική ηλικία, τότε που διάβαζα κλασικά εικονογραφημένα. Ανάμεσά τους ο Ταράς Μπούλμπα και η πολεμική κοινωνία των Κοζάκων. Ήταν και η ταινία στην οποία πρωταγωνιστούσε ο Γιουλ Μπρίνερ, όμως, εννοείται, δεν μπορούσα να συνδυάσω τους τότε Κοζάκους με τους σημερινούς Ουκρανούς. Θυμάμαι μόνον ότι εχθροί τους, εκτός από τους Οθωμανούς, ήσαν και οι Τάταροι, οι ίδιοι από τους οποίους προσπαθεί να ξεφύγει ο Μιχαήλ Στρογκόφ του Ιουλίου Βερν, ως απεσταλμένος του Τσάρου. Όμως στο παρόν της αφήγη- σης ο μεγάλος αντίπαλος είναι οι καθολικοί Πολωνοί. Ο Ταράς Μπούλμπα λίγο πριν ξεψυχήσει φωνάζει πως θα έρθει ο Τσάρος για να σώσει τους Κοζάκους από τους Πολωνούς.

Πέρασαν χρόνια για να συνει- δητοποιήσω ότι ο «Ταράς Μπούλμπα» είναι έργο του αγαπημένου μου Ρώσου συγγραφέα Νικολά Γκόγκολ. Ακόμη περισσότερα για να μάθω ότι ένας από τους μεγαλύτερους Ρώσους συγγραφείς του 19ου αιώνα, ο Νικολάι Γκόγκολ, ήταν Ουκρανός.

Αν και Ουκρανός έγραφε Ρώσικα. Στο κάτω κάτω και «Η κυρία με το σκυλάκι» του Τσέχοφ στη Γιάλτα διαδραματίζεται. Οι σχέσεις ανά- μεσα στα έθνη είναι πιο σύνθετες από όσο θέλουν να μας τις παρου- σιάσουν οι χάρτες της γεωπολιτικής και οι στρατιωτικές επιχειρήσεις. Αυτή είναι η χρησιμότητα των κλα- σικών συγγραφέων. Αργότερα στη ζωή μου έμαθα για τον λιμό της Ουκρανίας που είχε προκαλέσει η πο- λιτική του Στάλιν.

Ήταν η χρονιά της Ουκρανίας. Ο πάταγος της ρωσικής εισβολής τάρaxe τον ύπνο της Ωραιάς Κοι- μωμένης, της Ευρώπης, όπως δεν κατάφερε να τον τάρξει η τρομο- κρατία του επιθετικού Ισλάμ. Η Ευ- ρωπαϊκή Ένωση ξαφνικά συνειδη- ναντι στον σύγχρονο κόσμο, ότι η δημοκρατία δεν είναι στερεότυπο που προκύπτει αυτάρεσκα στους διαδρόμους των Βρυξελλών ή στο Κοινοβούλιο του Στρασβούργου. Ότι ακόμη και στον 21ο αιώνα δεν είναι κοινώς αποδεκτή μια δεδομένη αξία. Ότι ζουν ανάμεσά μας άνθρω- ποι έτοιμοι να χάσουν ό,τι έχουν και δεν έχουν, να εξορισθούν ή ακόμη και να πεθάνουν γι' αυτήν. Ό,τι κι αν σημαίνει η δημοκρατία τον 21ο αιώνα, οι Ουκρανοί μάς

απέδειξαν ότι σημαίνει πολύ πε- ρισσότερα από όσα εμείς νομίζουμε ότι σημαίνει.

Γι' αυτό η χρονιά που πέρασε εί- ναι η χρονιά της Ουκρανίας. Μας είπαν ό,τι είχαν να μας πουν. Το ερώτημα είναι αν εμείς, οι «Ευρω- παίοι» της δημοκρατίας, έχουμε τις λέξεις για να το ερμηνεύσουμε. Χω- ρίς να καθούμε στον λαβύρινθο της εκλέπτυνσης. Η εκλέπτυνση είναι η βάση της υποκρισίας. Είναι δια- τεθειμένη, είναι έτοιμη η Ευρώπη να ερμηνεύσει το μήνυμα που της στέλνει η Ουκρανία; Και δεν ανα- φέρομαι στην οικονομική ή στρα- τιωτική βοήθεια, που τις θεωρώ δε- δομένες. Αναφέρομαι σε αυτό το διδάγμα ελευθερίας και δημοκρατίας που εξέπεψαν οι μαχητές της. Μπο- ρεί η Ευρώπη να το μεταφράσει ώστε να το οικειοποιηθεί για το μέ- λον της; Ή θα περάσει σαν εξαίρεση;

Η Αυτού Μεγαλειότης ο Λουδο- βίκος του Οίκου μου μού υπενθύμισε ότι δεν έχω αναφέρει τίποτε για τις γάτες των Ουκρανών. Η πιο συγ- κινητική εικόνα ήταν για μένα οι μουρίτσες τους μες στα κλουβιά τους, με τα οποία τις είχαν μεταφέρει οι πρόσφυγες στην Πολωνία. Οι «μικρές εφέςτιες θεότητες» που έλεγε κι ο Σεφέρης τους συνοδεύουν όπου κι αν πάνε.

ΣΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΑΝΑΠΕΑ ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗ, apetroulakis@kathimerini.gr

Αγονες σκέψεις 2023

Του **ΚΩΣΤΑ ΙΩΡΔΑΝΙΔΗ**

Στις αρχές του 1848, ο Αλέξανδρος ντε Τοκβίλ, πολιτικός στοχαστής από τους επιφανέστερους, θα απευθύνει μια δρα- ματική προειδοποίηση σε ομιλία του στη γαλλική Βουλή των Αντι- προσώπων. «Κοιμόμαστε πάνω σε ένα νφαιστέιο. Η γη τρέμει κάτω από τα πόδια μας για μία φορά ακό- μη. Ανεμος επαναστατικός φυσά και η καταιγίδα φαίνεται στον ορί- ζοντα». Και όντως επαναστάσεις σάρωσαν το έτος εκείνο την Ευ- ρώπη. Ενάμιση χρόνο, ωστόσο, με- τά την επαναστατική φρενίτιδα, η τάξη θα αποκαθιστατο, με εξαί- ρηση την εκθρόνιση του Βασιλέα Λουδοβίκου-Φίλιππου και την ανα- κήρυξη της Γαλλίας σε «Δημοκρα- τία». Το «παλαιό καθεστώς» είχε εξασφαλίσει παράταση ζωής. Ταυ- τόχρονα, εκείνο το «μοιραίο» έτος του 1848 –στις 24 Φεβρουαρίου– κυκλοφορούσε στο Λονδίνο το «Κομμουνιστικό Μανιφέστο». Λίγο πριν κλείσει μία 20ετία, το 1867, θα έκανε την εμφάνισή του ο πρώ- τος τώμος του «Κεφαλαίου» του Κα- ρόλου Μαρξ.

«Μακάρι ο Καρολάκος να είχε συγκεντρώσει κάποιο κεφάλαιο αντί να γράφει μόνον περί αυτού», έλεγε η μητέρα του – μια συνετή Εβραία, που έβλεπε με αγωνία τον γιο της να προσπαθεί να ζει με δα- νεικά. Και υπήρξε το «Κεφάλαιο» το νέο «Ευαγγέλιο», που προέκυψε από μια «ακραία» ερμηνεία των αρχών του Διαφωτισμού, και ετέθη σε πρακτική εφαρμογή με την επι- κράτηση των μπολσεβίκων στη Ρωσία το 1917.

Όμως, η σάρωση του παλαιού καθεστώτος επιβλή από την ερι- μονική απόφαση του τότε Αμερι- κανού προέδρου Γουίλσον να δια- λύσει τις αυτοκρατορίες των Αιθ- βούργων και των Οθωμανών, προ-

ωθώντας την «ευεργετική» αρχή λευθερισμός των άκρων, στην οι- κονομία αρχικών και σήμερα στον ιδεολογικό και στον πολιτικό τομέα.

«Κάποιοι θα προτιμούσαν να καταστύχουν τη Ρωσία ανίκανη απολύτως μετά τον πόλεμο» με την Ουκρανία, που έχει αναδειχθεί χάρη στην υποστήριξη της Δύσεως στην ισχυρότερη στρατιωτική δύ- ναμη της Ανατολικής Ευρώπης, έγραφε πριν από λίγες ημέρες στο περιοδικό Spectator ο Χένρι Κι- σνγκερ, εκφράζοντας τη διαφωνία του. Με το επιχείρημα ότι «για πε- ρισσότερο από πεντακόσια χρόνια η Ρωσία συνεισέφερε αποφασιστικά στην παγκόσμια ισορροπία δυνά- μεων». Αλλά αυτά είναι, για ορι- σμένους, φληναφήματα υπέργηρου πολιτικού ανδρός.

Σήμερα «άνεμος αλλαγής» εκ- πέμπεται από τον πρόεδρο Μπάιν- τεν προς σάρωση των αυταρχικών καθεστώτων. «Οι Αμερικανοί ως άτομα είναι συντηρητικοί, αλλά αισθάνονται πως έχουν χρέος να ενεργούν επαναστατικά», έλεγε κάποτε ο Otto von Habsburg. Πιο παραστατικός, ένας Άγγλος συν- τηρητικός του σκληρού πυρήνα θα χαρακτήριζε τους Αμερικανούς ως «τα νιόφερτα παιδιά στη γειτο- νιά». Μόνον που τα παιδιά είναι πολύ εύρωστα. Αγονες σκέψεις χρονιάρα μέρα.

Ποιες από τους ιθύνοντες, ή τους κατ' επίφασιν διαχει- ριστές της εξουσίας στην Ελλάδα σήμερα, διανοείται την τόλμη και τη διακινδύνευση να ανακαιτίσει το τσουνάμι της πα- ρακμής που σαρώνει την ελληνώ- νυμη κοινωνία και πατρίδα; Ο μό- νος δημόσιος λόγος που πασχίζει να κερδίσει το ενδιαφέρον των πολλών είναι οι ευτελέστερες δυ- νατές κομματικές αντιμαχίες. Λόγος σπανίως ευφυής και σπανιότερα έμπειρος, εξουδετερωμένος α priori από την ατολμία του, την παγιω- μένη ιδιοτελεία του.

Από καταβολής του ελλαδικού κρατιδίου, ο λόγος της παθιασμένης διαπολιτικής αντιμαχίας δεν ενδια- φέρεται να λύσει προβλήματα, να φωτίσει τα αδιέξοδα, να δοκιμάσει το διαφορετικό. Και η διαπίστωση αυτή συγκεφαλαιώνει έναν πρώτο δύσκολο γρίφο: Γιατί ο εκπαισμός από τη στόχευση στο «κοινό καλό» καταλήγει σε μια κενή και στείρα κενολογία, που απλώς επωάζει τη μετάλλαξη του κοινού πόθου σε συνταγή ψευδαισθήσεων («εξυ- γιάνσους»); Τουλάχιστον θα ήταν μια ελπίδα, αν λειτουργούσε ντρο- πή. Η μη-ντροπή είναι σημάδι ύστατης έκπτωσης σε παρακμή, ένας αφανής θάνατος.

Δεν μπορεί να περιμένει κανείς κάτι διεθνώς θετικό, κάποια ελπίδα ανάκαμψης, όσο οι ισχυροί της

γης ενεργούν με αυθαίρετη, αχα- λίνωτη εξουσία, με προκλητική αδιαφορία για νόμους, συντάγματα, θεσμούς. Ο κυρίως παγκόσμιος εφιάλτης σήμερα είναι οι εκλεγ- μένοι από τους λαούς άρχοντες, που περιφρονούν απροκάλλητα τις εντολές των ψηφοφόρων τους και οδηγούν σε παρανοϊκή αιμα- τοχυσία την ανθρωπότητα, σε στε- ρήσεις ανυπόφορες και υποχρεω- τική προσφυγιά.

Ο θανατηφόρος παραλογισμός φτάνει στο απόγειο, όταν η αυθαι- ρεσία των κυβερνώντων μοιάζει να αξιοποιεί την ιλιγγιώδη πρόοδο της τεχνολογίας, όχι για την εξυ- πνρέτηση των ανθρώπινων αναγ- κών, αλλά για τη θωράκιση της συλλογικής απληστίας προνομι- ούχων κρατών ή και μόνο των φα- τριών που ηγεμονεύουν σε αυτά τα κράτη. Τόση πρόοδος της γνώ- σης - επιστήμης, τόση εμπειρία των πλεονεκτημάτων της συναλ- ληλίας και του ολέθρου των δικα- σμών, δεν έχει διδάξει τίποτε τις πλουτοφώρες βιομηχανίες εξοπλι- σμών, της παραγωγής όπλων αφα- ρισμού μεγαλουπόλεων –φτάσαμε στο σημείο η εικόνα της φρίκης των πολέμων με όπλα σύγχρονες τεχνολογίας να κυκλοφορεί στη διεθνή εμπορία του θεάματος, απο- φέροντας στους αυτουργούς του εγκλήματος πρόσθετο οικονομικό όφελος ως εικόνα συναρπαστική.

Αλλά, το οδυνηρότερο από όλα, είναι η σιωπή των ταγών: Συμπλη- ρώνεται χρόνος από την έναρξη της διεθνικής παράνοιας, που εγ- καινιάστηκε με την εισβολή των Ρώσων στην Ουκρανία. Πόσους νεκρούς, πόσους ανάπηρους, πό- σους ξεσπιτωμένους απέφερε αυτή η εισβολή, ποια τραγωδία ζουν Ρώ- σοι και Ουκρανοί, δεν ξέρουμε, ακόμα και οι φωτογραφίες που εγ- κρίνονται (ή και κατασκευάζονται) για τη διεθνή «πληροφόρηση» δεν έχουν εγγύηση αξιοπιστίας. Αλλά αυτό που εκπλήσσει περισσότερο από όλα, είναι η τέλεια νέκρα θε- σμών και ηγντών, που η κοινω- νική τους λειτουργία είναι, πρω- τίστως, να παρεμβαίνουν στα όσα τεκταίνονται σε επίπεδο συλλογι- κών μορφωμάτων και θεσμών σε κάθε τόπο και χρόνο.

Ακαδημίες επιστημών, πανε- πιστημιακές σχολές και ερευνητικά κέντρα, θεσμοί Δικαίου, συνδικα- λιστικές συντεχνίες, ιερατική κον- χλάβια κάθε μορφής συσπειρώσεις και οργανισμοί που δημιουργούν- ται για να υπερετίσουν την από- λυτη προτεραιότητα των σχέσεων κοινωνίας, να αντιταχθούν τώρα στην αυθαιρεσία και στα μονοπώ- λια της παραπιστευτικής πληροφό- ρησης. Αν τέτοιοι θεσμοί παρα- κάμψουν και αγνοήσουν την παγ- κόσμια απειλή που συνιστά ο πό- λεμος Ρωσίας - Ουκρανίας, ποιος

άλλος ή τι άλλο θα μπορούσε να αποτρέψει τον εφιάλτη της σύγ- κρουσης ΝΑΤΟ - Ρωσίας;

Ο πάπας, εγγυητής της ενότητας των Ρωμαιοκαθολικών Εκκλησιών και ο πατριάρχης Κωνσταντινου- πόλεως, συνοδικός διάκονος της ενότητας των «κατά την Οικουμε- νην» Ορθόδοξων Εκκλησιών, as παρέμβουν από κοινού, όχι για να «παιδαγωγήσουν» και «συμβου- λέψουν» Ρώσους και Ουκρανούς, αλλά για να φωτίσουν - φανερώ- σουν τη σημαίνει «πατρότητα» μέσα στην Εκκλησία και ότι η ενό- τητα του εκκλησιαστικού σώματος είναι φανέρωση της νίκης κατά πάνω στον θάνατο, όχι μια ιδεο- λογική συναίνεση και ταύ-τιση απόψεων.

Η πληθώρα των καθημερινών ειδήσεων συγκλίνει, απλώς, σε κοι- νό και γενικευμένο απελπισμό. Στήριγμα και θησαύρισμα ελπίδας θα μπορούσε να οικοδομήσει μόνο το είδος της αφοβίας και τόλμης που γεννιέται από τη γλώσσα που μιλάμε και την καρτερία, που μας διδάξαν οι σφαγιασμένοι πρόγονοί μας της Μικρασίας, του Πόντου, της Βόρειας Ηπείρου, της Βόρειας Κύπρου. Η άβυσση μνήμη του τουρκικού πρωτογονισμού και της αδιάντροπης προδοσίας των «φι- λελλήνων» της Δύσης, είναι τα μόνα εχέγγνα ιστορικής μας επι- βίωσης.

Καλή ξεκάθαρη χρονιά

Της **ΕΛΕΝΗΣ ΞΕΝΟΥ**

Μισό λεπτό για να καταλάβω: Αυτό που αιωρείται τις τελευταίες μέρες σαν πιθανό σενάριο των επικείμενων εκλογών είναι στ’ αλήθεια πιθανό; Εννοώ στην περίπτωση που δεν περάσει ο κ. Νεοφύτου στο δεύτερο γύρο και εκλεγεί ο κ. Χριστοδουλίδης υπάρχει όντως πιθανότητα να δούμε τον ΔΗΣΥ να γίνεται συμπολίτευση; Μπορεί να συμβεί στ’ αλήθεια αυτή η μνημειώδης στροφή 180 μοιρών και μάλιστα σε μια ολοκαίνουργια χρονιά στην οποία θα έχουμε ήδη ευχθεί να μείνουν πίσω μας τα σάπια; Αφού το είπε ξεκάθαρα ο κ. Νεοφύτου πως αν εκλεγεί ο κ. Χριστοδουλίδης ο ΔΗΣΥ θα είναι αντιπολίτευση. Πώς θα γίνει ξαφνικά συμπολίτευση;

Τι θα μεσολαβήσει που θα αλλάξει την στάση του κ. Αβέρωφ και του κόμματος; Θα εμφανιστεί σαν από μηχανής Θεός ο νυν πρόεδρος και θα απαιτήσει όπως συμπλεύσουν με τον νέο πρόεδρο για να μην διασπαστεί το κόμμα; Κάτι τέτοιο δώλωσε ο κ. Αναστασιάδης σε πρόσφατη τηλεοπτική συνέντευξη: Πως θα παρέμβει ο ίδιος προσωπικά για την ενότητα του κόμματος. Υποθέτω πως είναι αυτή την ενότητα του κόμματος που θα μας προτάξουν σαν επιχείρημα αν αποφασίσουν να κάνουν αυτή την φαντασμαγορική τούμπα και να συγκυβερνήσουν με αυτόν τον οποίο μέχρι πρότινος έκαναν ό,τι περνούσε από το χέρι τους για να μας πείσουν πως είναι διασπαστής και αποστάτης. Πώς από διασπαστής και αποστάτης θα γίνει λοιπόν σύμμαχος και συγκυβερνήτης; Πώς θα συνυπάρχουν ορίζινα συναγερμικός και “φέικ” συναγερμικός κάτω από τον ίδιο σκοπό;

Θα δώσουν τα χέρια, θα συγχωρέσει ο ένας τον άλλο για ό,τι προηγήθηκε και θα βγούνε μαζί μια σέλφι για να μας αποδείξουν πως θυσιάζονται για το καλό του τόπου; Της κακόμοιρης αυτής πατρίδας που ούτε στην νέα χρονιά δεν την βλέπω να γλιτώνει από τις κοροϊδίες των πολιτικών της νηγτών; Και όλα εκείνα τα συναγερμικά στελέχη που συζητούν ήδη την επόμενη μέρα του κόμματος γιατί δεν μας λένε ξεκάθαρα ποιοι είναι υπέρ και ποιοι κατά της σύμπλευσης με τον “αποστάτη” ; Και ποιοι θα τον υποστηρίξουν σε περίπτωση ήττας που αρχηγού τους αλλά και ποιοι τον υποστηρίζουν ήδη; Γιατί δεν συμπεριφέρονται τίμια και θαρραλέα;

Τι φοβούνται; Το ότι το Πολιτικό Γραφείο του κόμματος αποφάσισε πως από την 5ν Ιανουαρίου θα βρεθούν εκτός μπτρώου του ΔΗΣΥ όσα συναγερμικά μέλη ή στελέχη υποστηρίζουν την υποψηφιότητα του κ. Χριστοδουλίδη; Και όταν μετά ο ΔΗΣΥ αποφασίσει να γίνει συμπολίτευση με τον κ. Χριστοδουλίδη αυτά τα διαγραμμένα συναγερμικά μέλη ή στελέχη θα τα επαναφέρουν άραγε στο μπτρώ τους; Πραγματικά είναι να απορεί κανείς με όλα αυτά που συμβαίνουν αλλά και κείνα που πιθανολογείται να συμβούν. Δεν έχει όρια η κοροϊδία που υφίσταται ο δύσμοιρος ψηφοφόρος αυτού του τόπου από τους πολιτικούς του. Διερρωτικά πραγματικά κατά πόσο στην περίπτωση που αποφασιστεί τελικά αυτή η αδιανόητη στροφή και από αντιπολίτευση γίνει συμπολίτευση ο ΔΗΣΥ, θα βρεθεί κάποιος έντιμος πολιτικός να μας εξηγήσει γιατί πρέπει να συνεχίσει κανείς να θεωρεί τον ΔΗΣΥ αξιόπιστο κόμμα; Και όχι μια θλιβερή απομimesη του πάλαι ποτέ ένδοξου εαυτού του; Αυτά γιατί δεν τα σκέφτηκε κανείς εκεί στον ΔΗΣΥ τόσο καιρό;

Δεν είχαν χρόνο μήπως γιατί το μόνο που τους έγνοιαζε ήταν πως να πολεμήσουν το “φαινόμενο” Χριστοδουλίδη που οι ίδιοι δημιούργησαν είτε με τις ευλογίες τους, είτε με τις μονομανίες τους ; Ένα “φαινόμενο” τις επιπτώσεις του οποίου ωστόσο δεν είναι πρωτίστως ο ΔΗΣΥ που θα κληθεί να τις διαχειριστεί, αλλά ο κάθε σκεπτόμενος πολίτης ο οποίος έχει ήδη συνειδητοποιήσει πως σ’ αυτή την προεκλογική τίποτα τελικά δεν ήταν όσο ξεκάθαρο έπρεπε να ήταν. Και γι’ αυτό οφείλει να λογοδοτήσει κάποια στιγμή ο ΔΗΣΥ, είτε ως συμπολίτευση είτε ως αντιπολίτευση. Κατά τ’ άλλα το μόνο που μας απομένει είναι να ευχθούμε και πάλι μια καλή νέα χρονιά, μακριά από όλα όσα υποτιμούν την νοημοσύνη μας.

elenixenou11@gmail.com

Τα τελευταία χρόνια, σταχτοκαρχαρίες παρουσιάζονται κάθε χειμώνα στην παραλία της Habera, εξαιτίας ενός εργοστασίου παραγωγής ενέργειας που υπάρχει και του ζεστού νερού που βγάζει στην θάλασσα. Το σπάνιο αυτό φαινόμενο προσελκύει αρκετό κόσμο.

Το 2023 που ετοιμάσαμε

Του **ΠΑΣΧΟΥ ΜΑΝΔΡΑΒΕΛΗ**

Τούτες τις μέρες θα περισσέψουν οι ευχές για καλή χρονιά και η απαισιοδοξία για το 2023. Το πρώτο ακούγεται παντού, το δεύτερο εμφανίζεται σε κάθε δημοσκόπηση. Δεν είναι μόνον οι αρνητικές απαντήσεις για την πορεία της χώρας, της Ευρώπης, του κόσμου που πληθαίνουν. Φαίνεται και στην απαρίθμηση των τρομακτικών δυσχερειών που έχουμε μπροστά μας. «Σ’ αυτόν τον κόσμο τον κακό, καλό δεν περιμένω...», που τραγουδούσε και ο Μάρκος Βαμβακάρης.

Για να πούμε την αλήθεια, τα προβλήματα είναι πολλά. Πάντα ήταν. Και το 2020 και το 2010 και το 1940 κ.ο.κ. Κάποιες φορές οι κρίσεις εμφανίζονται εκεί που ουδείς το περιμένει. Πρόσφατο παράδειγμα ο κορωνοϊός. Τις περισσότερες φορές επειδή δεν θέλουμε να τις περιμένουμε. Κλείνουμε τα μάτια στην πραγματικότητα, επιταχύνουμε την άευσή τους με πράξεις ή παραλείψεις, τις τροφοδοτούμε με άλλες πράξεις και ίσως τις ίδιες παραλείψεις. Αυτή ήταν η ιστορία της περασμένης δεκαετίας, ή τουλάχιστον των πρώτων έξι ετών.

Στη ζωή, στην πολιτική, στις διενθεις σχέσεις πάντα ο χρόνος φέρνει φθορά, η τεχνολογία αλλάζει τις οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις των ανθρώπων, συνήθως υπάρχει κάποιος κακός γείτονας, κι εκτός αυτών υπάρχουν ιώσεις, ασθένειες, ατυχήματα. Δεν υπήρξε χρονιά άμοιρη προβλημάτων. Το θέμα είναι αν «μπορούμε να αντέξουμε τα πράγματα που δεν μπορούμε ν’ αλλάξουμε, αν έχουμε το κουράγιο ν’ αλλάξουμε εκείνα που μπορούμε και τη σοφία να καταλάβουμε τη διαφορά», όπως θα ’λεγε και ο θεολόγος Ρέινολντ Νιμπούρ.

Ο πόλεμος στην Ουκρανία είναι ένα από εκείνα τα πράγματα που οι Έλληνες μόνοι τους δεν μπορούν να αλλάξουν. Εξαρτάται από τα κέρια και τις ονειρώξεις του Βλαντιμίρ Πούτιν. Μπορούμε απλώς να ελπίζουμε ότι το δικίο θα επικρατήσει και να ευγνωμονούμε τις παρελθούσες γενιές που –προς το παρόν τουλάχιστον– αυτή η εισβολή δεν έγινε παγκόσμιο μακελειό. Ας μην ξεχνάμε τα αποτελέσματα μιας παρόμοιας εισβολής το

1939 στην Πολωνία. Χρειάστηκαν αγώνες, εκατομμύρια ώρες διπλωματίας ώστε να φθάσουμε στη σημερινή κατάσταση. Το κακό βεβαίως, όπως βλέπουμε στα μέτωπα της Χερσόνας, δεν εξαλείφθηκε. Τουλάχιστον όμως μετριάστηκε.

Η πείνα σε κάποιες γωνιές του πλανήτη είναι απειλητική, αλλά τώρα οι εμπόλεμοι ντρέπονται να торπιλίσουν τα φορτηγά πλοία του εχθρού που μεταφέρουν σιτηρά. Αντιθέτως τα διευκολύνουν, ποιούμενοι την ανάγκη φιλοτιμία. Το γεγονός ότι ο παγκόσμιος πληθυσμός ξεπέρασε τα 8 δις, δημιουργεί νέα προβλήματα, αλλά τουλάχιστον ζούμε περισσότερο, τρεφόμαστε καλύτερα και οι μύτερες δεν κλαίνε τα μωρά τους πριν αυτά κλείσουν χρόνο. Η παγκόσμια βροφική θνησιμότητα ήταν 65 ανά 1.000 γεννήσεις το 1990 και 28 το 2020.

Αν εξαιρέσουμε τη νέα έκρηξη των ανισοτήτων, οικονομικά προβλήματα είχαμε πάντα. Η σημερινή φτώχεια που είναι οδυνηρή για ένα κομμάτι του πληθυσμού, ήταν κάποτε κανονικότητα για την πλειονότητα. Αυτό δεν σημαίνει ότι σήμερα είμαστε καλά, αλλά ο αγώνας συνεχίζεται και χάρη στις προσπάθειες των περασμένων γενεών επιτρέπεται. Η δημοκρατία δεν είναι το αυτονόητο καθεστώς. Χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια να εγκαθιδρυθεί και ακόμη μεγαλύτερη να συντηρηθεί και να ανθίσει. «Η επαγρύπνηση είναι το τίμημα της ελευθερίας», είχε πει ο Τόμας Τζέφερσον.

Βεβαίως, τίποτε δεν είναι δεδομένο. Ολα μπορούν να αντιστραφούν, όπως έγινε στην Ευρώπη μετά το 400 μ.Χ. Μπορεί να φορτώνουμε την παρακμή της Δυτικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας στις εισβολές των βαρβάρων, αλλά ξεχνάμε ότι υπήρξαν και ανίκανοι αυτοκράτορες και θεσμοί που δεν αντιστάθμιζαν την ανικανότητα των αρχόντων, ποινικοποιούσαν ακόμη και τη δυσφορία για αυτούς.

Το μέλλον δεν είναι κάτι που απλώς έρχεται. Σε μεγάλο βαθμό το διαμορφώνουμε. Το 2023 θα είναι περίπου όπως το προετοιμάσαμε και γι’ αυτό ας ελπίσουμε ότι ήταν καλό το 2022, το 2021 κ.ο.κ.

Το «πακέτο»

Του **ΣΤΑΥΡΟΥ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ**

Ανέκαθεν έβρισκα χειρότερο να γράφει κανείς για σοβαρά πράγματα με ένα λεξιλόγιο 300 λέξεων (στις εφημερίδες), από το να γράφει για ελαφρά πράγματα (στα περιοδικά) αλλά με ενδιαφέρουσα γλώσσα. Όπως και να ’χει, όλ’ αυτά αφορούν στην παλαιολιθική εποχή των 90s. Ουδείς πλέον ασχολείται με τη «λαίλαπα του lifestyle», επειδή μάλλον αποδείχτηκε πως ο τόπος κινδύνευε λιγότερο από το πλούσιο μπουστό μιας νεαρής πθοποιού και πολύ περισσότερο από τον αφυδατωμένο λόγο ενός πολιτικού. Στο κάτω κάτω, τώρα που πέρασαν τα χρόνια και κάνουμε τον απολογισμό, αυτό που μπορεί να κρώσει κανείς στα περιοδικά εκείνης της εποχής είναι ένα σταρ σύστημα κατώτερο των περιστάσεων. Μικρή ζημιά αν σκεφτούμε το τσουνάμι που ακολούθησε. Λέω για την επέλαση της ιδιωτικής τηλεόρασης που όπως ο λίβας έκαψε τα σπαρτά και μαζί χιλιάδες εγκεφαλικά κύτταρα ανυποψίαστων τηλεθεατών. Μία αποκάλυπτη φτήνια, που δεν πουλούσε απλώς ωμό κρέας στον πάγκο του κασάπη αλλά αποθέωνε κατά τρόπο προκλητικό το απόλυτο τίποτα.

Τώρα πια το τίποτα δεν αφορούσε μονάχα την show biz. Αλλά και την πολιτική και οποιονδήποτε διεκδικούσε μια θέση στη δημόσια σφαίρα. Έτσι έσκασαν μύτη κάτω περιέργες περιπτώσεις, πρόσωπα που τα ακολουθούσε η φήμη ότι διέθεταν το «πακέτο». Μια καλή εμφάνιση δηλαδή και ένα συμπαθητικό τρόπο «να τα λένε» ώστε να γίνονται κατανοητά από το ευρύ κοινό. Απαραίτητο συστατικό στο λόγο τους, το συναίσθημα. Όσα δεν τολμούσαν να κάνουν οι παραδοσιακοί πολιτικοί, άρχισαν πλέον να αναπαράγονται χωρίς μέτρο. Η έκρηξη των social media προσέθεσε την τελευταία, πλην όμως καθοριστική, πνευλιά: το ανέβασμα των τόνων. Το «πακέτο» γινόταν πια ακαταμάχητο: συμπαθητική εμφάνιση, κατανοητός λόγος και συναίσθημα.

Κατά προτίμηση θυμός, είδος που ευδοκίμει στην αρένα του διαδικτύου. Όποιος είχε το «πακέτο», πήγαινε μπροστά. Όποιος ήξερε πώς να πουλήσει το «πακέτο» του, θριάμβευε. Τα πάλαι ποτέ αμαρτήματα των lifestyle περιοδικών έμοιαζαν με πταίρισμα. Κανείς δεν είχε όρεξη να ασχοληθεί με τη σέξι εικόνα μιας τηλεοπτικής πθοποιού ή τους έρωτες ενός δημοφιλούς τραγουδιστή. Η νέα ποπ κουλτούρα αναδείκνυε ως πρωταγωνιστές πρόσωπα του δημόσιου βίου. Πρόσωπα που πλασάρονταν με λαμπερό αμπαλάζ, αλλά την ίδια ώρα μπορούσαν να επηρεάσουν τις ζωές μας.

Δημιούργημα αυτές της συνθήκης είναι και η Εύα Καϊλή. Όμορφη, φωτογενής, φιλόδοξη και με επαρκή δεικνη ευφυίας για να διεκδικήσει μια θέση στο τραπέζι. Ένα ακαταμάχητο «πακέτο» που στηρίχτηκε από ένθερμους υποστηρικτές στα ΜΜΕ. Στην αρχή της καριέρας της, διαβάσαμε ότι το ΠΑΣΟΚ βρήκε στο πρόσωπο της ωραίας Εύας το αντίπαλον δέος στην Έλενα Ράιπτη. Κάπως έτσι προέκυψε μια εντυπωσιακή πολιτική καριέρα, εφάμιλλη της εξωτερικής της εμφάνισης. Μιας πορείας που ξεκίνησε το 2002 όταν εξελέγη, ως το νεότερο μέλος, στο δημότιο συμβούλιο της Θεσσαλονίκης. Κι ύστερα πέρασε στην κεντρική πολιτική σκηνή, πρώτη φορά βουλευτής με το ΠΑΣΟΚ το 2007, ευρωβουλευτής με την Ελιά το 2014 και αργότερα με το Κίνημα Αλλαγής. Κορυφαία της στιγμή ήταν όταν εκλέχθηκε ως μια εκ των 14 αντιπροέδρων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ένα χρόνο πριν. Το «πακέτο» αποκτούσε κύρος, με την σφραγίδα ποιότητας μάλιστα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Όλοι γνωρίζουμε το άδοξο τέλος καθώς η πτώση της Εύας Καϊλή υπήρξε εκκωφαντική. Αν έχει μια αξία πάντως να σταθούν λίγο παραπάνω στην περίπτωση της δεν είναι για το σκάνδαλο αυτό καθαυτό, αλλά για τη σημειολογία της δημόσιας παρουσίας της. Θα ήταν βεβαίως βλακώδες αν επιχειρούσαμε να ενοχοποιήσουμε την ομορφιά ή πολύ περισσότερο να την ταυτίσουμε με τη διαφθορά. Γι’ αυτό πρέπει να βγάλουμε το σκάνδαλο από την εξίσωση και να παραμείνουμε στο δια ταύτα: την απουσία πολιτικού περιεχομένου. Στο γεγονός δηλαδή ότι το «πακέτο» αποδείχτηκε εντέλει άδαιο.

Θεωρώ χρήσιμο να σκεφτούμε τις αναλογίες με την κυπριακή πραγματικότητα. Το «πακέτο» άλλωστε δεν αφορά μόνο μια ωραία γυναίκα αλλά όποιον ικανοποιεί τις επικοινωνιακές ανάγκες της εποχής. Πρόκειται για την κυριαρχία της εικόνας επί της ουσίας. Μια συνειδητή πολιτική επιλογή δηλαδή, που ο κάθε πολίτης καλείται να κάνει κάθε πέντε χρόνια μπροστά στην κάλπη.

stavros.christodoulou@gmail.com

Το Βαρώσι, η Ούρσουλα, ο Μισέλ και το Βερολίνο

Του **ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ**

Ο Πρόεδρος της Τουρκίας Ταγίπ Ερντογάν απολαμβάνει ένα ιδιότυπο περιβάλλον ασφάλειας στην Ε.Ε, το οποίο του επιτρέπει να λείει ό,τι θέλει και να κάνει ό,τι θέλει, χωρίς να σκέφτεται ότι θα κληθεί να πληρώσει τον λογαριασμό των δηλώσεων και των πράξεών του. Το περιβάλλον αυτό είχε καλλιεργήσει η Βρετανία, σε πολύ δύσκολα χρόνια για την Τουρκία, στην αρχή των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της χώρας (2005) και «σιμέντωσε» η Γερμανία από το 2015-2016, προσφέροντας «γη και ύδωρ» στην Άγκυρα προκειμένου να ξελασπώσει την Ε.Ε στο προσφυγικό/μεταναστευτικό, με ανταλλάγματα διεκτατομυριών ευρώ και υποσχέσεις, μεταξύ άλλων, και για αναβάθμιση της Τελωνειακής Ένωσης. Όλα αυτά συμφωνήθηκαν σε μια παροσυनावγή στην οποία είχαν λάβει μέρος η τώως Γερμανίδα Καγκελάριος Άνγκελα Μέρκελ, ο τότε πρωθυπουργός της Τουρκίας Αχμέτ

Νταβούτγλου και ο ηγέτης της τότε προεδρεύουσας Ολλανδίας, Μαρκ Ρούτε, σε ξενοδοχείο των Βρυξελλών. Η συμφωνία σφραγίστηκε με «πιπίτε», τουρκική πίτσα.

Έκτοτε, όπως λένε κύκλοι στις Βρυξέλλες, ο κ. Ερντογάν θεωρεί ότι η Τουρκία έχει σώσει την Ε.Ε. Άλλωστε, είχε υποστηρίξει ότι η Ε.Ε χρειάζεται την Τουρκία και όχι η Τουρκία την Ε.Ε. Κάτι που είχε πει και κατ’ ιδίαν στον τώως πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Ντόναλντ Τουσκ, τον οποίο είχε απειλήσει ότι θα «φορτώσει» πρόσφυγες και μετανάστες σε λεωφορεία και θα τους έστειλνε στην Ελλάδα και στη Βουλγαρία. Οι απειλές εκτοξεύθηκαν ενώπιον και του τώως προέδρου της Κομισιόν Ζαν Κλοντ Γιούνκερ, στον οποίο ο κ. Ερντογάν είπε ότι είναι «πολύ μικρός» και ότι δεν έχει καν δικαίωμα να μιλά, γιατί η χώρα στην οποία είχε διατελέσει πρωθυπουργός (Λουξεμβούργο), έχει το μέγεθος μιας μικρής πόλης της Τουρκίας.

Όλα αυτά τα χρόνια, ο κ. Ερντογάν δεν

έχει ουσιαστικό αντίλογο. Λέει ό,τι θέλει, προσβάλλει όποιον θέλει, απειλεί την Ελλάδα, κάνει πάρτι στην ΑΟΖ της Κύπρου, αλλά τα αντανακλαστικά των ευρωπαίων ηγετών ήταν εξαιρετικά ελαστικά έναντι του. Και εντελώς ντροπαστικά η Κομισιόν και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αναλώνονται σε φραστικές υποδείξεις, επιστρατεύοντας παλιές δηλώσεις και Συμπεράσματα, χωρίς καμιά απολύτως συνέπεια για την Άγκυρα. Κάτι βεβαίως που γνωρίζει ο Ερντογάν, ο οποίος έχει κάθε λόγο να αξιοποιήσει ακόμη περισσότερο αυτή την «ευρωπαϊκή ελαστικότητα», έξι μήνες πριν τις εκλογές στην Τουρκία. Όπως το γνώριζε όταν «έπαιξε στα γόνата» τους ηγέτες των θεσμικών οργάνων, Σαρλ Μισέλ και Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν, βάζοντας τον Βέλλο επίσημο να καθίσει δίπλα του και αφηνοντας τη Γερμανίδα αξιωματούχο όρθια να αναζητά τη δική της μουσική καρέκλα. Την οποία δεν βρήκε ποτέ.

Και όσο κανείς δεν τραβάει το αφτί του

κ. Ερντογάν και της Άγκυρας, τόσο περισσότερο ο Τούρκος Πρόεδρος αποθρασύνεται και συνεχίζει το βιολί του, κάνοντας πολιτική, διαστρεβλώνοντας γεγονότα και χρησιμοποιώντας ό,τι βρίσκει μπροστά του, όπως τον βολεύει, στον δρόμο για τις εκλογές. Ένα από τα εργαλεία που φέρεται να προτίθεται να χρησιμοποιήσει, είναι και το «πλήρες άνοιγμα» του Βαρωσιού, για το οποίο καταγράφονται συγχорδίες διαρροών στα κατεχόμενα που φέρουν τον Τούρκο Πρόεδρο έτοιμο να κάνει την κίνηση, «πολύ σύντομα». Αδιαφορώντας για τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας, που τον καλούν να επιστρέψει στον ΟΗΕ την περικλειστη πόλη της Αμμοχώστου. Αυτό είναι προφανώς το τελευταίο στάδιο πριν το οριστικό κλείσιμο του Κυπριακού και την υλοποίηση του σχεδιασμού της Άγκυρας για δύο κράτη στην Κύπρο, την οποία η Ε.Ε απορρίπτει μεν φραστικά, αλλά δεν έχει κάνει το παραμικρό προκειμένου να πειθαναγκάσει την Άγκυρα να

αναστρέψει τις προσπάθειες εποικισμού της περικλειστης πόλης.

Εάν λοιπόν η Ε.Ε εννοεί αυτά που λέει, οφείλουν έστω και την υστάτη, οι ηγέτες των θεσμών, η Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν και ο Σαρλ Μισέλ, να περάσουν από τα λόγια στις πράξεις και να επιδιώξουν να φρενάρουν το κλείσιμο του Κυπριακού. Και εάν δεν τα καταφέρνουν μόνοι τους, ας ζητήσουν και τη βοήθεια του Βερολίνου, από το οποίο εξαρτώνται. Και το οποίο, έστω και υπό την ηγεσία του Όλαφ Σολτς, έχει την δυνατότητα να εκδηλώσει ουσιαστική παρέμβαση. Εάν βεβαίως το επιθυμεί.

Σημ: Για τους «δικούς» μας ούτε λόγος. Ασχολούνται με τις προεδρικές εκλογές του Φεβρουαρίου και το ζήτημα του Βαρωσιού περιορίζεται στη σφαίρα προεκλογικών εξαγγελιών. Μεταξύ των πολλών «θα» που ακούγονται.

xanthoulis.pavlos@gmail.com

Για το 2023

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ**

Καθώς ο νέος χρόνος θα γίνεται ολοένα και πιο αντιληπτός ως προς τις δυναμικές που φέρνει -σε κάθε επίπεδο- στην Κύπρο, το 2023 δεν θα καταγραφεί μόνο ως «χρονιά εκλογών» αλλά και ως το τέλος της αθωότητας μετά από την δεκαετή διακυβέρνηση Αναστασιάδη. Συνεπώς, καθώς ο ορίζοντας της πρώτης Κυριακής των προεδρικών διαγράφεται σε λιγότερο από ένα μήνα, το παλιό ρητό του «κανείς δεν σώζεται» αποκτά εκ νέου αξία. Για την πλειοψηφία του κόσμου, η εκλογική συμπεριφορά δεν είναι όσο ορθολογιστική όσο και η πρόσληψη μεταξύ των δημοσιογράφων, των πολιτικών αναλυτών και των πολιτικών επιστημόνων. Ο μέσος Κύπριος στις 5 Φεβρουαρίου δεν θα κρίνει τον επόμενο Πρόεδρο μόνο στη βάση της πολιτικής κληρονομιάς της δεκάχρονης κυβέρνησης Αναστασιάδη. Θα επιλέξει και την εικόνα, και το πρόσωπο εκείνο που θα κάνει και την δουλειά του και -σε μικρότερο βαθμό αυτή τη φορά- τον υποψήφιο του κόμματός του -όχι από ιδεολογική καθαρότητα αλλά από υποχρέωση απέναντι σε ένα κομμάτι της ίδιας του της ταυτότητας.

Η επόμενη ημέρα είναι κρίσιμη για κάθε πολιτική δύναμη: Για την Δεξιά ως προς την διαμόρφωσή της την επόμενη ημέρα, ιδίως αν στο σενάριο που η υποψηφιότητα του ΔΗΣΥ δεν περάσει στον δεύτερο γύρο και το κόμμα βρεθεί προ σοβαρής εσωστρέφειας καλούμενο να απαντήσει αν θα συμμετέχει ή όχι σε μια κυβέρνηση Χριστοδουλίδη. Για την Αριστερά που εκτός απροόπτου θα βρεθεί για τρίτη φορά εκτός εξουσίας -και τα 15 χρόνια θα φαντάζουν το 2028 αρκετά- το στοιχείο εδράζεται στο αν μπορεί, εκ νέου, να βρεθεί

Το 2023 θα είναι μια δύσκολη χρονιά για το Κυπριακό και την οικονομία αλλά ακόμη μια χρονιά που το κοινό περί δικαιοσύνης αίσθημα μεταξύ του μέσου Κύπριου παραμένει προβληματικό.

μενων εκλογών, που ναι μεν έχει δείξει την εικόνα της δημοφιλίας και της γενικής αποδοχής αλλά που δεν παύει να αποτελεί και μια περίπτωση πολιτικού που ως υπουργός Εξωτερικών δεν έδειξε σπουδαία δείγματα γραφής αλλά και που αποτελεί μέρος και κομμάτι της δεκαετίας Αναστασιάδη. Πολύ πέραν αυτών όλων όμως, τα προβλήματα εξακολουθούν να υπάρχουν. Το 2023 θα είναι μια δύσκολη χρονιά για το Κυπριακό και την κυπριακή οικονομία αλλά ακόμη μια χρονιά που το κοινό περί δικαιοσύνης αίσθημα μεταξύ του μέσου Κύπριου παραμένει προβληματικό, στους δρόμους της Κύπρου ακόμη σκοτώνεται κόσμος ή τρώει μια ώρα για να πάει στη δουλειά του, οι νέοι προσοντούχοι δουλεύουν για 800 ή 1000 ευρώ την στιγμή που οι «Γιαννάκηδες» κυριαρχούν και στις πρώτες βοήθειες του ΓΝΑ ακόμη περιμένεις για 5 ώρες προκειμένου να τύξεις εξέτασης. Και που η νοοτροπία του μέσου Κύπριου ως φτωχοδιάβολου που με έπαρση αναζητεί το μέγιστο δυνατό κέρδος με την λιγότερη δυνατή προσπάθεια, τον φέρει να θεωρεί τον εαυτό του το κέντρο του κόσμου. Υπάρχει, άραγε, λύση για να αλλάξουν όλα αυτά; Σίγουρα οι προεδρικές δεν αποτελούν την απάντηση. Χρειάζεται πολλά παραπάνω από μια απλή αλλαγή παραδείγματος στην εξουσία. Αλλά χωρίς ηγεσία από την τελευταία δεν μπορείς να πετύχεις ούτε ένα μικρό ποσοστό από τις κρίσιμες αυτές ανάγκες που έχει ο τόπος.

Για το 2023 ως ευχνηθούμε λοιπόν πέρα από υγεία και ειρήνη, απαραίτητα στοιχεία αν ζει κανείς στην Κύπρο, πως θα ζήσουμε τα επόμενα χρόνια τις πολυπόθητες αλλαγές, προς το καλύτερο, στην ιδιωτική και δημόσια ζωή μας. Ασχέτως εξουσίας και πολιτικής, κάνοντας την αρχή από το προσωπικό μας παράδειγμα στο μικρότερο δυνατό επίπεδο, της προσωπικής μας κοινότητας. Χωρίς αυτές τις αλλαγές δεν μπορούμε ούτε να σταθούμε, απέναντι της, με κριτική στάση αλλά και με διάθεση συνδιαλλαγής μαζί της, που τόσο λείπει στη νήσο των συναλλαγών. Αυτά και καλή χρονιά!

ioannoug@kathimerini.com.cy
Twitter: @JohnPikpas

Με αντιπληκτικό και μαγιο πέρασαν τις γιορτές των Χριστουγέννων οι Αυστραλοί, καθώς ο πρώτος καύσυνας έπληξε εν μέσω γιορτών την Ανατολική Αυστραλία.

Νίκη στη «γραμμή» Ακιντζι

Του **ΛΑΡΚΟΥ ΛΑΡΚΟΥ**

Η νίκη των δυνάμεων της Τουρκοκυπριακής αντιπολίτευσης στις εκλογές για την τοπική αυτοδιοίκηση στα κατεχόμενα στις 25/12, προκαλεί απορίες. Για τον περίφημο «μέσο» Ε/κ η γη είναι επίπεδη, αφού και για τον τελευταίο Τ/κ αζά αποφασίζει η Τουρκία. Ωστόσο, τα αποτελέσματα δείχνουν πόσο λίγο γνωρίζουμε τις τάσεις, τους πόλους και τους λόγους που διαμορφώνουν το παιχνίδι στην Τ/κ πολιτική ζωή:

Πόλος 1. Νίκη Μεχμέτ Χαρμαντζί στη Λευκωσία. Σοσιαλδημοκράτης, αξιόπιστος, εργατικός. Η εκλογή Χαρμαντζί πριν 12 χρόνια ήταν το πρόκριμα για την απόφαση Ακιντζί να τρέξει, ή όχι, για την ηγεσία. Κέρδισε ο Χαρμαντζί, ακολούθως κέρδισε ο Ακιντζί (2015). Το ρεύμα της νίκης ήταν πολυδιάστατο, βασίστηκε σε ένα σχέδιο και στα χαρίσματα των δύο.

Πόλος 2. Η νίκη των υποψηφίων της αντιπολίτευσης (ΡΤΚ, ΚΚΔ) στη Λευκωσία, Αμμόχωστο, Κερύνεια και Λεύκα δείχνει πως συμπαγείς κοινωνικές δυνάμεις παραμένουν ανοικτές στην επίλυση του κυπριακού στη βάση της ΔΔΟ. Αυτό είναι πολύ σημαντικό. Ο Τατάρ με δύο χρόνια στην εξουσία, έχασε εντυπώσεις, έχασε και κυρίως ουσία με 4 πόλεις στην αντιπολίτευση. Το γεγονός πως ο Μ. Ακιντζί «επέστρεψε» στα πράγματα και βοήθησε στην επανεκλογή Χαρμαντζί επιβεβαιώνει τη δική του βαρύτητα, τώρα, ή και αργότερα.

Πόλος 3. Η Τ/κ αντιπολίτευση που ενδιαφέρεται για την επίλυση δείχνει αντοχές και δυνατότητες-κινητοποιή-

ση, ποσοστό συμμετοχής σχεδόν 70%. Έτσι η Τ/κ κοινότητα πήρε τρεις μεγάλες αποφάσεις (στηρίξη σε σχέδιο λύσης του ΟΗΕ (2004), ψήφο σε Ταλάτ (2005), ψήφο σε Ακιντζί, (2015). Δεν συμβαίνει το ίδιο με τις αντίστοιχες Ε/κ δυνάμεις. Οι Ε/κ δυνάμεις που ενδιαφέρονται να μην πέσουμε στα βραχία της δικτομόησης, από τη μια δεν έχουν κάποια συνεκτική ύλη-απλά δεν μιλούν μεταξύ τους-, από την άλλη, διαθέτουν μόλις λίγη διάθεση για καπέλωμα και με τον τρόπο αυτό να φτωχαίνουν το αποτέλεσμα.

Πόλος 4. Η Λευκωσία ήταν μαζί Λέλλος Δημητριάδης- Μουσταφά Ακιντζί. Στη συνέχεια η Λευκωσία άνοιξε το δρόμο στον Ακιντζί. Ίσως η Λευκωσία να ανοίξει το δρόμο (και) για τον Χαρμαντζί. Ποιο όμως είναι το Ε/κ «συγκριτικό» ανάλογο της συγκυρίας; Μακρόσυρτες διαβουλεύσεις για το 2023, αντιφατικές προσεγγίσεις, χωρίς στρατηγική ανάλυση για την κρίσιμη σημασία του 2ου γύρου, μια κλασική «συνταγή» για να χαθεί η ηγεμονία

Πόλος 5. Τα πρόσωπα παίζουν καταλυτικό ρόλο στις αλλαγές εφόσον διαθέτουν αξιοπιστία και συνέπεια. Η ηγεμονία χάνεται όταν τα πρόσωπα βρίσκονται σε αναντιστοιχία με ένα πλειοψηφικό αίτημα. Η ηγεμονία κερδίζεται όταν τα πρόσωπα γεμίζουν με αξιόπιστο υλικό το διακύβευμα μιας συγκυρίας (διαφθορά, επίλυση, συνέπεια).

Η γειτονία μας μιλά με παραδείγματα πως τα πράγματα δεν μένουν στάσιμα, κινούνται, άλλοτε άργα, άλλοτε γρήγορα, μόνο όταν οι συμμετώσεις συμπεριφέρονται συναντούν

μια καλή «συγκυρία» και συνοδεύονται από σημαντικές αποφάσεις.

Η Irit Lillian στις 27/12 επέδωσε τα διαπιστευτήριά της στον Τ. Ερτογάν ως η νέα πρέσβειρα του Ισραήλ στην Τουρκία. Ο Β. Νετανιάχου δεν διέκοψε τη διαδικασία εξομάλυνσης των σχέσεων Ισραήλ- Τουρκίας, παρά τις διάφορες φλυαρίες ότι τώρα που επέστρεψε στην εξουσία «θα της δείξει της Τουρκίας». Μια επωφελής και για τους δύο χώρες διαδικασία προχωρά, καθώς και οι δύο είναι κερδισμένες. Έτσι δεν γυρίζει ο τροχός πίσω.

• **Ελλάδα-Βόρεια Μακεδονία:** η ΝΔ και ο Κ. Μπιστοτάκης έλεγαν διάφορες ασυναρτησιές για την συμφωνία στις Πρέσπες- για το σύνθετο όνομα της δεύτερης. Ήρθαν στην εξουσία και άλλαξαν το τροπάρι: αν ο Βαρδάρης φυσούσε αλλιώς κλπ. Μια επωφελής και για τις δύο χώρες συμφωνία προχωρά, καθώς και οι δύο είναι κερδισμένες. Έτσι δεν γυρίζει ο τροχός πίσω.

• **Ισραήλ-Λίβανος:** συμφωνία ανάμεσα στις δύο χώρες για την αξιοποίηση κοιτασμάτων στη μεταξύ τους θαλάσσια ζώνη. Πρωθυπουργός του Ισραήλ ο Γιαΐρ Λαπίντ. Στις 1/11 αλλαγή. Κερδίζει ο Β. Νετανιάχου αλλά η συμφωνία παραμένει ισχυρή. Μια επωφελής και για τις δύο χώρες συμφωνία προχωρά, καθώς και οι δύο είναι κερδισμένες. Έτσι δεν γυρίζει ο τροχός πίσω.

• **Στα κυπριακά** χρονικά η κοινή δράση Λέλλου-Ακιντζί στην παλιά Λευκωσία έφερε τις δύο κοινότητες μαζί, έκπισαν τη συνεργασία και την θωράκισαν με το «κοινό συμφέρον» / φράση που χρησιμοποιήσε ο ΜΑ

σε ομίλια του στο Πανεπιστήμιο Κύπρου, λίγο πριν την εκλογή του στην ηγεσία των Τ/κ. Μια επωφελής και για τις δύο κοινότητες συμφωνία προχώρησε, καθώς και οι δύο είναι κερδισμένες. Έτσι δεν γυρίζει ο τροχός πίσω.

• **Στις 25/12** η Τ/κ αντιπολίτευση μέσα σε ένα πολύ δύσκολο περιβάλλον, κέρδισε μια μεγάλη πολιτική μάχη στις εκλογές για τοπική αυτοδιοίκηση. Παγωμένη σιωπή από τις Ε/κ δυνάμεις που προσχηματικά μιλούν για ΔΔΟ, αλλά με έργα την απορρίπτουν. Η σιωπή από ορισμένα κόμματα και η διαστρέβλωση από ορισμένα ΜΜΕ, έχει βάθος. Έτσι μπλοκάρουν τον γενικότερο προβληματισμό. Παρεμποδίζουν κάθε τι το αξιόλογο ώστε να μην πάμε ένα βήμα παρακάτω. Εμφανίζουν την άπνοια ως κάτι «δεδομένο».

• **Τι δείχνουν** όμως τα πιο πάνω 4 παραδείγματα; Ότι το κλειδί για την αλλαγή βρίσκεται στην ανάδειξη του κοινού συμφέροντος ως κεντρικού σημείου αναφοράς. Όπως λ.χ. συμβαίνει με τις δραστηριότητες της Τεχνικής Επιτροπής για την Πολιτιστική Κληρονομιά, όπως εκπαιδευτικά προγράμματα μέσω ΕΕ, όπως η πρόταση Λαίην για ανάπτυξη φωτοβολταϊκών πάρκων στη νεκρή ζώνη, όπως δράσεις της κοινωνίας των πολιτών κ.ά. Τα κεντρικά ζητήματα του κυπριακού τα απαντά το από «Έξι Σημεία» Πλαίσιο Γκουντέρες. Όλα τα άλλα, η επωφελής και για τις δύο κοινότητες συνεργασία. Και οι δύο κερδισμένες. Έτσι δεν γυρίζει ο τροχός πίσω.

www.larkoslarkou.org.cy

Ζούμε στο μέλλον

Του **ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΚΟΥΡΗ**

Ταινίες, τηλεόραση, κόμικς, ποπ κουλτούρα, μουσική, όλα αναπαράγουν τις ιστορίες των προηγούμενων γενιών, και αυτό είναι πιο ορατό στην κουλτούρα με το μεγαλύτερο αποτύπωμα, την αμερικάνικη. Αυτό γινόταν όταν στα '70s και στα '80s το Grease αναπαλώσε τα '50s, και αυτό γίνεται σήμερα με τα ρετρό - πλέον - '90s και '2000s. 'Η όπως είπε μια συνάδελφος φίλου για τις Spice Girls: «old people music».

Αυτά συμβαίνουν και στην Κύπρο, φτάνοντας στις ακτές μας ως απόνερα νοσταλγίας τις ποπ κουλτούρας στην Ελλάδα, αλλά και με τις δικές μας αναφορές - δείτε για παράδειγμα τη σελίδα Retrocyprus στο Facebook και το '90s_cyprus

στο Instagram. Το λεξιλόγιο, οι αναφορές μας, προέρχονται από τα '80s και τα '90s, χτίζουν πάνω σε αυτή των προηγούμενων γενιών των '70s και '60s, που έκπισαν πάνω στις προηγούμενες και ούτω καθεξής. Ερμηνεύουμε το σήμερα αναπόφευκτα, αυτόματα, με εργαλεία του χθες, πριν καν να προλάβουμε να αναπτύξουμε αυτά του σήμερα, ακόμα και αν ζούμε σε αυτό που με όρους της γενιάς μας είναι το μέλλον.

Στην Κύπρο, οι ποδά γράφουμε βιβλία και ποιήματα, γυρίζουμε ταινίες και σειρές για το 1974, οι ποτζεί γράφουν βιβλία και ποιήματα, γυρίζουν ταινίες και σειρές για το 1963, και όλοι μαζί τσακωνόμαστε για ήρωες και villains και τις ιστορικές τους ερμηνείες.

Οι ιδρυτικοί μύθοι πολλαπλα-

σιάζονται. Τους λες περικοκλάδες που ανεβαίνουν και δημιουργούν δομές, ιστορίες και θεμέλια, τους λες και παράσιτα που μας δηλητηριάζουν και μας κρατούν στερεωμένους στο έδαφος. Γράφουμε και μιλούμε ακόμα για το 1570, το 1878, το 1931, το 1959, το 1963, το 1967, το 1974, το 1983, το 2004, το 2017.

Όμως αυτή τη στιγμή που γράφω και με διαβάζετε, δεν ζούμε στα απόνερα του 20ου αιώνα, ζούμε στην άνθηση του 21ου. Και ο κόσμος αυτός δεν είναι χθесινός, έχει διανύσει σχεδόν το ένα τέταρτο του δρόμου από την αυθαίρετη γραμμή που τράβηξε ο δυτικός κόσμος το 2000 μέχρι την επόμενη το 2100. Η νοσηματοδότηση του 2000 είναι άλλωστε αυθαίρετη. Κάποιους αιώνες μετά την υποθετική γέννηση ενός υποθετικού προσώ-

που, μοναχοί και λόγιοι καθόρισαν ένα σημείο 0 για να οριοθετήσουν έναν δρόμο που οδηγεί στην εκπλήρωση των μεσοανιωνών υποσχέσεων και το τέλος των ανθρωπίνων αμφιβολιών, μέσα από μια απέραντη έκταση αιώνων και χιλιετιών.

Κάπως έτσι και ο 20ος αιώνας ξεχωρίστηκε ως ξεχωριστός στο μυαλό μας, με τον στρογγυλό του αριθμό να προσφέρεται έτοιμος να τον γεμίσουμε νοήματα με αφορμή την βιομηχανοποίηση του πολέμου, της οικονομίας, των ιδεών και της ιστορίας. Αλλά αυτά δεν ήρθαν από το πουθενά. Άνθισαν στο ψυχολογικό και ιστορικό υπόστρωμα προηγούμενων αιώνων. Ο Αμερικανός Εμφύλιος και το Manifest Destiny, η βαναυσότητα των Ευρωπαίων κατά του υπόλοιπου κόσμου και η

μνησικακία και η εκδίκηση μεταξύ τους, οι απαρχαιωμένες κοινωνικές δομές και τα θεμέλια της Ρωσικής Αυτοκρατορίας που λύγισαν από το βάρος του μεγέθους της, η αδράνεια της Κίνας που την έκανε ευάλωτη. Όλα τα άμεσα γεγονότα που έφεραν το πλήρωμα του χρόνου συνέβησαν τον 20ο αιώνα, στην αρχή του. Από τους Παγκόσμιους Πολέμους (κυρίως των Ευρωπαίων) και τα όσα ακολούθησαν μέχρι το τέλος της μεταψυχροπολεμικής εποχής.

Είκοσι χρόνια μετά, ακόμη στην κυπριακή τηλεόραση αναλυτές να ανακαλύπτουν τις μετατοπίσεις που έφερε το 2001, λες και έγιναν χθες. Ζούμε στο μέλλον με εργαλεία του παρελθόντος.

Συνολικά, 23 χρόνια μετά την θεωρητική ενηλικίωση των παιδιών

των '80s και '90s, η κυπριακή κοινωνία πρέπει να δει τον εαυτό της στον κόσμο των ρευστών ταυτοτήτων, των πολλαπλών πόλων και των νέων αυτοκρατοριών (δυνατή αλλά παρηκμασμένη Αμερική, πειραματική αλλά δυσλειτουργική Ευρώπη, φιλόδοξη αλλά αδύναμη Ρωσία, ανερχόμενη αλλά εύθραυστη Κίνα). Και επειδή αν και ζούμε στο μέλλον, οι κώδικες επικοινωνίας μας έρχονται από το παρελθόν, και στην Κύπρο θα πρέπει να αρχίσουμε να σκεφτόμαστε το ποιες τάσεις έφεραν μια μικτή αγροτική κοινωνία με εμπορικές σχέσεις στην περιοχή της, στο να είναι ένας πολυδιασπασμένος χώρος που ψάχνει τον ρόλο του ως εξαίρεση, γέφυρα ή αναπόσπαστο μέρος άλλων μπλοκ.

ykakouris@gmail.com

Ο πλούσιος ψαράς της Μυκόνου

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΠΑΡΗ

Όταν ο χρόνος σταματά για λίγο, ελέω ημερολογίου, όταν το μυαλό αρχίζει να τρέχει, ελέω σωματικής ξεκούρασης, όταν η ψυχή αρχίζει να ανεβαίνει λίγο πιο ψηλά, ελέω φόβου, τότε έρχεται στο προσκήνιο ο διαχρονικός Κώστας Χατζής: «Όταν κοιτάς από ψηλά, μοιάζει ο κόσμος ζωγραφιά, και συ τον πήρες σοβαρά... Κι ό,τι σε πλῆγωσε ή σε θάμπωσε, από ψηλά αν το κοιτάξεις, θα σου φανεί τόσο ασήμαντο, που στη στιγμή θα το ξεχάσεις...» Έρχεται μπροστά μας, ο Σκιαθίτης κοσμοκαλόγερος ο κυρ Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης: «Ξαν νά ‘χαν ποτέ τελειωμό τα πάθια κ’ οι καημοί του κόσμου...» Έρχεται το τραγούδι της μέγιστης Ευτυχίας Παπαγιαννοπούλου: «Δυο πόρτες έχει η ζωή, άνοιξα μια και μπήκα, σεργιάνισα ένα πρωινό, κι ώπου να ‘ρθει το δελινό από την άλλη βγάκα...» Έρχεται και ο μέγας συγγραφέας Νίκος Καζαντζάκης: «Μια αστραπή η ζωή μας... μα προλα-

Οι μεγαλύτερες αλήθειες λέγονται μέσα από μύθους, χωρίς ωστόσο να έχει καμία σημασία, η ακρίβεια των πραγμάτων.

βαίνουμε... έχεις τα πινέλα, έχεις τα χρώματα, ζωγράφισε τον παράδεισο και μπες μέσα...». Οι μεγαλύτερες αλήθειες λέγονται μέσα από μύθους, χωρίς ωστόσο να έχει καμία σημασία, η ακρίβεια των πραγμάτων. Ένας πάμπλουτος επιχειρηματίας, πήγε στην Μύκονο για διακοπές. Κάνοντας βόλτα στην παραλία, είδε ένα νέο να κάθεται και να ψαρεύει αμέριμνος, με το καλάμι του. Του έκανε εντύπωση η σπιρτάδα στο βλέμμα του και η χαρά στο πρόσωπό του, κυρίως όταν τσιμπούσε ψάρι. Πήγε κοντά του και έπασε την κουβέντα. Και άρχισε να λέει: «Έχω αμύθητα πλούτη, που ούτε εγώ ξέρω πόσα. Ταξίδευσα και ταξιδεύω σε όλο τον κόσμο με το αεροπλάνο και τα σκάφη μου. Γνώρισα όλους τους ξακουστούς ανθρώπους του κόσμου...» Ο νεαρός χαλαρά απάντησε: «Έχω μια καταπληκτική γυναίκα η οποία με αγαπά. Έχω τρία παιδιά τα οποία λατρεύω. Έχω ένα χωράφι το οποίο καλλιεργώ και παράγω ό,τι θέλω. Και ψαρεύω όποτε μου κάνει κέφι...»

Εντυπωσιασμένος ο βαρύς κύριος, πρότεινε στον νεαρό: «Ναβάλω εγώ τα χρήματα και εσύ το χωράφι για να κτίσουμε ένα μεγάλο ξενοδοχείο. Θα αναλάβεις την διεύθυνση του ξενοδοχείου. Θα έχεις εκατοντάδες υπαλλήλους και θα γί-

νεις σε λίγα χρόνια πλούσιος όπως εγώ». Ο νέος αντι απάντησες υπέβαλε μια απλή ερώτηση στον πλούσιο. «Και μετά τι θα κάνω, όταν θα γίνω πλούσιος.» Η απάντηση χωρίς δεύτερη σκέψη: «Θα κάνεις βόλτες στην παραλία και θα απολαμβάνεις το κόμπι σου, να ψαρεύεις...» Και ο νέος ανταπάντησε με ένα πλατύ χαμόγελο: «Καλά αφού από τώρα, απολαμβάνω το κόμπι μου, η οικογένειά μου έχει ό,τι θέλει, γιατί θα πρέπει να μπλεχτώ σε τόσες περιπέτειες;» Ο πλούσιος δεν είχε απάντηση και μονολόγησε ότι: «ο νέος είναι τελικά πιο πλούσιος από εμένα, έστω και αν άσπρισαν τα μαλλιά μου, έστω και αν μπορώ και διατάζω χιλιάδες ανθρώπους...».

Αδελφικός φίλος, ο οποίος ζει εδώ και πάρα πολλά χρόνια στην φτωχή Νικαράγουα -ερωτικός μετανάστης- βρέθηκε για λίγο στην πατρίδα του, στο αγαπημένο του νησί. Θυμόταν τα δύσκολα χρόνια της εισβολής και δεν έκρυβε την χαρά του, για τον πλούτο και την καλοπέραση, των νεότερων γενιών. Μεταξύ μεζδών και της αγαπημένης της ζιβανίας, άρχισε να μιλά για τα βάσανα των Νικαragουανών, οι οποίοι δεν έχουν νοσοκομεία και τα μόνα τα οποία ξέρουν είναι τα παυσίπονα. Και αν χρειαστεί να πάνε σε νοσοκομείο, συνήθως θα πρέπει να ταξιδεύσουν για πολλές ώρες ή και μέρες, είτε με άλογα, είτε με λεωφορεία. Ωστόσο, εκεί οι άνθρωποι είναι χαρούμενοι, προσεύχονται, οι οικογένειες ζουν ομαδικά και ο ένας βοηθά τον άλλο. Ο καλός φίλος δεν έκρυψε και την θλίψη του, για τα κατεβασμένα μούτρα πολλών νέων ανθρώπων, για τα ψυχολογικά προβλήματα τα οποία συνάντησε σε πλούσιους φίλους του και για την καθημερινή τρέλα στους δρόμους. Και κατέληξε λέγοντας ότι προτιμά την φτωχή αλλά χαρούμενη Νικαράγουα, από την πλούσια αλλά και θλιμμένη Κύπρο.

Ο ωραίος τρελός του ελληνικού κινηματογράφου, ο καλός άνθρωπος, ο Θανάσης Βέγγος, τα είπε όλα: «Έπρεπε να γεράσω, αγόρι μου, για να μάθω τι είναι ευτυχία. Τελικά ευτυχία είναι ένα ζευγάρι χέρια, δύο χέρια... Αυτά που θα σε αγκαλιάσουν, θα σε κρατήσουν, θα σε κοιμίσουν, θα σε περιποιηθούν, θα σου μαγειρέψουν, θα σε χαϊδέψουν και στο τέλος θα σου κλείσουν τα μάτια. Τα πολλά χέρια απλά σε κασιόζουν... Χάσιμο χρόνου. Θα το δεις κι εσύ όσο μεγαλώνεις...» Αυτό το οποίο τελικά μένει είναι οι στιγμιούλες της ειρήνης, της ψυχής και της χαράς του σώματος. Οι στιγμιούλες ευτυχίας, οι οποίες δεν μπορούν να αγοραστούν ούτε με τα πλούτη όλου του κόσμου.

kaparispan@yahoo.gr

«Το μη χείρον βέλτιστον»

Του ΑΝΤΡΟΥ Γ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ

Η χειραγώγηση της μάζας από μερίδα των μέσων μαζικής ενημέρωσης και κοινωνικής δικτύωσης έχει αλλάξει την εκλογική συμπεριφορά των ψηφοφόρων.

υποστηρικτές του να προκαλούν και να απειλούν. Στην Ιταλία, ούτε η Κυβέρνηση τεκνοκρατών ήταν ικανή να φράξει τον δρόμο στους νεοφασίστες, ενώ η ακροδεξιά προσπάθει να αλλάξει πρόσωπο στη Γαλλία και να γίνει πιο νεανική. Η Γαλλία αποτελεί ενδεικτικό παράδειγμα της ψυχολογίας των εκλογέων, οι οποίοι μπροστά στο διλημμα δεξιά-ακροδεξιά επιλέγουν συνήθως το λιγότερο κακό ως το καλύτερο!

Εξαιρέση αποτελεί η εκλογή Λούλα στη Βραζιλία, ο οποίος επικράτησε έστω και οριακά του ανθυποψηφίου του, παρόλο που ο Μπολσονάρο μίμηθηκε τον Τραμπ εκπορίζοντας τον κόσμο και εφαρμόζοντας καταστρεπτική πολιτική για την προστασία του περιβάλλοντος. Πέραν όμως των πολιτικών οι οποίοι είτε δεν επιθυμούν να

εγκαταλείψουν την εξουσία, είτε δεν παραδέχονται ήττα, επιδιώκοντας να παρουσιαστούν ως οι μοναδικοί «σωτήρες» της χώρας και του λαού τους, έκαναν την εμφάνισή τους και επιχειρηματίες «σωτήρες» του κόσμου και του πλανήτη γενικότερα, όπως ο Ίλον Μασκ. Δυστυχώς, μεγάλη μερίδα του εκλογικού σώματος, ίσως λόγω αγανάκτησης ή αντίδρασης και διαμαρτυρίας, προτιμούν ηγέτες που τους καϊδεύουν τα αυτιά, τους κοροϊδεύουν και πλουτίζουν στις πλάτες του απλού κόσμου. Αρκετοί είναι επίσης αυτοί που είτε από φόβο, είτε από άγνοια, νοσταλγούν εκπροσώπους παλαιότερων, αυταρχικών εποχών, δίνοντας έτσι την ευκαιρία στους εκλεκτούς τους να εφαρμόζουν συστήματα οικονομικής λιτότητας και έλλειψης κοινωνικού κράτους. Η χειραγώ-

γηση της μάζας από μερίδα των μέσων μαζικής ενημέρωσης και κοινωνικής δικτύωσης έχει αλλάξει την εκλογική συμπεριφορά των ψηφοφόρων. Η προβολή και η προώθηση συντηρητικών ή ακραίων θέσεων, φαίνεται να έχει απήχηση σε μεγάλη μερίδα του λαού, η οποία παραπλανάται από την «ψεύτικη – εικονική» κοινωνία την οποία θέλουν να τους πλάσουν.

Το γεγονός ότι ο κόσμος ψηφίζει «το μη χείρον βέλτιστον», αποδεικνύει ότι η κοινωνία βρίσκεται σε σύγχυση ή καταβάλλεται από φόβο, πανικό και αγανάκτηση. Αυτή την τάση των ψηφοφόρων αξιοποιούν αρκετοί φιλόδοξοι πολιτικοί, οι οποίοι εκμεταλλεύονται τον θυμό του κόσμου, για να επιβάλουν τις δικές τους πολιτικές αναδιοκρατίας, εκπάσεων στα ανθρώπινα δικαιώματα και ρητορικής μίσους. Η αποδοχή καταστάσεων από την πλειοψηφία των πολιτών, με το δικαιολογητικό ότι οι άλλοι δεν ήταν ή δεν ξέρουμε αν θα είναι καλύτεροι θα πρέπει να μας προβληματίσει. Η εκλογική τάση δείχνει ότι μεγάλη μερίδα των ψηφοφόρων θέλει να τιμωρήσει κάποιες πολιτικές πρακτικές ή να στείλει τα δικά της μηνύματα στην εξουσία.

Το ερώτημα όμως είναι, αυτοί που όντως επιθυμούν να καταλάβουν την εξουσία θα είναι λιγότερο επιζήμιοι ή βλαπτικοί από τους δοκιμασμένους και κουρασμένους προκατόχους τους;

Ο Αντρός Γ. Καραγιάννης είναι Δήμαρχος Δερύνειας

ΣΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΗ. ΙΜΑΚΡΙΣ@kathimerini.gr

ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ / Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑ

Γίγαντες και νάνοι

Υπάρχει ένα μεσαιωνικό ρητό, που εκφράζει το σύνολο της Δυτικής παράδοσης της σκέψης. Σύμφωνα με το ρητό αυτό, είμαστε όλοι νάνοι πάνω στους ώμους γιγάντων. Γι' αυτό τον λόγο εμείς ως νάνοι βλέπουμε πιο μακριά από τους γίγαντες. Ο πειρασμός βέβαια να θεωρήσουμε τους εαυτούς μας γίγαντες είναι μεγάλος. Γιατί εμείς βλέπουμε πιο μακριά από αυτούς που με τη σκέψη τους βοήθησαν ώστε να βλαστήσουν οι φιλελεύθεροι θεσμοί μας. Για να μπορέσουμε να συνειδητοποιήσουμε το πραγματικό μας μέγεθος και το πνευματικό μας ανάστημα θα πρέπει να κάνουμε κάποιες παραδοχές που είναι ενάντια στην ίδια την παράδοση του Διαφωτισμού. Πρέπει να κάνουμε ένα βήμα πίσω για να μελετήσουμε ξανά τις άλλες δυο μεγάλες παραδόσεις της Δύσης, την αρχαία και τη μεσαιωνική, χωρίς το υπεροπτικό βλέμμα της δικής μας νεότερης παράδοσης. Έτσι θα καταφέρουμε να διαβάσουμε με μεγαλύτερη ακρίβεια τους νεότερους πολιτικούς συγγραφείς της φιλελεύθερης παράδοσης

μας. Αυτό το βήμα το έκανε πρώτος ο Leo Strauss (1899-1973), Γερμανο-Εβραϊός πολιτικός φιλόσοφος, ο οποίος έγινε Αμερικανός πολίτης το 1944. Δημιούργησε τη δική του παράδοση πολιτικής σκέψης στο πανεπιστήμιο του Σικάγο, όπου δίδαξε από το 1949 έως το 1968, κατορθώνοντας να αντλήσει χρήσιμα μαθήματα από το χθες για την πολιτική του σήμερα. Αυτό ακριβώς καθιστά τη σκέψη του σημαντική για εμάς σήμερα.

Το 2022 είδαμε τον κόσμο μας να αλλάζει, τον πόλεμο να χτυπάει ξανά στην καρδιά της Ευρώπης, τον πυρηνικό όλεθρο να απειλεί και πάλι τις ζωές μας. Ποτέ η απειλή εναντίον του Δυτικού κόσμου δεν ήταν μεγαλύτερη από δυνάμεις που αποστρέφονται τον φιλελευθερισμό και καθεστώςτα που απεχθάνονται τον δυτικό τρόπο ζωής. Είτε είναι η ορθόδοξη υπερεθνικιστική Ρωσία του Πούτιν, είτε η αναθεωρητική Τουρκία του Ερντογάν, είτε ισλαμιστικά κράτη όπως το Ιράν ή το Κατάρ ή ο ολοκληρωτικά όπως η Κίνα, το φάσμα μιας νέας βαρβαρότητας απειλεί τον κόσμο μας. Θα ήταν εύκολο να χαρακτη-

Αυτοί που δίκαια και ηρωικά αγωνίζονται κατά των τυράννων τους, δεν ασπάζονται αυτόματα το Δυτικό μοντέλο, ούτε εμπνέονται αποκλειστικά και μόνο από τα Δυτικά πρότυπα και αξίες.

ρίσουμε όλους αυτούς τους λαούς εκθρούν της Δύσης, απορρίπτοντας συλλήβδην τους πολιτισμούς τους ως οπισθοδρομικούς ή σκοταδιστικούς. Κάτι τέτοιο όμως θα ισοδυναμούσε με παραδοχή ήττας. Κι αυτό γιατί θα ήταν λάθος να τους αντιμετωπίσουμε, όπως αντιμετωπίσαμε τον δικό μας ευρωπαϊκό μεσαίωνα, απαξιώνοντας δηλαδή τη σκέψη και τα επιτεύγματά του. Αυτό είναι ίσως και το μεγαλύτερο μάθημα του Leo Strauss για το σήμερα, η κανόντα να διαβάσουμε με ταπεινοφροσύνη τους άλλους και κυρίως όσους είναι αντίθετοι σε εμάς.

Στον «ριζοσπαστικό Διαφωτισμό» των Ευρωπαίων στοχαστών της νεότερης εποχής, ο Strauss αντιτάσσει τον «μετριοπαθή Διαφωτισμό» των Εβραίων και Αράβων στοχαστών του Μεσαίωνα. Διαβάζοντας τον Nietzsche, τον Spinoza και τους άλλους άθεους νεότερους φιλοσόφους διαπιστώνει ότι πολλές από τις κατηγορίες που διατυπώνονταν κατά των στοχαστών του Μεσαίωνα και της Αρχαιότητας δεν βασιζόνταν στον λόγο αλλά στην προκατάληψη. Οι αναγνώσεις του, κυρίως αυτές του Πλάτωνα και του Μαϊμονίδη (1138-1204), ανέδειξαν όχι μόνο τις ανακολουθίες στο κατηγορητήριο των νεότερων κατά των μεσαιωνικών συγγραφέων, αλλά και πολλές ανακολουθίες στη σκέψη των νεότερων φιλελευθέρων στοχαστών, όπως ο ιστορικός και ο θετικισμός, φιλοσοφίες όχι της αμφισβήτησης αλλά της υπεροψίας. Μάλιστα οι σκέψεις του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη, του Μαϊμονίδη και του Αβερρόη είναι πιο σημαντικές για τον φιλελεύθερο στοχαστή σήμερα, αν σκεφτούμε ότι οι στοχαστές αυτοί έζησαν και έγραψαν σε ανελεύθερες

εποχές.

Το 2022 δεν έφερε μόνο όλεθρο και απειλή για τη Δύση, έφερε επίτασσει τον «μετριοπαθή Διαφωτισμό» των Εβραίων και Αράβων στοχαστών του Μεσαίωνα. Διαβάζοντας τον Nietzsche, τον Spinoza και τους άλλους άθεους νεότερους φιλοσόφους διαπιστώνει ότι πολλές από τις κατηγορίες που διατυπώνονταν κατά των στοχαστών του Μεσαίωνα και της Αρχαιότητας δεν βασιζόνταν στον λόγο αλλά στην προκατάληψη. Οι αναγνώσεις του, κυρίως αυτές του Πλάτωνα και του Μαϊμονίδη (1138-1204), ανέδειξαν όχι μόνο τις ανακολουθίες στο κατηγορητήριο των νεότερων κατά των μεσαιωνικών συγγραφέων, αλλά και πολλές ανακολουθίες στη σκέψη των νεότερων φιλελευθέρων στοχαστών, όπως ο ιστορικός και ο θετικισμός, φιλοσοφίες όχι της αμφισβήτησης αλλά της υπεροψίας. Μάλιστα οι σκέψεις του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη, του Μαϊμονίδη και του Αβερρόη είναι πιο σημαντικές για τον φιλελεύθερο στοχαστή σήμερα, αν σκεφτούμε ότι οι στοχαστές αυτοί έζησαν και έγραψαν σε ανελεύθερες

τυπα και αξίες. Δεν επιθυμούν απαραίτητα να «δυτικοποιηθούν» και να «δυτικοποιήσουν» το κράτος τους για να εισέλθουν στον «πολιτισμένο» κόσμο μας. Αντίθετα, εμπνέονται από τις αρχές ελευθερίας του δικού τους πολιτισμού και ανοίγουν με τον αγώνα τους ένα νέο, δικό τους μονοπάτι προς την πολιτική ισότητα και δικαιοσύνη στον τόπο τους. Η μελέτη του Strauss και των κλασικών πολιτικών στοχαστών όλων των περιόδων με την πνευματική στάση του Strauss μάς επιτρέπει να είμαστε ανοιχτοί και δεκτικοί στον διάλογο με το νέο, όπως αυτό αναδύεται μέρα με τη μέρα στους λαούς που θεωρούμε «εχθρικούς» στη Δύση. Αν υπάρχει έστω και μια ελπίδα για ειρήνευση στον κόσμο, αν υπάρχει ελπίδα για τη Δύση, είναι αυτοί οι λαοί, με τους πολιτισμούς αιώνων που κουβαλούν, να βαδίσουν το δικό τους μονοπάτι προς την πολιτική τους ελευθερία, μακριά από τον ασφυκτικό εναγκαλισμό της Δύσης.

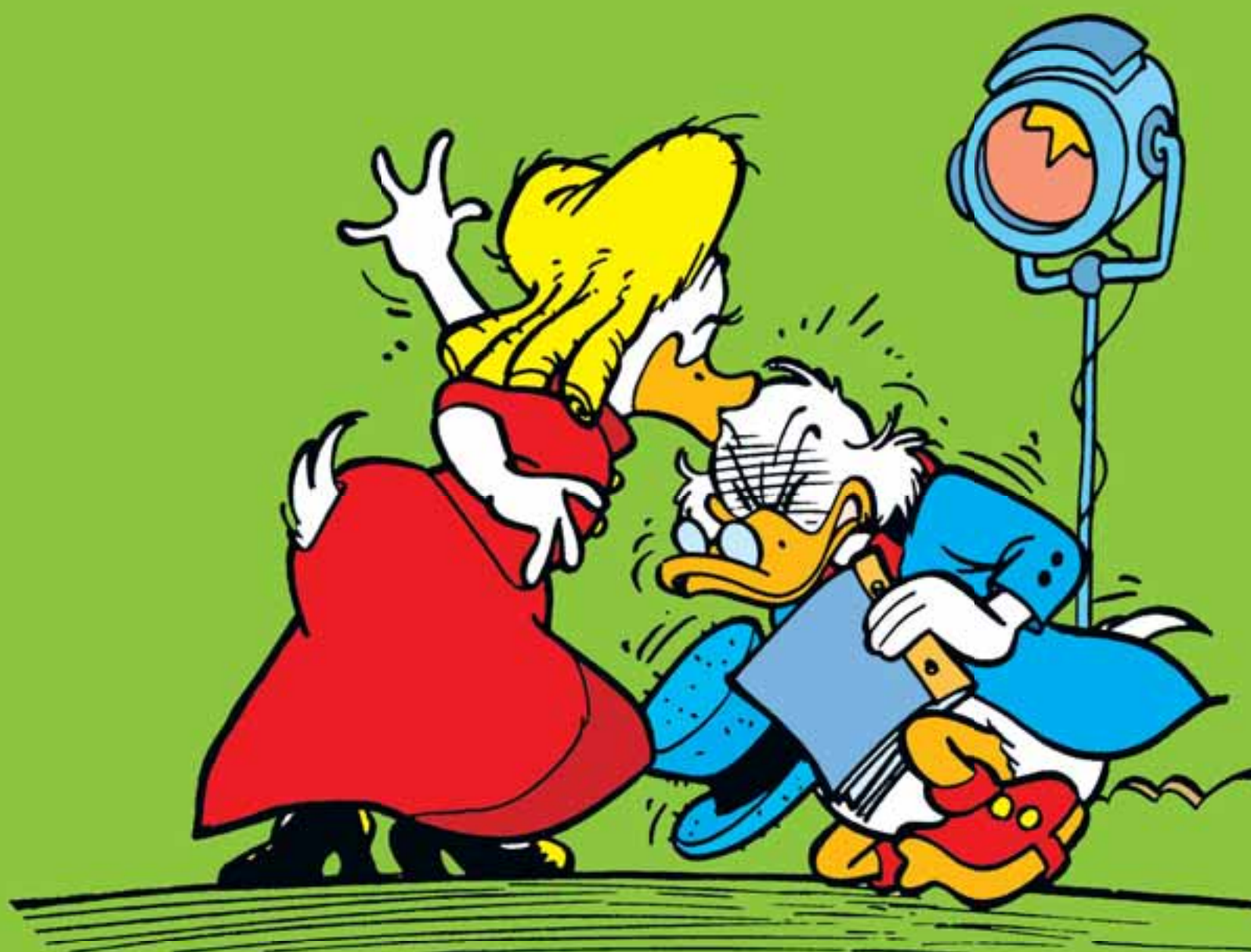
Ο κ. Παναγιώτης Χριστιάς είναι αν. καθηγητής πολιτικής και κοινωνικής φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Κύπρου.

ΝΕΑ ΣΕΙΡΑ

ΜΕΓΑΛΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Disney

ΤΑ ΑΠΑΝΤΑ ΤΟΥ ΡΟΜΑΝΟ ΣΚΑΡΠΑ

© 2022 Disney

Ο ΑΡΡΑΒΩΝΑΣ
ΤΟΥ ΣΚΡΟΥΤΖ

Κυριακή
08/01

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

6 ερωτήματα για το 2023

Γκίντεον Ρόουζ
Μέλος του Συμβουλίου Εθνικής Ασφαλείας των ΗΠΑ επί Κλίντον, συγγραφέας του βιβλίου «Πώς τελειώνουν οι πόλεμοι»

Σεργκέι Γκούριενφ
Πρώην επικεφαλής οικονομολόγος της EBRD, συγγραφέας του βιβλίου «Spin Dictators»

Τίμοθι Ας
Ανώτερος σύμβουλος αναδυόμενων αγορών στην Bluebay Asset Management

Μάρκος Τσίνερ
Ανώτερος Συνεργάτης στο German Marshall Fund στο Βερολίνο

Τσαρλς Κάπτσαν
Ανώτερος συνεργάτης στο Συμβούλιο Εξωτερικών Σχέσεων - CFR, καθηγητής Διεθνών Υποθέσεων στο Πανεπιστήμιο Georgetown

Του **ΒΑΣΙΛΗ ΚΩΣΤΟΥΛΑ**

Ο πόλεμος ήδη διαρκεί δέκα μήνες. Με την υποστήριξη της Δύσης η Ουκρανία αντιστέκεται στη Ρωσία, η οποία εγκλωβίστηκε σε μια αιματηρή και δαπανηρή σύγκρουση χωρίς ορατή έξοδο. Το αδιέξοδο του 2022 δημιουργεί εύλογα ερωτήματα για την προοπτική του 2023. Τι θα κρίνει την έκβαση της σύρραξης και ποιος έχει τον χρόνο με το μέρος του; Πού μπορεί να οδηγήσει μια διαπραγματεύση και ποιος θα κερδίσει αυτόν τον πόλεμο; Πέντε αναλυτές καταθέτουν στην «Κ» τις προβλέψεις τους.

Γκίντεον Ρόουζ
Παράταση
μέχρι το 2024

Οι σταθερές σε αυτόν τον πόλεμο φαίνεται να είναι από τη μία πλευρά η βούληση και η στρατιωτική ικανότητα της Ουκρανίας και από την άλλη η προχειρότητα και η βαρβαρότητα της Ρωσίας. Μέχρι στιγμής έχουν κρατήσει και η δυτική υποστήριξη και η ρωσική αντοχή, αλλά οποιοδήποτε από τα δύο αυτά στοιχεία θα μπορούσε να αλλάξει τον

επόμενο χρόνο και να οδηγήσει στο τέλος του πολέμου το 2023. Ευελπιστώ ότι η επιδείνωση της θέσης της Ρωσίας ωθεί τον Πούτιν να αναζητήσει μια έξοδο από τη σύρραξη με βάση κάτι που θα παραπέμπει στις γραμμές της 24ης Φεβρουαρίου – σε αυτό το σενάριο δίνω το 1/3 των πιθανοτήτων. Ανησυχώ παράλληλα ότι η δυτική βούληση μπορεί να «στάσει» πρώτη και να οδηγήσει σε μια πολύ λιγότερο επιθυμητή διευθέτηση – εδώ δίνω το 1/6 των πιθανοτήτων. Κυρίως όμως περιμένω ότι θα δούμε συνεχιζόμενο σφυροκόπημα, με την Ουκρανία να κερδίζει σταδιακά έδαφος, ενώ θα υφίσταται ακόμη περισσότερα αντίποινα, με τον πόλεμο να παρατείνεται μέχρι το 2024 – σε αυτή την εκδοχή δίνω το 1/2 των πιθανοτήτων.

Σεργκέι Γκούριενφ
Στα πρότυπα
της Κορέας

Σε οικονομικούς όρους, η Ουκρανία πάσχει από μεγάλο έλλειμμα προϋπολογισμού. Πριν ακόμη από τις επιθέσεις στις ενεργειακές υποδομές, η χώρα είχε έλλειμμα 5 δισ. δολαρίων τον μήνα, ποσό που το καλύπτουν οι δυτικές χώρες. Μετά τις επιθέσεις στις ενεργειακές υποδομές και με το βλέμμα στις απαιτήσεις του 2023, η Ουκρανία εκτιμά ότι θα χρειαστεί 2 δισ. δολάρια επιπρόσθετα τον μήνα. Σε στρατιωτικό επίπεδο είναι δύσκολο να προβλέψει κανείς τι και πότε θα γίνει ακριβώς. Ωστόσο θεωρώ ότι θα έρθει η ώρα που θα εδραιωθεί μια γραμμή οριοθέτησης, η οποία και θα μειώσει τις εντάσεις. Αυτό είναι κάτι που δεν θα γίνει με επίσημο τρόπο, διότι η Ουκρανία προκειμένου να υπογράψει μια συμφωνία δεν θα ζητήσει κάτι λιγότερο από την επιστροφή όλων των εδαφών της, την καταβολή αποζημιώσεων για τις καταστροφές στην ουκρανική επικράτεια και την παραπομπή των εγκληματιών πολέμου στη διεθνή Δικαιοσύνη. Η Ρωσία θα

Ουκρανός στρατιώτης προσπαθεί να προστατευθεί από αεροπορική επίθεση στα χαρακώματα. Ουδείς πλέον προβλέπει σύντομο και εύκολο τέλος του πολέμου.

Θα τελειώσει ο πόλεμος;

αρνηθεί μια τέτοια συμφωνία και με βάση τη γραμμή οριοθέτησης η οποία θα έχει προκύψει από την πορεία των στρατιωτικών εξελίξεων θα διαμορφωθεί μια κατάσταση στα πρότυπα της Νότιας και της Βόρειας Κορέας. Η Ουκρανία θα χρειαστεί αντιπυραυλικά αμυντικά συστήματα που θα την προστατεύουν πίσω από αυτή τη γραμμή και ο Πούτιν θα παραμείνει υπό το καθεστώς διεθνών κυρώσεων, γεγονός που θα απομακρύνει περισσότερο τη δημοκρατικοποίηση της Ρωσίας. Θεωρώ λοιπόν, με βάση τα δεδομένα που έχουμε μπροστά μας, ότι ένα σκηνικό Νότιας και Βόρειας Κορέας είναι το επικρατέστερο σενάριο και στην περίπτωση της Ουκρανίας.

Τίμοθι Ας
Ο χρόνος υπέρ
της Ουκρανίας

Η Ουκρανία θα κερδίσει αυτή τη σύγκρουση –πιθανότατα νωρίτερα παρά αργότερα– καθώς η Ρωσία δεν έχει δρόμο προς τη νίκη. Ο πόλεμος μέχρι στιγμής έχει δείξει ότι οι Ρώσοι στερούνται τακτικής ικανότητας, με τους στρατιώτες να είναι ανεπαρκώς εκπαιδευμένοι και ανεπαρκώς οπλισμένοι. Τα ρωσικά στρατεύματα στερούνται κινήτρων, καθώς πολεμούν για γη που ξέρουν ότι δεν είναι δική τους. Για την Ουκρανία ισχύει το αντίθετο – τα στρατεύματά της έχουν υψηλά κίνητρα, είναι τακτικά επιδέξια και γίνονται ολοένα και καλύτερα οπλισμένα. Η Ρωσία δεν έχει πλήρη ορατότητα στο πεδίο της μάχης, σε αντίθεση με την Ουκρανία η οποία είναι σε θέση να το βλέπει ολόκληρο, με τη βοήθεια δορυφόρων του ΝΑΤΟ, πληροφοριών και τουρκικών drones. Αυτό είναι game changer

στο πεδίο της μάχης, καθώς η Ρωσία μπορεί να εμφανίσει 300.000 επίστράτους μόνο για να εξαλειφθούν από την ουκρανική χρήση εργαλειοθήκης ακριβείας, όπως τα πυραυλικά συστήματα HIMARS. Ο χρόνος είναι με το μέρος της Ουκρανίας, καθώς θα αποκτήσει όλο και πιο εξελιγμένη εργαλειοθήκη του ΝΑΤΟ. Την ίδια ώρα οι κυρώσεις θα εμποδίζουν τη Ρωσία να αντικαταστήσει περίπου τη μισή συμβατική στρατιωτική δύναμη που έχασε στην Ουκρανία. Όσο θα συνεχίζεται αυτή η κατάσταση για τη Ρωσία τόσο θα υπάρχουν ολόένα και περισσότερες –και δυσανάλογες– απώλειες από τους 100.000 που χάθηκαν μέχρι σήμερα, μέσα από μια τεράστια απώλεια σε αίμα και οικονομικούς πόρους. Οι κυρώσεις θα λειτουργήσουν παρατεταμένα στη μείωση των εσόδων από τις εξαγωγές της Ρωσίας, γεγονός που θα οδηγήσει στην υποχώρηση της ρωσικής οικονομίας. Ο Πούτιν πλέον έχει ανάγκη την ειρήνη και χωρίς αμφιβολία θα αποδεχόταν μια συμφωνία κατάπαυσης του πυρός τώρα, που κατέχει όσα κατέχει. Όμως οι Ουκρανοί δεν θα το δεχθούν, καθώς έχουν το μομέντομ με το μέρος τους και μπορούν να επιστρέψουν στο καθεστώς της 23ης Φεβρουαρίου σε ορίζοντα 12 μηνών. Πιθανότατα θα δούμε και άλλες ουκρανικές στρατιωτικές νίκες, σαν τη Χερσώνα ή το Ιζιούμ, και τελικά την κατάρρευση των ρωσικών δυνάμεων στην Ουκρανία. Αυτό θα ήταν απόλυτη καταστροφή για τον Πούτιν στη Ρωσία

και θα τον απειλούσε ακόμα και με αλλαγή καθεστώτος. Όπως έχουν τα πράγματα, ο Πούτιν μπορεί να διαπραγματευθεί μια απόσυρση στις ρυθμίσεις της 23ης Φεβρουαρίου και μακροπρόθεσμες συνομιλίες για το μέλλον της Κριμαίας και των DPR/LPR (σ.σ. τις περιοχές σε Ντονμπάς / Ντονέτσκ). Θεωρώ ότι η Ουκρανία θα μπορούσε να το δεχθεί αυτό. Και πιθανότατα αυτή η συμφωνία θα έσωζε δεκάδες, αν όχι εκατοντάδες χιλιάδες ζωές και στις δύο πλευρές. Το μόνο σίγουρο είναι ότι όσο περισσότερο θα διαρκεί αυτή η σύγκρουση, τόσο θα χειροτερεύει για τον Πούτιν – αν είναι πραγματικά ανόητος, θα συνεχίσει να πολεμάει.

Μάρκος Τσίνερ
Συμβιβασμός
με τον Πούτιν;

Είναι βέβαιο στην περίπτωση της Ουκρανίας: η Δύση έχει σαφώς ταχθεί με το μέρος της Ουκρανίας και η βοήθεια προς τη χώρα δεν αναμένεται να σταματήσει. Ακόμη κι αν υπάρξει κάποια κόπωση με τον πόλεμο, οι ΗΠΑ είναι αποφασισμένες να συνεχίσουν τη στρατιωτική υποστήριξη στο Κίεβο και αυτό είναι που μετράει. Ωστόσο, αν και ένα τέτοιο ενδεχόμενο δεν μπορεί να αποκλειστεί, δεν είναι πολύ πιθανό ότι η Ουκρανία θα καταφέρει να εκδιώξει τον ρωσικό στρατό από όλα τα εδάφη της. Επομένως το Κίεβο θα πρέπει να απομακρυνθεί από αυτόν τον στόχο εάν θέλει την ειρήνη. Όμως το αν θα μπει σε αυτή τη λογική ο πρόεδρος Ζελένσκι έχει να κάνει και με τις εγγυήσεις ασφαλείας που θα λάβει από τη Ρωσία. Αλλά η Μόσχα έχει επανειλημμένως παραβιάσει τις εγγυήσεις, όπως το Μνημόνιο της Βουδαπέστης του 1994,

με το οποίο η Ρωσία υποσχέθηκε στην Ουκρανία το απαραβίαστο των συνόρων της, σε αντάλλαγμα για την παράδοση των πυρηνικών της όπλων από το Κίεβο – το Κρεμλίνο έσπασε τη συμφωνία το 2014. Μια εξέλιξη που θα διασφάλιζε την ειρήνη στην Ουκρανία θα ήταν η απομάκρυνση του Πούτιν από την εξουσία. Οποιοσδήποτε νέος ηγέτης στο Κρεμλίνο, ακόμη και αν θα είχε παρόμοιο τρόπο σκέψης με τον Πούτιν, πιθανότατα θα τερμάτιζε αυτόν τον παράλογο πόλεμο, τουλάχιστον για την ώρα. Πώς όμως μπορεί ο Πούτιν να εκδιωχθεί από την εξουσία;

Τσαρλς Κάπτσαν
Προς θερμό
αδιέξοδο

Ο πόλεμος στην Ουκρανία είναι απίθανο να τελειώσει σύντομα. Μετά τις ουκρανικές επιθέσεις που κατάφεραν να πάρουν πίσω περίπου το ήμισυ των εδαφών τα οποία κατέλαβε η Ρωσία από την εισβολή της τον Φεβρουάριο, το Κίεβο είναι έτοιμο να συνεχίσει να πιέζει προς τα εμπρός στο πεδίο της μάχης. Στο μεταξύ, η Μόσχα θα συνεχίσει να βομβαρδίζει ουκρανικές πόλεις και τις κρίσιμες υποδομές τους, ενώ θα ενισχύσει τα στρατεύματά της στην ανατολική Ουκρανία. Οι μάχες μπορεί να υποχωρήσουν κατά τους κρύους χειμερινούς μήνες, αλλά και οι δύο πλευρές είναι έτοιμες να επωφεληθούν από οποιαδήποτε ανάπαυλα για να ανασυνταχθούν και να επανοπλιστούν. Όταν οι μάχες τελικά υποχωρήσουν, ο πόλεμος πιθανότατα θα μετατραπεί σε μια νέα παγωμένη σύγκρουση – ένα στρατιωτικό αδιέξοδο και μια αβέβαιη ειρήνη. Ακόμη και με τη συνεχιζόμενη στρατιωτική και οικονομική βοήθεια από τα μέλη του ΝΑΤΟ, η Ουκρανία πιθανότατα δεν έχει τη μαχητική ισχύ για να ανακτήσει όλα τα εδάφη της, συμπεριλαμβανομένων της Κριμαίας. Επιπλέον, μια ουκρανική προσπάθεια για πλήρη απέλαση των ρωσικών δυνάμεων διατρέχει τον κίνδυνο κλιμάκωσης – η καταφυγή του Κρεμλίνου σε ένα πυρηνικό όπλο γίνεται ρεαλιστική επιλογή εάν η Ρωσία αντιμετωπίσει την πλήρη απέλαση από την ανατολική Ουκρανία και την Κριμαία. Αντ' αυτού, μια νέα «γραμμή επαφής» –παρόμοια με αυτή που εμφανίστηκε στο Ντονμπάς το 2014– είναι πιθανό να προκύψει σταδιακά. Ενα προτιμώμενο, αλλά λιγότερο πιθανό αποτέλεσμα είναι μια εκκενρία κατόπιν διαπραγματεύσεων και μια διπλωματική προσπάθεια για την επίτευξη εδαφικής διευθέτησης. Ακόμα κι αν τελικά εναπόκειται στο Κίεβο να επιδιώξει μια διπλωματική έκβαση, αυτή η επιλογή θα απαιτούσε δυτική μεσολάβηση. Ενώ οι δυτικοί σύμμαχοι έχουν μέχρι στιγμής περιφρουρήσει τη γενναία προσπάθεια της Ουκρανίας να αμυνθεί, μπορεί με τον καιρό να γίνουν πιο πρόθυμοι να τερματίσουν τον πόλεμο. Ο συνεχιζόμενος θάνατος και η καταστροφή, η περαιτέρω εκροή προσφύγων, η αναστάτωση στις αγορές ενέργειας και στον εφοδιασμό τροφίμων, ο αυξανόμενος πληθωρισμός και η οικονομική πίεση, αυτές και άλλες επιπτώσεις του πολέμου μπορεί να ωθήσουν τις Ηνωμένες Πολιτείες και τους Ευρωπαίους εταίρους τους να ενθαρρύνουν την Ουκρανία να επιδιώξει μια διαπραγματεύση για το τέλος της σύγκρουσης.

«Ανθρωπιστικές, οικονομικές και άλλες επιπτώσεις του πολέμου μπορεί να ωθήσουν ΗΠΑ και Ευρωπαίους να ενθαρρύνουν την Ουκρανία να επιδιώξει μια διαπραγμάτευση για το τέλος της σύγκρουσης».

6 ερωτήματα για το 2023

ARMED FORCES OF DENMARK VIA THE NEW YORK TIMES

Τα ίχνη της διαρροής αερίου από το σπμποτάζ στον Nord Stream τον Σεπτέμβριο. Ήταν η στιγμή που η Ευρώπη άρχισε να ζυγίζει σοβαρά το ενδεχόμενο βίαιης απεξάρτησης από το ρωσικό αέριο.

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ**

Η Ε.Ε. επέδειξε εντυπωσιακή ενόπτητα στη στήριξη της Ουκρανίας και στην επιβολή κυρώσεων στη Ρωσία μετά την εισβολή της 24ης Φεβρουαρίου. Στα μέσα Δεκεμβρίου οι «27» υιοθέτησαν το ένατο πακέτο περιοριστικών μέτρων κατά της Μόσχας. Λίγες ημέρες νωρίτερα συμφώνησαν σε νομοθετική πρόταση για την παροχή δανείων συνολικού ύψους 18 δισ. ευρώ προς την Ουκρανία για τη στήριξη της οικονομίας της το 2023. Στις αρχές Δεκεμβρίου κατέληξαν σε κοινή θέση για πλαφόν στην τιμή του ρωσικού πετρελαίου, επιτρέποντας την επιβολή του από κοινού με το G7 και την Αυστραλία.

Το τίμημα του πολέμου και των επιλογών αυτών ήταν βαρύ για την Ενωση. Οι κυρώσεις και τα ρωσικά αντίποινα, με σημαντικότερα τη δραστική περιστολή της παροχής αερίου, είχαν ως αποτέλεσμα το ΑΕΠ της ευρωπαϊκής οικονομίας να αναμένεται να συρρικνωθεί στο 8^ο τρίμηνο του 2022. Η πρόγνωση για το 2023 κινείται στα όρια της ύφεσης: 0,3%, βάσει των φθινόπωρων προβλέψεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Ο πληθωρισμός, ως αποτέλεσμα της εκτόξευσης των τιμών της ενέργειας, θα κυμανθεί φέτος στο 9,3% στην Ε.Ε. και στο 8,5% στην Ευρωζώνη, επίπεδα που αποτελούν ιστορικά υψηλά, ενώ θα παραμείνει αυξημένος και το 2023 (7% στην Ε.Ε., 6,1% στην Ευρωζώνη). Η διαφανιζόμενη αποτροπή των πιο αρνητικών σεναρίων σχετικά με την ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης κατά τον φετινό χειμώνα αποτελεί πηγή ανακούφισης, αλλά δεν κατευνάζει τους φόβους για το επόμενο έτος. Η παράταση της οικονομικής δυσπραγίας εξαιτίας του πολέμου ισχυροποιεί τις ευρωσκεπτικιστικές φωνές που, προφασιζόμενες τις ανάγκες των πιο οικονομικά ευάλωτων στρωμάτων, τάσσονται υπέρ της άρσης των κυρώσεων και της άσκησης πίεσης στο Κίεβο για τερματισμό των εχθροπραξιών.

Τι θα κρίνει τη στάση της Ευρώπης το νέο έτος; Θα παραμείνει σθεναρή σύμμαχος της Ουκρανίας, περιορίζοντας την οικονομική ζημία του πολέμου και τις πολιτικές επιπτώσεις της; Ή θα επικρατήσουν η κόπωση, ο φόβος του λαϊκισμού και το μυωπικό οικονομικό συμφέρον, οδηγώντας σε πιέσεις προς το Κίεβο να εμπλακεί πρόωρα σε διπλωματικές διαπραγματεύσεις για τον τερματισμό των εχθροπραξιών;

«Ο πόλεμος στην Ουκρανία θα διαρκέσει σχεδόν σίγουρα έως και το δεύτερο εξάμηνο του 2023», λέει στην «Κ» ο Γιάκομπ Κίρκεγκααρντ, senior fellow του German Marshall Fund of the United

States στις Βρυξέλλες. «Ωστόσο η Ουκρανία είναι πολύ πιθανό σταδιακά να επικρατήσει, καθώς η Ρωσία δεν μπορεί να αντιμετωπίσει μια οικονομία 20 φορές μεγαλύτερη – και η δυτική στήριξη [προς το Κίεβο] δείχνει στέρεη. Συνεπώς δεν θεωρώ ότι μια πιθανή ύφεση το 2023 στην Ε.Ε. θα ενισχύσει το λεγόμενο “στρατόπεδο της ειρήνης”. Όλοι διάκεινται θετικά απέναντι σε κάποιον που κερδίζει – και η Ουκρανία θα μοιάζει όλο και περισσότερο με νικήτρια το 2023». Η στήριξη για τους Ουκρανούς, προσθέτει ο Δανός αναλυτής, θα ενισχυθεί περαιτέρω εξαιτίας του «τρομοκρατικού τρόπου διεξαγωγής του πολέμου από τη Μόσχα», με τον ανηλεή βομβαρδισμό των υποδομών της Ουκρανίας εν μέσω χειμώνα.

«Η κοινή θέση μεταξύ των υποστηρικτών της Ουκρανίας – ότι η ουκρανική κυβέρνηση είναι αυτή που θα αποφασίσει πότε θα ξεκινήσουν οι διαπραγματεύσεις με τον Πούτιν – παραμένει πολύ ισχυρή», αναφέρει από την πλευρά της η Ντανιέλα Σβάρτσερ, εκτελεστική διευθύντρια των Open Society Foundations για την Ευρώπη και την Κεντρική Ασία. Η Σβάρτσερ τονίζει πάντως ότι το Παρίσι και το Βερολίνο πρέπει να συντονίσουν στενά τις πρωτοβουλίες τους με τις χώρες της Ε.Ε. που συνορεύουν με τη Ρωσία, «διαφορετικά το ρήγμα μεταξύ τους θα βαθύνει».

Κυρώσεις και βοήθεια

Οι περισσότεροι Ευρωπαίοι ηγέτες έπαθαν σοκ τα ζημώματα της 24ης Φεβρουαρίου όταν συνειδητοποιήσαν ότι οι αμερικανικές προειδοποιήσεις ήταν ακριβείς και ότι ο Βλαντιμίρ Πούτιν είχε διατάξει ευρείας κλίμακας εισβολή στην Ουκρανία. Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που έλαβε χώρα εκείνη την ημέρα, η αρχική αντίδραση ήταν μάλλον χλιαρή. Η καταλυτική εμφάνιση (με ψηφιακή σύνδεση) του Βολοντίμιρ Ζελένσκι εκείνο το βράδυ ενώπιον

των Ευρωπαίων ηγετών, η ηρωική αντίσταση των ουκρανικών ενόπλων δυνάμεων και η κατακραυγή στα ευρωπαϊκά ΜΜΕ οδήγησαν σε ραγδαία κλιμάκωση.

Η Ε.Ε. έκτοτε έχει γράψει Ιστορία. Πότε στο παρελθόν δεν επέβαλε τόσο ευρείες και σφοδρές κυρώσεις, που περιλαμβάνουν πλέον την απαγόρευση εισαγωγής ρωσικού πετρελαίου και άνθρακα, την επιβολή πλαφόν στο ρωσικό πετρέλαιο, το «πάγωμα» των περιουσιακών στοιχείων της ρωσικής τράπεζας που βρίσκονται σε χώρες της Ενωσης (και σε άλλα μέλη του G7), τον αποκλεισμό του μεγαλύτερου μέρους του ρωσικού τραπεζικού συστήματος από το σύστημα πληρωμών SWIFT, την απαγόρευση εξαγωγών μιας ευρύτατης γκάμας προϊόντων υψηλής τεχνολογίας στη Ρωσία κ.ά. Επιπλέον, από το 2014 έως σήμερα έχουν επιβληθεί περιοριστικά μέτρα σε 1.386 άτομα και 171 οργανισμούς και εταιρείες.

Δεν ήταν μια εύκολη διαδικασία. Κάθε νέος γύρος διαπραγματεύσεων γινόταν ολόένα και πιο δύσκολος, καθώς τα οφέλη των περαιτέρω μέτρων μειώνονταν και το κόστος του οικονομικού πολέμου με τη Μόσχα αυξανόταν. Όλες οι χώρες επιχείρησαν να θωρακίσουν κλάδους και προϊόντα με ειδικό βάρος για την οικονομία τους: η Ελλάδα τη ναυτιλία, το Βέλγιο τα διαμάντια, η Γαλλία και άλλες χώρες το ρωσικό ουράνιο που έχουν ανάγκη τα πυρηνικά τους εργοστάσια. Οι συμβιβασμοί, στη συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων, εξυπηρετούσαν το κοινό ευρωπαϊκό συμφέρον της

επιβολής του μέγιστου κόστους στον Πούτιν, ελαχιστοποιώντας τις συνέπειες για τις οικονομίες των κρατών-μελών.

Μια χώρα ήταν η οφθαλμοφανής εξαίρεση. Η Ουγγαρία του Βίκτορ Ορμπαν έχει επιδοθεί σε εκστρατεία διαρκείας κατά των κυρώσεων. Το Μάιο ήταν ο βασικός παράγοντας καθυστέρησης και παρ’ ολίγον εκτροχιασμού του έκτου πακέτου, κυρίως με τη θέση της κατά της απαγόρευσης εισαγωγής ρωσικού πετρελαίου στην Ε.Ε. Ο κ. Ορμπαν χαρακτήρισε το συγκεκριμένο μέτρο «πυρηνική βόμβα» κατά της συγγραφής οικονομίας, ενώ τον Σεπτέμβριο απεφάνθη ότι η πολιτική των κυρώσεων συνολικά γύρισε μπούμερανγκ κατά της Ε.Ε.

Η Ενωση προχώρησε και σε άλλες κινήσεις άνευ προηγουμένου. Στις 4 Μαρτίου ενεργοποίησε για πρώτη φορά την Οδηγία Προσωρινής Προστασίας, που παρέχει σε όλους τους Ουκρανούς πρόσφυγες που φθάνουν σε ευρωπαϊκό έδαφος δικαιώματα διαμονής, εργασίας, πρόσβασης στο σύστημα εκπαίδευσης και σε υπηρεσίες υγείας και πρόνοιας. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν για ένα έτος, με τη δυνατότητα παράτασής τους τα τρία έτη. Ενέκρινε επίσης για πρώτη φορά τη χρηματοδότηση στρατιωτικής βοήθειας με κοινωνικούς πόρους. Οι έξι δόσεις αποζημιώσεων στα κράτη-μέλη από το European Peace Facility για την παροχή οπλισμού στις ουκρανικές ένοπλες δυνάμεις αθροίζουν πλέον 3,1 δισ. ευρώ.

Παρά τις επιμέρους διαφωνίες και τις οικονομικές συνέπειες, η πολιτική της Ε.Ε. απέναντι στον πόλεμο μοιάζει να έχει τη στήριξη ευρωπαϊκής κοινής γνώμης.

Σύμφωνα με το Ευρωβαρόμετρο του Δεκεμβρίου, το 82% των Ευρωπαίων θεωρεί ότι πρέπει να συνεχιστεί η προσπάθεια απεξάρτησης της Ε.Ε. από τα ρωσικά ορυκτά καύσιμα. Το 71% τάσσεται υπέρ των οικονομικών κυρώσεων κατά της Ρωσίας και το 70% υπέρ της χρηματοδοτικής βοήθειας

ας προς την Ουκρανία. Το 82% εγκρίνει την υποδοχή Ουκρανών προσφύγων στην Ευρώπη.

Ενεργειακή ανασφάλεια

Στο μέτωπο της ενέργειας, ορισμένοι αναλυτές προειδοποιούν ότι ο κίνδυνος των μπλακ άουτ δεν έχει παρέλθει, ειδικά αν ο χειμώνας αποδειχθεί ασυνήθιστα σφοδρός. Παράλληλα, η Διεθνής Υπηρεσία Ενέργειας (IEA) προειδοποίησε στα μέσα Δεκεμβρίου ότι η Ε.Ε. κινδυνεύει του χρόνου να αντιμετωπίσει ελλείψεις αερίου αν η Ρωσία περιορίσει ακόμα περισσότερο τις εξαγωγές της και η κινεζική ζήτηση ανακάμψει από τα χαμηλά επίπεδα στα οποία την είχε οδηγήσει η πολιτική zero COVID.

Ο Κίρκεγκααρντ αμφιβάλλει. «Η αγορά αυτή τη στιγμή εκτιμά ότι η κατάσταση με τις προμήθειες αερίου της Ε.Ε. δεν θα επιδεινωθεί μέσα στο 2023», σημειώνει. «Αυτό σημαίνει ότι ο πληθωρισμός που τροφοδοτείται από τις τιμές της ενέργειας στην Ευρωζώνη θα μηδενιστεί έως το τέλος του β’ τριμήνου του νέου έτους, γεγονός που θα έπρεπε να κάνει την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα να αναστείλει τις αυξήσεις στα επιτόκια».

«Το πιο κρίσιμο για την ενεργειακή ασφάλεια της Ενωσης», τονίζει, «είναι να διατηρηθεί η σημαντική περιστολή της ζήτησης – που κυμαίνεται σε μέσο επίπεδο 20% στην Ε.Ε. «Αν αυτό γίνει –όπως αναμένουν οι αγορές–, η κατάσταση με τις ενεργειακές προμήθειες της Ε.Ε. θα βελτιωθεί, μεταξύ άλλων λόγω της σταδιακής επανόδου της παραγωγής των γαλλικών πυρηνικών εργοστασίων και –κάτι πιο αβέβαιο εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής– της επιστροφής σε φυσιολογικά επίπεδα παραγωγής των υδροηλεκτρικών εργοστασίων της Νότιας Ευρώπης».

Από την πλευρά του ο Γκέοργκ Ζάκμαν, ειδικός σε θέματα ενέργειας του Ινστιτούτου Bruegel, εμφανίζεται καθοδικός για τον φετινό χειμώνα, αρκεί να μην είναι ιδιαίτερα βαρύς. Για το 2023 αναφέρει ότι παρά τον κίνδυνο ακόμα και μηδενισμού των ροών από τη Ρωσία, η κατασκευή νέων τερματικών σταθμών LNG, οι πολιτικές εξοικονόμησης και οι νέες επενδύσεις στην ηλιακή ενέργεια θα βοηθήσουν σημαντικά. «Θα είναι ανήφορος – αλλά μπορούμε να τα καταφέρουμε», τονίζει.

Μεσοπρόθεσμα, οι προτεραιότητες, σύμφωνα με τον Γερμανό αναλυτή, πρέπει να είναι η επιτάχυνση της εισαγωγής νέων μονάδων ΑΠΕ στο σύστημα, η μείωση της ζήτησης για αέριο «με τρόπο φιλικό προς την οικονομική ανάπτυξη» και η υιοθέτηση πολιτικών ελέγχου της τιμής του, όπως η κοινή προμήθεια από Ευρωπαίους αγοραστές.

Θα αντέξει η Ευρώπη;

2

Ο ρόλος του μεταναστευτικού

Η ισχύς του λαϊκιστικού παράγοντα αναμένεται να ενισχυθεί από τη νέα εισροή προσφύγων που αναμένεται από την Ουκρανία εξαιτίας των ανηλεών βομβαρδισμών των υποδομών της χώρας εν μέσω χειμώνα από τη Ρωσία. Η νέα έξαρση των αφίξεων από την Ουκρανία συμπίπτει με τα υψηλότερα επίπεδα αφίξεων από τη Βόρεια Αφρική, τη Μέση Ανατολή και την Ασία από τις ταραχώδεις ημέρες της μεταναστευτικής κρίσης του 2015-2016.

Αυτή η αύξηση των παράτυπων εισροών έχει ήδη οδηγήσει σε ενισχυμένες πιέσεις

για πιο αυστηρά μέτρα φύλαξης των ευρωπαϊκών συνόρων. Έχει επίσης αναζωπυρώσει τις εντάσεις μεταξύ των χωρών υποδοχής του ευρωπαϊκού Νότου και των υπόλοιπων κρατών-μελών σχετικά με το διαχρονικά ακανθώδες ζήτημα του επιμερισμού των βαρών φιλοξενίας και επεξεργασίας των αιτημάτων ασύλου όσων καταφθάνουν στην Ε.Ε. Οι σχετικές προτάσεις (Νέο Σύμφωνο) της Κομισιόν γι’ αυτό το θέμα, που χρονολογούνται από τον Σεπτέμβριο του 2020, δεν έχουν ακόμα υιοθετηθεί από τους «27».

6 ερωτήματα για το 2023

Θα κερδίσει ο Ερντογάν τις εκλογές;

Πέντε λόγοι για μια νέα επικράτηση

Του **ΤΣΕΝΓΚΙΖ ΑΚΤΑΡ***

Την 1η Ιανουαρίου ξεκινάει η εκατονταετηρίδα από την ίδρυση της Τουρκικής Δημοκρατίας. Το 2023 θα είναι από πολλές απόψεις καθοριστικό, καθώς θα καθορίσει τη μοίρα της Τουρκίας, αλλά και τη φύση των σχέσεών της με τον κόσμο για τα επόμενα χρόνια. Η συγκυρία αυτή είναι σίγουρα ένας από τους πέντε βασικούς λόγους για τους οποίους ο πρόεδρος Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν θα μπορούσε να επανεκλεγεί.

Πράγματι, για λόγους ιδεολογικούς αλλά και προσωπικούς, θεωρεί μια εκλογική νίκη κατά τη διάρκεια της εκατονταετηρίδας ως ένα ζωτικής σημασίας μήνυμα προς τη χώρα και τον κόσμο – μήνυμα ότι η «Νέα Τουρκία», σε αντίθεση με την παλιά που δημιουργήσε ο Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ, έχει πλέον εδραιωθεί και ήρθε για να μείνει. Συμβολικά, αυτό θα αποτελούσε το αποκορύφωμα της προσπάθειας αποδικοποίησης του καθεστώτος και την υπεροχή του Ερντογάν έναντι του Ατατούρκ.

Σε προσωπικό επίπεδο ο Ερντογάν επιβάλλεται να κερδίσει αυτές τις εκλογές, καθώς στο αντίθετο σενάριο θα αντιμετώπιζε, πιθανότατα, ένα στρατοδικείο για να απαντήσει στις μαζικές κατηγορίες διαφθοράς και να λογοδοτήσει για αμέτρητες παραβιάσεις του Συντάγματος και των νόμων κατά τη διάρκεια της εικοσαετούς θητείας του. Τον ίδιο κίνδυνο αντιμετωπίζει και με το

Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, όσον αφορά τις στρατιωτικές επιχειρήσεις σε γειτονικές χώρες. Σε αυτά τα παραπτώματα θα όφειλε κανείς να προσθέσει και τη γνωστή υποστήριξη προς τον ISIS.

Απλούστατα, δεν μπορεί να πάρει τόσο μεγάλο ρίσκο και γι' αυτό έχει ανάγκη να διατηρήσει την ασυλία του. Με άλλα λόγια, ο Ερντογάν δεν έχει την πολυτέλεια να δεχθεί την πρόκληση μιας εκλογικής αναμέτρησης που μπορεί να χάσει.

Η δεύτερη σειρά λόγων που θα οδηγούσε στην επανεκλογή του προκύπτει άμεσα από τις αδυναμίες της αντιπολίτευση η οποία, με την προφανή εξαίρεση του κουρδικού κόμματος HDP, είναι ανίκανη να συνταχθεί πίσω από έναν ισχυρό υποψήφιο. Δεν έχει προκύψει κανένας γνήτης που να μπορεί να συγκριθεί με το αναμφισβήτητο χάρισμα του Ερντογάν, το οποίο εκτείνεται πέρα από την εκλογική του περιφέρεια. Παρ' όλα αυτά, η πρόσφατη παρωδία δίκης, που επί της ουσίας απέκλεισε τον δήμαρχο της Κωνσταντινούπολης, Εκρέμ Ιμάμογλου από τον εκλογικό ανταγωνισμό, διατρανώνει τη βούληση του Ερντογάν να μην πάρει κανένα ρίσκο, οσοδήποτε μικρό.

Αλλωστε, το «πρόγραμμα» διακυβέρνησης της αντιπολίτευσης αποτελείται ουσιαστικά από δύο θέματα: να απαλλαγεί από τον Ερντογάν και να αποφύγει να φανεί ότι συμπεριφέρεται με το HDP και τους Κουρδούς γενικότερα. Αυτό προφανώς δεν αρκεί για να προσεγγίσει τις δυσχεστερημένες μάζες, ιδίως τη νεολαία. Ο πιο αδύνα-

μος κρίκος της αντιπολίτευσης, το κόμμα İYİ –το οποίο είναι απλώς ένα άβαταρ του MHP, του συμμαχικού εταίρου του Ερντογάν– παραμένει επιρρεπές στις αλλαγές στρατοπέδου. Τέλος, η εξωτερική πολιτική παραμένει το κατ' εξοχήν πεδίο επί του οποίου το καθεστώς έχει όλα τα χαρτιά στα χέρια του προκειμένου να ποδηγετήσει την αντιπολίτευση και να την εξουδετερώσει εντελώς, καθώς η ίδια είναι στην πραγματικότητα πιο πολεμοκάπηλη από το καθεστώς στα εξωτερικά μέτωπα. Στον δρόμο προς τις κάλπες, το καθεστώς μπορεί άνετα να αποπλάνη τον ζήλο της αντιπολίτευσης, επινοώντας μια ακόμη στρατιωτική επιχείρηση στην περιοχή.

Η τρίτη σειρά λόγων αποτελείται από το εκλογικό σώμα του ίδιου του Ερντογάν, τα κίνητρα του οποίου δεν περιορίζονται απλώς στον ωφελισμό που βασίζεται στις διαδεδομένες πελατειακές σχέσεις και τις ευεργεσίες που το καθεστώς θέσπισε επί χρόνια. Οι φιλοκαθεστωτικές μάζες συμφωνούν με τις αντιδημοκρατικές πολιτικές και τους δικτατορικούς τρόπους διακυβέρνησης.

Εξάλλου, αν και οικονομικά δυσχεστερημένες, δεν βλέπουν καμία εναλλακτική λύση στον Ερντογάν, που έχει ήδη αρχίσει τους τακτικισμούς με τις εκλογικές του παροχές προς τον πληθυσμό, χάρη στην οικονομική βοήθεια των εξωτερικών συμμάχων του.

Στην πραγματικότητα, η τέταρτη σειρά λόγων είναι η εξωτερική υποστήριξη. Υπάρχει πλέον ευρύτατη δέσμευση από τις πλούσιες σε πετρέλαιο δυναστίες της Μέσης Ανατολής, καθώς και από τον Πούτιν, να στηρίξουν τον Ερντογάν και την προβληματική οικονομία της Τουρκίας για να εξασφαλίσουν την επανεκλογή του αγαπημένου τους. Φθάνει να παρατηρήσει κανείς πόσο ασυνήθιστα πολλά «λάθη και παραλείψεις» υπάρχουν στους εθνικούς λογαριασμούς για τον εντοπισμό «μαύρου» χρήματος από άγνωστες πηγές. Ο ενθουσιασμός του Πούτιν είναι ιδιαίτερως αξιοσημείωτος, καθώς βλέπει να υπάρχει μια χρυσή ευκαιρία για να συνεχίσει να σπέρνει τη διχόνοια στο ΝΑΤΟ.

Ωστόσο, δεν είναι μόνο οι μη δημοκρατικές χώρες που υποστηρίζουν τον Ερντογάν. Η Δύση τον στηρίζει έμμεσα, «κατανοώντας» την επιθετική και αυταρχική συμπεριφορά του καθεστώτος εντός και εκτός της χώρας, που απορρέει από δάθεν «εύλογες ανησυχίες για την ασφάλεια», ουσιαστικά για να «κρατήσει» την Τουρκία στο ΝΑΤΟ. Η υπερβολή του Ερντογάν, η αιώνια θυματοποίησή του, οι απειλές του προς την Ελλάδα και οι στρατιωτικές επιχειρήσεις του εναντίον των Κουρδών είναι όλα «κατανοητά».

Η τελευταία σειρά λόγων για τους οποίους ο Ερντογάν εμφανίζεται ως ο πιθανός νικητής το 2023 είναι όλος ο εκλογικός μηχανισμός μέσω του οποίου τίποτα δεν αφήνεται στην τύχη του.

Πρώτον, ο εκλογικός μηχανισμός περιλαμβάνει την εκλογική γραφειοκρατία, τις εκλογικές περιφέρειες και τους σχετικούς νόμους και κανονισμούς.

Η εκλογική γραφειοκρατία είναι καθοριστικής σημασίας. Ο διορισμός φιλοκυβερνητικών δικαστών στο Ανώτατο Εκλογικό Συμβούλιο (YSK) έχει ήδη πραγματοποιηθεί. Ο πρόεδρος του Συμβουλίου Μουκαρέμ Ακάγια είναι ο ανώτατος δικαστής που πρωτοστάτησε στην απόφαση του Συμβουλίου να ψηφίσει υπέρ της ακύρωσης σε πρώτη φάση των εκλογών για τη δημαρχία της Κωνσταντινούπολης που κέρδισε ο υποψήφιος της αντιπολίτευσης Εκρέμ Ιμάμο-

AP PHOTO/LETRS ITABAKIS

γλου τον Μάρτιο του 2019, ικανοποιώντας το ανόητο αίτημα του καθεστώτος.

Οι πρόεδροι των εκλογικών επιτροπών θα αποτελούνται από βαθμοφόρους δικαστές, όλοι διορισμένοι από το καθεστώς. Έτσι, οι κάλπες και οι εκλογικές επιτροπές θα βρίσκονται υπό τον άμεσο έλεγχο του καθεστώτος.

Το Συμβούλιο και οι εκλογικές επιτροπές θα μπορούν να απορρίψουν υποψηφίους με οποιαδήποτε πρόφαση, θα μπορούν ακόμη και να απορρίψουν αναπληρωματικούς υποψηφίους που θα υποδεικνύονταν στη θέση των απορριφθέντων, αφήνοντας έτσι τα κόμματα της αντιπολίτευσης χωρίς υποψηφίους σε πολλές εκλογικές περιφέρειες και ανήμπορα να υποδείξουν εγκαίρως νέους, άρα ανήμπορα να συμμετάσχουν στις εκλογές σε μια συγκεκριμένη εκλογική περιφέρεια.

Όσον αφορά την καταμέτρηση των ψήφων, το Συμβούλιο συνεργάζεται με μια δημόσια εταιρεία εξειδικευμένη στον τομέα της άμυνας και του λογισμικού, την Havelsan! Δεν χρειάζονται μαντικές ικανότητες για να προβλέψει κανείς το πιθανό αποτέλεσμα.

Δεύτερον, η παραμονή του Σουλεϊμάν Σοϊλού στο υπουργείο Εσωτερικών και ο επαναδιορισμός του ριζοσπάστη υποτελούς του Ερντογάν, Μπεκίρ Μποζντάγ, στο Δικαιοσύνης αποτελούν ισχυρά εφόδια για τον αυστηρό έλεγχο του συστήματος και της χώρας. Η πολύνεκρη τρομοκρατική επίθεση στο κέντρο της Κωνσταντινούπολης στις 14 Νοεμβρίου, που πιθανότατα οργανώθηκε από τον μηχανισμό του Σοϊλού, προειδεάξει

για τη βία που θα ακολουθήσει. Οι ημιεπίσημες ένοπλες συμμορίες του καθεστώτος θα είναι και αυτές έτοιμες για υπηρεσία κατά την προεκλογική περίοδο.

Τρίτον, το καθεστώς έχει επίγνωση της αδύναμης υποστήριξης που συγκεντρώνει στη λεγόμενη «GenZ», η οποία είναι ευαίσθητη ποιημένη σε θέματα κλιματικής αλλαγής, περιβαλλοντικής δράσης, δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΚΙ, δικαιωμάτων των ζώων κ.ά. Με βάση αυτή την ανησυχία πρέπει να γίνει κατανοητή η επίμονη αποτροπή από το υπουργείο Εσωτερικών της δημιουργίας του Πράσινου Κόμματος. Στην ίδια λογική θα πρέπει να διαβάσει κανείς και τον νέο νόμο για τη λογοκρισία στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ιδού πώς το αξιολογεί η Human Rights' Watch: «Η συγκυρία της υιοθέτησης αυτού του νόμου, λίγους μήνες πριν από τις προεδρικές και βουλευτικές εκλογές του 2023, προκαλεί την ανησυχία ότι η κυβέρνηση σκοπεύει να καταστείλει ρεπορτάζ και σχόλια στο Διαδίκτυο που θα είναι επικριτικά για την ίδια εν όψει της αναμέτρησης».

Η νεολαία, όπως συμβαίνει παντού και μαζί με κορυφαία στελέχη της αντιπολίτευσης, είναι πολύ ενεργή στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Ο Ερντογάν έχει μετατραπεί σε εκλεγμένο δικτάτορα μετά την αλλαγή του καθεστώτος, το 2018, σε προεδρικό σύστημα χωρίς έλεγχους και ισορροπίες. «Εκλεγμένος δικτάτορας» σημαίνει ότι υπάρχουν άνθρωποι που ευχαρίστως εκλέγουν αυτόν τον δικτάτορα. Και το υπόλοιπο κομμάτι του εκλογικού σώματος γκρινιάζει, αλλά τελικά υποκλίνεται, υπό το κράτος της απελπισίας, στον δικτάτορα και το καθεστώς του.

* Ο κ. Τσενγκιζ Ακτάρ είναι καθηγητής Πολιτικών Επιστημών στη Σχολή Τουρκικών Σπουδών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Το τελευταίο του βιβλίο εκδόθηκε στα ελληνικά με τίτλο «Το τουρκικό άγχος» (εκδ. Επίμετρο, 2021).

Θα τις κάνει μόνο για να τις κερδίσει

Του **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΦΙΛΗ***

Το 2023 είναι ιδιαίτερη χρονιά. Σε ένα σύνθετο και αβέβαιο διεθνές και ευρωπαϊκό περιβάλλον, οι εξελίξεις στην ανατολική Μεσόγειο αποκτούν ιδιαίτερη αξία. Και μόνο το γεγονός ότι έχουμε εκλογικές αναμετρήσεις σε τουλάχιστον τρεις χώρες –την Κύπρο, την Ελλάδα και την Τουρκία–, ενδεχομένως και στο Ισραήλ αν δεν επιβιώσει ο κυβερνητικός συνασπισμός Νετανιάχου, καθιστά τη νέα χρονιά κρίσιμη. Είναι λογικό πως μέχρι την ολοκλήρωση του εκλογικού κύκλου και στην Τουρκία δεν μπορούμε παρά να αναμένουμε (στο καλό σενάριο) διαχείριση των εντάσεων σε αποδεκτά επίπεδα.

Ο Ερντογάν θα κάνει τις εκλογές στην Τουρκία για να τις κερδίσει. Έχει, παρά τη φυσιολογική φθορά έπειτα από 21 χρόνια στην εξουσία, στην κατοχή του ισχυρά χαρτιά και οπωσδήποτε την πρωτοβουλία των κινήσεων απέναντι σε μια αντιπολίτευση, που ακόμη αναζητεί τον υποψήφιο της και δειχνει δυσκολία στη συσπείρωση γύρω από ένα αντι-ερντογανικό μέτωπο, στοιχείο που ενδέχεται να αλλάξει μετά την πρωτόδικη καταδίκη Ιμάμογλου. Η πορεία της οικονομίας είναι μεν καθοδική, η εκτόξευση του πληθωρισμού και η δραματική μείωση της αγοραστικής δύναμης του μέσου Τούρκου, συνδυαστικά με την καταβαράθρωση του εθνικού νομίσματος, παγώνουν κάποια δεδομένα στο προεκλογικό παιχνίδι, ωστόσο ο Τούρκος πρόεδρος έχει καταφέρει να εξασφαλίσει ζεστό χρήμα από διάφορες πηγές, μεταξύ των οποίων οι μοναρχίες του Κόλπου, τώρα που βελτιώ-

6 ερωτήματα για το 2023

Θα εκτονωθεί
η ένταση
με την Τουρκία;

Του ΜΑΝΟΥ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ*

Για πολλά πράγματα μπορεί κάποιος να κατηγορήσει τον Ταγίπ Ερντογάν, όχι όμως για ελιτίστικη συμπεριφορά. Σε αντίθεση με πολλούς Ευρωπαίους ομολόγους του, ο Τούρκος ηγέτης έχει μοναδικό χάρισμα να επικοινωνεί εύκολα με τον μέσο πολίτη. Χάρη στα προσωπικά του βιώματα και την προϋπηρεσία του ως δήμαρχος της Κωνσταντινούπολης, ο Ερντογάν μπορεί να υποδύεται πειστικά τον προσβεβλημένο πολίτη, τον φιλεύσπλαχνο ηγέτη και τον άκαμπτο πατριώτη. Παρά τα μεγάλα λάθη και τις εμμονές του, παραμένει κυρίαρχος στην τουρκική πολιτική σκηνή.

Αυτή τη στιγμή οι πιθανότητες επανεκλογής του στις προεδρικές εκλογές του 2023 είναι αυξημένες για δύο λόγους. Πρώτον, η αντιπολίτευση δεν έχει ακόμη καταλήξει ποιος θα είναι ο δικός της υποψήφιος. Οι αντι-ερντογανικές δυνάμεις συνεχίζουν να ακολουθούν μεμονωμένες στρατηγικές, αλλά ο χρόνος κυλάει πλέον εναντίον τους. Δεύτερον, έπειτα από 20 χρόνια στην εξουσία, τα πελατειακά δίκτυα του κυβερνώντος κόμματος είναι ικανά να κινητοποιήσουν μεγάλες μάζες ψηφοφόρων. Γύρω από την υποψηφιότητά του Ερντογάν συσπειρώνονται πολλοί ισχυροί παράγοντες. Ο επιχειρηματικός κόσμος, στη συντριπτική του πλειονότητα, ενστερνίζεται την παροιμία «αυτός που ψάχνει τον τέλειο φίλο θα μείνει χωρίς φίλους» (Aypsız dost arayan dostsuz kalır).

Σε κάθε περίπτωση, οι ελληνοτουρκικές σχέσεις δεν πρόκειται να βελτιωθούν πριν από τις επικείμενες εκλογές στην Τουρκία. Η Αγκυρα δεν έχει κανένα σοβαρό κίνητρο να ρίξει τους τόνους στην αντιπαράθεσή της με την Αθήνα. Η Ε.Ε. και το ΝΑΤΟ έχουν εστιάσει στον πόλεμο της Ουκρανίας, που δυστυχώς δεν φαίνεται να τελειώνει γρήγορα. Η Αγκυρα συμπεριφέρεται σαν «πολύφερνη νύφη», που κανείς δεν τολμάει να την τιμωρήσει για τη συμπεριφορά της.

Ωστόσο, μια επιθετική ενέργεια τύπου Ιμια θα ήταν παρακινδυνευμένη κίνηση για την τουρκική ηγεσία. Υπάρχουν τρεις λόγοι που συντηγρούν σε αυτό το συμπέρασμα. Η στρατιωτική αντίδραση της Αθήνας θα πρέπει να θεωρείται δεδομένη, καθώς η χώρα μας έχει μπει σε μια προεκλογική περίοδο γεμάτη ένταση για θέματα εθνικής ασφάλειας. Με βάση το στρατιωτικό ισοζύγιο δυνάμεων σε ξηρά, θάλασσα και αέρα, η ελληνική πλευρά δύναται να αποκρούσει μια τουρκική επίθεση και να προκαλέσει (αν το επιθυμεί) δυσανάλογο κόστος στην Αγκυρα. Επίσης, η Αθήνα είναι βέβαιο ότι θα ζητήσει άμεση ενεργοποίηση της ρήτρας αμοιβαίας στρατιωτικής συνδρομής με το Παρίσι, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την τουρκική πλευρά.

Ετσι κι αλλιώς, η Αγκυρα έχει αποφασίσει να κινείται σε μια γκριζα ζώνη που βρίσκεται πάνω από το κατώφλι της ειρήνης και κάτω από το κατώφλι του πολέμου. Κάθε τουρκική ενέργεια βασίζεται σε ένα υπολογισμένο ρίσκο και εμπεριέχει υβριδικά στοιχεία. Ο σκοπός είναι να υπονομευθούν η κυριαρχία και τα κυριαρχικά μας δικαιώματα, χωρίς να προκληθεί ένας πόλεμος με απρόβλεπτη κατάληξη. Ετσι όμως η ελληνική αποτροπή συνεχώς δοκιμάζεται, αφού οι κόκκινες γραμμές δεν είναι πάντα ξεκάθαρες.

Το ερώτημα που εγείρεται είναι κατά πόσον μπορεί να γίνει εξομάλυνση των διμερών σχέσεων μετά τις τουρκικές εκλογές. Σημασία έχει να γνωρίζουμε πού πρέπει να μπει ο πήχys των προσδοκιών

μας. Δεν είναι όλες οι ελληνοτουρκικές διαφορές επιλύσιμες. Καμιά ελληνική κυβέρνηση δεν μπορεί να συμφωνήσει σε μερική ή πλήρη αποστρατιωτικοποίηση των νήσων. Ούτε είναι ποτέ δυνατόν να αποδεχθούμε την τουρκική επιχειρηματολογία περί γκριζών ζωνών ή τις παραβιάσεις του εθνικού εναέριου χώρου. Σε αυτά τα θέματα η στάση μας πρέπει να είναι αταλάντευτη και αποφασιστική, όπως επιτάσσει το εθνικό συμφέρον.

Ταυτόχρονα θα ήταν μεγάλο σφάλμα να πιστέψουμε στη νομοτέλεια μιας σύγκρουσης. Η συμφωνία Ισραήλ - Λιβάνου δημιουργεί νέα δεδομένα στην Ανατολική Μεσόγειο. Οι δύο χώρες δεν έχουν καν διπλωματικές σχέσεις, ενώ συχνά σημειώνονται μεθοριακά επεισόδια. Εντούτοις, με τη διαμεσολάβηση των ΗΠΑ, η συμφωνία οριοθέτησης των θαλασσίων ζωνών με βάση το διεθνές δίκαιο κατέστη εφικτή. Με αυτόν τον τρόπο οι δύο χώρες θα μπορέσουν να εκμεταλλευθούν τα υποθαλάσσια κοιτάσματα φυσικού αερίου που βρίσκονται στην περιοχή τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι ακόμη και η σιτική οργάνωση Χεζμπολάχ αποδέχθηκε τη συμφωνία, παρά τη στενή της σχέση με το Ιράν.

Τώρα πρέπει να επαναεξιολογήσουμε τη στρατηγική μας έναντι της Τουρκίας. Σωστά προετοιμαζόμαστε για το χειρότερο σενάριο. Τι θέλουμε όμως πραγματικά να πετύχουμε μακροπρόθεσμα, δεδομένου ότι οι περισσότερες τουρκικές θέσεις δεν πρόκειται να αλλάξουν ριζικά;

Η γειτονική χώρα έχει αρχίσει και αυτοεγκλωβίζεται σε ένα αφήγηση που θεωρεί την Ελλάδα το μακρύ δόρυ μιας δυτικής συνωμοσίας. Αυτή η στρεβλή θεώρηση της πραγματικότητας δεν αντιμετωπίζεται μόνο με περισσότερους δικούς μας εξοπλισμούς. Οσο ειρωνικό και αν ακούγεται, μόνο ο Ερντογάν έχει σήμερα το πολιτικό κεφάλαιο για να ξεκινήσει μια (έστω οριακή) εξομάλυνση των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Για να συμβεί αυτό χρειάζεται να μειωθεί πρώτα η αμοιβαία καχυποψία ανάμεσα στις δύο πλευρές.

Τον Απρίλιο του 1976 ο Κωνσταντίνος Καραμανλής πρότεινε στον Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ τη σύναψη ενός Συμφώνου μη Επίθεσης ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία. Η τουρκική πλευρά απέρριψε την πρόταση, αλλά η ιδέα παραμένει εξαιρετικά επίκαιρη. Μια τέτοια εξέλιξη θα ανοίξει πραγματικά τον δρόμο για την ειρηνική συμβίωση των δύο χωρών. Εξάλλου κανείς εκέφρων άνθρωπος στην Ελλάδα δεν θέλει έναν πόλεμο με την Τουρκία. Αν παρ' ελπίδα ο κλάδος ελαίας δεν γίνει αποδεκτός, τουλάχιστον θα ξέρουμε τι μας επιφυλάσσει το μέλλον.

* Ο κ. Μάνος Καραγιάννης είναι καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας και reader στη Διεθνή Ασφάλεια στο King's College London. Το νέο του βιβλίο «Αποτροπή και άμυνα» κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Παπαδόπουλος.

4

Το πορτρέτο

του Κεμάλ πλάι στο πορτρέτο του Ερντογάν. Ο Τούρκος πρόεδρος φαντάζεται για τον εαυτό του μια θέση στην ιστορία εφάμιλλη με εκείνη του ιδρυτή της σύγχρονης Τουρκίας. Γι αυτό οι περισσότεροι αναλυτές συμφωνούν ότι στις προγραμματιζόμενες εκλογές δεν έχει την πολυτέλεια να αφήσει το αποτέλεσμα στην τύχη...

σε αισθητά τη σχέση του μαζί τους, όπως βέβαια και η Ρωσία, προσφέροντας καταφύγιο σε ανειπιθύμητα για τη Δύση ρωσικά κεφάλαια. Η Τουρκία είναι μαθημένη τα τελευταία χρόνια να λειτουργεί ως πλυντήριο ξεπλύματος «μαύρου» χρήματος και αυτό, έστω και περιστασιακά, θα βοηθήσει τον Ερντογάν ενόψει των εκλογών.

Δύο σημαντικοί παράγοντες που θα κρίνουν τις εκλογές είναι οι νέοι ψηφοφόροι –ένα μεγάλο μέρος των οποίων θεωρεί τον Ερντογάν καθεστώς και αποστρέφεται τις μεθόδους του και την ακραία ισλαμοποίηση της κοινωνίας, οπότε αναμένεται να του γυρίσει την πλάτη στις κάλπες– και οι Κούρδοι, των οποίων η αποχή ή η κλιαρό στήριξη του υποψηφίου της αντιπολίτευσης πιθανόν να γύρει την πλάστιγγα υπέρ του Ερντογάν. Δεν αποκλείεται ο τελευταίος να προκαλέσει δημοψήφισμα για το θέμα της μαντίλας ή ακόμη και να επιλέξει να θέσει εκτός νόμου τους επικινδύνους αντιπάλους του, όπως έχει κάνει με τον Ντεμιρτάς και ίσως πράξει με το φιλοκουρδικό - φιλεργατικό κόμμα. Η αντιπολίτευση από την πλευρά της έχει ως ασφαλή εναλλακτική τον Κιλιτσντάρογλου, αλλά αναζητεί ένα πιο ικανό και πολιτικά γοητευτικό υποψήφιο, ενώ η καθυστέρηση στην επιλογή μπορεί να αποβεί μοιραία. Ούτως ή άλλως πρέπει να συγκεντρώνει χαρακτηριστικά που θα τον καθιστούν συμπαθή και στους Κούρδους. Η στέρηση πολιτικών δικαιωμάτων στον Ιμάμογλου (μέχρι την ολοκλήρωση του κειμένου και ίσως για κάποιους μήνες θα είναι άγνωστη η έκβαση της υπόθεσης), όχι μόνο τον πρωτοπορεί πολιτικά αλλά του δίνει προβάδισμα σε περίπτωση που είναι σε θέση να διεκδικήσει την προεδρία, αφού υποχρεώνει τις αντιπολιτευτικές δυνάμεις να στοιχηθούν πίσω από αυτόν και τον καθιστά ακόμη

πιο συμπαθή. Γνωρίζει, άλλωστε, ο Ερντογάν από τη δική του υπόθεση πως το εκλογικό σώμα στηρίζει ευκολότερα διωκόμενους πολιτικούς, που καταλήγουν να εκπροσωπούν κάτι παραπάνω από τον εαυτό τους. Το ερώτημα, συνεπώς, είναι αν ο Ερντογάν θα περιφρονήσει τους πάντες προκείμενους να βγάλει νοκ άουτ τον Ιμάμογλου, ενώ υπό κανονικές συνθήκες –ως πολύπειρος πολιτικός– θα είχε σοβαρές πιθανότητες να επικρατήσει έναντι ενός άγουρου πολιτικά αντιπάλου. Σε ένα από τα σενάρια που εξετάζει ο Τούρκος πρόεδρος, θα όδευε στις εκλογές σε συνθήκες έντονης πόλωσης με τη Δύση, προσέγγισις με τη Ρωσία (και περιφερειακές δυνάμεις όπως το Ιράν, ακόμη και τη Συρία) και στρατιωτικών επεμβάσεων στη νοτιοανατολική γειτονιά της, ενώ θα μαίνεται κύκλος τρομοκρατικών επιθέσεων στο εσωτερικό.

Καθοριστικής σημασίας είναι η έκβαση της ένταξης Σουπιδας και Φινλανδίας στο ΝΑΤΟ, με το ξεμπλοκάρισμα από την Τουρκία εκ των πραγμάτων να συνδέεται με την προμήθεια και αναβάθμιση των F-16. Μοιάζει δύσκολο να τραβήξουν σε μάκρος, ενώ ο δυτικός παράγοντας μοιάζει συμβιβασμένος με την επανεκλογή Ερντογάν. Και ποντάρει πως η όποια παρέμβαση (π.χ. για την υπόθεση Ιμάμογλου) θα του δώσει πόντους στο εσωτερικό. Αν, πάντως, δεν επιλέξει τη ρήξη με τις ΗΠΑ και διευθετήσει ορισμένες από τις εκκρεμότητες μαζί τους, η πρόκληση ενός θερμού επεισοδίου με την Ελλάδα απομακρύνεται. Τρία είναι πάντως τα επικινδύνα πεδία: το μεταναστευτικό (πολιτικό βάρος η παραμονή μεταναστών εν μέσω οικονομικής κρίσης), η ενέργεια (η τουρκική ηγεσία θα ανακοινώσει μέχρι τις εκλογές καλά νέα με ανακαλύψεις κοιτασμάτων, τη συμμετοχή της σε σημαντικά projects, ενώ θα επιδιώκει

να κάνει προβολή ισχύος στην ανατολική Μεσόγειο) και η αποστρατιωτικοποίηση, που συνδέεται με την κυριαρχία και τις θαλάσσιες ζώνες. Ο αστερίσκος εδώ αφορά στην προσπάθεια της Τουρκίας, όχι μόνο να παρουςιάσει την Ελλάδα ως επιτιθέμενη ώστε να δικαιολογήσει τις αναθεωρητικές της πράξεις, αλλά και να φέρει την Ελλάδα ενώπιον του διλήμματος ανάμεσα σε μία δυναμική αντίδραση, επί παραδείγματι για την πρόσπιση των κυριαρχικών της δικαιωμάτων νοτίως της Κρήτης, που ενδεχομένως να οδηγήσει σε επεισόδιο και της αναδίπλωσης προκείμενου να μην ξεφύγει η κατάσταση. Μεταξύ πολλών σεναρίων που εξετάζονται, εντοπίζουμε τρία:

- Την παρεμπόδιση διοχέτευσης στρατιωτικού οπλισμού στα νησιά.
- Την ανακήρυξη ΑΟΖ εκ μέρους της Αγκυρας στην ανατολική Μεσόγειο ή και ανάλογη ενέργεια της υπεραστικής κυβέρνησης της Τρίπολης.
- Την αποστολή σεισμικού σκάφους ή, χειρότερα, πλωτού γεωτρύπανου κοντά στις ακτές της Κρήτης –σε ενεργοποίηση των συμφωνιών Αγκυρας με Τρίπολη– ή του Καστελόριζου.

Ανάλογα με τον βαθμό αμφισβήτησης της θέσης της Ελλάδας θα υπάρξει η κατάλληλη αντιμετώπιση. Το ενδιάμεσο διάστημα ανάμεσα στις κατά τα φαινόμενα δύο εκλογικές αναμετρήσεις στην Ελλάδα, εύλογα είναι το πιο κρίσιμο και πέραν της Αθήνας είναι βέβαιο ότι θα λάβουν τα μέτρα τους και ορισμένοι εκ των εταίρων μας για να διαμηνύσουν στην Αγκυρα να μην το αποτολμήσει.

* Ο κ. Κωνσταντίνος Φίλης είναι διευθυντής Ινστιτούτου Διεθνών Υποθέσεων και αναπληρωτής καθηγητής του Αμερικανικού Κολλεγίου Ελλάδος. Κυκλοφορεί σε επιμέλειά του το βιβλίο «Το μέλλον της Ιστορίας» (εκδόσεις Παπαδόπουλος).

6 ερωτήματα για το 2023

Απόλυτος attention seeker νάρκισσος της εποχής μας. Ο Ελον Μασκ δεν αρκείται στον αμύθητο πλούτο του, στην παγκόσμια αναγνωρισιμότητά του. Έχει ανάγκη να βρίσκεται διαρκώς στην επικαιρότητα.

Θα κλείσει το Twitter;

Του ΜΑΝΩΛΗ ΑΝΔΡΙΩΤΑΚΗ

Όταν στις 26 Οκτωβρίου 2022 ο Ελον Μασκ αναρτούσε το σουρεαλιστικό βίντεο από την είσοδό του στα κεντρικά γραφεία του Twitter, με ένα νιπτήρα αγκαλιά, ως ο νέος ιδιοκτήτης της εταιρείας, οι παροικούντες την ψηφιακή Ιερουσαλήμ προέβλεπαν ότι αυτή ήταν η αρχή του τέλους της διάσημης πλατφόρμας. Αρκετοί μάλιστα έσπευσαν να πουν ότι αγοράζοντας το Twitter ο Μασκ υπέγραψε τη θανατική καταδί-

κν του διάσημου μέσου. Το #RipTwitter έγινε αυτοστιγμεί παγκόσμια τάση. Άλλοι, όπως η Βιρτζίνια Χέφερναν, προέβλεψαν στη συνέχεια ότι το Twitter θα παρ

αδοθεί στην πορνογραφία και θα γίνει κάτι σαν το OnlyFans. Ακόμη και οι πιο μετριοπαθείς ήταν πλέον βέβαιοι για το χάος που θα ακολουθούσε.

Στους δύο μήνες που έχουν μεσολαβήσει, ο Μασκ έχει διαψεύσει και ενισχύσει κατά περίπτωση την καταστροφολογία, υλοποιώντας άναρχα και αστραπαία ένα σχέδιο εξυγίανσης, δικής του έμπνευσης, το οποίο συμβαδίζει με την επικοινωνιακή εκμετάλλευσή του ιδιαίτερου αυτού εργαλείου, της «δημόσιας πλατείας» όπως το είχε χαρακτηρίσει ο ίδιος. Προέβλεψε μια από τις μεγαλύτερες εξαγορές στην επιχειρηματική ιστορία των ΗΠΑ, με σκοπό να «ελευθερώσει το πουλί», όπως δήλωσε χαρακτηριστικά, και να προστατεύσει την ελευθερία του λόγου στις ΗΠΑ, αλλά στην πορεία το αποδιοργανώνει, ίσως και ανεπανόρθωτα. Μοιάζει σ' ένα πρώτο επίπεδο να ακολουθεί πιστά το εγχειρίδιο που ακολουθούσαν οι πρωτοπόροι των ψηφιακών γιγάντων υπό τον τίτλο «Move fast and break things» (Κινήσου γρήγορα και σπάς' τα). Αθρόες απολύσεις, εταιρικές ανακα-

τατάξεις, μετανάστευση χρηστών, απώλεια διαφημιστικών εσόδων: οι συνέπειες της εμπλοκής του Μασκ στο Twitter δεν έχουν τέλος.

Με οικονομικούς όρους, το Twitter είχε αρχίσει να χάνει πολλά χρήματα πριν εξαγοραστεί. Το δεύτερο τετράμηνο του 2022 μόνο, έχασε 270 εκατομμύρια δολάρια. Καθ' όλη τη διάρκεια της λειτουργίας του ήταν κερδοφόρο μόνο για δύο χρονιές, αλλά το βαθύ του πρόβλημα ήταν πάντα υπαρξιακό, κοινωνικό και πολιτικό κι είχε διαγνωστεί πολύ πριν από την εισβολή στο Καπιτώλιο και την αποπομπή του Τραμπ από το δικτυό του. Σε ελάχιστα χρόνια, κι εξαιτίας συγκεκριμένων επιλογών, το Twitter μεταβλήθηκε σ' ένα ψηφιακό φρενοκομείο όπου κυριαρχούν οι πιο κραυγαλέες και διχαστικές φωνές. Η μισολοδοξία, η τοξικότητα, η खुδαιότητα έχουν βρει εκεί μόνιμο στασίδι και η απειλή για την κοινωνική συνοχή φουντώνει με την πρώτη σπίθα που ανάβει. Πώς θα αντιμετωπιστεί όλο αυτό το δηλητήριο που ρέει αδιάκοπα από τις ψηφιακές φλέβες του δικτύου; Την απάντηση θα μπορούσε να την είχαν δώσει διαχρονικά οι κυβερνήσεις των ΗΠΑ, αλλά αυτές επέλεξαν να μην παρέμβουν, με αποτέλεσμα η κατάσταση να βγει εκτός ελέγχου. Για τον νόμο, το Twitter δεν είναι εκδότνης κι άρα δεν είναι υποχρεωμένο να λογοδοτεί για το περιεχόμενό του. Η απουσία παρέμβασης έδωσε χώρο σε ανθρώπους σαν τον Μασκ να έρθουν και να βάλουν εκείνους τους δικούς τους κανόνες.

Το πάρτι των social media ξεκίνησε το 2003 με το μπλόγκινγκ. Τρία χρόνια μετά, μια ομάδα φιλόδοξων νέων από τη δυτική ακτή των ΗΠΑ ιδρύει την πρώτη πλατφόρμα μικρομπλόγκινγκ, το Twitter. Πολύ σύντομα το Twitter αγαπήθηκε από ανθρώπους με ισχυρές απόψεις κι έτσι άρχισαν να το παρακολουθούν τα μίντια, οι πολιτικοί και κάποιες πολύ μεγάλες επιχειρήσεις. Παρόλο που δεν έφτασε ποτέ τη δημοφιλία του Facebook, παρέμεινε τα 17 αυ-

τά χρόνια της λειτουργίας του ένα μέσο με μεγάλη απήχηση σε ανθρώπους που λαμβάνουν αποφάσεις, αλλά και σε ακτιβιστές. Μετά την Αραβική Άνοιξη, την επονομαζόμενη και «επανάσταση των χάσταγκ», το Twitter έγινε ο πρώτος προορισμός των θορυβοποιών. Δεν έγινε τυχαία το αγαπημένο κανάλι επικοινωνίας του Ντόναλντ Τραμπ και του Ελον Μασκ. Όσοι έζησαν και κατέγραψαν αυτή την εξέλιξη από κοντά, γνώριζαν εκ των προτέρων ποια θα είναι η εξέλιξή του: το χάος. Όπως είχε πει και η συγγραφέας Ρέιτσελ Μπότμαν: αυτά συμβαίνουν όταν αφήνεις τα κλειδιά του σπιτιού σ' ένα τσουρμιο δεκαεξάχρονο. Κάποια στιγμή το πάρτι θα πάρει λάθος τροπή. Όταν χρειαστεί να κληθεί βοήθεια, τότε ίσως κάποια πράγματα να είναι αδύνατο να διορθωθούν. Πόσο μάλλον όταν οι ενήλικοι που έρχονται να σώσουν την κατάσταση έχουν επικεφαλής έναν τύπο σαν τον Ελον Μασκ.

Η εξέλιξη των μέσων κοινωνικής δικτύωσης έχει πάρει τραγελαφική κατεύθυνση εδώ και καιρό. Η απουσία ρυθμίσεων επέτρεψε στα social media να εκμεταλλευθούν και να ενισχύσουν ανενόχλητα όλες τις ανθρώπινες αδυναμίες. Η κοινωνία άφησε το πάρτι να εξελιχθεί και τώρα φαίνεται πως είναι αργά για ριζικές αλλαγές. Ο Μασκ το γνωρίζει πολύ καλά αυτό. Έχει παραλάβει ένα εργαλείο που υπονομεύει τη δημοκρατία, την ανθρώπινη αυτονομία, που εθίζει, δικάζει και παραπληροφορεί. Δεν τον ενδιαφέρει η κοινωνική ειρήνη, ούτε η δημοκρατία. Ίσως να μην τον ενδιαφέρει καν η υγεία της επιχείρησής. Εδώ υπηρετεί ένα

στενά ατομικό του ενδιαφέρον, εφαρμόζοντας μεροληπτικά τη μεσσιανική του ιδεολογία. Στην ουσία, όπως και οι αυταρχικοί ηγέτες, έτσι κι αυτός, δεν θέλει να λογοδοτεί σε κανέναν. Έχει πάρει στα χέρια του ένα πανίσχυρο παιχνίδι, σαν το φλογόβολο που εμπορεύτηκε για ένα διάστημα μια άλλη εταιρεία του, η The Boring Company, και παίζει όπως ένα παιδί στα όρια της πυρομανίας. Με τη διαφορά ότι το παιχνίδι του έχει πραγματικές συνέπειες. Βάζοντας φωτιές εδώ κι εκεί πιστεύει ενδεχομένως ότι είναι αδύνατο να κινδυνέψει ολόκληρο το δάσος ή και να τραυματιστεί ο ίδιος.

Ο Μασκ δεν έδωσε 44 δισεκατομμύρια δολάρια για να αγοράσει μόνο επιρροή. Είχε και πριν, άφθονη μάλιστα. Η εξαγορά του Twitter έχει πολλαπλούς στόχους, μ' έναν από τους κυριότερους είναι ταυτισμένος με μια πολύ κοινή ανθρώπινη αδυναμία, που ονομάζεται φιλαυτία. Ο Μασκ θέλει να ελέγχει το ιδιαίτερο αυτό μέσο για να προσφέρει άφθονο θέαμα και να κερδίζει αδιάκοπα την προσοχή του παγκόσμιου ακροατηρίου. Είναι ο απόλυτος attention seeker νάρκισσος της εποχής μας. Ο κορυφαίος influencer. Οι επιχειρηματικές αποφάσεις δεν έχουν μόνο λογικά κριτήρια από πίσω. Ο Μασκ δεν αρκείται στον αμύθητο πλούτο του, στις μεγάλες επιχειρηματικές επιτυχίες του, στην παγκόσμια αναγνωρισιμότητά του. Έχει ανάγκη να βρίσκεται διαρκώς στην επικαιρότητα. Δεν μπορεί να αντισταθεί στην παρόρμησή του να είναι συνεχώς στο κέντρο της προσοχής. Η στάση του προδίδει ένα έλλειμμα. Δύσκολο να το πιστέψεις ότι ο πιο πλούσιος άνθρωπος στον κόσμο μπορεί να νιώθει ανασφάλεια. Με αυτή την έννοια, μοιάζει εκπληκτικά με τον μέσο χρήστη, με το μέσο τrol του Twitter, ίσως με όλους εμάς που κατά καιρούς επιδεικνύουμε πνεύμα στις πλατφόρμες. Το γεγονός ότι αυτός έχει τη δύναμη να κάνει δικό του το εργαλείο, κάνει βεβαίως μεγάλη διαφορά. Γι' αυτό και είναι επικίνδυνος, σύμφωνα με πολλούς, όσο επι-

κίνδυνος είναι κι ο Μαρκ Ζούκερμπεργκ, ο οποίος διοικεί έναν κολοσσό ουσιαστικά μόνος του, χωρίς ουσιαστική λογοδοσία για τις αποφάσεις του.

Ο Μασκ πουλάει τον εαυτό του αδιαφορώντας για τις επιπτώσεις των επιλογών του και η απόσταση που έχει πάρει από την κοινωνία είναι ιλιγγιώδης. Αν η δράση του αφορούσε μόνο τη γειτονιά ή την πόλη του, δεν θα υπήρχε λόγος συζήτησης. Θα γελούσαμε με τις παλινωδίες του και θα συνεχίζαμε τις δουλειές μας. Εδώ όμως το σόου του δημιουργεί ευνοϊκές συνθήκες για μια πολ

ύλως μεγαλύτερη φωτιά, ενόψει μάλιστα προεδρικών εκλογών στις ΗΠΑ το 2024. Αν κάποια στιγμή το Twitter πάθει κάποια οριστική ζημιά, θα είναι ουσιαστικά σαν να έχει σπάσει ο παραμορφωτικός καθρέφτης μιας ολόκληρης γενιάς.

Αν το Twitter πάθει κάποια οριστική ζημιά, θα είναι ουσιαστικά σαν να έχει σπάσει ο παραμορφωτικός καθρέφτης μιας ολόκληρης γενιάς υπέρμετρα φιλόδοξων, άκαμπτων κι επιθετικά επηρμένων ανθρώπων που έχουν θεοποιήσει την ελεύθερη αγορά και αντιμετωπίζουν τις κρατικές παρεμβάσεις ως ανάθεμα. Εκ των υστέρων θα αποδειχθεί ότι δεν υπήρχε κανένας πιο αντιπροσωπευτικός χρήστης του Twitter από τον Μασκ για να το αναλάβει. Το Twitter μοιάζει με το αρχετυπικό σύμβολο της παράνοιας: είναι το καπέλο του Ναπολέοντα πάνω στο κεφάλι ενός ανθρώπου που ζει μια διαρκή κρίση μεγαλείου. Αραγε πόσο μεγάλο θα είναι το ταρακούνημα αν φύγει το καπέλο από το κεφάλι του;

Θα το μάθουμε τους επόμενους μήνες. Το Twitter μπορεί να επανέλθει από το σοκ, αλλά μπορεί και να σβήσει σταδιακά ή να χρεοκοπήσει και να καταστραφεί. Το βέβαιο είναι ότι δεν θα πλήξουμε. Το θέαμα είναι το μόνο δεδομένο. Όταν ένας πολύ ασταθής δισεκατομμυριούχος αναλαμβάνει μια πολύ ασταθή επιχείρηση, όλα είναι πιθανά.

5

Η **HELLENIC BANK** παρουσιάζει

ΠΑΡΑΜΥΘΟΥΠΟΛΗ

18/11/2022-08/01/2023

Τάφρος Ντ' Αβίλα

ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗ

ΧΟΡΗΓΟΙ

ΧΟΡΗΓΟΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

6 ερωτήματα για το 2023

Του ΑΡΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Για να απαντηθεί το ερώτημα, αν το 2023 μπορούμε να αναμένουμε την είσοδο περισσότερων ελληνικών παραγωγών στο Netflix, είναι χρήσιμο να απαντηθούν πρώτα μερικά άλλα, πιο θεμελιώδη ερωτήματα: για ποιον λόγο μέχρι σήμερα και παρά τις παγκοσμιοποιημένες μεθόδους θέασης τηλεοπτικών προγραμμάτων, η ελληνική τηλεόραση παραμένει υπόθεση αμιγώς ενδοσυνοριακή; Εκτός από το δαιμόνιο πνεύμα και τις διασυνδέσεις του Χριστόφορου Παπακαλιάτη, τι ήταν αυτό που έκανε την πλατφόρμα να επενδύσει στο «Maestro»; Με ποιο κριτήριο η πλατφόρμα επιλέγει να αγοράσει τα δικαιώματα μιας ελληνικής σειράς; Μια σωστή ανάλυση των δεδομένων που έχουμε, ίσως μας επιτρέψει μια σχετικά εύστοχη ματιά στο μέλλον και στα δεδομένα που δεν υπάρχουν ακόμη.

Για την ελληνική τηλεόραση ισχύει ό,τι ισχύει και για την ελληνική λογοτεχνία: ο λόγος που η διάδοσή της είναι περιορισμένη έχει να κάνει με δύο παράγοντες. Ο πρώτος είναι το οικονομικό και τεχνικό υπόβαθρο της παραγωγής της. Σε μια διεθνή αγορά υψηλού ανταγωνισμού, το μάτι των θεατών εκπαιδεύεται στις κορυφαίες προδιαγραφές και προοδευτικά αρνείται να συμβιβαστεί με οτιδήποτε λιγότερο. Μια φτωχική παραγωγή (όπως είναι οι περισσότερες ελληνικές συγκριτικά με άλλες ευρωπαϊκές ή αμερικανικές) δεν έχει πολλές πιθανότητες να κεντρίσει

την προσοχή ενός κοινού, που έχει μάθει να αναζητάει πρωτότυπα σενάρια, να απολαμβάνει κινηματογραφικού τύπου σκηνοθεσία, να εντυπωσιάζεται με ασύλληπτα εφέ και να συ-

γκινείται με ραφινάρισμένες ερμηνείες (στις ελληνικές σειρές οι ηθοποιοί έχουν συχνά μόνο μια λήψη στη διάθεσή τους). Όπως ένα βιβλίο που έχει γραφτεί στο πόδι δεν μπορεί να συγκριθεί με το βιβλίο ενός συγγραφέα που αμείβεται όσο χρειάζεται ώστε να παίρνει τον χρόνο του, να κάνει έρευνα και να δίνει τον καλύτερό του εαυτό, έτσι και μια σειρά γυρισμένη όπως όπως σε ένα στούντιο από κακοπληρωμένους σκηνοθέτες, με κακοπληρωμένους ηθοποιούς, δεν μπορεί να προτιμηθεί έναντι μιας άλλης που παίρνει τον εαυτό της στα σοβαρά. Η σοβαρότητα ορίζει το σύνολο και φαίνεται στο αποτέλεσμα· παράλληλα, κάνει και κάτι άλλο: μαγνητίζει και τους έχοντες και τους μη έχοντες αυστηρό κριτήριο· στο τέλος κατακτά όλα τα κοινά. Δεν είναι ανάγκη να έχει κανείς διδακτορικό στη θεωρία κινηματογράφου για να αναγνωρίσει ένα θέαμα αξιόσεων και να εθιστεί σε αυτό.

Ο δεύτερος παράγοντας έχει να κάνει με το στοιχείο της εντοπιότητας και την πρόσληψή του από το κοινό του εξωτερικού. Το αν θα επιλέξει ένας Άγγλος, Γάλλος, Αμερικανός κ.λπ. να δει μια ελληνική σειρά εξαρτάται από την εικόνα που έχει για τους Έλληνες και την Ελλάδα: πώς μας βλέπουν εκείνοι στους οποίους επιθυμούμε να πουλήσουμε ένα δημιουργικό προϊόν; Ως προνεωτερικά τσολιαδάκια; Ως ψηφίδες γραφικών τοπίων; Ως λιμασμένους παρίες που περιφέρονται σε καταστραμμένες πόλεις με απλωμένο χέρι; Υπάρχουν πολλές απόψεις για το ποια είναι η κρατούσα ελληνική εικόνα στο εξωτερικό, αλλά με ευκολία παρατηρεί κανείς ότι οι περισσότερες συμφωνούν σε μια εικόνα εξωτισμού· κάποιες φορές καλός, κάποιες άλλες κακός, ο ελληνικός εξωτισμός τείνει προς τα άκρα σε κάθε του εκδοχή και εμποδίζει τη γένεση μιας εμπορικά προτιμότερης κατάστασης, δηλαδή του χρυσού μέσου όρου. Από έναν ασυνήθιστο λαό μειωμένων δυνατοτήτων, που δεν εμπνέει οικειότητα, ποιος θέλει να ακούσει

Ένας συνδυασμός υψηλού μπάτζετ και στοιχείων της διεθνούς φυσιογνωμίας της Ελλάδας, όπως αυτός του «Maestros», μπορεί να αποδώσει καρπούς εξωστρέφειας. Ωστόσο, στην πλειονότητά της η εγχώρια παραγωγή μυθοπλασίας μοιάζει ακόμη δέσμια του ελληνικού ρετρό, που δεν έχει πολλά να αφηγηθεί στο ξένο κοινό: προσεγμένες σειρές που κάνουν επιτυχία τη φετινή σεζόν, όπως «Το κόκκινο ποτάμι - η συνέχεια» και «Μαύρο ρόδο» (κέντρο) και «Ο παράδεισος των κυριών» (αριστερά), δύσκολα θα έθεταν υποψηφιότητα για διεθνή καριέρα.

Θα αγοράσει κι άλλη ελληνική σειρά το Netflix;

μια ιστορία; Πόσο δική του θα ένιωθε την ιστορία αυτή; Γιατί να μην ακούσει την ιστορία καλύτερα από κάποιον με τον οποίο μπορεί να ταυτιστεί; Από κάποιον που θα του μιλήσει για ζωή στην κυριολεκτική και μεταφορική γλώσσα που κατανοεί; Εμείς μπορεί να είμαστε σε θέση να προσφέρουμε ένα πολύ ποιοτικό θέαμα σε κάποιον μη Έλληνα, αλλά αν αυτός δεν μας θεωρεί αρκετά θελκτικούς και αξιόπιστους, δεν θα μας χαρίσει τον χρόνο και την προσοχή του.

Το «Maestro» επελέγη από το Netflix επειδή πληροί το κριτήριο της τεχνικά ποιοτικής παραγωγής, ενώ παράλληλα προσφέρει αναγνωρίσιμη εικόνα της Ελλάδας (ή ενός στερεότυπου, στο οποίο, για πολλούς εκτός Ελλάδας, η Ελλάδα εξαντλείται): θάλασσα, γραφικότητα, νησιωτική αύρα, όμορφη φύση, ωραία σπίτια. Δεν ξέρουμε αν η σειρά θα πάει καλά (μπορεί και να πάει). Δεν ξέρουμε αν όσοι τη δουν θα τη δουν με γνήσιο ενδιαφέρον ή με τον τρόπο που βλέπει κανείς ένα καθησυχαστικό τουριστικό σποτ (η όμορφη Ελλάδα είναι

εκεί, θα είναι πάντα εκεί και θα μας περιμένει). Μπορούμε όμως να υποθέσουμε ότι δεν είναι το έξυπνο σενάριο και η μαγευτική πλοκή που εξασφάλισαν στην ακριβή δημιουργία του Παπακαλιάτη την είσοδο στο Netflix. Είναι περισσότερο το ότι αποτελεί ένα φωτογενές, καλογουαλισμένο, μοντέρνο δείγμα αυτού που θα μπορούσε να παρουσιαστεί ως ελληνικό· μία πειστική τεκμηρίωση «συμπεριληπτικότητας» που ικανοποιεί τη στρατηγική ανάγκη του Netflix να απλώσει τα πλοκάμια του σε όλες τις πιθανές χώρες, δίνοντας στο κοινό του ό,τι από αυτές τις χώρες μπορεί να του φανεί γνώριμο, καταληπτό, σχετικό με την εμπειρία

του. Ένα δράμα σε ένα ελκυστικό ελληνικό νησί «πουλάει» περισσότερο το ελκυστικό νησί παρά το ίδιο το δράμα.

Με αυτό το σκεπτικό, ναι, υπάρχει περίπτωση να δούμε κι άλλες ελληνικές σειρές (ή ταινίες) στο Netflix, ο δρόμος δεν φαίνεται απαγορευτικά δύσκολος. Για την ακρίβεια, η μέθοδος μοιάζει πλέον ξεκάθαρη: ένας συνδυασμός υψηλού μπάτζετ και στοιχείων της διεθνούς φυσιογνωμίας της Ελλάδας μπορεί να αποδώσει καρπούς εξωστρέφειας. Τι αποτελεί όμως στοιχείο της ελληνικής φυσιογνωμίας σε διεθνές επίπεδο; Ψήγματα ελληνικού φολκλόρ, το ένδοξο αρχαίο παρελθόν, το ελληνικό τοπίο, η οικονομική κρίση, η κοινωνική αναταραχή και η πολιτική αστάθεια (άνθρωποι που ψάχνουν στα σκουπίδια ή πετάνε μολότοφ στο Σύνταγμα), ο μουσακάς, τα μπουζούκια, οι τριχωτοί άνδρες με κοιλιές, οι ευτράπελοι Ελληνοαμερικανοί με τα περίεργα έθιμα είναι κάποιες από τις οπτικές γωνίες μέσα από τις οποίες το διεθνές κοινό έχει μάθει να αναγνωρίζει τον ελληνικό παράγοντα. Ακούγονται ειρωνικές και υποτιμητικές, αλλά είναι πραγματικές. Οποιαδήποτε άλλη προσέγγιση θα απαιτούσε και διαφορετική προσέγγιση ως προς το αφηγηματικό υλικό και την οπτικοποίησή του από τη δική μας πλευρά. Σε σχέση με το τελευταίο, έχουμε μαύρα μεσάνυχτα και ελάχιστη προθυμία να αλλάξουμε.

Μια ματιά στο σύγχρονο τηλεοπτικό σκηνικό είναι ενδεικτική της εγχώριας ομφαλοσκοπικής καθήλωσης: η Ελλάδα του '50 και του '60, η Ελλάδα του τοπικισμού και της βεντέτας, η Ελλάδα του παπά και της ενορίας, η Ελλάδα του '80, η Ελλάδα της κλειστής κοινωνίας και του πνιγμού μικροαστισμού. Το πρόβλημα δεν είναι, βέβαια, η αναδρομική τάση των σειρών, άλλωστε το Netflix αγαπάει το ρετρό· το πρόβλημα –πάντα σε ό,τι έχει να κάνει με τις πιθανότητες εξαγωγής μιας ελληνικής σειράς– είναι ότι το δικό μας ρετρό δεν αφορά κανέναν άλλο πλην ημών. Ιστορικά, η Ελλάδα δεν έχει παρά ελάχιστα ταυτοτικές συμπτώσεις με τις χώρες των οποίων την τηλεοπτική παραγωγή θαυμάζει – δεν είναι λοιπόν ιδιαίτερα πιθανό να θελήσει κάποιος ξένος να παρακολουθήσει μια σειρά με φόντο τη χούντα, το ελληνικό cult ή το μικρό, υπανάπτυκτο χωριό. Το ρετρό ακουμπάει στη νοσταλγία: κανείς, όμως, δεν νοσταλγεί κάτι με το οποίο δεν είναι άμεσα ή έμμεσα συνδεδεμένος.

Η εξαγωγιμότητα της ελληνικής τηλεόρασης, πέρα από το μπάτζετ, που αποτελεί πια στοιχειώδη προϋπόθεση, θα εξαρτηθεί από τις νέες ιστορίες που θα αποφασίσει να πει. Πρέπει να σκεφτούμε έξυπνα και ρεαλιστικά: το μεγάλο προσόν της εποχής είναι η ευέλικτη διαπολιτισμική σύνδεση που, χάρη στο

Ιντερνετ και τις ψηφιακές τεχνολογίες, ανγοί σύντομα, αποστάσεις και γλωσσικά εμπόδια και δημιουργεί αυτόματα κοινές εμπειρίες μεταξύ εντελώς άσχετων ανθρώπων. Ζούμε σε μια περίοδο που οι άσχετοι άνθρωποι γίνονται σχετικοί μέσα από μια εφαρμογή, ένα τραγούδι, ένα meme. Πρόκειται για μοναδική ευκαιρία. Μια τηλεόραση πιο κοντά στο δυτικό πρότυπο δεν είναι μια τηλεόραση μιμητική, αλλά ένας μηχανισμός που λαμβάνει υπόψη τον τρόπο που μιλούν και φέρονται οι άνθρωποι σήμερα, τις κοινές τους αναφορές, όλα όσα τους ενώνουν χωρίς να τους εξομοιώνουν. Με λίγα λόγια:

· Χρειαζόμαστε περισσότερες ιστορίες για το αστικό βίωμα, για την τρέλα, τα άγχη και την κατάσταση του μητροπολιτικού ανθρώπου, για τα στοιχεία της καθημερινότητας που γεφυρώνουν την Αθήνα με το Παρίσι, το Λονδίνο και τη Νέα Υόρκη (ακριβεία, ταξικότητα, εξεύρεση σπιτιού και εργασίας, ρευστές ανθρώπινες σχέσεις).

· Χρειαζόμαστε ηθοποιούς προσωπικούς να απαλλαγούν (προσωρινά έστω) από το περιοριστικό βάρος της υποθεατρικότητάς τους και να ανοικτούν στον ρεαλισμό της οθόνης (με άλλο ύφος, άλλη άρθρωση, άλλη διάθεση).

· Χρειαζόμαστε σκηνοθέτες που παραδειγματίζονται χωρίς να αντιγράφουν· που είναι σε θέση να κατανοήσουν την τηλεοπτική συνθήκη, τους όρους, τις δυνατότητες και τα όριά της.

· Χρειαζόμαστε μια ελληνική απεικόνιση της παγκόσμιας αλήθειας: να βρούμε τη φωνή μας σε έναν διάλογο που νχέει και πέρα από το μικρό μας δωμάτιο.

Το Netflix δεν πρέπει να λογίζεται ως αυτοσκοπός – η πλατφόρμα άλλωστε φιλοξενεί και μεγάλο αριθμό παραγωγών χαμηλού επιπέδου. Θα μπορούσε να λειτουργήσει, όμως, ως κίνητρο αυτοδιόρθωσης. Η ελληνική τηλεόραση δεν χρειάζεται να παραμείνει αιχμάλωτη των αρνητικών της συνδηλώσεων· μπορεί και καλύτερα.

Ένα δράμα σε ένα ελκυστικό ελληνικό νησί «πουλάει» περισσότερο το ελκυστικό νησί παρά το ίδιο το δράμα.

6

25/11/2022-08/01/2023
ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΕΥΡΩΠΗΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΚΑΤΙ ΜΑΓΙΚΟ

ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗ

ΜΕΓΑΛΟΙ ΧΟΡΗΓΟΙ

 EUROBANK
Cyprus

ΧΟΡΗΓΟΙ

ΧΟΡΗΓΟΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Το φαινόμενο Αργεντινή

Μοιάζει εξωτική χώρα, πολιτικά ουδέτερη και με ισχυρό brand name τον Λιονέλ Μέσι

Του **ΠΑΝΙΚΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ**

Η **Αργεντινή** στις 18 Δεκεμβρίου 2022 κατέκτησε το τρίτο μουντιάλ στην ιστορία της. Την επόμενη μέρα πέραν των τεσσάρων εκατομμυρίων ανθρώπων βγήκαν στους δρόμους του Μπουένος Άιρες για να υποδεχθούν τους πρωταθλητές κόσμου. Πρόκειται για μια χώρα που λατρεύει το ποδόσφαιρο. Ελάχιστοι δεν επιρραζόνται, όπως για παράδειγμα ήταν ο σπουδαίος συγγραφέας, ποιητής και λογοτέχνης Χόρχε Λουίς Μπόρχες ο οποίος στις 6 Ιουνίου 1978 την ώρα που η εθνική Αργεντινή μπροστά σε 71.666 θεατές, αντιμετώπιζε στο στάδιο Μονουμεντάλ την εθνική Γαλλίας είχε προγραμματίσει διάλεξη για την «Αθανασία».

Από την άλλη, μέχρι και ο Πάπας Φραγκίσκος δηλώνει ποδοσφαιρόφιλος και μάλιστα οπαδός της Σαν Λορέντζο. Το αξιωμαμπόνηυτο δεν είναι ότι οι Αργεντινοί, στην πλειοψηφία τους ποδοσφαιρικός λαός, αποθέωσαν το Μέσι και την παρέα του. Αυτό που αγγίζει τα όρια του μεταφυσικού είναι ότι σχεδόν σε όλες τις χώρες του πλανήτη πανηγύρισαν αυτή την επιτυχία σαν να κέρδισε το αγαλματάκι η εθνική τους.

Η Αργεντινή έχει φανατικούς οπαδούς στην Κύπρο, την Ελλάδα, το Θιβέτ, το Μπανγκλαντές... Άνθρωποι από την Αφρική και την Ευρώπη, την Ασία και την Αυστραλία που δεν έχουν καμία «συγγενική» σχέση μαζί της και όμως δηλώνουν φανατικοί οπαδοί της, εκατομμύρια δε, από αυτούς, δηλώνουν οπαδοί της δεκαετίας τώρα.

Ίσως σε μικρογραφία να υπάρχει και στην εθνική Βραζιλίας η παγκόσμια ποδοσφαιρική στήριξη αλλά μέχρι εκεί. Καμιά άλλη εθνική ομάδα δεν έχει καταφέρει να δημιουργήσει τόσο φανατικό κοινό, έτσι ώστε να τυχάνει υποστήριξης από ανθρώπους που δε γεννήθηκαν εκεί, δεν έχουν σχέση μαζί της, που δεν έχουν δει ποτέ και ίσως να μην την επισκεφτούν ποτέ.

Ισχυρό brand name

Υπάρχει εξήγηση γι' αυτό το φαινόμενο; Γιατί δε συμβαίνει και με άλλες μεγάλες υπερδυνάμεις του ποδοσφαίρου; Πώς «κόλλας» με μια εθνική ομάδα τόσο μακριά σου;

Ο Αντόνιος Αντωνόπουλος, με διδακτορικό στην αθλητική κοινωνιολογία και μεταπτυχιακό στην αθλητική διοίκηση, κάνει λόγο για τα «ισχυρά brand name» που δημιουργούνται πλέον στο χώρο του ποδοσφαίρου. «Ανθρωπολογικά έχουμε την τάση να ταυτιζόμαστε με πράγματα που μας αρέσουν. Είναι λογικό οι κορυφαίοι ποδοσφαιριστές να αναδεικνύονται από τη Βραζιλία και την Αργεντινή και να αγωνίζονται στα μεγαλύτερα Ευρωπαϊκά πρωταθλήματα. Αν μου πεις Αργεντινή, στο δικό μου μυαλό θα έρθει το έμβλημα της ποδοσφαιρικής ομοσπονδίας και τα χρώματα της σημαίας της. Μην ξεχνάμε ότι το μουντιάλ είναι ίσως το κορυφαίο αθλητικό γεγονός στον κόσμο. Αντίστοιχα, μπορούμε να υποθέσουμε πως συμβαίνει και με την προηγούμενη μπασκετική γενιά που στήριζε τους Σικάγο Μπουλς λόγω του Τζόρνταν και σήμερα πιθανόν κάποιοι που δεν είναι Έλληνες να στηρίζουν τους Μίλγουοκι Μπακς ή και την Εθνική Ελλάδας λόγω του Γιάννη Αντετοκούνμπο».

Παρόμοια είναι και η θέση του Δρα Κωνσταντίνου Αδαμίδη, Επίκουρου Καθηγητή (Διεθνείς Σχέσεις). «Ο Μέσι αυτή τη στιγμή είναι ένα από τα μεγαλύτερα brand name στον κόσμο. Οι άνθρωποι στο ποδόσφαιρο συνήθως ταυτίζονται με επιθετικούς ποδοσφαιριστές. Διαχρονικά Βραζιλία και Αργεντινή είναι οι χώρες που έχουν βγάλει τους σπουδαιότερους: Πελέ, Μαραντόνα και Μέσι.

Από την άλλη δύσκολα ο Ευρωπαίος ταυτίζεται με άλλη ευρωπαϊκή ομάδα λόγω του έντονου συναγωνισμού που υπάρχει μεταξύ τους. Ο Γάλλος, ο Άγγλος, ο Γερμανός ευκολότερα μπορεί να ταυτιστεί με ομάδα

Το **αξιωμαμπόνηυτο** δεν είναι ότι οι Αργεντινοί αποθέωσαν τον Μέσι και την παρέα του, αλλά 'οτι σχεδόν σε όλες τις χώρες του πλανήτη πανηγύρισαν αυτή την επιτυχία σαν να κέρδισε το αγαλματάκι η εθνική τους.

Τα **τελευταία** 40-50 χρόνια η Αργεντινή ανέδειξε παγκόσμιες φυσιογνωμίες: Τσε Γκεβάρα, Εβίτα Περόν, Μαραντόνα και τώρα Μέσι. Όλοι τους βγάζουν το αίσθημα της επανάστασης.

Τρεις ειδικοί εξηγούν τους λόγους που η Αργεντινή έχει εκατομμύρια οπαδούς σε ολόκληρο τον κόσμο.

της Λατινικής Αμερικής παρά με τη γειτονική του την οποία θεωρεί αντίπαλό του για ιστορικούς και πολιτικούς λόγους».

Τσε Γκεβάρα, Εβίτα Περόν...

Υπάρχουν όμως και άλλες παράμετροι που προσελκύει οπαδούς η Αργεντινή από τρίτες χώρες. Εξίσου σημαντικές με το brand name που δημιουργεί το ποδόσφαιρο. «Είναι φτωχή χώρα» λέει ο κ. Αδαμίδης και προσθέτει: «Αυτό κάνει αρκετούς φιλάθλους να ταυτίζονται μαζί της. Είναι απίθανο κάποιος από την Αφρική ή την Ασία να ταυτιστεί με ένα Γερμανό ή ένα Άγγλο διότι αισθάνεται πως ανήκει στην δική του κοινωνική τάξη. Σε αντίθεση με τους Αργεντινούς και τους Βραζιλιάνους που οι πλείστοι παίζουν ποδόσφαιρο στις αλάνες και τις φαβέλες έχοντας ως όνειρο μια μέρα να αποκατασταθούν οικονομικά και κοινωνικά μέσω ενός επαγγελματικού συμβολαίου».

Η επίδραση της Αργεντινής σε μεγάλες μάζες πληθυσμού παγκόσμια έχει να κάνει και με άλλους λόγους, εξίσου σοβαρούς.

Ο Αλέξης Καρκώτης, με διδακτορικό στην Κοινωνική Ανθρωπολογία, σχολιάζει. «Τα τελευταία 40-50 χρόνια

η Αργεντινή ανέδειξε παγκόσμιες φυσιογνωμίες: Τσε Γκεβάρα, Εβίτα Περόν, Μαραντόνα και τώρα Μέσι. Όλοι τους βγάζουν το αίσθημα της επανάστασης. Η Αργεντινή έχει πολιτικοποιημένη ιστορικότητα που ταυτίζονται, οι κοινωνικά αουτσάιντερ του κόσμου. Είναι σημαντικό ότι κάθε δεκαετία βγαίνουν παγκόσμιες προσωπικότητες, δένοντας έτσι όλες τις γενιές και όχι μόνο τη σύγχρονη που βασιλεύει ο Μέσι».

Ο κ. Αντωνόπουλος λέει: «Όσον αφορά την Αργεντινή, είναι λίγο επανάσταση, λίγο Τσε Γκεβάρα. Οι αριστερών φρονημάτων για κάποιο λόγο συνδέουν τον Τσε Γκεβάρα με το ποδόσφαιρο και υποσυνείδητα θεωρούν την εθνική Αργεντινής λαϊκή ομάδα».

Το ερώτημα όμως που παραμένει στην περίπτωση της Αργεντινής είναι πως δεν δηλώνει την υποστήριξη της η εργατική, λαϊκή ή αριστερή τάξη αλλά και πολλοί άνθρωποι που τάσσονται στο χώρο της άκρας δεξιάς.

Ο κ. Καρκώτης εκτιμά πως αυτό έχει να κάνει πως: «Η Αργεντινή θεωρείται ένας από τους δορυφόρους του ναζιστικού κράτους. Βλέπεις την Εθνική Αργεντινής και δεν έχει μαύρους ή μιγάδες. Είναι σχεδόν όλοι τους λευκοί και ξανθοί. Ίσως υποσυνείδητα να παίζει και αυτό ρόλο», ο κ. Αδαμίδης εκτιμά πως: «Ένας δεξιός μπορεί να τρέφεται από το branding του Μέσι. Επίσης το στοίχημα για μια νίκη της Αργεντινής, πρώτο σκόρερ, κατάκτηση του μουντιάλ, όλα αυτά είναι δεσμεύσεις. Δεσμεύσεις από το στοίχημα σου. Δε θα πρέπει να ξεχνάμε και την παράδοση. Εάν άρεσε

στον πατέρα η Βραζιλία ή η Αργεντινή λόγω Πελέ ή Μαραντόνα αυτό μεταφέρεται και στα παιδιά. Υπάρχει και λίγος ρομαντισμός».

«Εξωτική» χώρα

Από τη μια υπάρχει μια μεγάλη χώρα της ηπείρου τους. Αντίθετα η Βραζιλία και η Αργεντινή είναι εξωτικές χώρες. Είναι μακριά ουδέτερες πολιτικά και φτωχές που τις φέρνουν πιο κοντά στον απλό λαό της Ευρώπης», λέει ο κ. Αδαμίδης ενώ ο κ. Καρκώτης επισημαίνει και το παράδοξο ότι οι Λατίνοι ταυτίζονται περισσότερο με τους συλλόγους της Ευρώπης παρά με τις εθνικές ομάδες. Όπως στην Κύπρο όπου μεγάλη μερίδα τάσσεται εναντίον της εθνικής Αγγλίας λόγω αποικιοκρατίας ωστόσο, σχεδόν όλοι έχουν ομάδα στην Πρέμιερ Λιγκ και την υποστηρίζουν φανατικά, το ίδιο παρατηρούμε να συμβαίνει και στη Λατινική Αμερική όπου χιλιάδες άνθρωποι φοράνε φανέλες της Ρεάλ Μ. και της Μπαρσελόνα ενώ δεν υποστηρίζουν την εθνική Ισπανίας για ιστορικούς λόγους».

ΑΠΟΨΕΙΣ

Οι αναλώσιμοι

Του **ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗ**

Μετά την επιτυχία του Παγκοσμίου Κυπέλλου του Κατάρ, ο Τζιάνι Ινφαντίνο φαίνεται πως επεξεργάζεται σχέδιο ώστε η διοργάνωση να γίνεται κάθε τρία χρόνια! Αυτό αναφέρει σε αποκλειστικό ρεπορτάζ της η βρετανική εφημερίδα «Daily Mail». Ο πρόεδρος της FIFA θέλει να κάνει και άλλες καινοτομίες στις διοργανώσεις που είναι υπό την αιγίδα του και η αρχή θα γίνει με το Παγκόσμιο Κύπελλο Συλλόγων, το οποίο θα διεξάγεται από το 2025 με 32 συλλόγους.

Ωστόσο, ο Ινφαντίνο δεν μένει εκεί και θέλει να... αναμορφώσει και την κορυφαία ποδοσφαιρική διοργάνωση του κόσμου. Όπως σημειώνει, λοιπόν, το σχετικό δημοσίευμα, η επιτυχία του Μουντιάλ του Κατάρ, τα έσοδα που είχε η FIFA, παρά το γεγονός ότι το τουρνουά έγινε χειμώνα, κάνουν τον Ινφαντίνο να σκέφτεται ότι θα μπορούσε η διοργάνωση να γίνεται ανά τριετία! Η παραλογία και η απλυστία - για το μέσο άνθρωπο που εξακολουθεί να παραμένει... άνθρωπος συνεχίζεται. Μέσα σε όλα αυτά που υπάρχουν - καινοφανή, (Nations League, Conference League) και μη (Champions League, Europa League κ.λπ), αλλά και αναμενόμενα (Παγκόσμιο Κύπελλο Συλλόγων) να και η ιδέα του Μουντιάλ ανά τριετία. Καθόλου μα καθόλου δεν παραξενεύει η νέα αυτή... πρωτοποριακή ιδέα.

Ο Τζιάνι Ινφαντίνο και οι όμοιοί του - που είναι και πολλοί ανά τον πλανήτη - πανάθεμα τους όλους και δεν υπάρχουν μόνο στον αθλητισμό - άμα λάχει το κάνουν και ετήσιο θεσμό. Στο βωμό των λεφτών και του κέρδους βεβαίως, βεβαίως. Εννοείται ότι οι ποδοσφαιριστές δεν είναι ανθρώπινα όντα. Είναι αναλώσιμο είδος για ανθρώπους όπως τον Ινφαντίνο. Δεν του λένε απολύτως τίποτα όλες οι έρευνες που δημοσιεύει συνεχώς η Διεθνής Ένωση Ποδοσφαιριστών, (Fifpro) για την έντονη καταπόνηση των ποδοσφαιριστών μέσα από έναν τεράστιο όγκο συνεχών αγώνων και μετακινήσεων, είτε με τις ομάδες τους, είτε με τις εθνικές που αγωνίζονται. Ούτε φυσικά του λένε τίποτα, αφού και αυτοί ανήκουν στο αναλώσιμο είδος, οι έξι και πλέον χιλιάδες εργάτες που άφησαν την τελευταία τους πνοή στο Κατάρ φτιάχνοντας τα μεγαλόπρεπα γήπεδα μέσα σε άθλιες συνθήκες εργασίας για ένα κομμάτι ψωμί, για να τσεπώνει τα εκατομμύρια ο κάθε μεγαλοεπιχειρηματίας και να απολαμβάνουν τις βίλλες τους στο Μονακό ή αλλού και στα έλη των διεθνών ποδοσφαιρικών ομοσπονδιών και όχι μόνο.

Άλλα είπαμε... αναλώσιμοι.

Οταν ο εργοδότης (ΚΟΠ) σφυρίζει αδιάφορα

Του **ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΟΓΙΑΗ**

Πρόεδρος Επιτροπής Διαιτησίας και Αθλητικών Δικαστών. Από τα πλέον σημαντικά πρόσωπα στο κυπριακό ποδόσφαιρο, από τα πιο καιρία πόστα, για την ομαλή διεξαγωγή των ποδοσφαιρικών διοργανώσεων. Ο Μίλοραντ Μάιτς, στο χώρο της διαιτησίας, κανένα δεν πείθει πλέον πως αποφασίζει και πράττει πάντα με το ίδιο κριτήριο, ως προς τις αξιολογήσεις και τους ορισμούς των διαιτητών.

Ο Αριστοτέλης Βρυωνίδης έχει μείνει κατ' επανάληψη εκτεθειμένος, ως προς την απονομή δικαιοσύνης, τότε... χαϊδεύοντας σωματεία ή παράγοντες, κάποτε εξαντλώντας την αυστηρότητα του, ενώ συχνά είναι πλέον και τα... αδεύματα του από το Εφετείο. Άλλα αποφασίζει και ανακοινώνει η ΚΟΠ διά στόματος του προέδρου της, ως προς τη συμμετοχή ξένων διαιτητών, άλλα πράττει ο κύριος Μάιτς. Αν η εικόνα των κύριων διαιτητών το δικαιολογούσε καλώς, τα παιδαριώδη όμως λάθη σε κάθε αγωνιστική, απλά εκθέτουν τον Σέρβο Αρχιδιαιτητή. Μόνη εξήγηση, ίσως, το πείσμα του, αφού δημόσια έχει παραδεχθεί πως στις διαμαρτυρίες και τις ενστάσεις (όχι πάντα δικαιολογημένες) από πλευράς των ομάδων, πάει κόντρα! Άλλα γράφει η προκήρυξη του πρωταθλήματος άλλα προτύνουν οι πειθαρχικοί κανονισμοί της ΚΟΠ και άλλα κατά καιρούς αποφασίζει ο Αθλητικός Δικαστής.

Η δε τελευταία σημαντική του απόφαση, η επίρριψη ευθύνης στην Αστυνομία για τη μη διεξαγωγή αγώνα, πουθενά δεν αναφέρεται στην προκήρυξη, με τίποτα δεν μπορούσε να στηριχθεί η απόφαση του ως προς τα γεγονότα του Τοιριέου και φυσιολογικά το Εφετείο απέρριψε μια τέτοια απόφαση - εφεύρεση. Ολοένα και περισσότεροι υποστηρίζουν, πως οι αποφάσεις και των δύο είναι καθαρά δικές τους και όχι προϊόν πίεσεων ή παρεμβάσεων.

Ακόμη και έτσι, άλλοθι δεν μπορεί να αποτελεί, από τη στιγμή που και οι δύο αποδέχονται την κατάσταση διατηρώντας τις θέσεις τους... Το πώς αντιδρούν ή δεν αντιδρούν, Πρόεδρος ΕΔ και Αθλητικός Δικαστής, στο... μπάχαλο της διαιτησίας και της ποδοσφαιρικής δικαιοσύνης είναι το ένα. Η αδράνεια του εργοδότη τους είναι το άλλο και πολύ πιο σημαντικό. Το προϊόν που λέγεται κυπριακό πρωτάθλημα και φθείρεται και η αξιοπιστία του μειώνεται, με όλα δσα συμβαίνουν για μεγάλο χρονικό διάστημα τώρα.

Σε όλα αυτά, η διοργανώτρια αρχή σφυρίζει αδιάφορα. Αν από τις διαπιστώσεις κάθε αγωνιστικής, αν από τις κατά καιρούς αποφάσεις - ποινές σε σοβαρές υποθέσεις, η ΚΟΠ είναι ευχαριστημένη, μάλλον αλλού θα πρέπει να ψάξουμε την εξήγηση, γιατί ποδοσφαιρική λογική δεν υπάρχει...

Μεταβολές εβδομάδας

Χ.Α.Κ.
-0,51%

Χ.Α.
-0,32%

-0,71%

0,10%

-0,94%

1,05%

0,21%

ΔΙΕΘΝΗ
Το πλαφόν
πλήττει
τα έσοδα
της Μόσχας
Σελ. 9

Πετρέλαιο
-1,33%

€/ \$
1,06%

ΔΙΑΒΑΣΤΕ

KINA

Σε χαμηλά επίπεδα η ανάπτυξη το 2022

Το 2022 θα ήταν η χρονιά που θα θριάμβευε η Κίνα. Τελικά ήταν, όμως, η πιο δύσκολη και πιο καταστρεπτική χρονιά υπό την ηγεσία του Κινέζου προέδρου και της μηδενικής ανοχής στον κορωνοϊό. Η ανάπτυξη φέτος έπεσε στα χαμηλότερα επίπεδα από το 1976, ελπίδες για το 2023. **Σελ. 10**

ΜΕ ΑΛΛΑΓΕΣ ΤΑ ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΑ

Σκκώνουν πάλι άγκυρα για Πειραιά τον Ιούνιο

Επαναρχίζουν τον Ιούνιο τα δρομολόγια της θαλάσσιας σύνδεσης Λεμεσού - Πειραιά. Σκέψεις για αύξηση της συχνότητας και απλοποίηση των διαδικασιών ελέγχου. Η εταιρεία βρίσκεται σε διαδικασία διαμόρφωσης του προγράμματος των δρομολογίων και θα ενημερώσει το υψφ. Ναυτιλίας. **Σελ. 5**

ΣΤΕΓΑΣΗ

Σε μικρά και κρύα σπίτια ζουν οι Έλληνες

Σε ιδιόκτητο σπίτι ζούσαν το 2021 σχεδόν τρία στα τέσσερα νοικοκυριά στην Ελλάδα, σπίτια όμως στην πλειονότητά τους μικρά. Σύμφωνα με στοιχεία το 17,5% του πληθυσμού δεν είχε την ικανότητα να διατηρεί το σπίτι του επαρκώς ζεστό και πριν από την ενεργειακή κρίση. **Σελ. 12**

Απόδοση δεκαετών ομολόγων

	Απόδοση	Εβδομαδιαία αλλαγή
Κύπρος	4,04%	-0,20%
Γερμανία	2,48%	0,18%
Γαλλία	2,99%	0,09%
Ιταλία	4,58%	0,16%
Ισπανία	3,54%	0,17%
Ιρλανδία	2,99%	0,12%
Ελλάδα	4,53%	0,11%
Ην. Βασίλειο	3,69%	0,13%

Βαθμολογία από οίκους αξιολόγησης

Οίκος Αξιολόγησης	Μακρο- πρόθεσμο Χρέος	Προοπτικές (outlook)
DBRS	BBB	Σταθερή
Fitch	BBB-	Σταθερή
Moody's	Ba1	Θετική
S&P	BBB	Σταθερή

Τα 18 βήματα που θα φέρουν 85 εκατ.

Αρκετά ορόσημα που θέτει το Ταμείο έχουν ήδη επιτευχθεί και άλλα βρίσκονται σε εξέλιξη

Από 18 κομμάτια αποτελείται το παζλ των οροσήμων που θέτει το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, προκειμένου να καταβληθεί στην Κύπρο η δεύτερη δόση ύψους 85 εκατομμυρίων ευ-

ρώ. Και αυτά τα 85 εκατ. ευρώ θα είναι σε μορφή «κορηγίας» και όχι «δανείου», από τα συνολικά 1,1 δισεκατομμύρια ευρώ που δικαιούται η Κύπρος από το Ταμείο. Μετά την εκταμίευση της προκαταβολής

των 157 εκατ. τον Σεπτέμβριο του 2021 όπως έλαβαν όλα τα κράτη και της 1ης δόσης στις αρχές Δεκεμβρίου 2022 ακολουθούν εννέα ακόμα δόσεις από τον Μηνανισμό. Πέντε εξ αυτών αφορούν και σε

δάνεια που θα συνδέονται με την επίτευξη αριθμού στόχων και οροσήμων μέχρι και το τέλος του 2026. Σύμφωνα με σχετική πληροφόρηση από το Υπ. Οικονομικών, η Κύπρος βρίσκεται πολύ κοντά στην

επίτευξη του 2ου πακέτου οροσήμων, ενώ παράλληλα βρίσκεται σε προχωρημένο στάδιο προετοιμασίας, ή και υλοποίησης αριθμού μέτρων με ορόσημα ή στόχους σε μελλοντικές δόσεις. **Σελ. 3**

Στα 327,6 εκατ. ευρώ η αξία εξαγωγών ελληνικών παιχνιδιών

Η πανδημία που ξεκίνησε από την Κίνα, έδωσε σημαντική ώθηση στις εξαγωγές ελληνικών παιχνιδιών, κυρίως εντός των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η σχέση ποιότητας / τιμής και η έγκαιρη παράδοση των παραγγελιών έδωσαν προβάδισμα στις εξαγωγές των ελληνικών παιχνιδιών. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, η αξία των εξαγωγών παιχνιδιών από την Ελλάδα διαμορφώθηκε το 2020 σε 295,73 εκατ. ευρώ, για να αυξηθεί ακόμη περισσότερο το 2021 και να φθάσει τα 327,6 εκατ. ευρώ. Οι εξαγωγές ειδικά προς τις χώρες-μέλη της Ε.Ε. ήταν το 2020 228,40 εκατ. ευρώ και το 2021 272,96 εκατ. ευρώ. **Σελ. 6**

ΑΝΑΛΥΣΗ / Των ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΚΑΡΟΛΑΙΝ ΒΑΚΕΤΚΕΒΙΤΣ ΚΑΙ ΤΖΟΙΣ ΑΛΒΙΣ / REUTERS

Μείωση εταιρικών κερδών φέρνει το 2023

Η αύξηση των εταιρικών κερδών αναμένεται να επιβραδυνθεί το επόμενο έτος σε πολλές χώρες, καθώς ο υψηλότερος πληθωρισμός και τα κλιμακούμενα επιτόκια ασκούν ακόμη επιρροή σε αυτά, ενώ από πλευράς τους οι επιχειρήσεις προετοιμάζονται για το ενδεχόμενο μιας παγκόσμιας ύφεσης. Οι δε αμερικανικές εταιρείες προβλέπεται να έχουν την πιο αργή αύξηση κερδών για ολόκληρο το έτος από το 2020 και την έναρξη της πανδημίας του κορωνοϊού.

Ορισμένοι κορυφαίοι αναλυτές στρατηγικής μετοχών προβλέπουν μν αύξηση των κερδών ή ακόμη και μείωσή τους. Οι επενδυτές, από την πλευρά τους, παρακολουθούν τις εκτιμήσεις να

αναθεωρούνται προς τα κάτω τους τελευταίους μήνες. Τα κέρδη του τέταρτου τριμήνου του 2022 των ομίλων που συναπαρτιίζουν τον αμερικανικό χρηματιστηριακό δείκτη S&P 500 αναμένεται τώρα να ελαττωθούν κατά 1,1% σε ετήσια βάση, κάτι που συνιστά την πρώτη τριμηνιαία πτώση από το τρίτο τρίμηνο του 2020, σύμφωνα με στοιχεία της IBES της Refinitiv.

Αναφορικά με αυτόν τον δείκτη, οι αναλυτές προβλέπουν αύξηση κερδών για ολόκληρο το έτος 2023 κατά 4,7% μετά την εκτιμώμενη αύξηση 5,7% για όλο το 2022, με βάση τα στοιχεία της Refinitiv. Ο Τζόνθαν Γκόλαμπ, διευθυντής στρατηγικής μετοχών

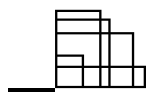
Υψηλότερος πληθω- ρισμός, αυξημένα επιτόκια, προοπτική ύφεσης επιδρούν αρνητικά.

των ομίλων των ΗΠΑ στην Credit Suisse Securities στη Νέα Υόρκη, αναθεώρησε πρόσφατα την πρόβλεψή του για τα κέρδη και αναμένει περιστολή των κερδών του S&P 500 σε ετήσια βάση το 2023. «Τα πάντα αφορούν τον πληθωρισμό», είπε. «Η τιμολογιακή ισχύς των εταιρειών αφορά τον πληθωρισμό και το κόστος των

μισθών τους είναι πληθωρισμός».

Την περασμένη Τετάρτη, η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ αύξησε τα επιτόκια κατά 50 μονάδες βάσης, όπως αναμενόταν, και ο πρόεδρος της Ζερόμ Πάουελ προέβλεψε περισσότερες αυξήσεις επιτοκίων το επόμενο έτος, ακόμη και όταν η οικονομία θα διολισθαίνει προς μια πιθανή ύφεση. Ο S&P 500 υποχωρεί περίπου 20% φέτος. Η δε αναλογία τιμής προς κέρδη 12 μηνών του S&P 500 έχει υποχωρήσει σε περίπου 17 από 22 στα τέλη Δεκεμβρίου 2021, αλλά παραμένει πάνω από τον μακροπρόθεσμο μέσο όρο του περίπου 16, σύμφωνα με στοιχεία της Refinitiv. Αναφορικά με τα κέρδη των ευρω-

παϊκών εταιρειών, αυτά προβλέπεται να έχουν απότομη επιβράδυνση το 2023 έπειτα από δύο δυναμικά χρόνια. Πολλές εταιρείες εισηγμένες στον πανευρωπαϊκό δείκτη STOXX 600 μπόρεσαν να μετακυλίσουν τα υψηλότερα κόστη μέσω των αυξήσεων τιμών. Ωστόσο, οποιαδήποτε παγκόσμια ύφεση εκδηλωθεί θα ασκήσει πίεση στους καταναλωτές και η αύξηση των επιτοκίων θα μπορούσε να δημιουργήσει ένα περιβάλλον πρόκλησης για τις επιχειρήσεις. Τέλος, ο επικεφαλής της στρατηγικής μετοχών των ευρωπαϊκών ομίλων στην Barclays, Εμάνουελ Κάου, αναμένει τα κέρδη ανά μετοχή να μειώνονται κατά 12%.

PWC

Φορολογικός οδηγός
για το 2023 - Κύπρος

Ο οδηγός είναι
διαθέσιμος στην
αγγλική γλώσσα

ΑΝΑΛΥΣΗ

Του ΝΙΛ ΑΝΜΑΚ/ REUTERS BREAKINGVIEWS

Πιέσεις και ευκαιρίες στις αυτοκινητοβιομηχανίες

Οι μετοχές των αυτοκινητοβιομηχανιών, όπως η ιταλο-αμερικανική Stellantis και η γερμανική BMW, δέχονται σοβαρά πλήγματα, καθώς οι επενδυτές ανησυχούν αφενός για μια πιθανή ύφεση, αφετέρου για τη μείωση των πωλήσεων αυτοκινήτων. Είναι πιθανώς μια ευκαιρία για επενδυτικά κεφάλαια ή θιασώτες με βαθιές τσέπες να αποσύρουν τις αυτοκινητοβιομηχανίες από τα χρηματιστήρια. Προφανώς και υπάρχουν πολλοί λόγοι για να νιώσει κανείς νευρικότητα όσον αφορά τις μετοχές των εταιρειών του κλάδου αυτοκινήτου. Η μετάβαση στα ηλεκτρικά οχήματα μπορεί να περιστείλει τα περιθώρια κέρδους, ενώ οι κινεζικές ανταγω-

νης έλλειψης ημιαγωγών. Οι προαναφερθείσες αυτοκινητοβιομηχανίες αναμένεται να αυξήσουν τα έσοδά τους 3% ετησίως έως το 2024.

Ενας τρόπος για να επωφεληθεί το επενδυτικό κοινό από τις μειωμένες αποτιμήσεις τίτλων είναι η επαναγορά τους. Η BMW, για παράδειγμα, έχει ένα πρόγραμμα επαναγοράς 2 δισ. ευρώ, αλλά έχει τη δυνατότητα να αποσύρει έως και το 10% των μετοχών της τα επόμενα χρόνια. Περισσότερες εταιρείες ενδέχεται να ακολουθήσουν την BMW το 2023. Μία πιο τολμηρή κίνηση θα ήταν μια εταιρεία να αποχωρήσει από το χρηματιστήριο. Υπάρχουν κίνδυνοι, εντούτοις. Οι αυτοκινητοβιομηχανίες απεχθάνονται να δανειζονται υπερβολικά, από φόβο μήπως καταστρέψουν τα τμήματα των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών τους. Ωστόσο ο κλάδος στήριζεται επίσης σε μετρητά. Η γερμανική BMW, για παράδειγμα, θα έχει το 2023 καθαρά μετρητά ισodύναμα με το 47% της κεφαλαιοποίησής της τον φετινό Δεκέμβριο, σύμφωνα με στοιχεία της Refinitiv. As υποθέσουμε ότι κάποια ιδιωτικά κεφάλαια προσεταιριστούν την οικογένεια Κουάντ, η οποία ελέγχει την BMW, και αποκτήσουν μερίδιο από μειοψηφούντες μετόχους με προσαύθηση 25% με μόχλευση για 37 δισ. ευρώ. Μετά τον συμψηφισμό των μετρητών, η BMW θα έχει μόνο περίπου 10 δισ. ευρώ σε δανεισμό, που είναι λιγότερο από το μισό των προβλεπόμενων μεικτών κερδών του 2023 και όχι πολύ περισσότερο από τον μεσοπρόθεσμο στόχο της για ελεύθερες ταμειακές ροές των σχεδόν 7 δισ. ευρώ. Αυτό σημαίνει ότι οι αγοραστές θα μπορούσαν να εξοφλήσουν γρήγορα το χρέος και στη συνέχεια να αποσπάσουν μεγάλα μερίσματα.

Οι όμιλοι αυτοκινήτων πούλησαν λιγότερα αυτοκίνητα τα τελευταία χρόνια λόγω της έλλειψης ημιαγωγών.

ΔΗΚΤΗΣ

diktis@kathimerini.com.cy

Πρωτόγνωρη κατάσταση

Η κατάσταση στην οικονομία είναι πρωτόγνωρη καθώς ο ψηλός πληθωρισμός λαμβάνει χώρα σε μια περίοδο που η οικονομία εισέρχεται σε ύφεση. Το ενεργειακό και χρηματοδοτικό κόστος βρίσκεται στα ύψη προκαλώντας μεγάλες προκλήσεις στις επιχειρήσεις, οι οποίες καλούνται να διαχειριστούν την κατάσταση με σύνεση και αποφασιστικότητα. Η περίοδος που διανύουμε προσφέρεται για να «κτιστούν» ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα προς την κατεύθυνση των προτεραιοτήτων που έχει θέσει η ΕΕ. Η έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην πράσινη μετάβαση και στην ενίσχυση της ψηφιακής οικονομίας.

• • • •

Πλήγμα στους ευάλωτους

Η σταθερότητα των τιμών που είναι η βασική αποστολή των κεντρικών τραπεζών σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να επιτευχθεί με τον πληθωρισμό σε διψήφια επίπεδα. Η κατάσταση πλήττει περισσότερο τα χαμηλά εισοδηματικά στρώματα που δεν μπορούν να στηριχθούν σε αποταμιεύσεις για να μπορέσουν να διατηρήσουν το προηγούμενο επίπεδο κατανάλωσης. Παράλληλα οι κεντρικές τράπεζες εμφανίζουν αποφασισμένες να συνεχίσουν, για όσο χρειαστεί, την άνοδο των επιποκών προκαλώντας ουσιαστικά ασφυξία στην πρόσβαση αυτών των οικονομικών στρωμάτων στην χρηματοδότηση που σε κάποιες περιπτώσεις θα μπορούσε να δημιουργήσει προϋποθέσεις για μια καλύτερη ζωή.

• • • •

Στήριξης συνέχεια

Η στοχευόμενη στήριξη των ευάλωτων για προστασία από την λαίλαπα των αυξήσεων αποτελεί μέγιστη προτεραιότητα. Η Γερμανία μέσα από τον περιορισμό (πλαφόν) της τιμής της κλιματικής εστιάζεται σε μικρές οικιστικές και επιχειρηματικές μονάδες ενώ προσφέρει κίνητρο για περιορισμό της κατανάλωσης αφού η χαμηλότερη τιμή εφαρμόζεται μόνο στο 80% της προηγούμενης κατανάλωσης. Η Ισπανία με την σειρά της παρουσίασε πακέτο μέτρων που περιλαμβάνει μείωση στον ΦΠΑ και εφάπαξ παροχή €200 σε όλα τα νοικοκυριά (4,2 εκατομμύρια) με εισόδημα κάτω από €27.000 ετησίως. Για την Ισπανία το συγκεκριμένο πακέτο είναι το τρίτο στην σειρά με την συνολική δαπάνη να βρίσκεται στα €45 δισ.

• • • •

Δύο πυλώνες

Αποτελεί μεγάλο θέμα συζήτησης το ύψος στο οποίο θα μπορούσαν να φτάσουν τα επιτόκια μέσα από τις ενέργειες της ΕΚΤ να τιθασεύσει τον πληθωρισμό και να τον επαναφέρει στο 2% που είναι ο κεντρικός στόχος έτσι ώστε να γίνει κατορθωτή η σταθερότητα των τιμών. Στις επίμονες ερωτήσεις των δημοσιογράφων οι απαντήσεις επικεντρώνονται σε δύο πυλώνες. Πρώ-

Σε μια αβέβαιη από κάθε άποψη χρονιά το πρώτο ζήτημα που προβάλλει στην οικονομική ατζέντα είναι τα εργασιακά με τις πρώτες ρωγμές να έχουν κάνει ήδη την εμφάνισή τους.

τον, την διάρκεια του πολέμου στην Ουκρανία και δεύτερον στις επιπτώσεις που θα έχει η επάνοδος της Κίνας στο παγκόσμιο εμπόριο. Ως πρώτο στόχο πάντως τα επιτόκια στο ευρώ αναμένεται πως θα προσεγγίσουν το 3% ενώ την

τελική κατάληξη θα προσδιορίσουν οι εξελίξεις στους δύο πυλώνες.

• • • •

Αντίδραση με καθυστέρηση

Μετά από σημαντική καθυστέρηση ήρθε η πολυαναμενόμενη αντίδραση της Ρωσίας στην επιβολή πλαφόν από τους G7, ΕΕ και Αυστραλία όσον αφορά στις εισαγωγές πετρελαίου. Σύμφωνα με την απόφαση του Κρεμλίνου η Ρωσία δεν θα πουλά πετρέλαιο και πετρελαϊκά προϊόντα σε χώρες που θα ενεργοποιήσουν το πλαφόν. Στην ανακοίνωση περιλαμβάνεται πρόνοια για εξαιρέσεις για χώρες που δεσμεύονται από το πλαφόν. Να υπενθυμίσουμε ότι το πλαφόν ορίστηκε στα 60 δολάρια το βαρέλι ενώ η τρέχουσα τιμή βρίσκεται στα 80 δολάρια το βαρέλι. Σύμφωνα με τον Ρώσο υπουργό Οικονομικών η εξέλιξη αυτή θα βλάψει το έλλειμμα του προϋπολογισμού το οποίο πριν το πλαφόν υπολογιζόταν στο 2% του ΑΕΠ.

• • • •

Ετος κατάρρευσης

Το 2022 μπορεί να χαρακτηριστεί ως το έτος κατάρρευσης των κρυπτονομισμάτων. Μέσα από διάφορα γεγονότα που έχουν επισημβεί η εμπιστοσύνη των επενδυτών βρίσκεται στο ναδίρ. Για την καλύτερη αντίληψη της κατάστασης αρκεί να σημειώσουμε ότι η πρόσφατη χρεοκοπία της FTX ισοδυναμεί με την κατάρρευση της πέμπτης μεγαλύτερης τράπεζας στον κόσμο. Στο άμεσο μέλλον αναμένεται πως η συγκεκριμένη αγορά θα ρυθμιστεί αναστρέποντας την αρχική ιδέα ότι η εποπτεία είναι αχρείαστη. Στο μεταξύ αρκετές εταιρείες κρυπτονομισμάτων θα χρεοκοπήσουν λόγω μειωμένης ζήτησης.

Η σχεδόν τροπική πρασινάδα στο νεκροταφείο των διασημοτήτων οφείλεται σε σχέδιο της δημαρχίας, που σταμάτησε τα γεωργικά φάρμακα, επιτρέποντας στην άγρια βλάστηση να ακμάσει. Πρόσφατα, ομάδα 20 φυσιολογικών συμμετείχε σε ξενάγηση με θέμα τα πτηνά του Περ Λασέζ, με κιάλια στα χέρια. Η πιο συναρπαστική στιγμή της επίσκεψης ήταν ο εντοπισμός αφρικανικού παπαγάλου.

Ενα κοιμητήριο, καταφύγιο για την άγρια πανίδα

Στο Περ Λασέζ στο Παρίσι καταργήθηκε η χρήση των ζιζανιοκτόνων και έχει περιοριστεί το κλάδεμα των δέντρων

Του ΚΩΝΣΤΑΝ ΜΕΟ

Το νεκροταφείο του Περ Λασέζ στο Παρίσι είναι ένας από τους δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς της γαλλικής πρωτεύουσας χάρη στις διασημότητες που αναπαύονται σε αυτό, όπως ο Οσκαρ Ουάιλντ, ο Τζιμ Μόρισον και η Εντίθ Πιαφ. Το κοιμητήριο προσφέρει, όμως, τα τελευταία χρόνια καταφύγιο σε πανίδα και χλωρίδα, με αλεπούδες και σπάνιες κουκουβάγιες να φωλιάζουν ανάμεσα στα ταφικά μνημεία. «Η φύση ανακτά όσα της ανήκουν δικαιοματικά», λέει ο διευθυντής του νεκροταφείου Μπενουά Γκαγιό. Η σχεδόν τροπική πρασινάδα οφείλεται

σε παλιό σχέδιο της δημαρχίας, που κατέργησε τα ζιζανιοκτόνα, επιτρέποντας στην άγρια βλάστηση να ακμάσει. Η πολιτική του δήμου βρήκε πολλούς μιμητές σε όλη τη χώρα, με τα περισσότερα κοιμητήρια της Γαλλίας να έχουν πλέον μετατραπεί σε καταφύγια άγριας πανίδας και χλωρίδας. «Εχουμε υιοθετήσει πλήρως τη νέα φιλοσοφία: οι νεκροί και η άγρια φύση μπορούν να συνυπάρχουν αρμονικά», λέει ο Γκαγιό. Το Περ Λασέζ, που άνοιξε το 1804, βρίσκεται σε λόφο με θέα το κέντρο του Παρισιού. Καθώς η φήμη του κοιμητηρίου ενισχύθηκε από τον 19ο αιώνα, τα αγριόχορτα απομακρύνθηκαν και οι αλές στρώθηκαν

με χαλίκι. Η μεταφορά των οστών του Μολιέρου στο Περ Λασέζ το 1817 ώθησε τους Παριζιάνους αστούς να αποκτήσουν τάφους στο νεκροταφείο. Περίτεχνά ταφικά μνημεία και μαυσωλεία κατασκευάσθηκαν από εύπορους αστούς, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται ο Σοπέν, η Σάρα Μπερνάρ και ο Μαρσέλ Προυστ. Στο δεύτερο μισό του 20ού αιώνα, τα άγρια χόρτα απομακρύνθηκαν από το νεκροταφείο και τα δέντρα κλαδεύτηκαν, αποθαρρύνοντας την πανίδα. «Ακόμη και το μικρότερο αγριόχορτο έπρεπε να κοπεί. Κάθε χρόνο ξοδεύαμε τεράστιες ποσότητες ζιζανιοκτόνων». Ο δήμος ήθελε το Περ Λασέζ να μοιάζει με γήπεδο

γκολφ», λέει ο Ζαν-Κλοντ Λεβέκ, κηπουρός στο νεκροταφείο από το 1983.

Νέα τακτική

Η τακτική αυτή άλλαξε, όμως, μετά το 2011, με τον δήμο να περιορίζει σταδιακά τη χρήση γεωργικών φαρμάκων. Το 2015 η πλήρης απαγόρευση αυτών των ουσιών ψηφίστηκε από το δημοτικό συμβούλιο. «Αυτό οδήγησε στην εμφάνιση πλούσιου οικοσυστήματος», λέει ο περιβαλλοντολόγος του δήμου Ζαβιέ Ζαππό. Πολλοί τακτικοί επισκέπτες στο νεκροταφείο λένε ότι οι αλλαγές αυτές είναι όχι μόνο ευχάριστες, αλλά και ψυχικά ωφέλιμες. «Η βιοποικι-

λότητα σας κάνει να ξεχνάτε ότι βρίσκεστε σε έναν τόπο θανάτου. Γίνεται λιγότερο τρομακτικό», λέει ο 73χρονος συνταξιούχος Φιλίπ Λατάστ. Η περίοδος της πανδημίας και τα lockdowns επέτρεψαν στην άγρια πανίδα να ευδοκίμησει στο Περ Λασέζ. Ο Γκαγιό διηγείται πως παρατήρησε για πρώτη φορά τον Απρίλιο του 2020 ζευγάρι αλεπούδων με τα τέσσερα μικρά τους να περιδιαβαίνουν τις αλές του νεκροταφείου. «Το θέαμα ήταν πολύ ευχάριστο, σε μια περίοδο ασταμάτητων κηδείων θυμάμαι του κορωνοϊού», λέει ο Γκαγιό. Η πυκνή βλάστηση και η δροσιά του νεκροταφείου προσελκύουν νέο είδος επισκέπτη, ο οποίος αναζητεί

ρημεία και ανάπαυση στην πολύβουη μεγαλούπολη. Την περασμένη Κυριακή, ομάδα 20 φυσιολογικών συμμετείχε σε ξενάγηση με θέμα τα πτηνά του Περ Λασέζ, διαβαρώντας για το τσουκτερό κρύο. Με κιάλια στα χέρια οι συμμετέχοντες άκουσαν προσεκτικά τα σχόλια των δύο ερασιτεχνών ορνιθολόγων που διοργάνωσαν την ξενάγηση. Η πιο συναρπαστική στιγμή της επίσκεψης ήταν ο εντοπισμός αφρικανικού παπαγάλου. Ο αστικός θρύλος θέλει τα πολύχρωμα αυτά τροπικά πουλιά να δραπέτευσαν από κλουβί σε αεροδρόμιο του Παρισιού τη δεκαετία του 1970, για να εξαπλωθούν σε όλη την πρωτεύουσα.

Σε 18 κομμάτια το παζλ της 2ης δόσης

Μέχρι το Σεπτέμβριο 6 ορόσημα είχαν επιτευχθεί, 4 ορόσημα ήταν «προς επίτευξη» και 7 ήταν «σε εξέλιξη»

Τον ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Σε 18 κομμάτια «σπάει» το παζλ που συνθέτει τη δεύτερη δόση της Κύπρου από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας που θα της δώσει άλλα 85 εκατομμύρια ευρώ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Και αυτά τα 85 εκατ. ευρώ θα είναι σε μορφή «χορηγίας» και όχι «δανείου», από τα συνολικά 1,1 δισεκατομμύρια ευρώ που δικαιούται η Κύπρος από το Ταμείο. Μετά την εκταμίευση της προκαταβολής των 157 εκατ. τον Σεπτέμβριο του 2021 όπως έλαβαν όλα τα κράτη και της 1ης δόσης στις αρχές Δεκεμβρίου 2022, ακολουθούν εννέα ακόμα δόσεις από τον Μνημονισμό. Πέντε εξ αυτών αφορούν και σε δάνεια που θα συνδένονται με την επίτευξη αριθμού στόχων και οροσήμων μέχρι και το τέλος του 2026. Σύμφωνα με σχετική πληροφόρηση από το Υπουργείο Οικονομικών, η Κύπρος στην ολοκλήρωση βρίσκεται πολύ κοντά στην επίτευξη του 2ου πακέτου οροσήμων, ενώ παράλληλα βρίσκεται σε προχωρημένο στάδιο προετοιμασίας, ή και υλοποίησης αριθμού μέτρων με ορόσημα ή στόχους σε μελλοντικές δόσεις.

Σύμφωνα με το Σχέδιο που έχει καταβάλει η Κύπρος και έχει εγκριθεί από την Επιτροπή, για τη Δημόσια Υγεία και Πολιτική Προστασία υπάρχουν 18 ορόσημα και στόχοι που «εξεκλειδώνουν» 74,1 εκατ. ευρώ. Για την Ταχεία Μετάβαση σε μια Πράσινη Οικονομία υπάρχουν 66 ορόσημα και στόχοι που «εξεκλειδώνουν» 447,6 εκατ. ευρώ. Για την Ενίσχυση της Ανθεκτικότητας και Ανταγωνιστικότητας της Οικονομίας υπάρχουν 129 ορόσημα και στόχοι που «εξεκλειδώνουν» με τη σειρά τους 422,3 εκατ. ευρώ. Για μια Ψηφιακή Εποχή υπάρχουν 25 ορόσημα και στόχοι που «εξεκλειδώνουν» 89,4

Τα 85 εκατ. ευρώ θα είναι σε μορφή «χορηγίας» και όχι «δανείου», από τα συνολικά 1,1 δισεκατομμύρια ευρώ που δικαιούται η Κύπρος από το Ταμείο.

εκατ. ευρώ και τέλος, για Απασχόληση, Κοινωνική Προστασία, Εκπαίδευση και Ανθρώπινο Δυναμικό υπάρχουν 33 ορόσημα και στόχοι που «δίνουν τα κλειδιά» για απορρόφηση 172,9 εκατ. ευρώ.

Τα «προς επίτευξη»

Μέχρι το Σεπτέμβριο του 2022, 6 συνολικά ορόσημα είχαν επιτευχθεί, 4 ορόσημα είχαν τον τίτλο «προς επίτευξη» και 7 ήταν «σε εξέλιξη». Τα εν λόγω ορόσημα, έπρεπε να έχουν περάσει στο πρώτο και δεύτερο τρίμηνο του 2022.

Ένα από τα ορόσημα που ήταν «προς επίτευξη» αφορά στην δημιουργία Εθνικής Εμπορικής Ταυτότητας και προώθηση του παραδοσιακού προϊόντος «καλούμι». Χρειάζεται έγκριση από το Υπουργικό Συμβούλιο σχεδίων δράσης που περιλαμβάνουν: 1) παροχή βοήθειας στις επιχειρήσεις για την προώθηση των προϊόντων και των υπηρεσιών τους με βάση την επωνυμία «made

in Cyprus», και 2) αύξηση της ιδιαιτερότητας του καλούμιού ως αυθεντικού κυπριακού προϊόντος και σχεδιασμός καμπάνιας προώθησης και ευαισθητοποίησης γι' αυτό.

«Προς επίτευξη» και η δημιουργία ολοκληρωμένου συστήματος παρακολούθησης και ελέγχου διαχείρισης υδάτων. Συγκεκριμένα πρέπει να γίνει ολοκλήρωση του εγγράφου λεπτομερούς ανάλυσης απαιτήσεων και σχεδιασμού του συστήματος.

Άλλο ένα ορόσημο «προς επίτευξη» αφορά στο σύστημα για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας μεγάλων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον μεταποιητικό τομέα. Μετά την έγκριση του συστήματος από το Υπουργικό Συμβούλιο, έκδοση πρόσκλησης υποβολής προτάσεων για την παροχή επικορηγήσεων σε τουλάχιστον τρεις μεγάλες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον μεταποιητικό τομέα με σκοπό την επέκταση των

υφιστάμενων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων μέσω επενδύσεων που ενισχύουν το τεχνολογικό επίπεδο, τη διαδικασία παραγωγής και την παραγωγικότητά τους.

Τέλος «προς επίτευξη» και ορόσημο που προνοεί την προώθηση κυκλικής οικονομίας σε ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις. Έχουν υπογραφεί συμφωνίες συνεργασίας με τουλάχιστον 50 ξενοδοχεία για εξατομικευμένη επιχειρηματική καθοδήγηση σε θέματα κυκλικής οικονομίας.

Τα «σε εξέλιξη»

Ένα από τα ορόσημα που είναι «σε εξέλιξη» αφορά στη διευκόλυνση των στρατηγικών επενδύσεων, άρα και στην έναρξη ισχύοντος νόμου για τη στήριξη των στρατηγικών επενδύσεων στην Κύπρο, ο οποίος θα περιλαμβάνει τα ακόλουθα στοιχεία: εναρμόνιση των διαδικασιών αδειοδότησης στρατηγικών επενδύσεων, διαχειριστή έργου για κάθε

έργο, έγκαιρη έκδοση οικοδομικών αδειών.

Άλλο ορόσημο, προνοεί στη βελτίωση της είσπραξης φόρων και της αποτελεσματικότητας του Τμήματος Φορολογίας. Αφορά στην έγκριση των παραδοτέων του έργου από το συμβούλιο έργου για την ολοκλήρωση, εγκατάσταση και λειτουργία νέου ολοκληρωμένου συστήματος ΦΠΑ. Το Τμήμα Φορολογίας Κύπρου (CTD) θέτει σε λειτουργία Ολοκληρωμένο Σύστημα Φορολογικής Διοίκησης (ITAS) το οποίο υποστηρίζει τις λειτουργίες και τις διαδικασίες της φορολογικής διοίκησης.

«Σε εξέλιξη» επίσης και το σύστημα Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) Δημόσιας Υγείας Κύπρου. Θα τεθεί σε λειτουργία η ενότητα του συστήματος επίτηρησης της γρίπης μέσω παρατηρητών νοσηρότητας στο πλαίσιο του Καινοτόμου Συστήματος Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) Δημόσιας Υγείας Κύπρου, ενώ επίσης θα τεθεί σε εφαρμογή ένα σύστημα παρακολούθησης της αποτελεσματικότητας της. «Σε εξέλιξη» βρίσκεται και η αναβάθμιση της ενεργειακής απόδοσης των δημόσιων κτιρίων και θα επιτευχθεί με την εγκατάσταση θερμομόνωσης και φωτοβολταϊκών συστημάτων σε τουλάχιστον 405 σχολεία με στόχο να επιτευχθεί κατά μέσο όρο μείωση της ζήτησης πρωτογενούς ενέργειας κατά τουλάχιστον 30%. Ορόσημο που είναι «σε εξέλιξη» αφορά την μαζική εγκατάσταση και λειτουργία έξυπνης υποδομής μέτρησης (υποδομής μέτρησης προηγμένης τεχνολογίας) από τον διαχειριστή συστήματος διανομής (ΔΣΔ). Αναμένεται η υπογραφή σύμβασης για έξυπνη υποδομή μέτρησης ηλεκτρικής ενέργειας (υλισμικό, λογισμικό, υπηρεσίες υποστήριξης και άλλες υπηρεσίες).

Προστασία δασών και απασχόληση

Άλλο ένα «υπό εξέλιξη» ορόσημο είναι για την προστασία των δασών από πυρκαγιές. Αφορά συμφωνίες / συμβάσεις με προμηθευτές για την αγορά πυροσβεστικών αεροσκαφών, οχημάτων, εξοπλισμού και την παροχή υπηρεσιών με στόχο τη συμβολή στην προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και στη μείωση του κινδύνου έκρηξης και επέκτασης των δασικών πυρκαγιών και την ενίσχυση της προστασίας από τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι πολίτες, οι υποδομές και τα δάση από ενδεχόμενο περιστατικό πυρκαγιάς. Επίσης, «σε εξέλιξη» και η δημιουργία και λειτουργία κεντρικού γραφείου μεταφοράς γνώσης (ΓΜΓ). Το Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας, που είναι αρμόδιο για την έναρξη λειτουργίας του ΓΜΓ, έχει προσλάβει ή έχει συνάψει σύμβαση με προσωπικό υψηλής εκπαίδευσης και/ή εμπειρογνώμονες για την παροχή υπηρεσιών μεταφοράς γνώσης. Θα εξασφαλιστούν τα συστήματα και εργαλεία για την υποστήριξη της λειτουργίας του ΓΜΓ. Το ΓΜΓ ξεκινά να παρέχει υπηρεσίες σε πανεπιστήμια, άλλους ερευνητικούς οργανισμούς ή επιχειρήσεις. Τελευταίο ορόσημο «σε εξέλιξη», αυτό που αφορά στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του Τμήματος Εργασίας και Δημοσίων Υπηρεσιών Απασχόλησης και Ενίσχυση της στήριξης των νέων. Σκοπός η δημιουργία και θέση σε λειτουργία τεσσάρων κινητών μονάδων για την προσέγγιση νέων εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης και κατάρτισης (ΕΕΑΚ).

Have a happy and prosperous New Year

2023

GoGordian
REAL ESTATE

Τράπεζες: Συγκρατημένη αισιοδοξία για το 2023

Μ.Καμμάς: Τα κυπριακά πιστωτικά ιδρύματα είναι σε θέση να ανταπεξέλθουν σε πιέσεις που προκύπτουν στην αγορά

Συνέντευξη στον
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Οι κυπριακές τράπεζες είναι σε θέση να ανταπεξέλθουν σε πιέσεις που προκύπτουν στην αγορά, αλλά και να την στηρίξουν αποτελεσματικά και έγκαιρα δηλώνει στη συνέντευξή του στην «Κ» ο Γενικός Διευθυντής του Συνδέσμου Τραπεζών Κύπρου, Μιχάλης Καμμάς. Σε μία πρώτη εκτίμηση για την πορεία της οικονομίας για το 2023, ο κ. Καμμάς δηλώνει πως οι τράπεζες είναι συγκρατημένα αισιόδοξες. Παράλληλα, αναφέρει ότι οι κυπριακές τράπεζες είναι καλά προετοιμασμένες για να συνεχίσουν την ομαλή παροχή τραπεζικών υπηρεσιών. Αναφορικά με τη σμίκρυνση του τομέα, τονίζει ότι κατά την περίοδο της κρίσης του 2013, ο Σύνδεσμος Τραπεζών αριθμούσε συνολικά 12 τράπεζες μέλη, ενώ σήμερα ο αντίστοιχος αριθμός είναι εννέα. Μάλιστα, αναφέρει ότι ο αριθμός του προσωπικού των

Εχω έντονη την πεποίθηση ότι οι τράπεζές μας είναι και καλά προετοιμασμένες για να συνεχίσουν την ομαλή παροχή τραπεζικών υπηρεσιών.

τραπεζών μελών ήταν περίξ των 10 χιλιάδων ατόμων, ενώ ο αντίστοιχος σημερινός περιορίζεται σε λιγότερα από 7 χιλιάδες άτομα.

- Θεωρείτε πιθανόν η οικονομία να βρεθεί σε κατάσταση ύφεσης το 2023;

- Αν είναι κάτι που διαπιστώσαμε από πρώτο χέρι τα τελευταία χρόνια είναι ότι δεν υπάρχει κανένα περιθώριο ασφαλών εκτιμήσεων, ακόμη για το εγγύς μέλλον στο πεδίο της οικονομίας. Έχουμε δει πως μια ήδη διενθής βεβαρυνμένη, οικονομικά, κατάσταση επιδεινώθηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό από τον πόλεμο της Ρωσίας στην Ουκρανία, την ένταση και τη διάρκεια του. Συνεπώς, ασφαλής εκτίμηση για το ερώτημα που θέτετε δεν μπορεί να γίνει, παρότι διάφοροι θεσμοί τόσο στην Κύπρο όσο και στο εξωτερικό θεωρούν ότι θα αποφύγουμε την ύφεση. Παρακολουθώντας ορισμένους δείκτες και λαμβάνοντας υπόψη κάποια δεδομένα όπως ότι η απασχόληση παραμένει σε ικανοποιητικό επίπεδο, την κατανάλωση, τις αφίξεις, τα νέα δάνεια προς την αγορά, καθώς και τους ρυθμούς προσέλλκυσής άμεσων ξένων επενδύσεων, ιδίως στην εποχή της αβεβαιότητας που βιώνουμε, είμαστε συγκρατημένα αισιόδοξοι για το 2023.

Ο αριθμός του προσωπικού των τραπεζών μελών ήταν περίξ των 10 χιλιάδων ατόμων, ενώ ο αντίστοιχος σημερινός περιορίζεται σε λιγότερα από 7 χιλιάδες άτομα, επισημαίνει ο γενικός διευθυντής του Συνδέσμου Τραπεζών.

Την ίδια ώρα, θα πρέπει συλλογικά να εργαστούμε προς υλοποίηση τριών βασικών στόχων: Πρώτον, στη διαφύλαξη υγιών δημόσιων οικονομικών. Δεύτερον στην προστασία της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και τρίτον στην ενίσχυση της κοινωνικής πρόνοιας για δημιουργία συνθηκών κοινωνικής συνοχής και ευμερίας.

Για να επιτύχουμε και τους τρεις, πιο πάνω, στόχους οφείλουμε συλλογικά να λειτουργήσουμε με πνεύμα συνεργασίας, κατανόησης, εφαρμογής καλών πρακτικών και προσμετρώντας τον δυνητικό αντίκτυπο -θετικό ή αρνητικό- σε κάθε απόφασή μας. Έχουμε καλά παραδείγματα από το παρελθόν και σοβαρές κρίσεις από τις οποίες εξήλθαμε με επιτυχία. Αυτό καλούμαστε να πράξουμε και σήμερα.

- Πόσο καλά προετοιμασμένες είναι οι τράπεζες να αντιμετωπίσουν μια οπσοχώραση της ζήτησης για νέο δανεισμό;

- Μετά από μια μεγάλη πορεία εξορθολογισμού του χαρτοφυλακίου, των διαδικασιών, του τρόπου χορήγησης νέων δανειών και της σημαντικής ενίσχυσης των κεφαλαιακών τους αποθεμάτων, οι κυπριακές τράπεζες είναι σε θέση να ανταπεξέλθουν σε πιέσεις που προκύπτουν στην αγορά, αλλά

και να την στηρίξουν αποτελεσματικά και έγκαιρα. Αυτό αποδείχτηκε περίτρανα κατά την περίοδο της πανδημίας, αλλά και κατά τον τελευταίο ένα με ενάμιση

χρόνο, περίοδο κατά την οποία οι πανδημικές συνθήκες αποκλιμακώθηκαν.

Παρουσιάστηκαν όμως νέες πηγές κινδύνου με κυριότερες τον

Κανονική εξυπηρέτηση

- Βλέπετε μια νέα γενιά κόκκινων δανείων να δημιουργείται, ή θεωρείτε πως η κρίση της αγοραστικής δύναμης δεν θα επηρεάσει;

- Ο πρώτος κύκλος προβληματισμού για το θέμα δημιουργίας νέων Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων μπορούμε να πούμε ότι έχει ολοκληρωθεί χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα. Αυτός ο κύκλος βεβαίως αφορά την περίοδο της πανδημίας, κατά την οποία μάλιστα οι τράπεζες σε συνεργασία με την πολιτεία και τις εποπτικές αρχές εφαρμόσαν το μορατόριουμ δόσεων και τόκων για δάνεια. Στην περίπτωση μάλιστα της Κύπρου, επρόκειτο για το πλέον διευρυνμένο σχέδιο που εφαρμόστηκε σε ευρωπαϊκό επίπεδο και έχουμε παρατηρήσει ότι η συντριπτική πλειοψηφία των εν λόγω δανείων επανέρχονται σε κανονική εξυπηρέτηση μετά το πέρας του σχεδίου αναστολής δόσεων. Έχοντας υπόψη την πιο πάνω εικόνα καταγεγραμμένη πλέον

στην πρόσφατη εμπειρία, αλλά και με τη γνώση ότι τα τραπεζικά ιδρύματα, ειδικά μετά τα γεγονότα του 2013, δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στη πιστοληπτική ικανότητα και δυνατότητα αποπληρωμής των δανειοληπτών, μπορούμε να είμαστε πιο αισιόδοξοι σε σχέση με τη δημιουργία νέων κόκκινων δανείων. Θα πρέπει βεβαίως να σημειωθεί ότι η οικονομική πορεία της χώρας και οι σοβαροί εξωγενείς παράγοντες που την επηρεάζουν, μπορούν να αποτελέσουν παράγοντες αποσταθεροποίησης, ωστόσο, μιλάμε για ένα πολύ διαφορετικό περιβάλλον σε σύγκριση με το παρελθόν. Πιστεύω, επίσης ότι πέραν της ποιοτικότερης δουλειάς που γίνεται από πλευράς τραπεζών και οι δανειολήπτες είναι πιο έμπειροι, καλύτεροι γνώστες βασικών δεδομένων και λειτουργούν με μεγαλύτερη υπευθυνότητα σε σχέση με τη διαχείριση των οικονομικών τους αποφάσεων.

πληθωρισμό, τον πόλεμο στην Ουκρανία και την ενεργειακή κρίση, όπου οι τράπεζες συνέχισαν να δανείζουν την αγορά, να στηρίζουν την κοινωνία και να βρσκονται σε συνεχή συνεννόηση με την πολιτεία για εφαρμογή μέτρων και σχεδίων προς ανακούφιση των νοικοκυριών και ενίσχυση της οικονομίας.

Κατά συνέπεια, έχω έντονη την πεποίθηση ότι οι τράπεζές μας είναι και καλά προετοιμασμένες για να συνεχίσουν την ομαλή παροχή τραπεζικών υπηρεσιών, αλλά και καλά θωρακισμένες προς αντιμετώπιση των πιέσεων από τα πολλά επίπεδα όπως διαφαίνονται σήμερα.

Κάτω από 7 χιλιάδες
- Πιστεύετε πως φέτος ήταν η τελευταία χρονιά που είδαμε σχέδια εθελούσιας εξόδου από τις τράπεζες, ή αναμένετε περαιτέρω ενέργειες και εντός του 2023; Ο τομέας πόσο έχει μειωθεί από τότε που άρχισε η τραπεζική κρίση;

- Αρχίζοντας από το δεύτερο σκέλος της ερώτησής σας σημειώνω ότι σήμερα λειτουργούν λιγότερες τράπεζες, με μικρότερο δίκτυο καταστημάτων και χαμηλότερο αριθμό προσωπικού. Πιο ειδικά, αναφέρω ορισμένες βασικές

αλλαγές που διαμόρφωσαν τη σημερινή εικόνα. Κατά την περίοδο της κρίσης του 2013, ο Σύνδεσμος Τραπεζών αριθμούσε συνολικά 12 τράπεζες μέλη, ενώ σήμερα ο αντίστοιχος αριθμός είναι εννέα. Μάλιστα, τότε ο αριθμός του προσωπικού των τραπεζών μελών ήταν περίξ των 10 χιλιάδων ατόμων, ενώ ο αντίστοιχος σημερινός περιορίζεται σε λιγότερα από 7 χιλιάδες άτομα. Παράλληλα, τα τραπεζικά υποκαταστήματα ήταν κάπου 500 και σήμερα γύρω στα μισά. Μάλιστα στους πιο πάνω αριθμούς δεν περιλαμβάνονται τα στοιχεία του Συνεργατισμού ο οποίος λειτουργούσε περισσότερα από 300 καταστήματα και περίπου 3 χιλιάδες άτομα ως προσωπικό.

Επιπρόσθετα, μεσολάβησε η πανδημική κρίση η οποία μαζί με όλα τα αρνητικά έφερε και ένα θετικό, το οποίο βεβαίως αφορά την ψηφιοποίηση και τη στροφή ολόκληρης της κοινωνίας προς τη διεκπεραίωση συναλλαγών μέσω διαδικτύου, μέσω ΑΤΜ ακόμη και τηλεφώνου, αλλά πολύ λιγότερο μέσω της φυσικής επαφής και της επίσκεψης στο ταμείο τραπεζικού υποκαταστήματος.

Όλα τα προαναφερθέντα δεδομένα επηρέασαν και τις ανάγκες σε προσωπικό από τις τράπεζες και για αυτό έχουμε δει σημαντικό αριθμό προσωπικού να αποχωρεί από τον τομέα, κυρίως μέσω σχεδίων εθελούσιας αποχώρησης. Η αλλαγή δε στο μοντέλο λειτουργίας και παροχής τραπεζικών εργασιών, σε συνδυασμό με τις ανάγκες της κοινωνίας δημιουργούν νέα δεδομένα, στοιχεία που πιθανώς να απασχολήσουν ξανά τις τράπεζες σε σχέση με τον αριθμό προσωπικού που εργοδοτούν αλλά και τις ειδικότητες των επαγγελματιών που αναζητούν.

Αιτήματα για μέρισμα
- Πόσο εφικτό είναι να επιστρέψουν οι τράπεζες στην μερισματική πολιτική εντός του 2023;

- Αυτό έχει να κάνει με τα δεδομένα που η κάθε τράπεζα αντιμετωπίζει ξεχωριστά και βεβαίως την πολιτική που εφαρμόζει ή που θα επιδιώξει να ακολουθήσει τα επόμενα χρόνια. Είναι, ωστόσο, γεγονός ότι οι μέτοχοι των ευρωπαϊκών τραπεζών όπως αντίστοιχα και των κυπριακών κατά την τελευταία δεκαετία καλούνταν να βάζουν χρήματα στις τράπεζες χωρίς την αναμενόμενη απόδοση στην επένδυσή τους. Θεωρώ λογικό λαμβάνοντας υπόψη την αναμενόμενη αύξηση της κερδοφορίας, καθώς και τις οποιεσδήποτε ρυθμιστικές / εποπτικές απαιτήσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο και έχοντας πάντα υπόψη τα δεδομένα και την στρατηγική της κάθε τράπεζας ξεχωριστά, να παραχωρηθεί μέρισμα το 2023.

19 εξαγορές ελληνικών startups το 2022

Συμμεριωνίες αρκετών εκατομμυρίων πραγματοποιήθηκαν στον κλάδο των νεοφυών επιχειρήσεων εντός του 2022 και ειδικότερα στις αρχές της χρονιάς. Ανάμεσα στις πιο εμβληματικές συναλλαγές είναι η εξαγορά της ελληνικής εταιρείας τεχνολογίας Accusonus από τη μητρική της Facebook, Meta, αλλά και η απόκτηση του 48,5% της Viva Wallet από την αμερικανική J.P. Morgan. Σύμφωνα με την πρόσφατη έκθεση Startups in Greece 2022/2023, η οποία συντάχθηκε από την ομάδα του Found.ation σε συνεργασία με το EIT Digital, μέσα στο έτος πραγματοποιήθηκαν συνολικά 19 (μικρότερες ή μεγαλύτερες) εξαγορές ελληνικών startups από άλλες ελληνικές επιχειρήσεις ή και από ξένες πολυεθνικές. Βέβαια, εκπρόσωποι των επενδυτικών κεφαλαίων σχολιάζουν πως στις αρχές του 2022 σημειώθηκαν μεγάλα γεγονότα, όπως εντυπωσιακοί γύροι χρηματοδότησης αλλά και εξαγορές μεγάλης αξίας, που

Στις αρχές της χρονιάς πραγματοποιήθηκαν οι περισσότερες συμφωνίες.

όμως αποτελούν «απόνερα» του 2021. Το 2021 διοχετεύθηκαν πολλά κεφάλαια στις startups με αποτέλεσμα να θεωρείται χρονιά-ρεκόρ για τον κλάδο παγκοσμίως, κάτι που δεν επαναλήφθηκε φέτος. Έτσι, αρκετά από τα deals που ανακοινώθηκαν στις αρχές του 2022 τελεσφόρησαν ουσιαστικά τη χρονιά που προηγήθηκε. Αργότερα μέσα στο 2022 ο πληθωρισμός, η άνοδος του κόστους δανεισμού και η πτώση των χρηματιστηρίων οδήγησαν σε δραματική μείωση του αριθμού των deals ή ακόμη και στην επαναδιαπραγμάτευση συναλλαγών με άλλους όρους. Έτσι, στις αρχές της χρονιάς ανακοινώ-

θηκε το deal της Viva, το οποίο έπεται από πολύμηνες διαπραγματεύσεις «έκλεισε» επίσημα μόλις πριν από κάποιες ημέρες. Αρχές του έτους γνωστοποιήθηκε και η εξαγορά της εταιρείας τεχνολογίας –που αναπτύσσει εργαλεία επεξεργασίας βίντεο και ήχου– Accusonus από τη Facebook.

Την ίδια περίοδο ανακοινώθηκε η εξαγορά της ελληνικής εταιρείας Polish από την αμερικανική Prodege, ενώ ακολούθησε η απορρόφηση της Transifex του Δημήτρη Γλέζου από αμερικανικό fund τον Απρίλιο του 2022. Επίσης σημειώθηκαν μικρότερες εξαγορές ελληνικών startups από ελληνικές εταιρείες, με χαρακτηριστική την εξαγορά της εταιρείας παροχής υπηρεσιών στον τομέα της ηλεκτροκίνησης Carge από τη ΔΕΗ και την απόκτηση της εταιρείας online delivery (quick commerce) Ferto από τη νεοσύστατη Pop market. Στο μεταξύ, η έκθεση αναφέρει πως εκτός από τις εξαγορές ελλη-

νικών startups από άλλες εταιρείες, μέσα στη χρονιά παρατηρήθηκε και το αντίστροφο. Ελληνικές νεοφυείς εταιρείες, που είναι επαρκώς χρηματοδοτημένες, απορρόφησαν άλλες εταιρείες τεχνολογίας με παρόμοιο, συνάθως, αντικείμενο, προκειμένου να επεκταθούν σε νέες αγορές ή να προσθέσουν νέες υπηρεσίες στο χαρτοφυλάκιό τους. Ενδεικτικά, η Blueground εξαγόρασε τη βραζιλιάνικη Tabas μέσω της οποίας μπορεί πιο εύκολα να επεκταθεί στις αγορές της Λατινικής Αμερικής και να μπει και στο Μεξικό. Παράλληλα, η ελληνικών συμφερόντων Orflum, που δραστηριοποιείται στον κλάδο της διαχείρισης πνευματικών δικαιωμάτων για μουσικά κομμάτια, εξαγόρασε την ιαπωνική Breaker, εταιρεία δημιουργίας περιεχομένου και μάρκετινγκ, στρατηγική που θα συνεχίσει και το επόμενο διάστημα σε περίπτωση που κλείσει κάποιον γύρο χρηματοδότησης.

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΟΝΤΗ

Ανάμεσα στις πιο εμβληματικές συναλλαγές του 2022 είναι η εξαγορά της ελληνικής εταιρείας τεχνολογίας Accusonus από τη μητρική της Facebook, Meta, αλλά και η απόκτηση του 48,5% της Viva Wallet από την αμερικανική J.P.Morgan.

Επιστρέφει με αλλαγές η θαλάσσια σύνδεση

Επαναρχίζουν τον Ιούνιο τα δρομολόγια, σκέψεις για αύξηση της συχνότητας και απλοποίηση των διαδικασιών ελέγχου

Της **ΜΑΡΙΑΣ ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ**

Τέλος Ιανουαρίου αναμένεται να ανακοινωθούν τα νέα δρομολόγια της θαλάσσιας σύνδεσης Λεμεσού - Πειραιά, σύμφωνα με τον εκπρόσωπο της διαχειρίστριας εταιρείας της ναυτιλιακής σύνδεσης Κύπρου-Ελλάδας Scandro Holdings, Χαράλαμπος Μανώλης. Αυτό το διάστημα η εταιρεία βρίσκεται σε διαδικασία διαμόρφωσης του προγράμματος των δρομολογίων, για το οποίο θα ενημερώσει το Υφυπουργείο Ναυτιλίας. Από την πλευρά του, το Υφυπουργείο έχει προχωρήσει σε αλλαγές στις διαδικασίες ελέγχου και τις υποδομές. Σύμφωνα με στοιχεία τα οποία παρέθεσε στην «Κ» ο υφυπουργός Ναυτιλίας Β. Δημητριάδης, το Υφυπουργείο, ως αρμόδια αναθέτουσα αρχή, είχε λάβει επίσημα 15 παράπονα-αρνητικά σχόλια, 2 εισηγήσεις και 21 αιτήματα που ζητούσαν πληροφοριακό υλικό. Το περιεχόμενο των παραπόνων αξιολογήθηκε και αποτέλεσε τη βάση για μια προσπάθεια που ξεκίνησε με το τέλος του δρομολογίου για το 2022, με στόχο την απλούστευση των διαδικασιών επιβίβασης, εισαγωγής και εξαγωγής οχημάτων και της εξυπηρέτησης των επιβατών στο λιμάνι Λεμεσού. Το νέο πρόγραμμα για το 2023, καθώς και οι τελικές αλλαγές στις διαδικασίες επιβίβασης και αποβίβασης στο λιμάνι Λεμεσού, θα ανακοινωθούν στο πλαίσιο κοινής διάσκεψης Τύπου, τις επόμενες εβδομάδες.

Απομακρυσμένο το Ισραήλ
Πέραν της ετοιμασίας των δρομολογίων Λεμεσού- Πειραιά, εκκρεμεί το θέμα σύνδεσης και με Ισραήλ. Αυτό το διάστημα, βρίσκονται σε εξέλιξη οι διαπραγμα-

τεύσεις για συμπερίληψη και του Ισραήλ στα δρομολόγια. Όπως πληροφορείται η «Κ», στο παρόν στάδιο θεωρείται μάλλον απομακρυσμένο και ο λόγος είναι πρωτίστως οικονομικός. Προκειμένου να προχωρήσει η συμφωνία, θα πρέπει να εξασφαλιστεί ότι θα υπάρχει ζήτηση για μεταφορά επιβατών αλλά και οχημάτων, ώστε να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα ενός τέτοιου εγχειρήματος, αφού η σύνδεση με τον Ισραήλ δεν επιδοτείται. Όπως αναφέρει η εταιρεία, χρειάζεται να γίνει σοβαρή προσπάθεια προώθησης, ώστε να δημιουργηθεί η ζή-

Σε διαβουλεύσεις η εταιρεία για την επέκταση της σύνδεσης και στο Ισραήλ, ωστόσο στο παρόν στάδιο θεωρείται απομακρυσμένο το σενάριο.

τηση που να δικαιολογεί την προσθήκη του Ισραήλ στο δρομολόγιο. Το ζήτημα είναι ακόμα υπό αξιολόγηση, αλλά θεωρείται επί του παρόντος ασύμφορο, και ως εκ τούτου απομακρυσμένο. Από την πλευρά του ο υφυπουργός Ναυτιλίας Βασίλης Δημητριάδης, ανέφερε στην «Κ» ότι το Υφυπουργείο, ως ρυθμιστική αρχή, έκανε τις απαραίτητες ενέργειες ώστε να ευδοκιμήσει η προσπάθεια. Επανάλαβε την σημασία προσθήκης του Ισραήλ στη συμφωνία, αφού θεωρείται ότι θα ενισχύσει την βιωσιμότητα του πρότζεκτ, μακροπρόθεσμα.

Η θαλάσσια επιβατική σύνδεση Κύπρου- Ελλάδας εφαρμόστηκε μετά από 20 χρόνια, για τον Ιούνιο 2022. Μέχρι τον Σεπτέμβριο, πραγματοποιήθηκαν 22 πλόες, στους οποίους μεταφέρθηκαν 7.412 επιβάτες και 1.946 Οχήματα/Μοτοσικλές.

Αύξηση συχνότητας

Η εταιρεία εξετάζει παράλληλα την αύξηση της συχνότητας του δρομολογίου σε δύο φορές την εβδομάδα. Βάσει του διαγωνιστικού εγγράφου το πλοίο θα πρέπει να εκτελέσει 22 μετ' επιστροφής πλόες. Αυτό σημαίνει ότι θα εκτελείται ένα δρομολόγιο την εβδομάδα για περίοδο Μαΐου μέχρι Οκτώβριο. Σε περίπτωση που η συχνότητα αυξηθεί τότε σημαίνει αναπόφευκτη μείωση της περιόδου εκτέλεσης των δρομολογίων. Η εταιρεία φαίνεται να προκρίνει μεγαλύτερη συχνότητα δρομολο-

γίων, και περίοδο εκτέλεσης του από Ιούνιο μέχρι Σεπτέμβριο. Αυτή την περίοδο η εταιρεία είναι σε επαφές με τα λιμάνια, προκειμένου να δει τις διαθέσιμες μέρες και ώρες των λιμανιών ώστε να ολοκληρώσει τον δικό της προγραμματισμό.

Μετά το τέλος των γιορτών, αναμένεται να προγραμματιστεί συνάντηση με το Υφυπουργείο Ναυτιλίας, ώστε να συζητηθούν οι όποιες αλλαγές στα δρομολόγια. Σημειώνεται ακόμη ότι σε περίπτωση αλλαγής πλοίου με το οποίο εκτελούνται τα δρομολόγια, θα

πρέπει να ενημερωθεί εγκαίρως το Υφυπουργείο Ναυτιλίας, ούτως ώστε να επιθεωρηθεί το πλοίο προκειμένου να διασφαλιστεί το αξιόπλοο του, να διαπιστωθεί ότι συνάδει πλήρως με τις προδιαγραφές, και ότι πληροί τα κριτήρια του συμβολαίου. Υπενθυμίζεται ότι το πλοίο M/V Daleela είναι κατασκευής του 1991, χωρητικότητας 400 ατόμων και πέραν των 100 οχημάτων. Διαθέτει επίσης 38 καμπίνες 1ns κλάσης για 110 επιβάτες, 68 καμπίνες 2ns κλάσης για 180 επιβάτες και 110 αεροπορικές θέσεις.

Κόστος εισιτηρίου

Η θαλάσσια επιβατική σύνδεση Κύπρου- Ελλάδας εφαρμόστηκε μετά από 20 χρόνια, για πρώτη φορά το 2022 με τα αποτελέσματα της να αποτιμώνται ως θετικά. Από τον Ιούνιο μέχρι τον Σεπτέμβριο, έγιναν 22 πλόες, στους οποίους μεταφέρθηκαν 7.412 επιβάτες, 1.946 Οχήματα/Μοτοσικλές και 205 κατοικίδια. Από πλευράς εταιρείας εκτιμάται ότι και φέτος η ζήτηση θα διατηρηθεί στα ίδια επίπεδα. Σε αυτό το πλαίσιο, αναμένεται ότι θα εξεταστούν οι τιμές των εισιτηρίων, κατά τρόπο ώστε οι τιμές να παραμείνουν ελκυστικές για το κοινό και να διατηρηθεί η ζήτηση. Υπενθυμίζεται ότι στα δρομολόγια Ιουνίου- Σεπτεμβρίου 2022, το κόστος μονής διαδρομής για καμπίνα VIP ήταν σε €50/ άτομο, €30/ άτομο το μονόκλινο 1ns κλάσης, €25 το δίκλινο 1ns κλάσης και €20/ άτομο το τετράκλινο 1ns κλάσης. Στα €8 είχε κοστολογηθεί η θέση σε αεροπορικό κάθισμα. Στις τιμές δεν συμπεριλαμβάνονται οι φόροι και τα λιμενικά τέλη (€30,21 το άτομο για μονή διαδρομή). Το κόστος μεταφοράς οχημάτων (μονή διαδρομή) ήταν €60 και οι φόροι και λιμενικά τέλη €41,72 ενώ για μοτοσικλές €30, με τους φόρους και λιμενικά τέλη να διαμορφώνονται στα €32,96. Πάντως, βάσει συμβολαίου, η εταιρεία έχει δυνατότητα να διαφοροποιήσει την τιμή του κομίστρου προς τα πάνω ή προς τα κάτω, εφόσον τα εισπραχθέντα έσοδα αφαιρούνται από την επιδότηση, ως μέρος της συμφωνίας. Εκτιμάται επίσης ότι τυχόν αύξηση του κόστους, θα ακολουθήσει μια ενδεχόμενη αντίστοιχη αύξηση των λιμενικών τελών.

Πολεοδομική και Οικοδομική άδεια σε **20** μέρες... μόνο!

www.moi.gov.cy/adeiodotisi

ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ
ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

Αναγκαία η αύξηση της προσφοράς στα ακίνητα

Γιάννης Μισιρλής: Οι επιπτώσεις του πληθωρισμού, η ανισορροπία στην αγορά και οι πράσινες πολιτικές στον κλάδο

Συνέντευξη στη **ΜΑΡΙΑ ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ**

Η αύξηση στις τιμές των ενοικίων είναι η σημαντικότερη πρόκληση στον κλάδο, κάτι που έγκειται στην χαμηλή προσφορά ακινήτων, αναφέρει ο αναπληρωτής Πρόεδρος του Συνδέσμου Επιχειρηματιών Ανάπτυξης Γης και Διευθυντής της Imperio Γιάννης Μισιρλής και υπογραμμίζει ότι η αύξηση της προσφοράς είναι μονόδρομος για τον κλάδο. Αναλύει την σημασία της πράσινης μετάβασης στον τομέα, αλλά και το ρόλο των τραπεζικών ιδρυμάτων και της Κεντρικής Τράπεζας σε αυτή την εξίσωση, με μέτρα όπως η προσφορά ελκυστικών προγραμμάτων πράσινης χρηματοδότησης. Τονίζει ότι η αγορά πρέπει να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα, όπου θα κυριαρχήσει η ψηλή περιβαλλοντική ευαισθησία των αγοραστών, τονίζοντας ότι μελλοντικά έργα που στον σχεδιασμό τους δεν θα περιλαμβάνουν πράσινα χα-

Ζήτηση τα επόμενα χρόνια θα καταγράφουν κατοικίες και γραφειακοί χώροι που θα διαθέτουν στοιχεία αειφορίας και χαρακτηριστικά που θα διασφαλίζουν υψηλή ποιότητα ζωής.

ρακτηριστικά, είναι καταδικασμένα να μην δώσουν τις επιθυμητές αποδόσεις στους επενδυτές τους. Αναφέρεται επίσης στους τομείς οι οποίοι θα συγκεντρώσουν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον επενδυτών, το επόμενο διάστημα.

-Πώς κλείνει το 2022 για τον κλάδο του Real Estate και ποιες οι εκτιμήσεις για το 2023;

Το 2022 κλείνει με θετικό πρόσημο και οι αριθμοί είναι ενδεικτικοί: Από τον Ιανουάριο μέχρι και τον Νοέμβριο της τρέχουσας χρονιάς, οι πωλήσεις ακινήτων κατέγραψαν αύξηση της τάξης του 33%, συγκριτικά με την αντίστοιχη περίοδο το 2021. Οι κρίσεις των προηγούμενων ετών (οικονομική, υγειονομική) μας έκαναν σοφότερους και καταφέραμε, τη φετινή χρονιά, ως κλάδος, να αντιμετωπίσουμε τα προβλήματα και τις προκλήσεις, δρώντας με ευελιξία και σύνεση, στη βάση των πραγματικών αναγκών των επενδυτών. Δεν αναμένουμε ότι η νέα χρονιά θα είναι εύκολη. Προκλήσεις και προβλήματα θα υπάρχουν κυρίως λόγω εξωγενών παραγόντων, όπως ο πληθωρισμός και οι αυξήσεις του κόστους ενέργειας και των κατασκευών. Ωστόσο, οι οικονομικές προβλέψεις για το 2023 μας επιτρέπουν να είμαστε αισιόδοχοι. Η Κεντρική Τράπεζα προβλέπει ότι οι πληθωριστικές πιέσεις θα υποχωρήσουν το 2023 και το 2024, με τον πληθωρισμό να υπολογίζεται σε 3,9% και 2,1% αντίστοιχα, λόγω σταδιακής διόρθωσης που αναμένεται στις τιμές του πετρελαίου και των τροφίμων.

Τα πλάνα της Imperio

- Ποια τα πλάνα του ομίλου σας για το 2023;

Παρακολουθώντας τις νέες τάσεις που αναδύονται και αφουγκραζόμενοι τις ανάγκες της αγοράς, στην Imperio υλοποιούμε έργα που καλύπτουν τις ανάγκες των επενδυτών και προσφέρουν υψηλή ποιότητα ζωής. Το 2023 θα επικεντρωθούμε στην ολοκλήρωση της δεύτερης φάσης του Sunset Gardens και στην καθιέρωσή του ως νούμερο ένα επιλογή στέγασης για Millennials στη Λεμεσό. Ταυτόχρονα, στην Imperio, ως πρωτοπόροι του τομέα στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, θέλουμε να εμβαθύνουμε περαιτέρω στα θέματα αειφορίας, ESG και βιώσιμων επενδύσεων, χαρακτηριστικά τα οποία εδώ και καιρό έχουμε ενσωματώσει στα ακίνητα που δημιουργούμε, αξιοποιώντας ταυτόχρονα τα πιο σύγχρονα εργαλεία που προσφέρει στον τομέα μας η τεχνολογία.

«Τα μέχρι στιγμής δεδομένα στον τομέα μας, μας επιτρέπουν να αισιοδοξούμε ότι και το 2023 οι επιχειρήσεις του κλάδου μας θα καταφέρουν να ανταπεξέλθουν, επιδεικνύοντας προσαρμοστικότητα στις νέες τάσεις και προτιμήσεις των πιθανών αγοραστών».

- Πώς μπορεί να ρυθμιστεί αυτή η ανισορροπία και ποιος ο ρόλος των τραπεζών;

Αυτή τη στιγμή η ανισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης είναι τόσο μεγάλη που, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά την ιδιοκατοίκηση, η διατήρηση της ζήτησης θεωρείται σχεδόν δεδομένη. Όπως προανέφερα, την μειωμένη προσφορά είναι που πρέπει να αντιμετωπίσουμε. Όσον αφορά τους επενδυτές, με την αύξηση των επιτοκίων και τον πληθωρισμό, θα ανέμενα κάποια μείωση του ενδιαφέροντος. Όσο για τα τραπεζικά ιδρύματα, μπορούν να διαδραματίσουν εξαιρετικά σημαντικό ρόλο στην πορεία του κλάδου προς την πράσινη μετάβαση μέσω της προσφοράς ελκυστικών προγραμμάτων πράσινης χρηματοδότησης, τα οποία να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες των δυνητικών αγοραστών. Η ανάγκη, πλέον, για υιοθέτηση πράσινων πολιτικών στο real estate είναι αδήριτη, καθώς τα πράσινα κτήρια αποτελούν ζητούμενο από ολόενα και περισσότερους αγοραστές. Βεβαίως, για να μπορεί να αποδώσει το μέτρο της πράσινης χρηματοδότησης, θα πρέπει να υιοθετηθεί και θεσμικά από την Κεντρική Τράπεζα Κύπρου, ως ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες για το κυπριακό real estate. Το κράτος, επίσης, μπορεί να συμβάλει προς αυτή την κατεύθυνση παραχωρώντας κατάλληλα κίνητρα, τα οποία θα ενθαρρύνουν τον ιδιωτικό τομέα (ιδιώτες επενδυτές) να επενδύσει σε περισσότερα ακίνητα, για τα οποία υπάρχει έντονη ζήτηση, όπως τα διαμερίσματα, με

τη δέσμευση ότι αυτά θα διατεθούν προς ενοικίαση για μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο, π.χ. 10 χρόνια. Έχει εκφραστεί επανειλημμένα η άποψη ότι μεγάλο ρόλο για τις ψηλές τιμές κυρίως στην ενοικίαση, έχει η λειτουργία καταλυμάτων τύπου Airbnb. Πώς το σχολιάζετε;

Δεν υιοθετώ τη συγκεκριμένη άποψη. Η χαμηλή προσφορά ακινήτων αποτελεί με διαφορά τον κυριότερο λόγο της εκτόξευσης των ενοικίων σε πόλεις, όπως η Λεμεσός, όπου συντελείται ραγδαία ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια. Επίσης, αναχρονιστικές νομοθεσίες (όπως αυτή του Ενοικιοστασίου) διατηρούσαν για χρόνια μεγάλο αριθμό ακινήτων εκτός αγοράς ενοικίου υπό το φόβο εγκλωβισμού των ιδιοκτητών από στρατηγικούς κακοπληρωτές ενοικιαστές. Στο σήμερα, οποιαδήποτε παρέμβαση επιχειρείτο από την πολιτεία για μείωση των ενοικίων θα ήταν ανούσια, καθώς θα δυσχεραίνε, αντί να επιλύσει το πρόβλημα. Θα οδηγούσε αλυσισδωτά σε μείωση του επενδυτικού ενδιαφέροντος, ενώ δεν θα έδινε λύση στους δυνητικούς ενοικιαστές που αναζητούν καλής ποιότητας ακίνητο για μακροπρόθεσμη ενοικίαση. Υπό αυτά τα δεδομένα, η αύξηση της προσφοράς ακινήτων αποτελεί την μόνη λύση στο πρόβλημα των υψηλών ενοικίων, εξ ου και η πολιτεία θα πρέπει να δώσει προτεραιότητα στην προσπάθεια επίλυσής του. Χωρίς ενίσχυση της προσφοράς και με αυξημένα επιτόκια, η κατάσταση θα δυσχεραίνεται. Όταν το κόστος δανεισμού μετακινείται από

Το κράτος θα πρέπει να δώσει κίνητρα, τα οποία θα ενθαρρύνουν τον ιδιωτικό τομέα να επενδύσει σε περισσότερα ακίνητα, για τα οποία υπάρχει έντονη ζήτηση, όπως τα διαμερίσματα.

το 1% στο 6%, είναι απόλυτα λογικό να υπάρχουν δεύτερες σκέψεις για νέα έργα, και όλοι να καθίστανται πιο συντηρητικοί. Για τους τολμηρούς ωστόσο, ευκαιρίες υπάρχουν. Τα ακίνητα, σε περιβάλλον υψηλού πληθωρισμού, είναι πιο ακριβά και ο σχεδιασμός και η κατασκευή τους απαιτούν πολύ περισσότερη προσοχή. Ο ανταγωνισμός μειώνεται και οι ευκαιρίες πληθαίνουν.

Οι Millennials

- Ποιες κατηγορίες ακινήτων αναμένεται ότι θα συγκεντρώσουν την ζήτηση της αγοράς την επόμενη χρονιά;

Είναι ξεκάθαρο ότι τα επόμενα χρόνια πρωταγωνιστής στο real estate θα είναι η βιωσιμότητα. Μελλοντικά έργα που στον σχεδιασμό τους δεν θα περιλαμβάνουν πράσινα χαρακτηριστικά, είναι καταδικασμένα να μην δώσουν τις επιθυμητές αποδόσεις στους επενδυτές τους, καθώς δεν θα προτιμώνται από αγοραστές και ενοικιαστές. Στην κυρίαρχη αγορά ακινήτων έχουν αρ-

Επενδύσεις σε τουρισμό και ορεινά

- Θα δούμε μεγάλες αναπτύξεις και σε ποιους τομείς;
-Οι μεγάλες ξένες επενδύσεις των τελευταίων χρόνων στο νησί μας σε διάφορους τομείς, και παρά τις απανωτές κρίσεις που αντιμετώπισε η οικονομία, επιβεβαιώνουν περίτρανα ότι η Κύπρος αποτελεί έναν από τους καλύτερους προορισμούς στην αγορά της ΕΕ για φιλοξενία νέων επιχειρήσεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το City of Dreams Mediterranean, η ολοκλήρωση του οποίου αναμένεται να προσελκύσει περισσότερες επενδύσεις που θα απευθύνονται σε τουρίστες υψηλού εισοδήματος. Μεγάλες επενδύσεις αναμένεται να προσελκύσει, επίσης στον τομέα του τουρισμού και όχι μόνο, τα επόμενα χρόνια, η ορεινή Κύπρος. Πολλά υποσχόμενος είναι και ο τομέας της υγείας, όπως και αυτός της εκπαίδευσης. Η μειωμένη προσφορά χώρων στέγασης για φοιτητές αναμένεται να προσελκύσει περαιτέρω επενδύσεις για ανέγερση φοιτητικών εστιών και διαμερισμάτων για σπουδαστές. Τέλος, η κάθοδος ξένων εταιρειών στην Κύπρο ευνοεί τη δημιουργία νέων γραφειακών χώρων σε όλες τις πόλεις, καθώς οι διαθέσιμες εγκαταστάσεις είναι περιορισμένες.

χίες να κάνουν την εμφάνισή τους τάσεις προς την κατεύθυνση της βιωσιμότητας, χαρακτηριστικό που το επόμενο διάστημα αναμένεται να αναδειχθεί ακόμα περισσότερο μέσα από την ίδια τη ζήτηση. Οι Millennials, η ομάδα αγοραστών που θα καθορίζει τη ζήτηση τα επόμενα χρόνια, χαρακτηρίζονται από υψηλή περιβαλλοντική ευαισθησία και θέτουν την αειφορία, την ενεργειακή απόδοση και την ποιότητα ζωής ως κριτήρια πρωταρχικής σημασίας στις αγοραστικές τους αποφάσεις. Ταυτόχρονα, λόγω της αστάθειας των τιμών στην ενέργεια και της ενίσχυσης των κανονισμών για την ενεργειακή απόδοση σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τα ακίνητα που απαιτούν λιγότερη ενέργεια για να λειτουργήσουν, καθίστανται ολοένα και πιο ελκυστικά. Υπό αυτά τα δεδομένα, ζήτηση τα επόμενα χρόνια θα καταγράφουν κατοικίες και γραφειακοί χώροι που θα διαθέτουν στοιχεία αειφορίας και χαρακτηριστικά που θα διασφαλίζουν υψηλή ποιότητα ζωής.

- Ποια περιοχή συγκεντρώνει τη μεγαλύτερη κινητικότητα και ζήτηση στον τομέα των ακινήτων και γιατί;

Μεγαλύτερη ζήτηση για ακίνητα καταγράφεται στη Λεμεσό. Η εκεί έλευση αρκετών ξένων, σε συνδυασμό με τη βελτιωμένη πλέον αγοραστική δύναμη των ντόπιων και τα προγράμματα χρηματοδότησης που προσφέρουν τα τραπεζικά ιδρύματα, έχουν ενισχύσει περαιτέρω την ζήτηση για ακίνητα, οικιστικά και μη, την ώρα που η προσφορά είναι μειωμένη.

Στέγαση γραφείων

-Ποιος ο ρόλος της καθόδου ξένων εταιρειών στην ενίσχυση της αγοράς ακινήτων. Σε ποιο βαθμό μπορεί να στηρίξει την αγορά και το 2023;

Ο αριθμός διαθέσιμων χώρων για τη στέγαση εταιρειών στην Κύπρο είναι, αυτή τη στιγμή, περιορισμένος. Την ίδια ώρα, η ζήτηση για γραφειακούς χώρους βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα. Η κατηγορία αυτή των εν δυνάμει ενοικιαστών ή αγοραστών ενισχύει περαιτέρω το πρόβλημα της υψηλής ζήτησης και χαμηλής προσφοράς διαμερισμάτων ή άλλων κατάλληλων ακινήτων στην Κύπρο, επιφέροντας αλυσισδωτή αύξηση των τιμών, ειδικά στα ενοίκια. Μοναδική λύση αποτελεί η αύξηση της προσφοράς των ακινήτων, για τα οποία υπάρχει ζήτηση, όπως τα διαμερίσματα. Υπό αυτό, λοιπόν, το πρίσμα η ζήτηση στέγης από τις ξένες εταιρείες που φθάνουν στην Κύπρο, θα μπορούσε να αποτελέσει έναν από τους πυλώνες που θα στηρίξουν την αγορά ακινήτων το 2023.

Το 2023 θα επικεντρωθούμε στην ολοκλήρωση της δεύτερης φάσης του Sunset Gardens και στην καθιέρωσή του ως νούμερο ένα επιλογή στέγασης για Millennials στη Λεμεσό, τονίζει ο Γιάννης Μισιρλής.

Τα έξι μεγάλα ξενοδοχειακά ντιλ του 2022

Ξένοι και Έλληνες επενδύουν εκατοντάδες εκατ. ευρώ στον τουρισμό

Του **ΗΛΙΑ Γ. ΜΠΕΛΛΟΥ**

Σε ολοένα και μεγαλύτερες αποτιμήσεις πραγματοποιούνται οι συμφωνίες στην αγορά των ελληνικών ξενοδοχείων, καθώς έχει γίνει πλέον σαφές διεθνώς ότι οι επιδόσεις του ελληνικού τουρισμού έχουν και περιθώρια περαιτέρω ανόδου και διάρκειας. Σε αυτό το περιβάλλον το επενδυτικό ενδιαφέρον, ελληνικό και ξένο, για ξενοδοχειακά ακίνητα και επιχειρήσεις εξακολουθεί να είναι έντονο. Έξι είναι οι μεγάλες επιχειρηματικές συμφωνίες, χαρακτηριστικές του κλίματος που διαμορφώθηκε το 2022 και αναμένεται να επικρατήσει και την επόμενη χρονιά.

• **To fund της Σιγκαπούρης GIC.** Κορωνίδα των μεγαλύτερων ντιλ της χρονιάς στα ξενοδοχεία είναι ασφαλώς η είσοδος στο μετοχικό κεφάλαιο του ελληνικού ξενοδοχειακού ομίλου Sani/Ikos ενός από τους μεγαλύτερους διεθνείς θεσμικούς επενδυτές, του κρατικού επενδυτικού κεφαλαίου της Σιγκαπούρης GIC. Για τη συναλλαγή, που αφορά την αποεπένδυση μετά τη συμπλήρωση επιταξιών των Oaktree, Goldman Sachs Asset Management, Moonstone, Florac και Hermes GPE, ο όμιλος Sani/Ikos αποτιμήθηκε στα 2,3 δισ. Τους επενδυτές αυτούς αντικατέστησε πλέον ως μέτοχος πλειοψηφίας η GIC, ενώ διατη-

ρούν τη συμμετοχή τους στον όμιλο όπως και στο μανάτζμεντ οι ιδρυτές του Σταύρος και Ανδρέας Ανδρεάδης αλλά και ο Mathieu Guillemain. Πηγές της αγοράς εκτιμούν πως η έξοδος των επενδυτικών κεφαλαίων έγινε με πολύ μεγάλες υπεραξίες, αναδεικνύοντάς την σε μία από τις πιο επιτυχημένες επενδύσεις στην Ελλάδα.

• **Η Goldman Sachs Asset Management.** Δεν είναι περίεργο που μόλις δύο μήνες μετά η Goldman Sachs Asset Management προχώρησε στην εξαγορά τριών άλλων ελληνικών ξενοδοχείων στη Χαλκιδική. Συγκεκριμένα, απέκτησε τα ξενοδοχεία Athos Palace, Pallini Beach και Theophano Imperial, συμπεριφέροντας της οικογένειας Γρηγοριάδη (G Hotels). Πηγές της GSAM δήλωσαν στην «Καθημερινή» ότι η εξαγορά στην Ελλάδα εντάσσεται στο πλαίσιο του επενδυτικού προγράμματος στον τουρισμό στη χώρα, προσθέτοντας ότι μεσοπρόθεσμα εξετάζει την περαιτέρω διερεύνηση του χαρτοφυλακίου της σε ακίνητα του κλάδου φιλοξενίας. «Το ντιλ αποτελεί απόδειξη της εμπιστοσύνης της Goldman Sachs στις προοπτικές του ελληνικού τουρισμού και στον τομέα της φιλοξενίας, και ειδικότερα στην περιοχή της Χαλκιδικής», αναφέρουν χαρακτηριστικά.

Την υψηλότερη αποτίμηση σε όρους κόστους εξαγοράς ανά δωμάτιο (600.000 ευρώ το δωμάτιο) πέτυχε φέτος το μικρό αλλά υπερπολυτελές ξενοδοχείο Kensho Psarou, ιδιοκτησίας της Notion Ανάπτυξη Ακινήτων στην Ψαρού της Μυκόνου, το οποίο πουλήθηκε στη Monterock International έναντι 19 εκατ.

• **Το ισπανικό fund Azora.** Την πεποίθηση αυτή μοιράζεται και το ισπανικό επενδυτικό fund Azora που αυτό το καλοκαίρι εξαγόρασε έναντι 43,8 εκατ. ευρώ το ξενοδοχείο Sheraton Rhodes Resort της Λάμψα στη Ρόδο. Το Azora είναι το δεύτερο μεγάλο ισπανικών συμφερόντων σχήμα μετά την Hotel Investment Partners της Blackstone (η οποία έχει εξαγοράσει πέντε ξενοδοχεία ήδη από το φθινόπωρο του 2019 και συνεχίζει να διευρύνει το χαρτοφυλάκιό της) που επεκτείνει τη δραστηριότητά του στην Ελλάδα. Όπως άλλωστε έχει κάνει και ανάστροφα ο ελληνικός όμιλος Sani/Ikos με μονάδες του στην Ισπανία αλλά και στην Πορτογαλία.

• **Οι Αραβες.** Την υψηλότερη αποτίμηση σε όρους κόστους εξαγοράς ανά δωμάτιο (600.000 το δωμάτιο) πέτυχε φέτος το

μικρό αλλά υπερπολυτελές ξενοδοχείο Kensho Psarou, ιδιοκτησίας της Notion Ανάπτυξη Ακινήτων στην Ψαρού της Μυκόνου, το οποίο πουλήθηκε στη Monterock International έναντι 19 εκατ. ευρώ. Στη Monterock International, το όχημα που πραγματοποίησε την εξαγορά, συμμετέχουν κεφάλαια από τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα σε συνεργασία με την Investment Corporation of Dubai και τον επιχειρηματία Π. Στάθνη. Είναι τα ίδια συμφέροντα που συνδέονται με δύο projects στις περιοχές Καλαφάτη και Καραμπέτη της Μυκόνου, που αφορούν την ανάπτυξη των υπερπολυτελών συγκροτημάτων One & Only και Aman αντίστοιχα, σε δύο επενδύσεις που αθροιστικά εκτιμάται πως θα ξεπεράσουν τα 200 εκατ. ευρώ.

• **Ο όμιλος Μήτσιν.** Μεγάλα ντιλ δεν

πραγματοποιούν μόνο οι ξένοι όμιλοι στη χώρα. Είναι χαρακτηριστικό ίσως πως ο όμιλος Μήτσιν προχώρησε φέτος στην εξαγορά των ξενοδοχείων Aldemar Royal Mare και Aldemar Cretan Village στην Κρήτη από τον όμιλο Αγγελόπουλου. Υπενθυμίζεται πως ο όμιλος Μήτσιν βρίσκεται προ της εξασφάλισης από το ΤΑΙΠΕΔ της παραχώρησης μεγάλης έκτασης στα Καμένα Βούρλα όπου έχει ήδη παρουσία με ένα ξενοδοχείο και αναμένεται να αναπτύξει σταδιακά άλλα δύο, έχει ξεκινήσει project για νέο ξενοδοχείο στη Χαλκιδική, νέο ξενοδοχείο στη Μύκονο, νέο ξενοδοχείο στον Πειραιά αλλά και στο κέντρο της Αθήνας, ενώ παράλληλα τρέχει επενδυτικό πλάνο για τρία ξενοδοχεία στην περιοχή Αφάντων της Ρόδου.

• **To fund Smerc.** Φιλόδοξα σχέδια έχει και το επενδυτικό ταμείο

SMERemediumCap (Smerc) του Νίκου Καραμούζη που σε συνεργασία με τον όμιλο Λασκαρίδη και την Brown Hotels προχωρούν στην εξαγορά του χαρτοφυλακίου με δάνεια 72 ξενοδοχείων από την Intrum. Το χαρτοφυλάκιο με τα δάνεια των 72 ξενοδοχείων, που φέρει την επωνυμία Tethys, είναι ονομαστικής αξίας 290 εκατ. ευρώ (εξαγοράζεται με σημαντικό discount) και περιλαμβάνει αθροιστικά πάνω από 4.000 δωμάτια. Μεταξύ αυτών είναι 10 μεγάλες τουριστικές μονάδες με δυναμικότητα άνω των 100 δωματίων, ενώ κατά μέσο όρο περιλαμβάνει ξενοδοχεία 50 κλειδιών το καθένα.

Δεκάδες ακόμα μικρότερα ντιλ και πολλά περισσότερα αναπτυξιακά πλάνα βρίσκονται σε φάση υλοποίησης, καθιστώντας την Ελλάδα κορυφαίο διεθνώς επενδυτικό προορισμό του κλάδου.

“Ανάπτυξη Διασυνοριακού Δικτύου Προώθησης Αειφόρου Παράκτιου Τουρισμού” Cross-Coastal-Net

Προχωρά με γοργά βήματα η διασυνοριακή συνεργασία Ελλάδας – Κύπρου σε θέματα αειφόρων μορφών παράκτιου τουρισμού. Η περίπτωση Ακάμα – Μπάλου

Στο πλαίσιο του Άξονα Προτεραιότητας 3 «Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και πρόληψη κινδύνων» του Προγράμματος συνεργασίας INTERREG V-A ΕΛΛΑΔΑ-ΚΥΠΡΟΣ 2014-2020, υλοποιείται με γοργούς ρυθμούς το Έργο (Πράξη) με τίτλο “Ανάπτυξη Διασυνοριακού Δικτύου Προώθησης Αειφόρου Παράκτιου Τουρισμού “και ακρωνύμιο: “CROSS-COASTAL-NET”.

Στο έργο CROSS-COASTAL-NET συμμετέχουν από πλευράς Κύπρου το ΕΒΕ Πάφου, το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου και το Κοινοτικό Συμβούλιο Ίννιας, ενώ από πλευράς Ελλάδας συμμετέχουν το ΕΒΕ Χανίων, ο Δήμος Κισσάμου και το Πολυτεχνείο Κρήτης.

Ο Τουρισμός αποτελεί τη σημαντικότερη οικονομική δραστηριότητα στην κοινή διασυνοριακή περιοχή Ελλάδας – Κύπρου και ως εκ τούτου έχει πολύ σημαντικό θετικό αντίκτυπο στις τοπικές οικονομίες της ΠΕ Χανίων και της Επαρχίας Πάφου. Κάθε χρόνο οι δύο ανωτέρω χωρικές ενότητες προσελκύουν εκατοντάδες χιλιάδες ημεδαπούς και αλλοδαπούς επισκέπτες, με το 90% αυτών να συγκεντρώνονται άναρχα στις παράκτιες περιοχές, λόγω της ύπαρξης ενός πολύ μεγάλου αριθμού παράκτιων

περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλους. Το γεγονός αυτό επιφέρει ήδη αρνητικές επιπτώσεις στους τοπικούς φυσικούς πόρους, με αποτέλεσμα την υποβάθμιση και αντίστοιχη μείωση της ελκυστικότητας των παράκτιων αυτών ακτών, πολλές από τις οποίες περιλαμβάνουν υπο-περιοχές ενταγμένες στο δίκτυο Natura 2000, όπως η Λιμνοθάλασσα Μπάλου στην ΠΕ Χανίων, και η Χερσόνησος Ακάμα στην Επαρχία Πάφου. Παράλληλα, τίθεται σε σοβαρό κίνδυνο η βιοποικιλότητα των περιοχών αυτών.

Συγκεκριμένα, διοργανώθηκε με απόλυτη επιτυχία από το Κοινοτικό Συμβούλιο Ίννιας στις 16/09/2022 εναρκτήρια ενημερωτική εκδήλωση με κύριο θέμα την ενημέρωση των συμμετεχόντων εκπροσώπων της τοπικής και επαρχιακής διοίκησης, άλλων δημόσιων τμημάτων και επιχειρηματικών φορέων, αλλά και φορέων της κοινωνίας των πολιτών από την περιοχή του Ακάμα, επί των σκοπών και του περιεχομένου του συγκεκριμένου έργου, όπως επίσης και επί της πρωτοβουλίας για την Ίδρυση Πρότυπης Κοινότητας Προστασίας και Ανάδειξης της Χερσονήσου του Ακάμα. Όλοι οι συμμετέχοντες εξέφρασαν τη θερμή τους υποστήριξη στο έργο καθώς πιστεύουν ότι θα

συμβάλει σημαντικά στην αειφόρο τουριστική ανάπτυξη της χερσονήσου του Ακάμα και εκδήλωσαν το αρχικό τους ενδιαφέρον για συμμετοχή και την υποστήριξη στο συγκεκριμένο εγχείρημα. Το κύριο συμπέρασμα της εκδήλωσης, μπορεί να συνοψιστεί στη φράση: Ο Ακάμας μπορεί να αποτελέσει έναν διεθνή “πράσινο” τουριστικό προορισμό μέσα από την προστασία, αειφόρο διαχείριση, και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού του πλούτου.

Επιπροσθέτως, πραγματοποιήθηκε στις 15/12/2022, στις εγκαταστάσεις του Επιμελητηρίου Χανίων, η 2η Διακρατική Τεχνική Συνάντηση του έργου, με την παρουσία όλων των Εταίρων. Στρατηγική προτεραιότητα όλων των Εταίρων του έργου είναι η έμπρακτη προώθηση της ίδρυσης και λειτουργίας πρότυπων Κοινοτήτων Προστασίας και Ανάδειξης Παράκτιων Οικοσυστημάτων,

αξιοποιώντας την επιστημονική υποστήριξη των πλέον σύγχρονων μοντέλων μέτρησης της φέρουσας ικανότητας, ξεκινώντας από τη λιμνοθάλασσα του Μπάλου και τη Χερσόνησο του Ακάμα.

Κατά τη διάρκεια της συνάντησης, παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα από τις πρώτες δράσεις του προγράμματος, ενώ παράλληλα αποφασίστηκε από τους εταίρους του έργου και ο περαιτέρω σχεδιασμός του. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην επιστημονική έρευνα που ήδη βρίσκεται κατά προτεραιότητα σε εξέλιξη στη λιμνοθάλασσα του Μπάλου όπως παρουσιάστηκε από έναν από τους εταίρους του έργου, το Πολυτεχνείο Κρήτης (Εργαστήριο Ανανεώσιμων και Βιώσιμων Ενεργειακών Συστημάτων της Σχολής Χημικών Μηχανικών και Περιβάλλοντος). Σύμφωνα με το Π.Κ ο Μπάλος αποτελεί μοναδικό οικοσύστημα και ως τέτοιο απαιτεί κοινά αποδεκτή στρατηγική διαχείρισης και άμεσες ολοκληρωμένες και στοχευμένες παρεμβάσεις με τη συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων πλευρών και με τη διαδικασία του συμμετοχικού σχεδιασμού. Η αρχική επιστημονική καταγραφή διερευνά τις υπαρκτές απειλές για την αειφορία της ήδη προστατευόμενης

περιοχής και μελετά μέτρα κατάλληλα για να αποφευχθούν τα επόμενα χρόνια μη αναστρέψιμες βλάβες για το μοναδικό οικοσύστημα της Δυτικής Κρήτης.

Στην επιτυχία της τεχνικής συνάντησης εργασίας συνέβαλαν ενεργά και οι υπόλοιποι προαναφερόμενοι εταίροι του έργου. Από τη συνάντηση έχουν εξαχθεί τα βασικά συμπεράσματα ως προς την υφιστάμενη κατάσταση των 2 υπό μελέτη ευαίσθητων παράκτιων περιοχών, όπως είναι η Λιμνοθάλασσα Μπάλου, και η Χερσόνησος Ακάμα, έχουν τροχοδρομηθεί οι επόμενες ενέργειες από όλους τους Εταίρους και έχει καθοριστεί η επόμενη συνάντηση που θα πραγματοποιηθεί στην Πάφο.

Τέλος, για όσους ενδιαφέρονται για περισσότερη πληροφόρηση επί του έργου, μπορούν να επισκεφτούν την ιστοσελίδα του έργου που έχει δημιουργήσει το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Πάφου στην παρακάτω διεύθυνση: <https://cross-coastal-net.eu/>

Στέφανος Χατζηγιάννου
Λειτουργός ΕΒΕ Πάφου
Υπεύθυνος Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων

Δυναμική ανάκαμψη του ελληνικού παιχνιδιού

Οι εξαγωγές έφθασαν τα 327,6 εκατ. το 2021 από μόλις 29,71 εκατ. το 2000

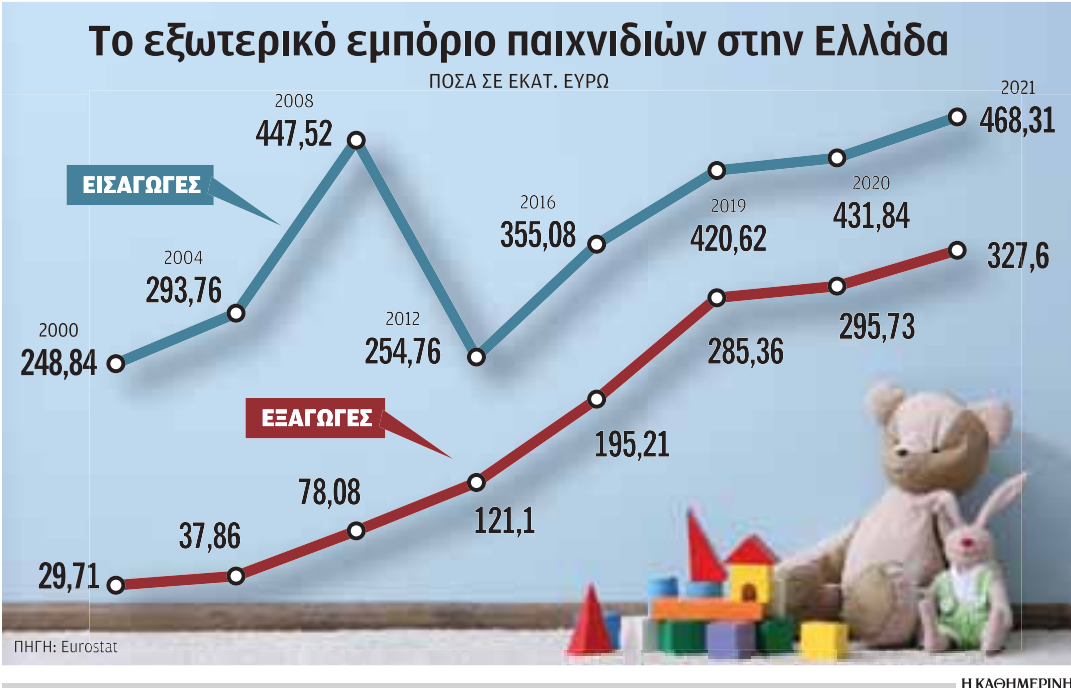
Της ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΜΑΝΙΦΑΒΑ

Οι παλαιότεροι και σίγουρα όσοι ήταν παιδιά τη δεκαετία του '80 σίγουρα έχουν παίξει με μια κουκλα Bibi-bo ή με την κουκλα Μάγια η Μελίσσα και τον φίλο της τον Βίλυ, και στον ύπνο κρατούσαν τον Αγκαλίτσα. Πρόκειται για μερικά από τα δημοφιλέστερα παιχνίδια τα οποία κατασκεύαζαν στην Ελλάδα δύο ελληνικές εταιρείες, η El Greco και η Lyra, οι οποίες έπαψαν να υπάρχουν στις αρχές της δεκαετίας του 1990.

Ακόμη και αν η αφορμή για το γεγονός ότι πλέον δεν υπάρχουν ήταν διαφορετική, αμφότερες «έσβησαν» στην πραγματικότητα, καθώς από τα τέλη της δεκαετίας του '80 ξεκίνησε η αθρόα εισαγωγή φθηνών παιχνιδιών από την Κίνα. Μοιάζει με ειρωνεία, αλλά είναι αλήθεια: ιδρυτές της El Greco που διέθετε εργοστάσιο στη Γλυφάδα και τη Ζάκυνθο ήταν ο Γιώργος και η Φιφή Βακάκη, γονείς του Απόστολου Βακάκη, ιδιοκτήτη του ομίλου Jumbo, των καταστημάτων που κυρίως διαθέτουν προϊόντα που έχουν εισαχθεί από την... Κίνα.

Αυτή δεν είναι η μοναδική ειρωνεία στην υπόθεση «ελληνικό παιχνίδι»: η Κίνα, απ' όπου ξεκίνησε ο κορωνοϊός για να εξελιχθεί σε πανδημία, έδωσε σημαντική ώθηση στις εξαγωγές ελληνικών παιχνιδιών, κυρίως εντός των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο λόγος; Η σχέση ποιότητας / τιμής και η έγκαιρη παράδοση των παραγγελιών. Ας μην ξεχνάμε ότι ειδικά από το φθινόπωρο του 2020 και κυρίως το 2021 οι καθυστερήσεις στην αποστολή εμπορευμάτων από την Κίνα ήταν τεράστιες και τα ναύλα ήταν εξαπλάσιασθεί.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, η αξία των εξαγωγών παιχνιδιών από την Ελλάδα διαμορφώθηκε το 2020 σε 295,73

Σημαντικό ρόλο παίζει και το γεγονός της στροφής των καταναλωτών σε παιχνίδια κατασκευασμένα από ξύλο και ύφασμα.

εκατ. ευρώ, για να αυξηθεί ακόμη περισσότερο το 2021 και να φθάσει τα 327,6 εκατ. ευρώ. Οι εξαγωγές ειδικά προς τις χώρες της Ε.Ε. ήταν το 2020 228,40 εκατ. ευρώ και το 2021 272,96 εκατ. ευρώ. Για να αντιληφθεί κάποιος την αλλαγή που έχει επέλθει τα τελευταία χρόνια, τουλάχιστον από τα μέσα της δεκαετίας του 2010, αρκεί να πούμε ότι 22 χρόνια πριν, το 2000, η αξία των ελληνικών εξαγωγών παιχνιδιών ήταν μόλις 29,71 εκατ. ευρώ, με τις εισαγωγές να είναι σχεδόν οκταπλάσιες (248,84 εκατ. ευρώ). Αν και η Ελλάδα παραμένει ελλειμματική σε ό,τι αφορά τα παι-

χνίδια –το 2021 η αξία των εισαγωγών διαμορφώθηκε σε 468,31 εκατ. ευρώ–, το βέβαιο είναι ότι η «ψαλίδα» έχει κλείσει σημαντικά.

Και μπορεί η πανδημία να ήταν αυτή που έδωσε την ώθηση, όμως η επαναφορά του ελληνικού παιχνιδιού στις διεθνείς αγορές –αλλά και στην εγχώρια– ξεκίνησε, όπως συνέβη και με άλλες εταιρείες που αναζήτησαν έσοδα από τις πωλήσεις στο εξωτερικό, στα χρόνια των μνημονίων. Δεν είναι τυχαίο ότι ήδη από το 2015 το Βιοτεχνικό Επιμελητήριο Αθηνών (ΒΕΑ) είχε αναλάβει δράση σχετικά με την κατάρτιση του κανονισμού για την απονομή του Ελληνικού Σήματος στα παιχνίδια. Αν και το θέμα είχε απονهیσει και υπήρχε μια αναζωπύρωση των συζητήσεων το 2019, για να «παγώσει» στη συνέχεια λόγω πανδημίας, τους τελευταίους μήνες υπάρχει, σύμφωνα με πληροφορίες, σχετική κινητικότητα για το ζήτημα ανάμεσα στη Γενική Γραμματεία Εμπορίου, το ΒΕΑ και τον Σύνδεσμο Ελλήνων

Βιοτεχνών Παιδικών Παιχνιδιών και Αμαξών (ΣΕΒΠΠΑ). Σημαντικό ρόλο, επίσης, διαδραμάτισε το γεγονός της στροφής των καταναλωτών σε παιχνίδια κατασκευασμένα από ξύλο και ύφασμα, με λιγότερο πλαστικό.

Ευτυχώς, αρκετές ελληνικές εταιρείες κατασκευής παιχνιδιών δεν είχαν την τύχη της El Greco και της Lyra, αλλά συνέχισαν να σχεδιάζουν και να παράγουν παιχνίδια στην Ελλάδα, όπως η ΕΠΑ της οικογένειας Ακουαρόνε στη Θεσσαλονίκη, που ξεκίνησε να κατασκευάζει παιχνίδια το 1930 από τα μολυβένια υλικά που περιείσσευαν από το τυπογραφείο που διατηρούσε, η «Δεσύλλας», η «Ρεμούνδος» με δραστηριότητα από το 1948, η οποία ήταν η πρώτη που ασχολήθηκε αμιγώς με την παραγωγή επιτραπέζιων και εκπαιδευτικών παιχνιδιών, και αρκετές ακόμη. Σχεδόν όλες, βεβαίως, για να συνεχίσουν να λειτουργούν δραστηριοποιούνται παράλληλα στην εισαγωγή και την εμπορία παιχνιδιών.

Μία πολύ καλή χρονιά για τις λιανικές επιχειρήσεις του κλάδου

«**Βγάζουν** τα αποθηκεύματα τους φέτος. Το 2020 τα καταστήματα ήταν κλειστά, πέρυσι υπήρχαν οι περιορισμοί για τους μη εμβολιασμένους και μεγάλη έξαρση του κορωνοϊού την περίοδο των εορτών, οπότε φέτος είναι ασυγκράτητοι». Είναι τα λόγια ενός ταμία σε υποκατάστημα κορυφαίας αλυσίδας παιχνιδιών πριν από λίγες ημέρες στο ερώτημα και αφού έχει προηγηθεί αναμονή αρκετών λεπτών στην ουρά. Πράγματι, το γεγονός ότι φέτος δεν υπάρχουν οι περιορισμοί για τις αγορές από φυσικά καταστήματα έχει δώσει σημαντική ώθηση στην αγορά παιχνιδιών, μια αγορά στην οποία υπάρχει μεγάλη ποικιλία σε προϊόντα, αλλά και τιμές.

Ακριβώς αυτή η ποικιλία σε τιμές, σε συνδυασμό με το μέτρο για το «Καλάθι του Άν Βασίλη», τη διάθεση δηλαδή σειράς παιχνιδιών από διάφορες κατηγορίες σε προστιτές τιμές, μέτρο που θα ισχύσει έως τις 11 Ιανουαρίου, αντιστάθμισε σε σημαντικό βαθμό τη συγκράτηση που δείχνουν οι καταναλωτές σε δαπάνες άλλων κατηγοριών. Το πόσο σημασία δίνουν, εξάλλου, στην εν λόγω πρωτοβουλία και οι ίδιες οι εταιρείες που δραστηριοποιούνται στη λιανική πώληση παιχνιδιών φάνηκε και από το γεγονός ότι ενώ στις 14 Δεκεμβρίου, όταν ξεκίνησε η εφαρμογή του «Καλαθιού του Άν Βασίλη» δήλωσαν συμμετοχή αρχικά 14 εταιρείες και μέχρι το βράδυ της ίδιας ημέρας είχαν φτάσει τις 32 διαθέτοντας 1.560 παιχνίδια, πλέον συμμετέχουν 40 εταιρείες, μικρές και μεγάλες, διαθέτοντας 1.991 παιχνίδια. Μάλιστα, σε 149 περιπτώσεις καταγράφηκε μείωση τιμής, ενώ δεν παρατηρήθηκε καμία αύξηση.

Αξίζει να σημειωθεί ότι την περίοδο των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς οι επιχειρήσεις λιανικής πώλησης παιχνιδιών πραγματοποιούν ακόμη και πάνω από το 1/3 του ετήσιου τζίρου τους. Φέτος δεν αποκλείεται, λόγω και του πληθωρισμού, ο τζίρος των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς να ξεπεράσει όχι μόνο αυτόν που έγινε την αντίστοιχη περίοδο

Το γεγονός ότι φέτος δεν υπάρχουν περιορισμοί για τις αγορές από φυσικά καταστήματα έχει δώσει σημαντική ώθηση στην αγορά παιχνιδιών.

Οι πωλήσεις στην αγορά παιχνιδιών ενδέχεται να ξεπεράσουν φέτος στις γιορτές ακόμη και εκείνες του 2019.

του 2020 και του 2021, αλλά ακόμη και προ πανδημίας, το 2019. Σε αυτή την εκτίμηση προέβη στις 13 Δεκεμβρίου και ο όμιλος Jumbo σε ανακοίνωσή του στο Χρηματιστήριο Αθηνών. Σε περίπτωση μάλιστα που επιβεβαιωθεί η παραπάνω εκτίμηση, τότε ο όμιλος αναμένει αύξηση του τζίρου του συνολικά για το 2022 κατά 10% σε σύγκριση με το 2019.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ), ο τζίρος του λιανικού εμπορίου παιχνιδιών σε εξειδικευμένα καταστήματα (εξαιρούνται δηλαδή οι πωλήσεις από τα σούπερ μάρκετ) διαμορφώθηκε το 2019 σε 905,11 εκατ. ευρώ, το 2020 υποχώρησε σε 709,20 εκατ. ευρώ, το 2021 ανήλθε σε 869,05 εκατ. ευρώ, ενώ στο εννεάμηνο Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου 2022 διαμορφώθηκε σε 638,51 εκατ. ευρώ.

Οι τρεις αβεβαιότητες που μπορούν να μετατρέψουν το 2023 σε θρίλερ

Του ΘΑΝΟΥ ΤΣΙΡΟΥ

Ο δείκτης που μετράει τη μεταβολή των τιμών στα τρόφιμα δεν έχει λάβει υψηλότερη τιμή εδώ και 10ετίες. Ποτέ στο παρελθόν η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα δεν είχε προχωρήσει σε τόσο γρήγορη αύξηση των επιτοκίων, ενώ είναι πιθανό ήδη από το πρώτο εξάμηνο του 2023 να καταγραφεί ιστορικό ρεκόρ και στα ευρωπαϊκά επιτόκια. Όσο για τις τιμές της ενέργειας, παραμένουν πηγή τεράστιας αβεβαιότητας καθώς αρκεί μια απότομη άνοδος για να «ροκανίσει» τον διαθέσιμο δημοσιονομικό χώρο και, φυσικά, για να επιβαρύνει ακόμη περισσότερο τον οικογενειακό προϋπολογισμό.

Αν λοιπόν το 2022 η μεγάλη πρόκληση ήταν η απότομη αύξηση των τιμών της ενέργειας, το πρόβλημα του 2023 θα είναι ένα «κοκτέιλ» πηγών αβεβαιότητας: η πορεία των τιμών των τροφίμων, η πορεία των τιμών της ενέργειας και η ραγδαία αύξηση του κόστους του χρήματος. Ειδικά το πρώτο εξάμηνο, και οι τρεις πηγές θα ασκήσουν έντονες πιέσεις και μένει να φανεί στην πράξη αν τα δρομολογημένα μέτρα στήριξης, αλλά και η οικονομική δραστηριότητα, θα συγκρατήσουν το διαθέσιμο εισόδημα.

• Τα τρόφιμα: Ο δείκτης της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής που παρακολουθεί τη μεταβολή των τιμών στα προϊόντα διατροφής έλαβε τον Νοέμβριο την υψηλότερη τιμή των τελευταίων τουλάχιστον 13 ετών. Αναρριχήθηκε στις 119,4 μονάδες, κάτι που σημαίνει ότι από το 2020 μέχρι σήμερα έχει καταγραφεί αύξηση τιμών της τάξεως του 19,4%. Η μεγάλη άνοδος, βέ-

βαια, έχει καταγραφεί μέσα στο 2022 καθώς οι ανατιμήσεις τη φετινή χρονιά ξεπερνούν το 15% ενώ υπάρχουν σαφείς ενδείξεις –κυρίως από τον δείκτη τιμών εισαγωγών– ότι το πρόβλημα με τις ανατιμήσεις των τροφίμων δεν έχει κορυφωθεί ακόμη. Το «μέτωπο» των τροφίμων θα είναι ένα από τα μεγαλύτερα της νέας χρονιάς.

Τιμές τροφίμων, κόστος ενέργειας και αυξήσεις δόσεων δανείων ενδέχεται να φέρουν στα όριά τους χιλιάδες νοικοκυριά.

Οχι εξαιτίας των μεγάλων μεταβολών: σε άλλα προϊόντα, όπως είναι το ρεύμα και το φυσικό αέριο, οι ανατιμήσεις είναι πολύ μεγαλύτερες. Το πρόβλημα εντοπίζεται στη συμμετοχή που έχει η δαπάνη διατροφής στον οικογενειακό προϋπολογισμό. Ειδικά στα χαμηλότερα εισοδηματικά κλιμάκια, οικογένειες δηλαδή με μηνιαίο εισόδημα κάτω των 750-1000 ευρώ τον μήνα, θα απαιτείται να καταβληθεί άνω του 20% του εισοδήματος για να καλυφθούν οι διατροφικές ανάγκες όταν πριν από την έναρξη του πληθωριστικού ράλι, η αναλογία διαμορφωνόταν στο 15%. Το πρόβλημα του πληθωρισμού των τροφίμων είναι ότι «χτυπάει» κυρίως τα χαμηλά εισοδηματικά κλιμάκια και λειτουργεί αντίστροφα αναδιανεμητικά. Γι' αυτό και επιλέγεται να αντιμετωπίζεται με έκτακτες οικονομικές ενισχύσεις, οι οποίες είναι «στοχευμέ-

Το «μέτωπο» των τροφίμων θα είναι ένα από τα μεγαλύτερα της νέας χρονιάς. Ειδικά στα χαμηλότερα εισοδηματικά κλιμάκια, οικογένειες δηλαδή με μηνιαίο εισόδημα κάτω των 750-1.000 ευρώ τον μήνα, θα απαιτείται να καταβληθεί άνω του 20% του εισοδήματος για να καλυφθούν οι διατροφικές ανάγκες.

νες» και όχι «οριζόντιες», καθώς και άλλα μέτρα στην ίδια κατεύθυνση όπως είναι η μείωση του ΦΠΑ. Η συγκεκριμένη παρέμβαση μπορεί να συμπεριληφθεί μόνο σε πολυετές πλάνο προκειμένου να εξασφαλιστεί και ο απαιτούμενος δημοσιονομικός χώρος.

• Το φυσικό αέριο: Ολόκληρος ο προϋπολογισμός έχει στηριχτεί στην παραδοχή ότι το φυσικό αέριο στο χρηματιστήριο του Αμστερνταμ δεν θα ξεπεράσει τα 120 ευρώ ανά μεγαβατώρα. Την Παρασκευή, η τιμή του αερίου βρισκόταν πολύ κοντά στο «σημείο μηδέν». Τι σημαίνει «σημείο μηδέν»; Ότι το ρεύμα θα συγκρατείται στα σημερινά επίπεδα (περίπου 16 λεπτά ανά κιλοβατώρα για τα νοικοκυριά) χωρίς να απαιτείται παρέμβαση του κρατικού προϋπολογισμού. Οι όποιες επιδοτήσεις θα χρηματοδοτούνται αποκλειστικά με τους πόρους του Ταμείου,

οπότε και το ειδικό αποθεματικό του ενός δισ. ευρώ θα μένει στην άκρη για να χρηματοδοτήσει άλλες ανάγκες που θα προκύψουν. Το ζήτημα είναι ότι ουδείς μπορεί να προβλέψει ποια θα είναι η πορεία της τιμής του αερίου μέσα στο 2022. Μέσα σε λίγες εβδομάδες, η τιμή βρέθηκε από τα 95 στα 150 ευρώ για να επιστρέψει και κάτω από τα 120 ευρώ λίγο πριν από την ολοκλήρωση της συνεδρίασης της Παρασκευής. Τα σενάρια που έχουν φτάσει στο οικονομικό επιτελείο, δείχνουν ότι για κάθε 10 ευρώ υπέρβασης πάνω από το «σημείο μηδέν» προκύπτει και δημοσιονομικό κόστος 300 εκατ. ευρώ. Δηλαδή, αν η μέση τιμή του φυσικού αερίου για το 2023 ανέλθει στα 130 ευρώ αντί για τα 120 ευρώ, θα χρειαστούν 300 εκατ. ευρώ από τον ενεργειακό κουμπαρά, αν η τιμή φτάσει στα 140 ευρώ, 600 εκατ. ευρώ κ.ο.κ. Όλα θα εξαρ-

τηθούν από τις θερμοκρασίες του χειμώνα. Προς το παρόν, τα πράγματα κυλούν ομαλά, αλλά είμαστε ακόμη στις αρχές της χειμερινής περιόδου.

• Το κόστος του χρήματος: Η επιθετική ρητορική της επικεφαλής της ΕΚΤ την Πέμπτη –ώτερα από την ανακοίνωση της 4ης διαδοχικής αύξησης των επιτοκίων– προειδεάξει για ακόμη περισσότερες αυξήσεις επιτοκίων μέσα στο 2023 από αυτές που ενδεχομένως θα περίμενε η αγορά. Από εκεί που οι προβλέψεις έκαναν λόγο για «κορύφωση» του φαινομένου, με το επιτόκιο της ΕΚΤ να «σκαρφαλώνει» στο 3%, τώρα, ουδείς μπορεί να γνωρίζει αν θα δούμε να καταρρίπτεται το ιστορικό ρεκόρ για την Ευρώζων, το οποίο καταγράφηκε στις αρχές του 2008, όταν το επιτόκιο «σκαρφάλωσε» στο 4,25% για να αντιμετωπιστεί πολύ χαμηλότερος πληθωρισμός

από αυτόν που αντιμετωπίζει η Ευρωζώνη σήμερα. Ούτως ή άλλως, έχει ήδη καταρριφθεί ένα ιστορικό ρεκόρ: οι δανειολήπτες βιώνουν την ταχύτερη αύξηση των επιτοκίων κατά 2,5 μονάδες (ή και 3 αν προεξοφληθεί η νέα αύξηση της 2ας Φεβρουαρίου) στην Ιστορία. Τρεις ποσοστιαίες μονάδες αύξησης από τις αρχές κιόλας του χρόνου μπορούν να δημιουργήσουν μεγάλο πρόβλημα στους δανειολήπτες και αυτή θα είναι μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις της νέας χρονιάς για νοικοκυριά αλλά και επιχειρήσεις. Πολύ απλά, δάνειο 100.000 ευρώ επιβαρύνεται με 3.000 ευρώ τον χρόνο μόνο από τόκους. Τα νοικοκυριά δεν έχουν πλέον πολλές επιλογές. Αρκετοί έσπευσαν να μετατρέψουν τα επιτόκια από κυμαινόμενα σε σταθερά αλλά πλέον και η επιτοκιακή ασφάλεια έχει ακριβύνει αρκετά. Το σταθερό επιτόκιο 5ετίας έχει ήδη φτάσει κοντά στο 4% και θα γίνει ακριβότερο καθώς κάθε φορά που ανεβαίνει το επιτόκιο της ΕΚΤ αυξάνεται και το σταθερό επιτόκιο (σ.σ. οι τράπεζες είναι υποχρεωμένες να αντισταθμίζουν τον κίνδυνο από το «κλειδώμα» του κόστους του χρήματος και αυτό γίνεται με ολοένα και υψηλότερο κόστος, το οποίο φυσικά μετακυλιέται). Οι ρυθμίσεις θα γίνονται από τις τράπεζες με φειδώ για να μη δημιουργείται νέα γενιά δανείων σε καθεστώς υψηλού κινδύνου. Ετσι, η μεγάλη πρόκληση για το νέο έτος είναι να φανεί αν θα υπάρξει νέα γενιά κόκκινων δανείων ή αν, κατά την προπρόθεση να εξυμνηρηθούν οι δανειακές υποχρεώσεις, θα υπάρξει επιπτώση στην κατανάλωση, άρα και στην ανάπτυξη.

ΑΝΑΛΥΣΗ

Φρένο στην υλοποίηση συγχωνεύσεων στις ΗΠΑ

Των **ΑΝΙΡΜΠΑΝ ΣΕΝ** και **ΝΤΙΑΝ ΜΠΑΡΤΖ / REUTERS**

Τα τραπεζικά στελέχη που ασχολούνται με τις επενδύσεις και οι δικηγόροι με ειδικευση στις συναλλαγές, οι οποίοι είναι συνηθισμένοι σε κωλύματα λόγω ρυθμιστικού πλαισίου για τις συγχωνεύσεις, βρίσκονται αντιμέτωποι με μια άνευ προηγουμένου πρόκληση από τον πρόεδρο των ΗΠΑ Τζο Μπάιντεν. Το υπουργείο Δικαιοσύνης της χώρας και η Ομοσπονδιακή Επιτροπή Εμπορίου (FTC) προσπάθησαν να αποτρέψουν 22 συγχωνεύσεις, αρχής γενομένης από την ανάληψη καθηκόντων του Μπάιντεν πέρυσι τον Ιανουάριο, σύμφωνα με ανασκόπηση του ειδησεογραφικού πρακτορείου Reuters. Αυτό αριθμητικά υπερβαίνει τα αντιμονοπωλιακά θέματα κατά τα δύο πρώτα χρόνια της πρώτης θητείας του πρώην προέδρου Μπαράκ Ομπάμα και

Οι αρχές προσπάθησαν να αποτρέψουν 22 συμφωνίες από πέρυσι τον Ιανουάριο βάσει αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας.

είναι διπλάσιο από ό,τι τα δύο πρώτα χρόνια του Ντόναλντ Τραμπ, όπως δείχνει η ανάλυση του Reuters. Αν και δεν είναι διαθέσιμα ολοκληρωμένα δεδομένα για πολλές δεκαετίες πίσω, ο Τζοελ Κρόσπεργκ, δικηγόρος ειδικευμένος στην πάταξη των μονοπωλίων στη McDermott, Will & Emery, δήλωσε ότι, ανατρέχοντας στην 25ετή καριέρα του, τώρα περισσότερες από ποτέ υποθέσεις συγχωνεύσεων παραπέμπονται για δικαστική επίλυση βάσει αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας. Αξίζει να αναφερθεί πως το υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ και η Ομοσπονδιακή Επιτροπή Εμπορίου κατόρθωσαν να σταματήσουν 15 από τις 22 προαναφερθείσες συμφωνίες, πολλές χωρίς δικαστική διαμάχη, διότι οι εμπλεκόμενες εταιρείες εγκατέλειψαν και αποχώρησαν από την συμφωνία τους.

Πιο πρόσφατα, έχασαν σε τέσσερις προσπάθειες να εμποδίσουν τις συγχωνεύσεις στο δικαστήριο, αν και ασκούν έφεση σε δύο από αυτές. Αυτές οι απώλειες δεν

έχουν μεταβάλει τη διάθεση των ρυθμιστικών αρχών να θέσουν υπό αμφισβήτηση τις συγχωνεύσεις. Ειδικότερα, δύο αξιωματούχοι διορισμένοι από τον Τζο Μπάιντεν, ήτοι η πρόεδρος της Ομοσπονδιακής Επιτροπής Εμπορίου, Λίνα Χαν Καν, και ο διευθυντής Αντιμονοπωλιακής Πολιτικής στο υπουργείο Δικαιοσύνης, Τζόναθαν Κάντερ, ασκούν πιέσεις προς την κατεύθυνση αυτή, διατεινόμενοι ότι η συσπείρωση ομίλων έχει γίνει υπερβολική – κι αυτό βλάπτει και το καταναλωτικό κοινό και τους εργαζομένους σε μια εποχή ανεξέλεγκτου πληθωρισμού. «Αναμφίβολα αυτό που είναι ξεκάθαρο για αυτήν την ομάδα σε σύγκριση με τους προκατόχους τους είναι ότι δεν τους στοιχειώνει η πιθανότητα να χάσουν αυτές τις υποθέσεις», δήλωσε ο πρώην πρόεδρος της Ομοσπονδιακής Επιτροπής Εμπορίου και καθηγητής Αντιμονοπωλιακής Πολιτικής στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Τζορτζ Ουάσιγκτον, Γουίλιαμ Κοβάσιτς. Ο Κάντερ, απευθυνόμενος στους Αμερικανούς βουλευτές τον Σεπτέμβριο, δήλωσε ότι το τμήμα του δεν θα «υστερήσει από την υποβολή αξιολόγων υποθέσεων». Σε επιστολή του τον Αύγουστο, η Καν είπε στη γερουσιαστή Ελίζαμπεθ Γουόρνεν ότι, κατά την εκτίμησή της, η πώληση περιουσιακών στοιχείων στο πλαίσιο μιας συγχώνευσης για να αποκατασταθούν σοβαρά προβλήματα ανταγωνισμού δεν εκπληρώνει τον στόχο της.

Σημειώνεται πως η μεγαλύτερη συμφωνία που διακυβεύεται αυτή τη στιγμή είναι η προσφορά ύψους 69 δισ. δολαρίων της Microsoft για την απόκτηση της Activision Blizzard, μιας εταιρείας δημιουργίας βιντεοπαιχνιδιών, όπως το «Call of Duty». Τέλος, αναφέρεται ότι η Ομοσπονδιακή Επιτροπή Εμπορίου των ΗΠΑ έχει προσφύγει στην Δικαιοσύνη με μήνυσή της για να την παρεμποδίσει, διατεινόμενη ότι θα επιτρέψει στο Xbox της Microsoft να αποκτήσει αποκλειστική πρόσβαση στα παιχνίδια της Activision και αυτό θα την τοποθετούσε με τέτοιο τρόπο στην αγορά ψηφιακών παιχνιδιών ώστε να δεσπόζει σε αυτήν. Αντεπιτιθέμενη η Microsoft δήλωσε πως η συμφωνία θα ωφελούσε τόσο τους παίκτες όσο και τις εταιρείες τυχερών παιχνιδιών.

Το πλαφόν στο ρωσικό πετρέλαιο πλήττει τα έσοδα της Μόσχας

Με εμπάργκο στις εξαγωγές «μαύρου χρυσού» απαντάει ο Πούτιν

Καθώς το πλαφόν των 60 δολ. το βαρέλι που συμφώνησαν οι χώρες του G7 στις αρχές Δεκεμβρίου αρχίζει πλέον να πλήττει τα πετρελαϊκά έσοδα της Ρωσίας, η Μόσχα αντεπιτίθεται επιβάλλοντας εμπάργκο στις εξαγωγές πετρελαίου κατά όσων χωρών συμμετέχουν στην επίμαχη συμφωνία. Την ίδια στιγμή η ενεργειακή κρίση εξωθεί όλο και περισσότερες χώρες στην πυρηνική ενέργεια και ανάμεσά τους χώρες του πρώην σοβιετικού μπλοκ, που επιλέγουν να υπερβούν το τραύμα του Τσερνόμπιλ προκειμένου να απεξαρτηθούν ενεργειακά από τη Μόσχα.

Μιλώντας σε δημοσιογράφους ο Ρώσος υπουργός Οικονομίας, Αντον Σιλουάνοφ, ανέφερε πως το πλαφόν στις τιμές του ρωσικού πετρελαίου μειώνει τα έσοδα της Ρωσίας από τις εξαγωγές μαύρου χρυσού και πιθανώς θα διογκώσει περαιτέρω το δημοσιονομικό έλλειμμα της χώρας πάνω από την πρόβλεψη του 2% για το επόμενο έτος. Σύμφωνα, πάντως, με αξιωματούχους της ρωσικής κυβέρνησης, η Μόσχα θα μπορέσει να καλύψει το έλλειμμα εκδίδοντας ομόλογα ή καταφεύγοντας στα κεφάλαια που έχει συγκεντρώσει επί χρόνια από τα δυσθεώρητα έσοδα των εξαγωγών υδρογονανθράκων. Είχε προηγηθεί, άλλωστε, δήλωση του αντιπροέδρου της κυβέρνησης, Αλεξάντερ Νόβακ, στο ρωσικό πρακτορείο RIA ότι το πλαφόν στις τιμές του πετρελαίου ίσως αναγκάσει το Κρεμλίνο να μειώσει την παραγωγή μαύρου χρυσού από 5% έως 7% το επόμενο έτος.

Όπως σχολιάζουν πολιτικοί και οικονομικοί αναλυτές που μίλησαν σχετικά στη βρετανική εφημερίδα The Guardian, το πλαφόν στις τιμές του ρωσικού πετρελαίου είναι μια πρωτοφανής κίνηση από πλευράς των δυτικών οικονομιών, όμοια της οποίας δεν υπήρξε ποτέ ούτε στη διάρκεια των πιο σκοτεινών χρόνων του Ψυχρού Πολέμου. Μιλώντας στο αμερικανικό δίκτυο CNBC, ο Νίκολας Φαρ, οικονομολόγος της Capital Economics επί θεμάτων αναδυόμενων ευρωπαϊκών οικονομιών, τόνισε πως «είναι πολύ νωρίς για να εκτιμηθεί πλήρως ο αντίκτυπος που θα έχει στις εξαγωγές ρωσικού πετρελαίου το πλαφόν». Προσέθεσε, πάντως, πως υπάρχουν «οι πρώτες ενδείξεις ότι πλήττεται η ρωσική οικονομία».

Η προ πολλού αναμενόμενη αντίδραση του Κρεμλίνου ήρθε με προεδρικό διάταγμα του Βλαντιμίρ Πούτιν που απαγορεύει τις πωλήσεις ρωσικού πετρελαίου και πετρελαιοειδών σε

Με την μείωση των εσόδων της Ρωσίας από τις εξαγωγές πετρελαίου θα διογκωθεί περαιτέρω το δημοσιονομικό έλλειμμα της χώρας πάνω από την πρόβλεψη του 2% για το επόμενο έτος.

Η ενεργειακή κρίση εξωθεί όλο και περισσότερες χώρες της Ευρώπης στην πυρηνική ενέργεια.

όσες χώρες συμμετέχουν στη συμφωνία για το πλαφόν των 60 δολ. το βαρέλι.

Η απαγόρευση τίθεται επίσημα σε ισχύ από την 1η Φεβρουαρίου και προς τον φεβρουάριο είναι προβλέπεται να διαρκέσει επί πέντε μήνες, σύμφωνα με σχετική ανακοίνωση της ρωσικής κυβέρνησης που δημοσιεύθηκε στην ιστοσελίδα του Κρεμλίνου. Στο εν λόγω διάταγμα υπάρχει, πάντως, η διευκρίνιση πως ο Ρώσος πρόεδρος «μπορεί να δώσει ειδική άδεια» για την πώληση πετρελαίου και πετρελαιοειδών σε ειδικές περιπτώσεις, ακόμη και εντός του πλαισίου του πλαφόν.

Όπως σχολιάζει σχετικό ρεπορτάζ των Financial Times, η συγκεκριμένη πρόβλεψη αφήνει ανοικτό το ενδεχόμενο να συνεχίσει η Ρωσία τις πωλήσεις αργού σε παραγωγούς μεγάλων ασιατικών αγορών, όπως η Κίνα και η Ινδία.

Υπό την πίεση της ενεργειακής κρίσης, που όλα δείχνουν ότι θα συνεχιστεί για καιρό, όλο

και περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες εγκαταλείπουν τις αναστολές και τις ανησυχίες τους και στρέφονται στην πυρηνική ενέργεια ως την οδό που θα τους προσφέρει ενεργειακή αυτόαρκεια. Η Γερμανία και το Βέλγιο έχουν παρατείνει τη λειτουργία πυρηνικών αντιδραστήρων τους, η Βρετανία αρχίζει την κατασκευή οκτώ πυρηνικών αντιδραστήρων μέχρι το 2030 και τώρα στην πυρηνική ενέργεια στρέφονται χώρες του πρώην σοβιετικού μπλοκ υπερβαίνοντας το τραύμα του Τσερνόμπιλ.

Τελευταία στη σειρά έρχεται η Πολωνία που πλήττεται από τον υψηλότερο πληθωρισμό των τελευταίων 25 ετών εξαιτίας του ιλιγγιώδους κόστους της ενέργειας. Επειτα από επανειλημμένες απόπειρες να αναπτύξει μόνη της πυρηνική ενέργεια, η Βαρσοβία κατέφυγε στη στήριξη ξένων επιχειρήσεων με τις οποίες θα αναπτύξει δύο ανεξάρτητες μονάδες ατομικής ενέργειας. Η μία θα είναι σε συνεργασία με την αμερικανική εταιρεία Westinghouse και η δεύτερη με τη νοτιοκορεατική KHNP. Η Βαρσοβία είχε πυρηνικές φιλοδοξίες από τις αρχές της δεκαετίας του 1970, όταν ανήκε ακόμη στη σφαίρα επιρροής της τότε Σοβιετικής Ένωσης. Αρχισε μάλιστα να αναπτύσσει πυρηνική μονάδα το 1982, αλλά οι σχετικές εργασίες

διακόπηκαν εξαιτίας ελλείμματος χρηματοδότησης αλλά και επειδή λίγα χρόνια αργότερα, το 1986, μεσολάβησε το ατύχημα στο πυρηνικό εργοστάσιο του Τσερνόμπιλ προκαλώντας εντονότερες αντιδράσεις από την κοινή γνώμη.

Οι κινήσεις της Πολωνίας έπονται αντίστοιχων πρωτοβουλιών που έχουν λάβει άλλες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Στη Σλοβακία λειτουργεί ήδη ένας πυρηνικός αντιδραστήρας και τώρα βρίσκονται στο τελικό στάδιο ακόμη δύο μονάδες, και στην Ουγγαρία τον Αύγουστο η κυβέρνηση έδωσε παραγγελία για δύο αντιδραστήρες στη ρωσική Rosatom. Σε ό,τι αφορά τη Rosatom ανακοίνωσε προ ημερών ότι υπολογίζει πως στη διάρκεια του έτους που λήγει αυξήθηκαν οι εξαγωγές της κατά 15%, με τις παραγγελίες της από το εξωτερικό να παραμένουν στα 200 δισ. δολ.

Μιλώντας στη ρωσική εφημερίδα Izvestia ο διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας, Αλεξέι Λικάσεφ, τόνισε πως αυτή η αύξηση εξαγωγών της Rosatom αφορά ορισμένα προϋπάρχοντα συμβόλαια, παροχή καυσίμων, προϊόντα εμπλουτισμού ουρανίου, υπηρεσίες μετατροπής εγκαταστάσεων αλλά και την κατασκευή 23 σταθμών πυρηνικής ενέργειας σε 12 χώρες.

CNBC, FINANCIAL TIMES, REUTERS

Νέο γύρο αυξήσεων επιτοκίων σχεδιάζει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

Επικείται νέος γύρος αυξήσεων επιτοκίων μέσα στο νέο έτος και είναι αναγκαίος για να ανακοπεί η άνοδος του πληθωρισμού. Το δηλώνουν κατηγορηματικά τα στελέχη της EKT επαναλαμβάνοντας ουσιαστικά όσα έχει τονίσει τελευταία η πρόεδρος της Τράπεζας, Κριστίν Λαγκάρντ. Αυτή τη φορά την αναγκαιότητα των υψηλών επιτοκίων υπογραμμίζει ο Κλάους Κντ, επικεφαλής της Τράπεζας της Ολλανδίας και διακεκριμένος «ιέραξ» στους κόλπους της Τράπεζας, που μιλώντας στους Financial Times τόνισε πως μέχρι τον Ιούλιο του 2023 η EKT θα έχει προχωρήσει «με ένα συνετό ρυθμό αυξήσεων επιτοκίων» κατά μισή εκατοστιαία μονάδα τη φορά. «Ο κίνδυνος που διατρέχουμε είναι να μην κάνουμε αρκετά», τόνισε ο κ. Κντ ανα-

Μέχρι τον Ιούλιο του 2023 θα έχει προχωρήσει «με ένα συνετό ρυθμό αυξήσεων» κατά μισή εκατοστιαία μονάδα τη φορά, λέει ο Ολλανδός κεντρικός τραπεζίτης Κλάους Κντ.

φερόμενος στον πληθωρισμό της Ευρωζώνης που κορυφώθηκε τον Οκτώβριο φτάνοντας στο 10,6%, δηλαδή σε επίπεδο υπερπενταπλάσιο του στόχου του 2%. Σε ό,τι αφορά την Ολλανδία, τη χώρα του κ. Κντ, έφτασε τον Σεπτέμβριο στο 17,1%.

Ως εκ τούτου η EKT ετοιμάζεται για το δεύτερο ημίχρονο της στροφής σε περιοριστική νομισματική πολιτική, όπως τόνισε ο κ. Κντ. Ο Ολλανδός κεντρικός τραπεζίτης, που σημειωτέον είναι το παλαιότερο μέλος του Δ.Σ. της EKT, τόνισε, παράλληλα, ότι η μεγάλη πρόκληση για την EKT το νέο έτος θα είναι να αποφασίσει πότε έχει πραγματικά αυξήσει αρκετά τα επιτόκια. Λίγες ημέρες νωρίτερα η Γερμανίδα Ιζαμπέλ Σνάμπελ, επίσης μέλος του Δ.Σ. της EKT, δήλωσε πως η EKT «κάνει ό,τι είναι αναγκαίο για να επαναφέρει τον πληθωρισμό στον στόχο του 2%».

Μιλώντας στη γερμανική εφημερίδα Frankfurter Allgemeine Zeitung, η κ. Σνάμπελ τόνισε πως τα επιτόκια του ευρώ πρέπει να φτάσουν

σε «ένα επίπεδο που θα λειτουργεί περιοριστικά» προκειμένου να ανακόψουν τον πληθωρισμό. Σε μια έμμεση αυτοκριτική για λογαριασμό της EKT, η κ. Σνάμπελ αναφέρθηκε στη στάση που τήρησε η Τράπεζα στη διάρκεια του περασμένου έτους και επισήμανε πως «υποτίμησε τον επίμονο πληθωρισμό και δεν πήρε αρκετά στα σοβαρά τα σημάδια». Δικαιολογώντας, πάντως, αυτήν τη στάση, υπογράμμισε ότι στους κόλπους της EKT «επικρατούσε ανησυχία πως μια πρόωπη κίνηση, μια πρόωπη αλλαγή στη νομισματική πολιτική θα μπορούσε να οδηγήσει αδικαιολόγητα την οικονομία σε μια νέα ύφεση».

Τα επιτόκια της EKT έπειτα από αλληπάλληλες αυξήσεις βρίσκονται τώρα στο 2%.

FINANCIAL TIMES, POLITICO

Τα επιτόκια της EKT έπειτα από μια σειρά αυξήσεων βρίσκονται στο 2%.

Βαρύ τίμημα στην οικονομία της Κίνας από τα lockdowns

Στα χαμηλότερα επίπεδα από το 1976 η ανάπτυξη φέτος, ελπίδες για το 2023

Το 2022 θα ήταν η χρονιά που θα θριάμβευε η Κίνα, όπως και ο γιγάντης της Σι Τζινπίνγκ, που μέσα στο έτος ξεκίνησε τη δεύτερη θητεία του στον προεδρικό θώκο υποσχόμενος να αναδείξει τη χώρα στην απόλυτη υπερδύναμη. Τελικά ήταν, όμως, η πιο δύσκολη και πιο καταστρεπτική χρονιά υπό την ηγεσία του Κινέζου προέδρου και της προσωπικής πολιτικής επιλογής του, της μηδενικής ανοχής στον κορωνοϊό. Μιας πολιτικής που, όπως σχολιάζει σχετικό ρεπορτάζ του CNN, εφαρμόστηκε με πλεονάζοντα ζήλο επί μήνες, προκαλώντας ολέθρια αποτελέσματα για τη δεύτερη οικονομία στον κόσμο και οργισμένες αντιδράσεις από την κοινή γνώμη της Κίνας, για να εγκαταλειφθεί απότομα και σχεδόν ασυντακτα στο τέλος της χρονιάς, αφήνοντας το εύθραυστο σύστημα υγείας της χώρας να αντιμετωπίσει μια έκρηξη κρουσμάτων.

Τώρα που η χώρα γνωρίζει ένα άνευ προηγουμένου κύμα μολύνσεων και θανάτων, ευλόγως διερωτώνται πολλοί για ποιο λόγο έγιναν τόσες θυσίες υπό την πολιτική της μηδενικής ανοχής και για ποιο λόγο περίμενε τόσο

πολύ ο κόσμος την επανεκκίνηση της οικονομίας, αν επρόκειτο τελικά η κυβέρνηση να επιτρέψει την εξαπλώση του κορωνοϊού σε έναν πληθυσμό απροετοίμαστο και ουσιαστικά απροειδοποίητο. Εύλογο το ερώτημα, αν σκεφτεί κανείς το τίμημα που είχαν τα lockdowns επί μήνες, καθώς διέψευσαν κάθε προσδοκία να επιτύχει η κινεζική οικονομία τον στόχο για ανάπτυξη 5,5% που είχε θέσει για το 2022. Οι περισσότερες εκτιμήσεις οικονομολόγων και αναλυτών συγκλίνουν σε ανάπτυξη κάπου ανάμεσα στο 2,8% και το 3,2% για φέτος, δηλαδή σε ένα από τα χαμηλότερα επίπεδα που έχει γνωρίσει η δεύτερη οικονομία στον κόσμο από το 1976 και τον θάνατο του Μάο. Και στο μεταξύ είναι ορατός ο κίνδυνος της παγκόσμιας ύφεσης, που θα πλήξει τις εξαγωγές της Κίνας.

Παρήγορο, τόσο για την ηγεσία όσο και για την κοινή γνώμη της Κίνας είναι, πάντως, το γεγονός ότι με τα τελευταία στοιχεία αναθεωρείται προς τα πάνω η ανάπτυξη της κινεζικής οικονομίας για το περασμένο έτος. Το 2021 το κινεζικό ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 8,4% και όχι κατά 8,1%,

Οι περισσότεροι οικονομολόγοι πιθανολογούν πως μετά την πλήρη άρση των περιοριστικών μέτρων και την επανεκκίνηση της κινεζικής οικονομίας, η ανάπτυξη θα φθάσει στο 6,3% για το σύνολο του επόμενου έτους.

Διαψεύδεται ο στόχος για 5,5%, οι περισσότερες εκτιμήσεις συγκλίνουν σε ανάπτυξη το 2022 ανάμεσα στο 2,8% και το 3,2%.

όπως προκύπτει από τα επίσημα στοιχεία του κράτους. Εφθασε εν ολίγοις στα 114,92 τρις. γουάν, ποσό αντίστοιχο των 16,52 τρις. δολ. και ήταν κατά 80 δισ. δολ. μεγαλύτερο σε σύγκριση με την αρχική εκτίμηση, δηλαδή κατά ένα ποσό που ισοδυναμεί με ολόκληρο το ΑΕΠ της Βουλγαρίας.

Εξίσου παρήγορο για την Κίνα είναι, άλλωστε, το γεγονός ότι στην πλειονότητά τους οι

οικονομολόγοι εκτιμούν πως η έστω άτακτη άρση της πολιτικής μηδενικής ανοχής και η επανεκκίνηση της κινεζικής οικονομίας θα έχουν περιορισμένο αρνητικό αντίκτυπο στην αρχή του έτους και θα δώσουν ώθηση στην ταχύτερη ανάπτυξη μέσα στο επόμενο έτος. Ηδη οικονομικοί αναλυτές έχουν αναθεωρήσει μεν προς τα κάτω τις εκτιμήσεις τους για την ανάπτυξη της Κίνας το 2022 περίπου στο 3%, αλλά αναθεωρούν προς τα πάνω τις προβλέψεις τους για το επόμενο έτος, ακριβώς επειδή αποσύρθηκε η πολιτική της μηδενικής ανοχής στον κορωνοϊό. Από σχετική δημοσκόπηση του Bloomberg μεταξύ οικονομικών αναλυτών προκύπτει πως στην πλειονότητά τους εκτιμούν ότι το τρέχον έτος η ανάπτυξη της Κίνας δεν θα υπερβεί το 3%, αλλά θα φθάσει τουλάχιστον το

4,9% στη διάρκεια του 2023. Οι περισσότεροι οικονομολόγοι πιθανολογούν μάλιστα πως μετά την πλήρη άρση των περιοριστικών μέτρων η ανάπτυξη θα φθάσει στο 6,3% για το σύνολο του επόμενου έτους.

Παράλληλα, όμως, οι οικονομολόγοι προειδοποιούν πως η επανεκκίνηση της κινεζικής οικονομίας θα είναι μεν ευεργετική, αλλά θα επιφέρει παρενέργειες. Όπως τονίζουν, η ανάκαμψη του τουρισμού από την Κίνα θα δώσει ώθηση στις επιχειρήσεις ανά τον κόσμο, αλλά και στους τομείς των υπηρεσιών πολλών χωρών. Παράλληλα, όμως, η επιτάχυνση της ανάπτυξης στην ενεργοβόρο Κίνα συνεπάγεται μεγάλη αύξηση της ζήτησης για εμπορεύματα και για ενέργεια, που ενδεχομένως θα εμποδίσει την αποκλιμάκωση των πληθωριστικών πιέσεων.

Προς το παρόν ο τομέας που δεν αναμένεται να ενισχυθεί είναι εκείνος των άμεσων ξένων επενδύσεων στην Κίνα, καθώς η εμπιστοσύνη παραμένει σε χαμηλά επίπεδα και οι ξένες επιχειρήσεις είναι ακόμη πολύ επιφυλακτικές. Όπως τονίζει ο Νόα Φρέζερ, γενικός διευθυντής στο Επιχειρηματικό Συμβούλιο Καναδά - Κίνας, «πολλές επιχειρήσεις έχουν δει υπαλλήλους τους να υφίστανται τόσο δύσκολες καταστάσεις στην εποχή της μηδενικής ανοχής στον κορωνοϊό, ώστε τώρα προτιμούν μια στάση αναμονής». Ανάλογες είναι οι εκτιμήσεις και του Γεργκ Βούτκε, προέδρου του Εμπορικού Επιμελητηρίου της Ε.Ε. στην Κίνα, που τονίζει πως οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις δεν αδιαμονούν να αυξήσουν την παρουσία τους στην Κίνα.

CNN, BLOOMBERG

Οι οικονομολόγοι προβλέπουν ύφεση όλο το 2023 στην Ευρωζώνη

Η ενεργειακή κρίση θα οδηγήσει την Ευρωζώνη σε ύφεση μέσα στο νέο έτος, καθώς ο υψηλός πληθωρισμός και η ανεπάρκεια ενέργειας θα μειώσουν την παραγωγή και θα ανατρέψουν τις θετικές εξελίξεις στην αγορά εργασίας. Το συμπέρασμα αυτό αναδύεται από τις απαντήσεις των περισσότερων οικονομολόγων που συμμετείχαν σε σχετική δημοσκόπηση των Financial Times.

Σχεδόν το 90% των 37 οικονομολόγων που συμμετείχαν στην εν λόγω δημοσκόπηση, εξέφρασε την εκτίμηση ότι η Ευρωζώνη βρίσκεται ήδη σε ύφεση, ενώ η πλειονότητα θεωρεί βέβαιο ότι το ΑΕΠ της θα συρρικνωθεί σε όλη τη διάρκεια του επόμενου έτους. Μιλώντας στη Βρετανική εφημερίδα, η Κιάρα Ζανγκαρέλι, οικονομολόγος της Morgan Stanley, τόνισε πως «οι αγορές φυσικού αερίου εξακολουθούν να αποτελούν μείζονα πηγή κινδύνου για την Ευρώπη». Η ίδια προσέθεσε πως «αν υπάρξουν περαιτέρω διακοπές στην προσφορά ενέργειας ή αν ο χειμώ-

Εκτιμούν ότι τα χειρότερα της ενεργειακής κρίσης έχουν περάσει για φέτος, αλλά εκφράζουν φόβους για το τι θα συμβεί τον επόμενο χειμώνα.

νας είναι εξαιρετικά βαρύς, τότε οι εντάσεις θα είναι μεγάλες και οι τιμές θα εκτοξευθούν εκ νέου οδηγώντας σε νέα μείωση της ζήτησης».

Οι περισσότεροι από τους οικονομολόγους που συμμετείχαν στην έρευνα των FT εκτίμησαν πως τα χειρότερα της ενεργειακής κρίσης έχουν περάσει για την Ευρώπη, καθώς ο ήπιος παρὸς κατέστησε εφικτή τη διατήρηση μεγάλου μέρους των αποθεμάτων ενέργειας.

Πολλοί εξέφρασαν, όμως, φόβους πως η προοπτική του δελτίου στα καύσιμα και γενικότερα

Σε ό,τι αφορά την αγορά ακινήτων της Ευρωζώνης, σήμερα οι οικονομολόγοι εκτιμούν πως οι τιμές των κατοικιών θα υποχωρήσουν κατά 4,7% μέσα στο 2023.

στην ενέργεια θα επανέλθει δριμύτερη μέσα στο επόμενο έτος, ιδιαίτερως αν ο χειμώνας είναι τελικά βαρύς. «Ο κίνδυνος του δελτίου στο φυσικό αέριο απειφύχθη τελικά έως τώρα, αλλά παραμένει ανοικτό το ερώτημα τι θα γίνει με την προσφορά ενέργειας τον επόμενο χειμώνα»,

τονίζει ο Σιλβέν Μπρογιέρ, οικονομολόγος ειδικευμένος σε θέματα Ευρώπης, Μέσης Ανατολής και Αφρικής στην S&P Global Ratings. Πράγματι οι ευρωπαϊκές χώρες κατόρθωσαν μέχρι τώρα να περιορίσουν την ενεργειακή εξάρτησή τους από τη Ρωσία και ειδικότερα από το ρωσικό φυσί-

κό αέριο καθώς στράφηκαν στη Νορβηγία, στις ΗΠΑ αλλά και στις χώρες της Μέσης Ανατολής, ενώ παράλληλα επιτάχυναν την ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Οι οικονομολόγοι προειδοποιούν, όμως, ότι χωρίς τους ρωσικούς υδρογονάνθρακες θα είναι πολύ πιο δύσκολο να γεμίσουν ξανά οι ταμειυτήρες αερίου της Ευρώπης ενόψει του επόμενου χειμώνα. Όπως επισημαίνει ο Κάρστεν Μπρτζέσκι, επικεφαλής του τομέα μακροοικονομικών ερευνών στην ING Bank, «τα αποθέματα φυσικού αερίου μειώνονται ταχύτατα τώρα, γι' αυτό και υπάρχει ακόμη ο κίνδυνος μιας κρίσης έλλειψης ενέργειας μέσα στον χειμώνα». Πολλοί από τους οικονομολόγους που συμμετείχαν στην αντίστοιχη δημοσκόπηση των FT το περασμένο έτος, είχαν υπογραμμίσει πως ο υψηλός πληθωρισμός αποτελούσε τον μεγαλύτερο κίνδυνο για το 2022. Κανείς δεν είχε, ωστόσο, προβλέψει το μέγεθος του σοκ που θα προκαλούσαν οι

τιμές της ενέργειας. Προέβλεπαν κατά μέσον όρο έναν πληθωρισμό της τάξης του 2,7% για το έτος που λήγει, αλλά τους τελευταίους μήνες οι αυξήσεις των τιμών έχουν εκτοξευθεί σε διψήφια ποσοστά και η ΕΚΤ προέβλεπε ότι ο πληθωρισμός θα είναι γύρω στο 8,4% για το σύνολο του 2023. Τα ποσοστά αυτά είναι πολύ υψηλότερα ακόμη και από τις εκτιμήσεις των πλέον απαισιόδοξων εκ των οικονομολόγων που συμμετείχαν στην αντίστοιχη δημοσκόπηση της βρετανικής εφημερίδας πριν από ένα χρόνο.

Σε ό,τι αφορά την αγορά ακινήτων της Ευρωζώνης, σήμερα οι οικονομολόγοι εκτιμούν πως οι τιμές των κατοικιών θα υποχωρήσουν κατά 4,7% μέσα στο 2023. Ανάμεσά τους η Μαρία Δεμερτζή, συνεργάτις της δεξαμενής σκέψης Bruegel, που τονίζει πως «οι τιμές των ακινήτων δεν μπορούν να εξακολουθήσουν να αυξάνονται από τη στιγμή που θα είμαστε σε ύφεση και θα αυξάνονται τα επιτόκια».

Εξοδος-ρεκόρ Βρετανών από την αγορά εργασίας

Παράλληλα με τον πληθωρισμό, την ενεργειακή κρίση και την ύφεση, η οικονομία της Βρετανίας πλήττεται από την εκτόξευση του αριθμού των εργαζομένων που δηλώνουν χρόνια νόσο και απέχουν από την εργασία τους. Στο διάστημα Ιουνίου - Αυγούστου 2022 επικαλέστηκαν χρόνια πάθηση, ως την κύρια αιτία της αποχής τους από εργασία, περίπου 2,5 εκατ. άτομα, 500.000 τουλάχιστον περισσότεροι σε σύγκριση με το 2019. Στις ηλικίες από 16 ως 64 ο αριθμός αυτός αυξήθηκε κατά 630.000 άτομα.

Δίνοντας αυτά τα στοιχεία στη δημοσιότητα η Στατιστική Υπηρεσία της Βρετανίας τόνισε πως σε αντίθεση με άλλες μεγάλες οικονομίες, στη Βρετανία οι «οικονομικά αδρανείς» άνθρωποι, όσοι δηλαδή δεν εργάζονται ούτε

αναζητούν εργασία, δεν φαίνεται να επιστρέφουν στην αγορά εργασίας. Τόνισε μάλιστα πως αυτό είναι σαφές, παρά το γεγονός ότι ο πληθωρισμός και το κόστος της ενέργειας ασκούν τεράστιες πιέσεις στα οικονομικά των νοικοκυριών.

Όπως επισημαίνει σχετικό ρεπορτάζ του CNBC, η Βρετανία απέφυγε τις μαζικές αποχωρήσεις από την αγορά εργασίας που γνώρισαν πολλές άλλες χώρες στη διάρκεια της πανδημίας και των πρώτων σκληρών lockdowns. Το οφείλει στα κυβερνητικά προγράμματα επιδότησης των μισθών του ιδιωτικού τομέα, που κράτησαν τους εργαζομένους στις θέσεις τους στις πιο δύσκολες φάσεις. Από τη στιγμή όμως που ήρθαν τα μέτρα για τη στήριξη της οι-

κονομίας και την αντιμετώπιση της πανδημίας, η χώρα έχει γνωρίσει μια πρωτοφανή μαζική έξοδο εργαζομένων από την αγορά εργασίας, όμοια της οποίας δεν έχει σημειωθεί σε καμία άλλη από τις αναπτυσσόμενες οικονομίες. Επιχειρώντας να εξηγήσει την κατάσταση στην τελευταία σχετική έκθεσή της η Στατιστική Υπηρεσία της Βρετανίας αναφέρει σειρά παραγόντων που ενδεχομένως οδήγησαν σε αυτό το αποτέλεσμα. Ανάμεσά τους τα πρωτοφανή υψηλά επίπεδα αναμονής για νοσηλεία ή για θεραπεία που αναφέρονται στους σχετικούς καταλόγους του Εθνικού Συστήματος Υγείας, η γήρανση του πληθυσμού, αλλά και οι επιπτώσεις του λεγόμενου long COVID, δηλαδή της παρατεταμένης κατάστασης πάθησης

που αφήνει σε ορισμένες περιπτώσεις η μόλυνση από κορωνοϊό. Όπως αναφέρει η Στατιστική Υπηρεσία, «έχει καταγραφεί σημαντική αύξηση και μεταξύ των νεότερων ηλικιών εργαζομένων και ορισμένοι κλάδοι της βιομηχανίας, όπως για παράδειγμα εκείνος των χονδρικών πωλήσεων και των λιανικών πωλήσεων, έχουν επηρεαστεί σε μεγαλύτερο βαθμό από άλλους». Η βρετανική οικονομία έχει βρεθεί σε παρεμφερή κατάσταση τουλάχιστον άλλες δύο φορές. Ιδιαίτερα σημαντική ήταν εκείνη στις αρχές της δεκαετίας του 1990, όταν γνώρισε ραγδαία ανάκαμψη με παράλληλη μείωση της ανεργίας, αλλά ταυτοχρόνως κατεγράφη εκτόξευση του αριθμού των ανθρώπων που ζήτησαν επιδόματα αναπηρίας ή ασθένειας.

Η οικονομία της Βρετανίας πλήττεται από την εκτόξευση του αριθμού των εργαζομένων που δηλώνουν χρόνια νόσο και απέχουν από την εργασία τους.

Μετά την πανδημία, η Rolls Royce ζεσταίνει ξανά τις μηχανές της

Η αύξηση πτήσεων θα ενισχύσει τα έσοδα από πωλήσεις και συντήρηση κινητήρων

Οι πειραματισμοί της Rolls Royce στις νέες τεχνολογίες είναι ιδιαίτερα ευρείες και κινούνται πέραν του υδρογόνου, που θεωρείται λιγότερο ρυπογόνιο. Συγκεκριμένα, πειραματίζεται με ένα μονοθέσιο ηλεκτρικό αεροπλάνο με μπαταρία και με ταχύτητα 345 μιλίων την ώρα, ενώ τον Νοέμβριο πραγματοποίησε την πρώτη στον κόσμο δοκιμή κινητήρα αεροσκάφους με υδρογόνο. Ωστόσο, τέτοιες προσπάθειες δεν

Στη διάρκεια της πανδημίας η Rolls Royce αναγκάστηκε να μειώσει το προσωπικό της κατά 7.000 άτομα.

έχουν προχωρήσει σε σημαντικό βαθμό. Η βρετανική ιστορική βιομηχανία, η οποία αυτή τη στιγμή απασχολεί 44.000 υπαλλήλους σε 14 χώρες, ανακάμπτει από τα πλήγημα της πανδημίας, τα οποία ήταν τόσο σοβαρά ώστε έκαναν την κυβέρνηση να τη βοηθήσει οικονομικά. Κατά τον αποχωρούντα Γουόρ Ιστ, ο οποίος επτά χρόνια βρισκόταν στο πηδάλιο της, το να ασκεί τα καθήκοντα αυτά είναι προνόμιο, αλλά και αρκετά επώδυνο. Οι μάχες τις οποίες κλήθηκε να δώσει ποικίλλαν, από έναν διακανονισμό 671 εκατ. λιρών για ένα τεράστιο σκάνδαλο δωροδοκίας και διαφθοράς πριν αναλάβει διευθύνων σύμβουλος, έως την ανακάλυψη δαπανηρών και σοβαρών

Εάν η Rolls Royce θέλει να κερδίσει νέα συμβόλαιο –και ιδιαίτερα αν θέλει να μεταβεί στην ταχύτερα αναπτυσσόμενη αγορά για αεροπλάνα μονού διαδρόμου– θα πρέπει να περιμένει τις Airbus και Boeing να δεσμευθούν για ένα νέο αεροπλάνο.

ρωγμών στους κινητήρες, που χρησιμοποιούνται σε αεριωθούμενα αεροσκάφη. Στη συνέχεια ενέσκηψε ο κορωνοϊός, ο οποίος καθήλωσε αεροπλάνα με κινητήρες της Rolls Royce. Η κρίση ήταν υπαρκτική για την αναμφισβήτητη πιο επιφανή βιομηχανική μονάδα του Ηνωμένου Βασιλείου. Ο Γουόρ Ιστ αποδύθηκε σε έναν αγώνα να εξεύρει περισσότερα από 7 δισ. λίρες από επενδυτές και δανειστές, ενώ περιέκοψε 7.000 θέσεις εργασίας. Σήμερα επισημαίνει ότι πλέον τα εργαλεία υπάρχουν για τον διάδοχο του και πρώην στέλεχος της BP, Τάφαν Ερτζινμπιλιτζικ, ώστε να βελτιώσει την οικονομική επίδοση της Rolls Royce. Η εταιρεία με έδρα το Ντέρμπι στη

Βρετανία πωλεί κινητήρες τζετ με ζημία και αποκομίζει κέρδη από τη συντήρηση αργότερα. Οπότε, όταν κατά τη διάρκεια της πανδημίας οι ώρες πτήσης ελαττώθηκαν πολύ δραστικά, στο μόνιμο 10% των επιπέδων του 2019, αυτό ήταν καταστροφή. Πάντως, υπάρχουν λόγοι αισιοδοξίας για τον διάδοχο του Γουόρ Ιστ. Στην Κίνα, όπου αεροπλάνα ευρείας ατράκτου με δύο διαδρόμους και κινητήρες Rolls Royce χρησιμοποιούνται συχνά για διαδρομές μικρών αποστάσεων, η απόφαση του Πεκίνου να ανοίξει ξανά τον εναέριο χώρο και να σταματήσει τους κανόνες καραντίνας για τους εισερχόμενους ταξιδιώτες θα επιβαρύνει τον κλά-

δο των αερομεταφορών. Έχει τη δυνατότητα η Rolls Royce να παραμείνει ανεξάρτητη; Ο Ιστ απορρίπτει την πολυαναμενόμενη ενοποίηση στον κλάδο, όπως η εξαγορά από την αμερικανική Pratt & Whitney. Ωστόσο, εάν η Rolls Royce θέλει να κερδίσει νέα συμβόλαιο –και ιδιαίτερα αν θέλει να μεταβεί στην ταχύτερα αναπτυσσόμενη αγορά για αεροπλάνα μονού διαδρόμου– θα πρέπει να περιμένει τις Airbus και Boeing να δεσμευθούν για ένα νέο αεροπλάνο. Τέλος, υπάρχει ένας άλλος μεγάλος παράγοντας που εμποδίζει την ανάπτυξη ενός νέου αεροσκάφους, εφόσον οι αερομεταφορείς δεσμεύονται για μηδενικούς ρύπους έως το 2050.

Τα νέα γερμανικά τρένα αναπτύσσουν ταχύτητα 400 χλμ. την ώρα

Είναι χάρμα οφθαλμών, όπως ήταν και οι προκατόχοι του. Στις αρχές Δεκεμβρίου οι Γερμανικοί Σιδηρόδρομοι (D.B.) παρουσίασαν το νέο (όπως και το όνομά του) τρένο υψηλής ταχύτητας Intercity Express 3 Neo, που πραγματοποιεί το παρθενικό του δρομολόγιο από τη Φρανκφούρτη προς την Κολωνία. Οι συρμοί εντυπωσιάζουν με τον υπερσύγχρονο σχεδιασμό αλλά και την ευρυχωρία τους, όπως αναφέρει σε σχετικό της δημοσίευμα η Deutsche Welle. Φαίνεται να προσφέρουν περισσότερες ανέσεις από το αντίστοιχο γαλλικό TGV. Σε μεγάλο βαθμό μοιάζουν με το προηγούμενο Intercity Express 3, που κυκλοφορεί από το 1997 και βασίζεται στην επιτυχημένη πλατφόρμα Velaro της Siemens. Ωστόσο έχουν βελτιωθεί πολλές λεπτομέρειες, όπως ο φωτισμός, η πρόσβαση στο Ιντερνετ και η δυνατότητα υποδοχής ατόμων με ειδικές ανάγκες. Από το 2024 το νέο ICE θα αξιοποιηθεί και σε διεθνή δρομολόγια, αρχικά με προορισμό τις Βρυξέλλες και το Άμστερνταμ.

Επενδύσεις 10 δισ. ευρώ έως το 2030 από τη Γερμανία για συρμούς υψηλής ταχύτητας.

στο τρένο...». Οι Γερμανικοί Σιδηρόδρομοι έχουν παραγγείλει 73 νέους συρμούς ICE Neo 3 στη Siemens, με συνολική χωρητικότητα 30.000 θέσεων. Το κόστος φτάνει τα 2,3 δισ. ευρώ. Τέσσερις συρμοί έχουν ήδη παραδοθεί, ενώ οι υπόλοιποι αναμένονται μέχρι το 2029. «Το ICE είναι ένα από τα αρίστης ποιότητας προϊόντα μας» λέει ο Αλμπρεχτ Νόμιαν, στέλεχος της Siemens Mobility, στη Handelsblatt. Εως το 2030 οι Γερμανικοί Σιδηρόδρομοι θέλουν να επενδύσουν 10 δισ. ευρώ στα τρένα υψηλής ταχύτητας και συνολικά 19 δισ. ευρώ για την αντικατάσταση παλαιών συρμών. Όλα αυτά στο πλαίσιο μιας νέας στρατηγικής της γερμανικής κυβέρνησης για τη «βιώσιμη κινητικότητα», με στόχο να διπλασιαστεί ο αριθμός των επιβατών στους σιδηροδρόμους μέχρι το 2030.

ΟΙ ΝΟΧΘΟΣ

ΓΙΟΡΤΙΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΚΥΡΙΑΚΗ 08/01

ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Μικρά και κρύα τα σπίτια στην Ελλάδα

Ζουν πολλοί σε λίγα τετραγωνικά, αδυνατούν να τα θερμάνουν και είναι ιδιοκτήτες – Έρευνα για τις συνθήκες στέγασης

Της ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΜΑΝΙΦΑΒΑ

Σε ιδιόκτητο σπίτι ζούσαν το 2021 σχεδόν τρία στα τέσσερα νοικοκυριά στην Ελλάδα, σπίτια, όμως, στην πλειονότητά τους μικρά, τα οποία μάλιστα οι ιδιοκτήτες τους αδυνατούν να τα διατηρήσουν ζεστά. Και το τελευταίο δεν αφορά τον φετινό χειμώνα με την ενεργειακή κρίση σε εξέλιξη, η οποία έχει οδηγήσει πολλούς στο να κάνουν οικονομία στο φυσικό αέριο, το πετρέλαιο, το ηλεκτρικό ρεύμα ή ακόμη και στα καυσόξυλα ή άλλα στερεά καύσιμα.

Την ίδια ώρα τα στοιχεία της Eurostat έρχονται να επιβεβαιώσουν την απειλή του ιδιωτικού χρέους, καθώς στην Ελλάδα το 2021 καταγράφηκε το υψηλότερο ποσοστό στην Ε.Ε. πληθυσμού (36,4%) που ζει σε νοικοκυριό με ληξιπρόθεσμες οφειλές σε ενυπόθηκα δάνεια, ενοίκια ή λογαριασμούς κοινής ωφέλειας.

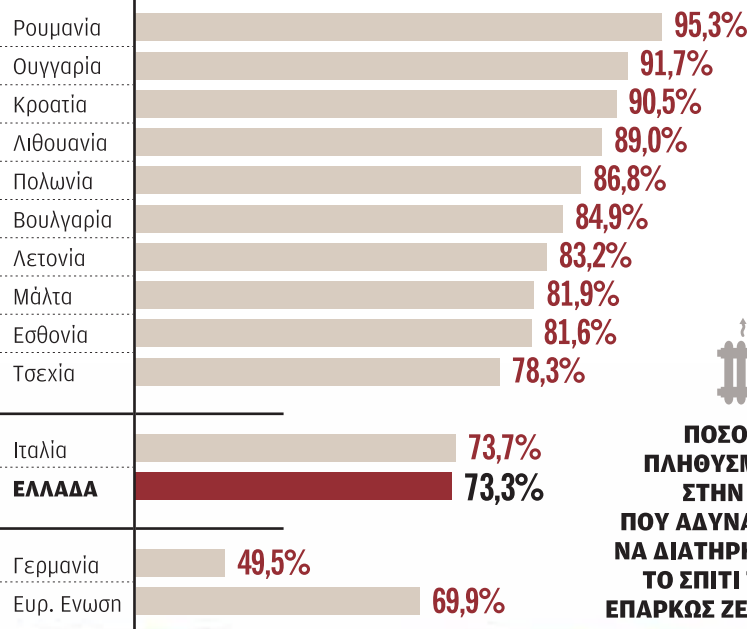
Σύμφωνα με έρευνα της Eurostat για τις συνθήκες στέγασης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το 73,3% των πολιτών στην Ελλάδα διαμένουν σε ιδιόκτητο σπίτι, με μόλις 26,7% να κατοικεί σε σπίτι που νοικιάζει.

Το ποσοστό ιδιοκτησίας στην Ελλάδα αν και δεν είναι από τα υψηλότερα, καθώς κατέχουν τα πρωτιά οι πρώην ανατολικές χώρες, διαμορφώνεται σε επίπεδα πάνω από τον μέσο ευρωπαϊκό όρο που ήταν το 2021 69,9%. Ανέκαθεν στην Ελλάδα επικρατούσε η αντίληψη του να έχεις «ένα κεραμίδι πάνω από το κεφάλι σου», αντίληψη που ευνοήθηκε σε πρώιμη φάση μεταπολεμικά από την περίφημη αντιπαροχή και πολύ αργότερα από τη χωρίς φειδώ χο-

Ποσοστό ιδιοκατοίκησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση (2021)

ΠΗΓΗ: Eurostat

ΠΟΣΟΣΤΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΠΟΥ ΑΔΥΝΑΤΕΙ ΝΑ ΔΙΑΤΗΡΗΣΕΙ ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΕΠΑΡΚΩΣ ΖΕΣΤΟ

Βουλγαρία	23,7%
Λιθουανία	22,5%
Κύπρος	19,4%
ΕΛΛΑΔΑ	17,5%
Πορτογαλία	16,4%
Ισπανία	14,2%
Ρουμανία	10,1%
Ιταλία	8,1%
Μάλτα	7,8%
Γαλλία	6,0%
Σλοβενία	1,7%
Φινλανδία	1,3%
Ευρ. Ένωση	6,9%

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Το 17,5% του πληθυσμού δεν είχε την ικανότητα να διατηρεί το σπίτι επαρκώς ζεστό πέρυσι, δηλαδή πριν από την ενεργειακή κρίση.

ρήγηση στεγαστικών δανείων, σε αντίθεση με ό,τι ισχύει στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Ετσι, τα υψηλότερα ποσοστά ιδιοκατοίκησης καταγράφονται στη Ρουμανία, την Ουγγαρία και την Κρο-

ατία (95,3%, 91,7% και 90,5% αντιστοίχως), χώρες στις οποίες οι κατοικίες επί κυριαρχίας των κομμουνιστικών καθεστώτων ανήκαν στο κράτος, ενώ τα χαμηλότερα στη Γερμανία (49,5%), την Αυστρία (54,2%) και τη Γαλλία (64,7%).

Η πλειονότητα, βεβαίως, των Ελλήνων ζουν εν γένει σε μικρά σπίτια. Σύμφωνα με τη Eurostat, ο μέσος αριθμός δωματίων ανά άτομο το 2021 στην Ελλάδα ήταν 1,3 δωμάτιο, με μικρότερα μόνο τα σπίτια στην Κροατία και τη Λετονία (1,2 δωμάτιο ανά άτομο) και τη Ρουμανία και την Πολωνία (1,1 δωμάτιο ανά άτομο). Στον αντίποδα βρίσκονται η Μάλτα (2,3 δωμάτια ανά άτομο), το Βέλγιο,

η Ιρλανδία, η Ολλανδία (2,1 δωμάτια ανά άτομο) και η Κύπρος (2 δωμάτια ανά άτομο), ενώ ο μέσος ευρωπαϊκός όρος ήταν το 2021 1,6 δωμάτιο ανά άτομο.

Το γεγονός ότι κυρίως στην Ελλάδα ζούμε σε μικρά σπίτια αποδεικνύεται και από ακόμη ένα δείκτη, τον αριθμό των ατόμων ανά νοικοκυριό. Στην Ελλάδα το 2021 υπήρχαν κατά μέσον όρο 2,6 άτομα ανά νοικοκυριό, που αποτελεί τη δεύτερη υψηλότερη αναλογία στην Ε.Ε. (η υψηλότερη, 2,7 άτομα ανά νοικοκυριό, καταγράφηκε στην Πολωνία και την Κροατία), ενώ ο μέσος ευρωπαϊκός όρος ήταν 2,3 άτομα ανά νοικοκυριό. Ο μικρότερος αριθμός ατό-

μων ανά νοικοκυριό καταγράφηκε στη Φινλανδία (1,9 άτομα), τη Σουηδία, τη Γερμανία και τη Δανία (2 άτομα ανά νοικοκυριό).

Αξίζει, εξάλλου, να σημειωθεί ότι το 2021 το 28,5% των πολιτών στην Ελλάδα ζούσε σε κατοικία με πολλά άτομα, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στην Ε.Ε. ήταν 17,1%. Από την άλλη, σε σπίτι πολύ μεγαλύτερο από τις ανάγκες του ζούσε στην Ελλάδα μόλις το 11,8% του πληθυσμού, όταν στην Ε.Ε. το αντίστοιχο ποσοστό είναι 33,6%.

Το χειρότερο, βεβαίως, είναι ότι μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού ζει σε σπίτια που θερμαίνονται ανεπαρκώς, φαινόμενο

ΑΡΘΡΟ / Του ΑΝΔΡΕΑ Α. ΑΝΔΡΕΟΥ

Η νέα επενδυτική σκακιέρα του 2023

Από επενδυτική σκοπιά, τα σημανικά δεδομένα είναι εντελώς διαφορετικά από αυτά που ίσχυαν πριν από ένα χρόνο.

Όχι μόνο αυτό, αλλά τα επενδυτικά δεδομένα τα τελευταία χρόνια στην Κύπρο ήταν τέτοια που ωφέλησαν τις επενδύσεις σε ακίνητη ιδιοκτησία περισσότερο από κάθε άλλο επενδυτικό μέσο. Δεν είναι λίγες οι φορές που υποδείξαμε πως ουσιαστικά τα ακίνητα έκαναν πρωταθλητισμό χωρίς πραγματικό αντίπαλο.

Για όλο αυτό το διάστημα ή το μεγαλύτερο από αυτό το διάστημα, τα επιτόκια ήταν από μηδενικά έως αρνητικά, γεγονός που αποθάρρυνε τις αποταμιεύσεις και ενθάρρυνε τον δανεισμό, ο πληθωρισμός δεν αποτελούσε απειλή και (καλώς ή κακώς) υπήρχαν διάφορα προγράμματα που συνέτρεχαν που είτε ενθάρρυναν τη ζήτηση είτε την προσφορά ακινήτων.

Εναλλακτικά επενδυτικά μέσα σε τοπικό επίπεδο ήταν σοβαρά εξασθενημένα, όπως οι μετοχές και τα ομόλογα. Σκεφτείτε πως πριν από ένα ακριβώς χρόνο, ένα 10ετές Κυπριακό κρατικό ομόλογο είχε εισοδηματική απόδοση 0,124% ενώ τα μερίσματα από δημόσιες εταιρείες ήταν σχεδόν ανύπαρκτα, με τις τιμές των πλειότων μετοχών να κινούνται παράλληλα έως πτωτικά με δεδομένο τον ψηλό βαθμό αστάθειας.

Συνεπώς, όταν οι εισοδηματικές αποδόσεις ακινήτων κυμαίνονταν από 3% μέχρι πέραν του 5% για συμβατικές μισθώσεις, έχοντας επιπλέον θετικό ορίζοντα κεφαλαιουχικού κέρδους και το (για πολλούς) μπόνους της ψυχικής ικανοποίησης που πηγάζει μόνο και μόνο από την ιδιοκτησία σε ακίνητα, ήταν λήϊου φαινό-

Μείωση στη ζήτηση και μείωση στην προσφορά σίγουρα σημαίνει μείωση στις συναλλαγές. Δεν σημαίνει όμως μείωση στις αξίες.

τερο ότι οι επενδύσεις σε ακίνητη ιδιοκτησία θα είχαν την τιμητική τους.

Παρενθετικά αναφέρω πως με τον όρο «συμβατικές μισθώσεις» αναφέρομαι στις ενοικιαστικές συμβάσεις που συντάσσονται κι έχουν διάρκεια τουλάχιστον ενός έτους και που αποτελούν το κυρίαρχο είδος ενοικίασης. Σε αυτή την κατηγορία δεν περιλαμβάνονται οι βραχυπρόθεσμες συμβάσεις οι οποίες με τη σειρά τους περιλαμβάνουν άδειες χρήσης υποστατικών μέσω ηλεκτρονικών πλατφορμών. Σε αυτές τις περιπτώσεις οι εισοδηματικές αποδόσεις δύναται να είναι πολύ μεγαλύτερες των συμβατικών.

Τι έχει συμβεί λοιπόν τον τελευταίο χρόνο που άλλαξε άρδην τα δεδομένα;

Συνεπεία της Ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία και τη συνεχιζόμενη πολεμική σύρραξη έχουμε πενταπλασιασμό του πληθωρισμού μέσα σε ένα χρόνο από όσο είχαμε κατά μέσο όρο τα τελευταία 30 χρόνια. Ο μέσος όρος πληθωρισμού στη Ζώνη του Ευρώ από το 1991 μέχρι το 2022 ήταν 2,12%, και αυτό μετά το απότοκο των οικονομικών πολιτικών της πανδημίας που ανέβασαν τον πληθωρισμό αμέσως πριν την εισβολή στο 5,1%. Από την εισβολή μέχρι σήμερα ο πληθωρισμός στη Ζώνη

Αύξηση στα ενοίκια είναι δύσκολο να αναμένεται επειδή τα εισοδήματα δύσκολα αυξάνονται σε εποχές ψηλού πληθωρισμού· αντίθετα ο πληθωρισμός τα ροκανίζει.

του Ευρώ κυμαίνεται περίξ του 10,1% σε ετήσια βάση.

Ο καλπασμός του πληθωρισμού ώθησε την ΕΚΤ σε αύξηση των επιτοκίων. Σαν αποτέλεσμα, μέσα σε 10 μήνες έχουμε κατά μέσο όρο τετραπλασιασμό στα γενικά καταθετικά επιτόκια και διπλασιασμό του κόστους δανεισμού των νοικοκυριών. Ένα 10ετές Κυπριακό κρατικό ομόλογο τώρα έχει εισοδηματική απόδοση 4,124% (από 0,124% πριν ένα χρό-

νο), ενώ ο μέσος όρος 10ετών ομολόγων της Ζώνης του Ευρώ ανέρχεται στο 3,16% από 0,28% που ήταν πριν ένα χρόνο.

Αυτό σημαίνει πως το 2023 μπαίνει με την αγορά ακινήτων να αντιμετωπίζει σοβαρό ανταγωνισμό – τουλάχιστον εκ πρώτης όψεως. Η πρακτική εξίσωση των εισοδηματικών αποδόσεων των κρατικών ομολόγων και των ακινήτων δεν δικαιολογείται, τόσο λόγω του επιπλέον επενδυτικού

κινδύνου που φέρει μια επένδυση σε ακίνητα σε σχέση με μια αντίστοιχη επένδυση σε κρατικά ομόλογα, αλλά και λόγω της δυσκολότερης ευχέρειας ρευστοποίησης μιας επένδυσης σε ακίνητα.

Για να μιλάμε με ίσους όρους σύγκρισης, θα πρέπει τα ακίνητα να έχουν μια άμεση προοπτική εισοδηματικής απόδοσης πέραν του 6%. Για να συμβεί αυτό είτε θα πρέπει το εισόδημα που απο-

που εμφανίστηκε στα χρόνια των μνημονίων και παγιώθηκε δυστυχώς για μεγάλο τμήμα της ελληνικής κοινωνίας. Λίγο πολύ όλοι γνωρίζουμε τουλάχιστον μία περίπτωση πολυκατοικίας, κυρίως στο κέντρο της Αθήνας και όχι μόνο, όπου η κεντρική θέρμανση δεν έχει λειτουργήσει ξανά από το 2010.

Στην Ελλάδα το 2021 το 17,5% του πληθυσμού δεν είχε την ικανότητα να διατηρεί το σπίτι επαρκώς ζεστό, ποσοστό που αποτελεί το τέταρτο υψηλότερο μεταξύ των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και υπερδιπλάσιο του μέσου ευρωπαϊκού όρου (6,9%).

Το 12,9% διαμένει σε κατοικία, η στέγη της οποίας βάζει νερά, ποσοστό κάτω από τον μέσο ευρωπαϊκό όρο (14,8%), ενώ πλέον τα περισσότερα σπίτια στην Ελλάδα διαθέτουν τουαλέτα (μόλις το 0,1% δεν έχει). Το 57,4% του πληθυσμού ζει σε διαμέρισμα και το 42,6% σε μονοκατοικία.

Με το εισόδημα διαρκώς να μειώνεται και τα ενοίκια με τους υπόλοιπους λογαριασμούς (ηλεκτρικό ρεύμα, κοινόχρηστα κ.λπ.) να αυξάνονται, το κόστος της στέγασης αποτελεί στην πραγματικότητα πολύ μεγάλο βάρος για τα νοικοκυριά.

Αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, στην Ελλάδα παρατηρείται το υψηλότερο ποσοστό υπερβολικής επιβάρυνσης του κόστους στέγασης, με το 32,4% του πληθυσμού να ζει σε σπίτι όπου το κόστος στέγασης αντιπροσωπεύει πάνω από το 40% του διαθέσιμου εισοδήματός του. Στην Ε.Ε. το αντίστοιχο ποσοστό είναι μόλις 10,4%.

φέρουν να αυξηθεί ή/και η αξία τους να μειωθεί.

Αν η παρούσα κατάσταση συνεχιστεί σε βάθος χρόνου είναι πιθανότερο να δούμε (ελαφριά έστω) πτώση τιμών παρά αύξηση ενοικίων. Αύξηση στα ενοίκια είναι δύσκολο να αναμένεται επειδή τα εισοδήματα δύσκολα αυξάνονται σε εποχές ψηλού πληθωρισμού· αντίθετα ο πληθωρισμός τα ροκανίζει.

Η αύξηση στο κόστος δανεισμού επιβαρύνει τη ζήτηση και δυσχεραίνει το κατασκευαστικό κόστος, το οποίο κόστος επίσης επιβαρύνεται από τον πληθωρισμό. Μείωση στη ζήτηση και μείωση στην προσφορά σίγουρα σημαίνει μείωση στις συναλλαγές. Δεν σημαίνει όμως μείωση στις αξίες. Για να γίνει αποτίμηση του τι θα συμβεί στις αξίες θα πρέπει να αναλυθεί ο βαθμός ευαισθησίας της ζήτησης σε διάφορες μεταβλητές όπως τιμές των ακινήτων, εισόδημα, τιμές εναλλακτικών λύσεων κλπ, αλλά και του πώς αντιδρά η προσφορά τόσο σε γενικό όσο και σε τοπικό επίπεδο.

Αν από την άλλη επιτευχθεί σταδιακή αποκλιμάκωση του πληθωρισμού εντός του 2023, τότε ο αρνητικός επηρεασμός στα ακίνητα θα είναι από μικρός έως και ανεπαίσθητος.

Τέλος, πρέπει να αναφέρουμε τη σημασία που απαιτεί η οικονομική σταθερότητα από κρατικές πλευρές και πως αυτή επιτυγχάνεται καλύτερα την τρέχουσα χρονική συγκυρία που έχουμε προεδρικές εκλογές.

Μέχρι τότε, εύχομαι σε όλους Καλή Χρονιά!

Ο κ. Ανδρέας Α. Ανδρέου, MRICS, είναι CEO της APS Andreou Property Strategy - Chartered Surveyors.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΤΕΧΝΕΣ & γράμματα

ΣΑΒΒΑΤΟ 31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2022 -
ΚΥΡΙΑΚΗ 1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2023

Το εντυπωσιακό έργο «Under the weather» του Ολαφουρ Ελίασον, που βρίσκεται στην αυλή του αναγεννησιακού παλατιού Palazzo Strozzi στη Φλωρεντία.

Εκπαιδεύοντας το βλέμμα ξανά

Ο Ολαφουρ Ελίασον, ένας από τους κορυφαίους δημιουργούς της σύγχρονης εποχής, μας προσκαλεί στο σύμπαν του

Της **ΜΑΡΩΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ**

«Τα καλειδοσκόπια», λέει ο Ολαφουρ Ελίασον, «παίζουν με το γεγονός ότι αυτό που βλέπουμε μπορεί εύκολα να αποδιοργανωθεί ή αναδιοργανωθεί. Χρησιμοποιούν το παιχνίδι για να μας δείξουν διαφορετικούς τρόπους να βλέπουμε τον κόσμο. Με αυτή την έννοια θα μπορούσαμε να πούμε ότι ένα καλειδοσκόπιο αντιπροσωπεύει μια καινούργια οπτική της πραγματικότητας».

Αυτός είναι ο πολυπράγμων Ισλανδοδανός καλλιτέχνης και ο τρόπος με τον οποίο εκφράζεται –μέσω της γλυπτικής, της ζωγραφικής, της φωτογραφίας, του κινηματογράφου, των εγκαταστάσεων και με τη βοήθεια των ψηφιακών μέσων– τον έχει κάνει έναν από τους πιο διάσημους δημιουργούς της εποχής μας. Η τέχνη του δεν περιορίζεται μέσα σε μουσεία και γκαλερί, αλλά παρεμβαίνει σε δημόσιους χώρους ή μεταμορφώνει αρχιτεκτονήματα. Τον ενδιαφέρει η διάδραση σε πολλά επίπεδα – δημιουργός, έργο, κοινό, χώρος και κοινωνία– επιδιώκοντας να ανατρέψει την αντίληψή μας για όλα θεωρούμε δεδομένα: το φως, την κίνηση, τις αισθητηριακές εμπειρίες και τα συναισθήματα για τον εαυτό μας και τους γύρω μας. Έτσι, μολοντί από το 1997 ήδη το άστρο του λάμπει δυνατά, μπορεί να χαρακτηριστεί καλλιτέχνης του 21ου αιώνα. Πρωτότυπος και οραματιστής, ενεργός πολίτης απέναντι στα προβλήματα του καιρού του, όπως είναι η κλιματική αλλαγή και το μέλλον του πλανήτη, παραμένει περιζήτητος με εκθέσεις ανά τον κόσμο.

Αυτή την περίοδο και έως το τέλος Ιανουαρίου ο Ελίασον συναντάει το πολυπληθές κοινό του στη Φλωρεντία, στο αναγεννησιακό Palazzo Strozzi. Εκεί φιλοξενείται η μεγαλύτερη έκθεση που ο ίδιος έχει παρουσιάσει ποτέ στην Ιταλία, μια σύνθετη δουλειά με τίτλο «Nel tuo tempo» (Στην εποχή σας). Στην πραγματικότητα η έκθεση δεν δέχεται τη φιλοξενία του Palazzo, αλλά είναι εκείνο που την καθορίζει. Ο Ελίασον το επισκέφθηκε επανειλημμένα και έμεινε έκπληκτος από την αναγεννησιακή αρχιτεκτονική, ξεκινώντας μια μακρά συνομιλία με το συγκε-

κριμένο αρχιτεκτόνημα του 15ου αιώνα, «έναν περίπλοκο διάλογο του οποίου το νόημα αποσπάζεται στην έκθεση», λέει. Το αποτέλεσμα τον δικαιώνει απολύτως, καταφέροντας να θέσει υπό αμφισβήτηση τη διάκριση μεταξύ πραγματικότητας, αντίληψης και απεικόνισης μέσα από την καλειδοσκοπική του ματιά.

Με την είσοδό τους στην αυλή του Palazzo, οι επισκέπτες συναντούν μια μεγάλη ελλειπτική οθόνη που αιωρείται περίπου οκτώ μέτρα πάνω από τα κεφάλια τους, μια μεγάλη ελλειπτική κατασκευή με ύψος πάνω από δέκα μέτρα. Η οθόνη, η οποία φαίνεται να τρεμοπαίζει και να αλλάζει καθώς οι επι-

Στο Palazzo Strozzi στη Φλωρεντία φιλοξενείται η σύνθετη δουλειά του Ισλανδοδανού καλλιτέχνη με τίτλο «Nel tuo tempo» (Στην εποχή σας).

σκέπτες μετακινούνται στην αυλή, παρουσιάζει ένα μοτίβο με συνεχείς κυματισμούς. Αυτό συμβαίνει κάθε φορά που δύο ή περισσότερα παρόμοια μοτίβα επικαλύπτονται και συγχροούνται. Καθώς οι θεατές μετακινούνται, το μοτίβο φαίνεται να αλλάζει συγχρονισμένο με τις κινήσεις τους, ενθαρρύνοντάς τους να μετακινούνται ακόμη περισσότερο. Με το συγκεκριμένο έργο που έχει τίτλο «Under the weather» και δημιουργήθηκε φέτος ειδικά για τον συγκεκριμένο χώρο, η αυστηρή ορθογώνια αρχιτεκτονική του Palazzo Strozzi αμφισβητείται και εμπλουτίζεται η αμετάβλητη ιστορική δομή του.

Καθώς το κοινό περνάει από την αυλή στις αίθουσες του παλατιού, αποκαλύπτεται ο άμεσος διάλογος του Ελίασον με το κτίριο: παίζει μαζί του προσθέτοντας τεχνητά φώτα, φευγαλέες σκιές, αντανάκλασεις, εφέ κυματισμών και έντονα χρώματα. Προφανώς ο καλλιτέχνης δεν αναζητάει εδώ ένα σκηνικό για να τοποθετήσει τη δουλειά του, αλλά ένα κτίριο - συμπαραγωγό των έργων του.

Λεπτομέρεια από το έργο «Colour spectrum kaleidoscope», μια «πυγολαμπίδα» σε πειραματική πολυεδρική σφαίρα.

Στιγμιότυπο από την εγκατάσταση «Your view matter».

Μια μικρή επισκέπτρια απολαμβάνει το «Beauty».

«Red window semicircle», ένα από τα έργα της κεντρικής αίθουσας.

Έτσι, στα τρία πρώτα δωμάτια του κυρίως ορόφου έχει αλλάξει τα παράθυρα με εγκαταστάσεις που μεταβάλλουν το φως. Οι παρεμβάσεις του είναι ελάχιστες αλλά εύστοχες, ώστε να δημιουργήσει δυνατές, ελκυστικές εικόνες-ψευδαισθήσεις, που αλλάζουν την ατμόσφαιρα και τη σχέση μεταξύ του εξωτερικού και εσωτερικού χώρου. Τα φώτα αποκαλύπτουν τις ανωμαλίες του γυαλιού στα παράθυρα: φουσαλίδες, γρατσουνιές και σκόνη κάνουν εμφανή την υλικότητά του, οδηγώντας τους επισκέπτες να αντιληφθούν το τζάμι ως μια «μεμβράνη» που χωρίζει το εσωτερικό από το εξωτερικό. Αυτή η βασική «διαμεσολαβητική» επιφάνεια

Στο αναγεννησιακό κτίριο ο Ελίασον δεν αναζητάει ένα σκηνικό για να τοποθετήσει τη δουλειά του, αλλά έναν «συμπαραγωγό» των έργων του.

νεια καθιστά δυνατή τη στέγαση και την οικογενειακή ζωή, ενώ επιτρέπει επίσης την οπτική επικοινωνία, θυμίζοντας το μεγάλα γοτθικά και αναγεννησιακά παράθυρα των εκκλησιών της Φλωρεντίας, στα οποία το φως θεωρείτο ορατή εκδήλωση του θείου, μια κοσμική μεταφορά της πνευματικής ανύψωσης.

Το θέμα του κύκλου και της ελλειψης που εισάγεται στην αυλή επιστρέφει στον εσωτερικό χώρο με δύο έργα. Το «How do we live together» είναι ένα μεγάλο μεταλλικό τόξο που διχοτομεί δραματικά το δωμάτιο με μια διαγώνιο, αντιστρέφοντας το επάνω και το κάτω με μια απλούστατη, σχεδόν ταχυδακτυλουργική έμπνευση, ενώ το «Solar Compression» είναι ένας δίσκος με καθρέφτες σε κάθε πλευρά, που σαν να αιωρείται στο διάστημα, περιστρέφεται σταθερά. Το έργο εκπέμπει ένα κίτρινο φως και από τις δύο όψεις του δίσκου, πλημμυρίζοντας το δωμάτιο με μια αίσθηση ζεστασιάς, ενώ ταυτόχρονα περιορίζει όλα τα χρώματα σε αποχρώσεις του γκρι

και του κίτρινου, αυξάνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την αντίληψη των λεπτομερειών.

Ένα παιχνίδι με τα χρώματα του ορατού φάσματος αποτελεί και το έργο «Beauty», ένα αστραφτερό ουράνιο τόξο στο οποίο δέσμες λευκού φωτός που λάμπουν μέσα από ένα παραπέτασμα ομίχλης διασπούν τα άλλα χρώματα του φάσματος δημιουργώντας μια οπτασία μοναδική για το βλέμμα του κάθε θεατή. Το «Colour spectrum kaleidoscope», το μεγάλο πολυέδρο που είναι τοποθετημένο στο ίδιο δωμάτιο, έχει κατασκευαστεί από κομμάτια πράσινου, πορτοκαλί, κίτρινου, κυανού και ροζ γυαλιού και γεννήθηκε από το πολύχρονο ενδιαφέρον του καλλιτέχνη για τη γεωμετρία και το φως – μια εγκατάσταση που θυμίζει μαγικές παραμορφώσεις μέσα από κάτοπτρα διαφόρων χρωμάτων σε εξαγωνικό καλειδοσκόπιο.

«Μια διαδικασία για να ξαναμάθουμε πώς λειτουργεί η όραση, που περιλαμβάνει όχι μόνο καθεαυτή τη συγκεκριμένη αίσθηση, αλλά και την κίνηση του κεφαλιού, του σώματος και του εγκεφάλου», είναι κατά τον Ελίασον το έργο του «Your view matter» (2022), που κλείνει την περιήγηση. Χρησιμοποιεί τεχνολογία VR για να εξερευνήσετε τη σωματική αντίληψη στον ψηφιακό χώρο. Φορώντας ένα ειδικό ακουστικό, οι επισκέπτες εισέρχονται σε έναν κόσμο που περιλαμβάνει μια σειρά από έξι εικονικούς χώρους. Πέντε από αυτούς έχουν ο καθένας τη μορφή ενός από τα «πλατωνικά στερεά» –το τετράεδρο, το οκτάεδρο, το εικοσάεδρο, το δωδεκάεδρο και τον κύβο, που στην πλατωνική φιλοσοφία συμβόλιζαν τα δομικά στοιχεία του σύμπαντος–, ενώ το έκτο μάς μεταφέρει μέσα σε μια τεράστια σφαίρα. Εδώ οι επισκέπτες μπορούν να μετακινηθούν στους χώρους της εικονικής πραγματικότητας, συνοδευόμενοι από ένα μινιμαλιστικό σάουντρακ που δημιουργήθηκε από τον καλλιτέχνη. Οι τοίχοι και οι οροφές –μερικοί από τους οποίους είναι αρκετά πολύχρωμοι, ενώ άλλοι εμφανίζονται σε έντονο μαύρο και άσπρο– σπινθηροβολούν και μοιάζει να κυματίζουν.

Εως τις 22 Ιανουαρίου.

Αιζέντα

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ε Σ

1.1 - 7.1.23

Επιμέλεια: **ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ**
kouroupakis@kathimerini.com.cy

ΚΕΡΑΜΙΚΗ

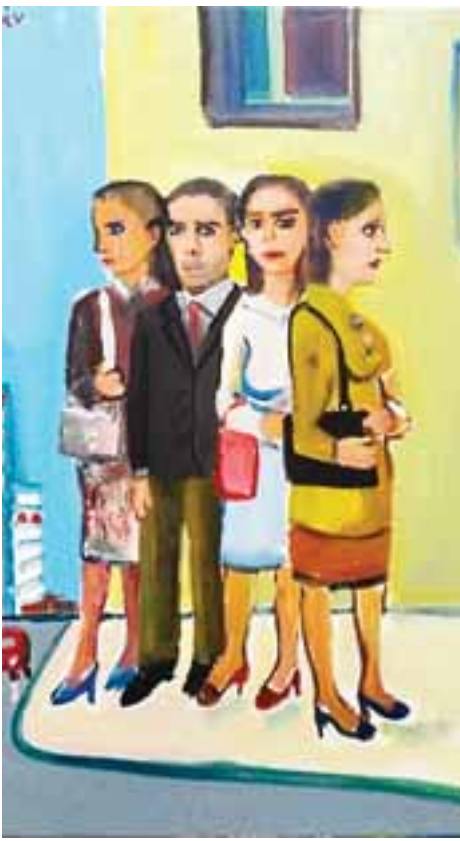
«Πηλός - Ένα Αποτύπωμα στο Χρόνο»

Ο **Δήμος** Λάρνακας και ο Παγκύπριος Σύνδεσμος Αγγειοπλαστών-Κεραμιστών διοργανώνουν την Παγκύπρια Έκθεση Κεραμικής Τέχνης «Πηλός - Ένα Αποτύπωμα στο Χρόνο» σε επιμέλεια της Νεφέλης Στυλιανού. Δημοτική Πινακοθήκη Λάρνακας, Λεωφόρος Αθηνών (Πλατεία Ευρώπης), Λάρνακα. Διάρκεια έκθεσης έως 28 Φεβρουαρίου 2023. **Πληροφορίες** <https://cypriusceramicassociation.com>. Είσοδος ελεύθερη.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

«Θεατές» του Εδ. Σακαγιάν

Η **γκαλερί** Stand in Line εγκαινιάσε στις 19 Δεκεμβρίου 2022 την ατομική έκθεση του κορυφαίου Έλληνα εικαστικού Εδουάρδου Σακαγιάν. Το βάπτισμά του στην τέχνη ο Εδουάρδος Σακαγιάν τ' οφείλει σε έναν πρόγονό του. Σε περίοπτη θέση στο πατρικό της Θεσσαλονίκης δέσποζε το πορτρέτο ενός προπάπου από το χέρι κάποιου βενετού ζωγράφου. Μπορεί το έργο αυτό να έγινε ο σπόρος για την εξέλιξή του, αλλά δεν τον έβαλε σε ράγες. Οι «θεατές» - θέμα στο οποίο ο ζωγράφος επανέρχεται με ένταση - ξεκίνησαν στο Παρίσι κι έχουν την ηλικία του γιου του Φίλιππου, κοντά στα τριάντα χρόνια. «Ήταν ένας διαγωνισμός ζωγραφικής στο Cirque d'Hiver και μου ζήτησαν να συμμετάσχω. Πήρα τότε το εθνικό βραβείο ζωγραφικής της γνωστής εταιρείας χρωμάτων Lefranc-Bourgeois. Θεωρούσα το τσίρκο κάτι κωμικοτραγικό, ήμουν σε πένθος και ενώ έκανα πάνω σε εφημερίδες την “ανθρώπινη κωμωδία”, συνειδητοποίησα ότι το θέμα δεν είναι το θέαμα, το θέμα είναι οι άνθρωποι που κοιτάνε». Stand In Line: 26Α Μετοχίου, Άγιος Ανδρέας, Λευκωσία. **Πληροφορίες 99412000, www.standinlineartspace.com, standinlineartspace@gmail.com**. Διάρκεια έκθεσης μέχρι 7 Ιανουαρίου 2023.

ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

«Πού είσαι μικρε χριστουλη;»

Το **θέατρο** Δέντρο παρουσιάζει για αυτές τις γιορτές μια θεατρική παράσταση με ζωντανή μουσική, χορό και τραγούδια, σε σκηνοθεσία Κατερίνας Λούρα. Μια χριστουγεννιάτικη γιορτή που φροντίζει τα παιδιά να έρθουν σε επαφή με το αληθινό νόημα των Χριστουγέννων. Να αντιληφθούν έννοιες όπως η προσφορά, η αλληλεγγύη και να βιώσουν τη χαρά του να είναι οι άνθρωποι μαζί, αγαπημένοι. Η δραματολογία του έργου στηρίζεται στην συνεργασία του ηθοποιού με το παιδί ώστε να γίνει τόσο δική τους η ιστορία που να θεωρήσουν ότι αποτελούν μέρος αυτής. Η παράσταση είναι κατάλληλη για παιδιά 2 με 14 ετών και για όλους τους ενήλικες που αγαπούν τα Χριστούγεννα και είναι ακόμη παιδιά μέσα τους. Επί σκηνής οι ηθοποιοί Kiki Κακούλης και Κατερίνα Λούρα και η μουσικός Κυριακή Ιακώβου. Θέατρο Δέντρο, Ενότητος 44, Παλλουριώτισσα, Λευκωσία. Παραστάσεις 4, 6, 7, 8 Ιανουαρίου 2023, ώρα 11:00 π.μ. **Πληροφορίες theatrodentrosHOWS@gmail.com, [τηλέφωνο 99520835](tel:99520835), www.facebook.com/theatrodentro**

ΕΚΘΕΣΗ

«Γεώργιος Πολ. Γεωργίου – Κύπρος η Παντοτινή»

Με την έκθεση Γεώργιος Πολ. Γεωργίου - Κύπρος η Παντοτινή το Ίδρυμα Α. Γ. Λεβέντη υπογραμμίζει τη σταθερή δέσμευσή του για την προβολή και τη μελέτη της κυπριακής ιστορίας της τέχνης. Μέσα από το εκθεσιακό, το ερευνητικό αλλά και το εκδοτικό πρόγραμμα της Λεβεντείου Πινακοθήκης αναδεικνύεται αυτή η πτυχή της σύγχρονης ιστορίας της τέχνης της Κύπρου, με ιδιαίτερη αναφορά στους σημαντικούς καλλιτέχνες της πρώτης γενιάς. Στο πλαίσιο αυτό, η νέα έκθεση και ο τόμος που τη συνοδεύει προσφέρουν τη δυνατότητα στο κοινό να προσεγγίσει και να γνωρίσει μοναδικά έργα του μεγάλου αυτού δημιουργού, του Γεωργίου, τόσο από ιδιωτικές

όσο και από δημόσιες συλλογές, και στους ερευνητές να ανακαλύψουν νέες όψεις της εικαστικής πορείας του ζωγράφου. Η παράλληλη έκθεση «Κύπρος η Παντοτινή - Ο βίος βραχύς, η δε τέχνη μακρή» παρουσιάζεται στην Αίθουσα Claude Monet στο Coco Κέντρο Δημοτικής Απασχόλησης της Λεβεντείου Πινακοθήκης. Οι δύο εκθέσεις μας αποτυπώνουν τον σεβασμό, τον θαυμασμό μας προς τον καλλιτέχνη,

ενώ αφηγούνται την αγάπη του Γεωργίου για την πατρίδα του, την πόλη του, τον κόσμο του. Διάρκεια έκθεσης έως 26 Φεβρουαρίου 2023. Λεβεντείου Πινακοθήκη, Αναστασίου Γ. Λεβέντη 5, Λευκωσία. **Πληροφορίες [τηλέφωνο 22668838](tel:22668838), info@eventisgallery.org**

ΕΚΘΕΣΗ

«Merry-go-round»

Η **Isnotgallery** διοργανώνει την έκθεση «Merry-go-round» από τις 16 Δεκεμβρίου 2022 έως τις 7 Ιανουαρίου 2023 και παρουσιάζει σύγχρονα έργα τέχνης και λαμβάνουν μέρος ανερχόμενοι και πολλά υποσχόμενοι Κύπριοι, αλλά και διεθνώς καταξιωμένοι καλλιτέχνες, που συνεργάζονται με την γκαλερί σε μόνιμη βάση. Οι καλλιτέχνες που παρουσιάζουν έργα τους στην έκθεση χειρίζονται διαφορετικά μέσα όπως είναι η ζωγραφική, η χαρακτική, η κεραμική, η φωτογραφία, τα πολυμέσα και η γλυπτική. Την επιμέλεια της έκθεσης έχει ο Άντρος Ευσταθίου, ιδιοκτήτης της γκαλερί και συμμετέχουν οι: Βασίλης Βασιλειάδης, Γιάννος Ιωάννου, Ελένη Κινδύνη, Μαρία

Κοφτερού, Χαρούλα Νικολαΐδου, Μαριέλα Μπιλίτσα, Δέσποινα Πετρίδου, Αντρέας Σκουφάρης και Κωνσταντίνος Στεφάνου. Isnotgallery, Οδουσσέως 11, Παλιά Πόλη, Λευκωσία. **Τηλέφωνο 22343670 | art@isnotgallery.com | www.isnotgallery.com**

ΕΚΘΕΣΗ

Σατιρική Χαρτογραφία

Το **Πολιτιστικό** Ίδρυμα Τράπεζας Κύπρου φιλοξενεί την έκθεση από την συλλογή του Παναγιώτη Ν. Σουκάκου, με τίτλο «Σατιρική Χαρτογραφία “Ιστορικές και Γελοιογραφικές Καταγραφές της Ευρώπης, πριν, κατά και μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο”». Η Σατιρική Χαρτογραφία προσεγγίζει την πολιτική γελοιογραφία, πολύ περισσότερο απ' ότι την επιστημονική Χαρτογραφία. Στόχος της είναι, με αφορμή τη χαρτογραφική αποτύπωση, να προβάλει τολμηρά πολιτικά σχόλια. Οι σατιρικοί χάρτες χρησιμοποιούν έξυπνα το γεωγραφικό ανάγλυφο για να καταδείξουν, συνοπτικά όσο και ευανάγνωστα, το πολιτικό παρασκήνιο και να ασκήσουν κριτική μέσω της σάτιρας. Στην έκθεση θα εκτεθούν περίπου 23-25 σατιρικοί χάρτες. Η έκθεση πραγματοποιείται στον ισόγειο χώρο του Πολιτιστικού Ιδρύματος μέχρι τις 09 Ιανουαρίου 2023, με ώρες λειτουργίας από τις 10:00 π.μ. έως τις 7:00 μ.μ. Πολιτιστικό Ίδρυμα Τράπεζας Κύπρου, Φανερωμένης 86-90, Λευκωσία. **Πληροφορίες [τηλέφωνο 22 128175](tel:22128175). Είσοδος ελεύθερη**

ΚΡΙΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Του **ΝΙΚΟΥ Α. ΔΟΝΤΑ**

Επιτυχημένο αφιέρωμα της Κρατικής στον Ιάννη Ξενάκη

Από κάθε άποψη θετική υπήρξε η συνανλία που πραγματοποιήσε η Κρατική Ορχήστρα Αθηνών στις 9 Δεκεμβρίου στην αίθουσα «Χρήστος Δ. Λαμπράκης» υπό τη μουσική διεύθυνση του Νίκου Βασιλείου. Αφιερωμένη στον Ιάννη Ξενάκη, περιλάμβανε τις emblematicές «Μεταστάσεις» και τη σουίτα από τη σκηνική μουσική για την τραγωδία «Ικέτιδες» του Αισχύλου. Ακουστήκαν επίσης η σύνθεση «Εξωτικά πουλιά» του Ολιβιέ Μεσιάν, έργο της ίδιας εποχής με τις «Μεταστάσεις», αλλά και οι «Προσφορές» για υψίφωνο και ορχήστρα δωματίου του επίσης Γάλλου Εντγκάρ Βαρέζ. Η συναυλία ολοκληρώθηκε με το «Κοντσέρτο του Βόλου» για κιθάρα και ορχήστρα του Κουβανού συνθέτη Λέο Μπρόουερ.

Είναι ζητούμενο από την Κρατική να προσφέρει στο κοινό ολόκληρο το συμφωνικό ρεπερτόριο, ανεξάρτητα από τη δημοφιλία συνθετών ή έργων, άρα ανεξάρτητα από το «ταμείο». Παρότι αυτό δεν μπορεί να γίνεται σχολαστικά, αποτελεί μέρος του λόγου ύπαρξης της ορχήστρας. Είναι επίσης κάτι που για προφανείς λόγους (ταμείου) τα προσκεκλημένα σύνολα δεν κάνουν. Αποτελεί, ταυτόχρονα, τον μόνο τρόπο να εμπλουτιστεί το ρεπερτόριο για μουσικούς και κοινό, όπως επίσης για να ακούσει κα-

Ο **μαέστρος** Νίκος Βασιλείου ανέδειξε το «συναισθηματικό» περιεχόμενο της μουσικής του Ιάννη Ξενάκη ισοτίμα δίπλα στη λογική κατασκευή.

νείς «ζωντανά» πώς πχούν συνθέσεις τις οποίες γνωρίζει μονάχα από ηχογραφήσεις. Πολύ περισσότερο που σε ορισμένες περιπτώσεις η εντύπωση του ήχου στον χώρο είναι εξαιρετικά σημαντική. Οι «Μεταστάσεις» είναι ένα από αυτά τα έργα. Σχεδόν εβδωμόμητα ετών, αποτελούν πλέον «ιστορικό» ρεπερτόριο και ανήκουν στα σημαντικότερα έργα της μεταπολεμικής μουσικής πρωτοπορίας. Αναφορικά με το πόσο τονίζεται η

σχέση του έργου, αλλά και του συνθέτη συνολικά, με τα μαθηματικά, έχει ενδιαφέρον ότι ο Ξενάκης αναφέρει ως πηγή έμπνευσής του «μία αντιναζιστική διαδίσωση στην Αθήνα, όπου τα συνθήματα που ακούγονταν μαζί με τον ήχο από τις σφαίρες μετατρέπονταν σε ένα χάος από οξείς ήχους». Με άλλα λόγια, μια απολύτως βιωματική εμπειρία από τα τραυματικά χρόνια του στην Αθήνα. Ομοια, η μουσική για την τραγωδία «Ικέ-

τιδες» έχει ως αφετηρία ένα έργο με πολύ συγκεκριμένο περιεχόμενο. Και στις δύο περιπτώσεις η ερμηνεία του Νίκου Βασιλείου ανέδειξε ακριβώς αυτή τη διάσταση, που συχνά υποτιμάται: πλάι στην αβίαση και στην καθαρότητα που διέθετε, η μουσική απέκτησε σφρίγος και εντάσεις, οι οποίες πρόσθεσαν «συναισθηματικό» περιεχόμενο ισοτίμα δίπλα στον θαυμασμό για τη λογική κατασκευή. Πείθοντας ότι τα σημαντικότερα έργα οποιασδήποτε εποχής, οποιασδήποτε αισθητικής, εκτός από επιτυχημένες κατασκευές, έχουν να πουν μια ιστορία, να μεταδώσουν ένα συναίσθημα.

Η αίσθηση αυτή υπήρξε ακόμη πιο έντονη στα «Εξωτικά πουλιά» του Μεσιάν, συνθέτη που έτσι κι αλλιώς είχε μια ιδιαίτερη σχέση με τη φύση. Ήταν, βέβαια, και η απίστευτη σολιστική επίδοση του πιανίστα Τίτου Γουβέλν που απογείωσε την ερμηνεία, για ακόμη μία φορά, μετά τον Μπραμς και σε αυτό το ρεπερτόριο. Έργο προγενέστερης φάσης του μουσικού μοντερνισμού, οι «Προσφορές» (1921) του Βαρέζ αποδόθηκαν από τη Γαλλίδα υψίφωνο Μιά Μαντινό, ενώ το Κοντσέρτο του Βόλου ερμήνευσε ο Κώστας Κοτσιώλης, στον οποίο άλλωστε είναι αφιερωμένο το έργο αυτό του 1996/97.

ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

Της **ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ**

Τα μικρά, τιποτένια πράγματα

Τα δύο αποσπάσματα που παραθέτουμε δεν έχουν τίποτα εορταστικό. Το πρώτο, χρονολογείται το 1926, είναι καταγραφή της συνθήκης σε προσφυγικό οικισμό· το δεύτερο, είναι βίωμα/μνήμη της Δόμνας Σαμίου από την Καισαριανή, όταν ήταν ένα «μικρό μικρό παιδάκι».

«Αυτοί οι ξεριζωμένοι ξαναφτιάχνουν ένα σπιτικό, για να μαζευτούν εκεί το βράδυ ή να αναπαύονται στις αργίες. Συχνά αυτό το σπιτικό καταλαμβάνει μόνο ένα χώρο δέκα τετραγωνικών μέτρων ανάμεσα σε πολλών δεκάδων άλλων οικογενειών το σπιτικό (...) Σ' ένα ράφι υπάρχουν εικόνες και λίγο πολύ παντού στους τοίχους, επάνω στο τραπέζι οι μικροί, ευτελείς και πολύτιμοι θησαυροί που τοποθετήθηκαν με αγάπη. Κομμάτια δαντέλας, τμήματα από παλιές ενδυμασίες, (...) τα στέφανα του γάμου μες στην τζαμένια θήκη, ή κάτι πιο χαρακτηριστικό από τον τόπο προέλευσης: χάλκινα, για παράδειγμα, σε αρχαία σχήματα από τον Πόντο, υφαντά “Λαχώρη” από την κεντρική Ανατολή, κάτι παλιά μεταξωτά της Προύσας. Κι όλα αυτά τα μικρά, τιποτένια πράγματα, ωσμένε με χίλιες δυσκολίες, μοιάζουν με ιερά λείψανα κι όλα αυτά τα σπτικά, όσο φτωχά κι αν είναι, αποπνέουν την πολυτέλεια ενός στεγανού καταφύγιου μετά τη θύελλα». (Κοινωνία των Εθνών, Γενεύη 1926).

«Το χειμώνα η παράγκα έτρεχε γιατί εμείς ήμασταν στην πιο χαμηλή στάση. Υπήρχαν άλλες παράγκες που ήταν απέναντί μας και επειδή αυτοί οι άνθρωποι είχαν κάποια καλύτερη οικονομική άνεση από μας, έβαλαν κεραμίδια για να αποσύγουν το νερό που έμπαινε. Ενώ σε μας τους υπόλοιπους κάθε φθινόπωρο μας έδινε η δημαρχία από ένα τόπι πισσόχαρτο, ανέβαιναν οι νοικοκυραίοι και άπλωναν αυτό το πισσόχαρτο, έβαζαν πλάκες και το κάρφωναν, αλλά με πολύ δυνατό αέρα σκιζόταν το πισσόχαρτο και η βροχή έμπαινε μέσα». (Δόμνα Σαμίου). Και οι δύο μαρτυρίες περιλαμβάνονται στον κατάλογο της έκθεσης «Μικρά Ασία. Λάμψη· Καταστροφή Έξριζωμός· Δημιουργία», που παρουσιάζεται στο Μουσείο Μπενάκη, σε επιμέλεια της Εβίτας Αράπογλου.

Μίας και οι ημέρες καλούν σε οικογενειακές συνάξεις, όπως τις εννοεί ο καθένας μας, γειμίζουν με αναμνήσεις και αφηγήσεις, προκαλούν μερικά συναισθήματα, ας γυρίσουμε πίσω στην επέτειο που σφράγισε το 2022: 100 χρόνια από τη Μικρασιατική Καταστροφή. Οι και να προσθέσουμε στιδήποτε στο πλήθος των αναφορών και των εκδόσεων από αρμόδιους, επιστήμονες και συγγραφείς αλλά για να κάνουμε μια μικρή άσκηση φαντασίας. Μια ανασύσταση των άθλιων συνθηκών «στεγάσας» (κατ' ευφημισμό) του προσφυγικού πληθυσμού. Αυτοσχέδια καταλύματα που φτιάχνουν οι πρόσφυγες με όποια υλικά βρίσκουν διαθέσιμα. Πώς πέρασαν τα πρώτα τους Χριστούγεννα ως ξεριζωμένοι; Πώς γιόρτασαν μέσα στις παράγκες; Τα κάλαντα, οι μουσικές και οι συνταγές, οι ήχοι και οι γεύσεις των Μικρασιατών, έχουν σε αφθονία αναπαράχθει και διαδοθεί. Αν αφαιρέσουμε από τα Χριστούγεννα και την Πρωτοχρονιά την τελετουργία των τραpezιών, τις μυρωδιές, τα έθιμα και τις παραδόσεις, αν κλείσουμε τα μάτια στις στερεοτυπικές εικόνες της θαλπωρής, των φωτών, του στολισμένου δέντρου και σκεφτούμε μια παράγκα κρύα που στάζει, τότε πώς ορίζεται η Γιορτή; Οι εκατοντάδες ιστορίες που κυκλοφορούν, γραπτά και προφορικά, εδώ και έναν αιώνα, διεκδικώντας την αυθεντικότητα του βιώματος, βοηθούν να φανταστούμε, έστω κι αν αυθαίρετήσουμε. Όμως δεν φτάνει αυτό· δεν αρκεί να σταθούμε για λίγο, να αναλογιστούμε το κόστος του πολέμου στις ζωές των ανθρώπων και να γυρίσουμε σελίδα. Αν κάτι ήρθε στην επιφάνεια με την επέτειο και την έκθεση, αφινιδιάζοντας με την έκτασή του ακόμη και τους πιο μυημένους, είναι ότι, περίπου, τέσσερις στους πέντε Έλληνες έχουν μια, έστω και μακρινή, σχέση με τη Μικρά Ασία.

Μέσα στις παράγκες των ξεριζωμένων νοικοκυριών, είτε τραγουδήθηκαν είτε όχι τα κάλαντα, είτε βρέθηκαν υλικά για να μαγειρευτεί υποτυπωδώς κάτι, ελάχιστα έστω, που θυμίζει την πατρίδα είτε όχι, γεννήθηκε δύναμη για επιβίωση και καρτερία και επιθυμία για δημιουργία. Κι αυτά είναι τα συστατικά της αληθινής Γιορτής. Αυτά την χαρακτηρίζουν και την καθορίζουν. Εξουθενωτικά, απαιτητικά αλλά και ασυγκράτητα μεταδοτικά. Όπως η ίδια η ζωή.

Ας ελπίζουν λοιπόν και οι διαφορετικοί

«Και ἄγω κάπου θα ἔμαι / κάπου θα σωθῶ» – Νοσταλγία σαρκωμένου Πλησίον με αφορμή τις γιορτές των Χριστουγέννων

«Η μέρα που γεννήθηκες
αναπαρίσταται, Θεάνθρωπέ μου
κάποιο άστρο
θαμπό από το άθεον όζον
σε ψάχνει
οι μάγοι δε θυμούνται
αν γέρασαν ή έχουν πεθάνει
τα ξυλιασμένα δάχτυλα του θαύματος
ρωτούν πού είναι η φάνη
κι εγώ εκεί σκυμμένη
μεσ' το προσκύνημα
της αναζήτησής σου
σε μια συμμετοχή απαρατήρητη
μοναχική [...]»

(Κική Δημουλά, «Γενέθλια»)

Του δρος **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΘΩΜΑ**

Αποτέλει σχεδόν παράδοση κάθε πιστός, θεολόγος και θεολογών τις μέρες των Χριστουγεννίων να ενστερνίζεται μια μίζερν διάθεση θρηνώδης για τον κόσμο που δεν βιώνει το νόημα της Εορτής και επιδιώκεται σε «κοσμικές συνήθειες», ή συγκινείται από ει-κόνες αλλότριες και ξενόφερτες ή «άσχετες με το αληθινό νόημα των Χριστουγεννίων» αν τι αρ-νείται το «υλιστικό πνεύμα» που επικρατεί και να βιώνει «πνευμα-τική» τη Γέννηση του Χριστού στον κόσμο. Θα το υποψιάζεστε; ήδη πως με αυτή τη στάση, το λίγο-πολύ υποκριτική, τι σχεδόν απόλυτα δυσίochή (άλλο ύλη, άλλο πνεύμα, άλλο τα αισθητά, άλλο τα πνευματικά πράγματα) προσωπι-κά διόλου δεν συμφωνώ.

Δεν είναι η στιγμή κατάλληλη για εκτενείς αναλύσεις, αλλά θα συνδέσω την υποκρισία που μόλις απέδωσα στους πιο πάνω με την ενοχή της χαράς που βιώνει,

όταν/αν μπορεί να τη βιώσει, ο κάθε ευσεβιστής Χριστιανός και θα τονίσω, αποκηρύσσοντας ευθερώς τον δυνισμό, πως ο σαρκωθείς Θεός που κηρύσσει 2022 χρόνια η Εκκλησία της όπου γης Χριστιανοσύνης (αυτών αληθεία κηρύσσει ακόμα ή μια καρικατούρα του); ήρθε να ενώσει—ασύγχυτα και αδιαίρετα—τη σάρκα με το πνεύμα, το άσφαρκο με το υλικό, και συνεπώς να δώσει φυσιολογικά χώρο στη χαρά και τη γιορτή, στη χαρά της γιορτής, που δεν μπορεί παρά να περνάει μέσα από την απόλαυση—και—των υλικών πραγμάτων. Ο άνθρωπος είναι αναπόδραστα ψυχοσωματικός. Δεν πρέπει, λοιπόν, να απομονωθεί η γιορτή των Χριστουγεννίων από το κρασί που ευλογεί και δίνει άπλετο ο Χριστός στο γάμο της Κανά, ούτε από τα γεύματα που απολαμβάνει με τους μαθητές του μετά την Ανάσταση, χάριν ολοκληρωμένων κοινωνιών, επι-κοινωνίας, κοινής μετοχής και χαρμόσυνης σύναξης. Αλλά σε έναν τόπο θεολογικά απαίδευτο, ή στην καλύτερη περίπτωση θεολογικά επιλεκτικό—αν όχι εσκεμμένα αμνηστικό—, αυτά είναι φιλά γράμμαστα.

Θα πει κανείς, ίσως, «μα τι θέ-
λετε κύριε, να προβάλετε τη γνώ-
ση σας έναντι στην απαιδευσί-
α των άλλων, δεν είναι όλα θέμα
γνώσεων και παραπομπών...
αλλά βιώματός. Προσέξτε γιατί
έλλοχευαν πάντα ο κίνδυνος της
επιστημονικής /ακαδημαϊκής
αλαζονείας...». Θα απαντούσα,
πως αν κανείς έχει να κομίσει
έναν ειλικρινή καμρό στην κοι-

Παρά τις ταμνέλες της διαφημιζόμενης πνευματικότητας και του «πνευματικού λόγου», χωρίς ιδέα και συνειδηση του τι σημαίνει η έρμη η πνευματική διάσταση της Εκκλησίας (πέρα από τις ποιμαντικές χρησιμότητες παραινήσεις), μας λείπει η κριτική και ανατρεπτική ματιά του προφητικού λόγου.

νὴ τράπεζα (τοῦτην ἐξάπαντος δεν εἶναι ἡ τράπεζα μίας θρησκόληπτης κᾶστας ἀλλὰ τοῦ ὅλου σώματος τῆς Ἐκκλησίας που ἀποκαλύπτεται παντοῦ στην κοινωνία), θα πρέπει να το κάνει κι ἡς κινδυνεύει να παρεξηγηθεῖ ἡ να παρερμηνευτεῖ. Ἀς μὴν αισθανόμαστε πᾶ καὶ τύψεις γιατί ἔχουμε ἄλλη ἀποψη ἡ γιατί εἴμαστε διαφορετικοί. Πολλοὺ ἐξάλλου ὁ λόγος σήμερα γιὰ τὴ διαφορετικότητᾶ ἀλλὰ λίγος ὥρος γιὰ να υπάρξει, χωρὶς τὴ συγκριτᾶσθαι ὅσων εκπροσωποῦν τὸν νόμιμο κι ἀκίνδυνο κανὼν (ἐκκλησιαστικῶν, πολιτικῶν, εκπαιδευτικῶν καὶ ἄλλων τινῶν). «Καὶ ἴω κάπου θα

‘ἢαι / κάποιου θα σωθῶ», λέγει ελπίζοντας και παρηγορώντας ο ελπιδοφόρος καίτοι ελεγεσιακός της ποίησης Γιώργος Θέμελης. Ας ελπίζουν λοιπόν και οι διαφορετικοί.

Όλα είναι τελικά ζήτημα αποδοχής και εναγκαλισμού του πληθυσίου. Ο πλίσσιος-Χριστός «της γειτονιάς», της όπου γης γειτονιάς, «που ξέρει τι θα πει κιονιάς», όπως μας θυμίζει το πανέμορφο τραγούδι με την ασύγκριτη ερμηνεία της Χαρούλας Αλεξίου, πολύ φοβάμαι πως καταντά –αντίθετα και ασύμβατα με τη σαρκωμένη έννοια του συνανθρώπου που συστήνει ο Χριστός έργω και λό-

γω-, μια ιδέα άσκαρη, μια διδαχή βολική για να θεωρητικοποιη-
σουμε από άμβυσον ή ραδιοφώ-
νου. Την ίδια ώρα, που, αρνούμα-
στε, αποκρύβουμε και (αίμονο,
το μαρτυρούμε κι αυτό τους τε-
λευταίους 10 μήνες ευρωπαϊκού
πολέμου και των συμπαρομαρ-
τώνων του) σκοτώνουμε στ' α-
λήθεια τον κάθε διαφορετικό
άνθρωπο. Έπесαν πολλές μάσκες
με την πανδημία, το τέρας του
ευσεβισμού και της θρησκοληψί-
ας φανερώθηκε τρομακτικό κι ας
προσποιηθήκαμε ώρες-ώρες πως
δεν το είδαμε. Πέφτουν εκσάτως
κι άλλες μάσκες και ξεσκεπάζεται
το αμοδιψές πρόσωπο της τζιχα-
νιστικής, ομοφοβικής ορθοδο-
ξίας που θέλει να κατασπαράξει
κάθε («δυτική») ετερότητα, προ-
τάσσοντας ένα σύστημα αξιών
και ηθικής που δεν μπορεί παρά
να σε κάνει να τρέμεις για τις χει-
ρότερες μέρες bias που έρχονται.
Αυτό το αποκρουστικό πρόσωπο,
που, όπως θα έλεγε ο Μάνος Χα-
τζιδάκις, όταν δεν το φοβόμαστε
παναίτι ότι του μοιάζουμε, έχει
κατασκευάσει και πιστεύει έναν
Θεό, ο οποίος «στις συνιστώσες
κοσμοκρατορίες / ξαπλώνει πάν-
τα με αρβύλες», όπως γράφει
στον κορτερό, προφητικό του δι-
στού του ο Πήσος Χαρίσιος («Στον
Λευκό Οίκο του Θεού»).

Παρά τις ταμπέλες της διαφημιζόμενης πνευματικότητας και του «πνευματικού λόγου», χωρίς ιδέα και συνείδηση του τι σημαίνει η έρση η πνευματική διάσταση της Εκκλησίας (πέρα από τις πομπητικές χρησιμότητες παραινήσεις), μας λείπει η

κριτική και ανατρεπτική ματιά του προφητικού λόγου. Αυτόν ευτυχώς μπορεί κανείς να τον εντοπίζει στην ποιητική γραφή, όπως λόγου χάριν στο ακόλουθο, κατ' ἐπίφασιν απλό, διαχρονικά επίκαιρο τετράστιχο του Κώστα Μόντη: «Ναι μεν συγκατανεύσαμε / ὅμως Του τη νοθεύσαμε / τὴ φάτνη των ἀλόγων [...] / και τα πόδια τα ξυπόλυτα» («Ἰησούς»). Γιατί ν φάτνη και τα ξυπόλυτα πόδια του Νέου Παιδιού επέτρεψαν τη σκανδαλώδη συνυπαρξὴ ὧν ὅσοι φαίνονται ξένοι και μακρινοί, πραγματικότητα που σταθερὰ ξεθωριάζει. Προτού, ἐξάλλου ο Ἀγγελὸς του αμείωτα προφητικῶς Παθιαδιάμντη ἀναχώρησε ἀπογορευμένος για τους ουρανούς, παίρνοντας πίσω μαζί του τὰ δῶρα που ἤθελε παραμονὴ Πρωτοχρονιάς να προσφέρει στον κόσμο, ας θυμηθοῦμε τι ἀντίκρισε:

«Υπέφωσκεν ἦδη πρῶτα τῶν πρωτοχρονιάς, και ο Ἄγγελος διὰ να παρηγορηθῇ, εἰσῆλθεν εἰς μίαν ἐκκλησίαν. Ἀμέσως πλῆσιον τῆς θύρας εἶδεν ἀνθρώπους να μετροῦν νομίσματα, μόνον πως δεν εἶχον παιγνιόχαρτα εἰς τὰς χεῖρας· και εἰς το βάθος, ἀντίκρισεν ἕνα ἀνθρώπον χρυσοστόλῃστον και μιτροφοροῦντα ὡς Μηδον σατραπὴν τῆς ἐποχῆς του Δαρείου, ποιοῦντα διαφόρους αγκισμούς και ἐπιτηδεύμενας κινήσεις. Δεξιὰ και ἀριστερά ἄλλοι μερικοὶ ἔψαλλον με πεπλασμένες φωνάς: Τον Δεσποτὴν και ἀρχιερεῖ! («Τα Πτερόεντα Δῶρα»).

Ο Παναγιώτης Θωμά είναι δρ Θεολογίας, συγγραφέας, εκπαιδευτικός.

Οιαίτο

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

προτείνει

ΕΙΣ

23

www.rialto.com.cy

4, 5 ΤΕΤ, ΠΕΜ 20:30 (90') ΕΠΙ ΣΚΗΝΗΣ

Λόγια στο Στόμα - Kieran Hurley |

Ομάδα Φερέφωνο (15+)

Σε πανελλήνια πρώτη, το έργο του Kieran Hurley. Εδιμβούργο. Μια τυχαία συνάντηση. Δύο εντελώς διαφορετικοί άνθρωποι. Ο Ντέκλαν γεννά στη Λίμνη την ανάγκη να γράψει ξανά. Η Λίμνη δίνει στον Ντέκλαν τη δυνατότητα να ελπίζει. / Σκηνοθεσία: Μαρία Κυριάκου. Μετάφραση: Μάριος Κωνσταντίνου, Ερμηνεία: Μέλανη Στέλιου, Ανδρέας Δανιήλ.

€15 / 12

7 ΣΑΒ 19:00 (150')

Ο Γλάρος I National Theatre Live

Η Emilia Clarke (*Game of Thrones*) κάνει το ντεμπούτο της στο Ουέστ Εντ σε μια διασκευή του αριστουργήματος του Αντόν Τσέχωφ από την Anya Reiss, με την πλοκή να τοποθετείται στον 21^ο αιώνα και με θέμα τον έρωτα και τη μοναξιά. Σκηνοθεσία: Jamie Lloyd. Με ελληνικούς και αγγλικούς υπότιτλους.

€12 / 8

8 ΚΥΡ 11:00 (60')

Περιπατώ - Μαρία Βαρνακίδου,

ΚωνσταντίνΑ Ανδρέου

Ο ηχητικός διαδραστικός περίπατος, αφιερωμένος στους ανθρώπους της Πλατείας Ηρώων, επανέρχεται σε τακτική βάση. Ιστορίες από τα παλιά, μνήμες, κτίρια που αλλάζουν στο πέρασμα του χρόνου και μια ματιά στο μέλλον της πλατείας. (Πρόγραμμα Συνεργαζόμενου Καλλιτέχνη του Θεάτρου Ριάτο). Είσοδος ελεύθερη (απαραίτητη η προκράτηση θέσεων).

14 ΣΑΒ 20:30 (150')

40 + Βγαίνω! - Θανάσης Αλευράς,

Φωκάς Ευαγγελινός

Μετά τις επιτυχημένες εμφανίσεις του στα «Νούμερα» του Φοίβου Δεληβοριά, ο πολυτάλαντος Θανάσης Αλευράς παρουσιάζει την πρώτη του προσωπική μουσικοθεατρική παράσταση, σε σκηνοθεσία Φωκά Ευαγγελινού. Ένα μουσικοσαυτικό πρόγραμμα, ένα αφιέρωμα στην γενιά του '80, μέσα από προσωπικές ιστορίες που μας ταξιδεύουν μουσικά σε τέσσερις δεκαετίες. Συμμετέχουν: Idra Kayne και Jerome Kaluta. / Μουσική Επιμέλεια, Ενορχηστρώσεις: Αντώνης Σκόκος.

€25 / 20

20 ΠΑΡ 20:30 (60')

Ένας Μεταλλωρύχος Θυμάται I

Compania Flamenca Filipa (10+)

Μια χοροθεατρική παράσταση εμπνευσμένη από το ομότιτλο βιβλίο του Παντελή Βαρνάβα. Τα βιώματα και η κραυγή των Κύπριων μεταλλωρύχων από τα έγκατα της γης, σμίγει με εκείνη των ανδαλουσιανών εργατών της Ισπανίας. Χορογραφία, σκηνοθεσία: Φιλίππα Στυλιανούδη / Χορευτές: Λοίζος Κωνσταντίνου, Σκεύη Serena, Φιλίππα Στυλιανούδη.

€15 / 12

21 ΣΑΒ 20:30 (75')

Αφιέρωμα στην Τάνια Οικονόμου I

Μουσικό Σχολείο Λεμεσού «Μάριος Τόκας»

Το Μουσικό Σχολείο Λεμεσού «Μάριος Τόκας» παρουσιάζει ένα μουσικό αφιέρωμα στη μνήμη της καθηγήτριας πιάνου του σχολείου, Τάνιας Οικονόμου. Το πρόγραμμα, στο οποίο συμμετέχουν καθηγητές του Σχολείου, περιλαμβάνει έργα για πιάνο και για οργανικά σύνολα που η Τάνια εκτιμούσε ιδιαίτερα.

€5

22 ΚΥΡ 11:00 (75')

Ο Σπανός τζαι οι Σαράντα Δράτζιοι I

Θέατρο Αντίλογος (5+)

Στη διασκευή του λαϊκού κυπριακού παραμυθιού από την Αλεξία Παπαλαζάρου, δύο νέοι, ένας Ελληνοκύπριος και ένας Τουρκοκύπριος, μεγαλώνουν, με τη νεκρή ζώνη να τους χωρίζει. Σκηνοθεσία: Αλεξία Παπαλαζάρου / Ηθοποιοί: Βασίλης Παφίτης, Izel Seylani.

€10

22 ΚΥΡ 20:30 (60')

Οι Σιδεράδες I Θέατρο Αντίλογος

Η κωμωδία του Μίλος Νικόλιτς είναι ένα εγκώμιο στην ανθρώπινη ύπαρξη, μια απόδειξη πως όταν η αγάπη μιλά, το μίσος, τα όπλα και ο εθνικισμός σιωπούν. Σκηνοθεσία: Νεοκλής Νεοκλέους / Ερμηνεία: Χάρης Κκολός, Παναγιώτης Κυριάκου, Βασίλης Παφίτης, Χριστίνα Χριστόφια.

€13 / 10

28 ΣΑΒ 20:30 (45') ΕΠΙ ΣΚΗΝΗΣ

en Attendant I Ομάδα Πέντε

Η Ρούλα Κλεοβούλου και η Χλόη Μελίδου, ανεβαίνουν στη σκηνή και δοκιμάζουν την υπομονή τους περιμένοντας για κάτι που δεν θα έρθει ποτέ... Χορογραφία: Ρούλα Κλεοβούλου / Περφόρμανς: Χλόη Μελίδου, Ρούλα Κλεοβούλου.

€10 / 7

29, 30 ΚΥΡ, ΔΕΥ 20:00 (100') ΕΠΙ ΣΚΗΝΗΣ

Οι Γυναίκες Επιστρέφουν I

Project Σεζόν Γυναίκες

Ένα θεατρικό έργο με θέμα τις πορείες της κίνησης «Οι Γυναίκες Επιστρέφουν». Κείμενο: Μαγδαλένα Ζήρα, Νέδη Αντωνιάδη / Σκηνοθεσία: Μαγδαλένα Ζήρα / Ηθοποιοί: Νέδη Αντωνιάδη, Σοφία Καλλή, Πόλα Κλείτου, Ζωή Κυπριανού, Ιωάννα Παπαμιχαλοπούλου, Μα

Θα καταπιεί η εικονική πραγματικότητα τον πολιτισμό;

Τέχνη και ψυχαγωγία σε σταυροδρόμι

Περιπλανιέμαι στους δρόμους του Κόβεντ Γκάρντεν, στο Λονδίνο, και βρίσκομαι έξω απ’ την πόρτα ενός αρκετά μεγάλου ισόγειου καταστήματος, οι μινιμαλιστικές βιτρίνες του οποίου ελάχιστα με προϊδεάζουν για το τι βρίσκεται στο εσωτερικό του. Οι έξι φουτουριστικές αφίσες που είναι αναρτημένες σποραδικά, με παραπέμπουν σε κάποιου είδους μαγαζί εμπορίας βιντεοπαιχνιδιών. Εν τω μεταξύ, η ταμπέλα με το λογότυπο δεν μου θυμίζει κάτι. Είμαι πολύ περιεργος να δω τι συμβαίνει εκεί μέσα κι έτσι αποφασίζω να κάνω το βήμα στο άγνωστο. Ανοίγοντας τη βαριά πόρτα προσέχω ότι δίπλα στο όνομα του χώρου υπάρχουν δύο γράμματα, το V και το R, τοποθετημένα σαν εκθέτες, που με βάζουν αμέσως στο νόημα. Εχω μπει σ’ έναν χώρο όπου πρωταγωνιστής είναι η εικονική πραγματικότητα (Virtual Reality).

Στην πραγματικότητα, βρίσκομαι σ’ έναν κινηματογράφο νέας γενιάς. Το Sandbox VR είναι ένας μοναδικός χώρος ψυχαγωγίας, ακόμα και για τα δεδομένα του Λονδίνου, ο οποίος βρίσκεται μόλις στο πρώτο τρίμηνο της λειτουργίας του εδώ. Πρόκειται για την πρώτη εμφάνιση αυτού του υβριδικού είδους στην Ευρώπη. Τα πρώτα καταστήματα της εταιρείας, που έχει έδρα στο Σαν Φρανσίσκο των ΗΠΑ, άνοιξαν στην Καλιφόρνια, ακολουθώντας αρκετά ακόμα σε άλλες πολιτείες, έπειτα στον Καναδά και στην Ασία. Οι ιδρυτές της, Αντι Σκάνλον και Τζέικ Γουίλμοτ-Στίλγουελ, θέλησαν να δημιουργήσουν κάτι εντελώς καινούργιο, και πολύ πιο φιλόδοξο σ’ όλα τα επίπεδα. Ενώ σε όλη την υφήλιο, της Ελλάδας συμπεριλαμβανομένης, έχουν υπάρξει κατά καιρούς δείγματα επιχειρηματικών πρωτοβουλιών τύπου VR cafe, όπου μπορεί κάποιος να μπει και να παίξει κάποιο παιχνίδι εικονικής πραγματικότητας, το Sandbox VR είναι

το πρώτο μαζικό δείγμα ολοκληρωμένης κοινωνικής εμπειρίας.

Το κυριότερο είναι ότι για να μπεις στον χώρο, θα πρέπει να έχεις κλείσει διαδικτυακά εισιτήριο για το παιχνίδι που έχεις επιλέξει, τουλάχιστον με κάποιον ακόμα. Στο μυαλό μας όλοι έχουμε την εικονική πραγματικότητα σαν μια μοναχική δραστηριότητα, στο Sandbox VR όμως τη βιώνεις με τους φίλους, τους συγγενείς, ή τους συναδέλφους σου. Στις αίθουσες προσκαλούνται ομάδες ανθρώπων, που μετά την ολοκλήρωση του παιχνιδιού έχουν την ευκαιρία να καθίσουν όλοι μαζί στους καναπέδες του λόμπι και να δουν στις οθόνες

Οι προσφερόμενες εμπειρίες θα επιφέρουν αλλαγές στην αντίληψη του εαυτού και θα υποχρεώσουν το «μαζί» να πάρει μορφές τις οποίες δεν μπορούμε να διανοηθούμε σήμερα.

κάποια από τα πιο αξιοπρόσεκτα πράγματα που έκαναν στο 3D σύμπαν. Παράλληλα, μπορούν να πίνουν τα κοκτέιλ του ρομποτικού μπάρμαν «Τόνι». Δεν είναι τέλεια ακόμα, αλλά η αλήθεια είναι ότι έχω πει πολύ χειρότερα ποτά στην περιοχή του Ψυρρή.

Η καινοτομία, εκτός της κοινωνικής διάστασης, είναι ότι η Sandbox VR έχει αναπτύξει ένα δικό της σύστημα, με κάμερες τελευταίας γενιάς, με ειδικούς αισθητήρες σε όλο το σώμα και απτικά εργαλεία που σε κάνουν κυριολεκτικά να νιώθεις ότι βρίσκεσαι σε φυσικό περιβάλλον. Όταν γίνεται μπροστά σου μια έκρηξη νιώθεις τις δονήσεις του ωστικού κύματος σ’ όλο σου το σώμα. Ο ήχος δε, είναι εκπληκτι-

Η παράσταση I AM (VR) της Σουζάνε Κένεντι, στον 5ο όροφο της Στέγης του Ιδρύματος Ωνάση, αποτελεί ένα ψηφιακού τύπου θρησκευτικό μυστήριο. Εμπειρία που σε κάνει να σκέφτεσαι ποιο θα είναι το μέλλον των λατρευτικών τόπων μετά την εικονική πραγματικότητα.

κά ρεαλιστικός. Τόσο τα γυαλιά, όσο και τα παρελκόμενα των παιχνιδιών είναι δικής τους παραγωγής, όπως είναι και οι εμπειρίες. Προς το παρόν, και οι έξι, αφορούν περιπέτειες με τίτλους όπως Deadwood Valley, Amber Sky 2088, και Curse of David Jones, όπου σκοτώνεις ζόμπι, ή κάνεις διαστημικά ταξίδια. Η ποιότητά τους παραπέμπει σε ταινίες επόμενης εποχής, ικανή να εντυπωσιάσει ακόμα και ανθρώπους που δεν έλκονται ιδιαίτερα απ’ τα παιχνίδια που σε μετατρέπουν σε δολοφόνο. Στο Sandbox VR αισθάνεσαι ότι αλληλεπιδράς πραγματικά και κανονικά μέσα σ’ έναν πρωτόγνωρο κόσμο, γνωρίζοντας ότι έχεις μαζί σου τους οικείους σου. Και χωρίς τη ναυτία που προκαλείται συνήθως σε τέτοιες συνθήκες. Στη φάση αυτή, προσελκύονται άνθρωποι που ενδιαφέρονται για συγκεκριμένου είδους δράσεις, σύντομα όμως θα ακολουθήσουν κι άλλες, διαφορετικές εμπειρίες, με περιεχόμενο ελκυστικό σε πιο φιλειρηνικούς τύπους. Στην τρισεπίσταντη εκδοχή του Πλατωνικού σπλαιίου θα ανθήσουν όλες οι πτυχές της ανθρωπίνης δημιουργικότητας.

Βιώνοντας μια τόσο ολοκληρωτική εμπειρία, αρχίζεις να σκέφτεσαι ότι αυτό είναι ίσως το τέλος της παραδοσιακής αίθουσας ψυχαγωγίας. Ο σταδιακός μαρasmus των κινηματογράφων αποδίδεται εν πολλοίς στην κυριαρχία του οικιακού streaming

από συνδρομητικές πλατφόρμες όπως η Netflix και η Disney. Η εικονική πραγματικότητα μπορεί να δώσει τη χαριστική βολή, αλλά μπορεί κιόλας να δώσει το έναυσμα για ριζικές αναδιευθετήσεις χώρων και μοντέλων. Αν έχεις τη δυνατότητα να επισκεφθείς έναν χώρο μαζί με τους φίλους, ή την οικογένειά σου, και να μπειτε κυριολεκτικά μέσα στο περιβάλλον μιας ταινίας μαζί, ποιος ο λόγος να επισκεφθείς ξανά έναν κλασικό κινηματογράφο; Τα δύο μεγάλα πλεονεκτήματα της κινηματογραφικής αίθουσας, η μεγάλη οθόνη και ο εξαιρετικός ήχος, και η κοινωνική διάσταση του μοιράσματος της εμπειρίας με τους άλλους, παύουν πλέον να είναι αποκλειστικά προνόμια του σινεμά.

Τα 30 δισ. του Ζούκερμπεργκ

Την ίδια στιγμή, ολοένα και περισσότερα κεφάλαια επενδύονται στην παραγωγή εμπειριών εικονικής πραγματικότητας. Η Sandbox VR έχει εξασφαλίσει 37 εκατ. δολάρια για την επόμενη φάση της ανάπτυξης της, αλλά αυτό το ποσό μοιάζει αστείο, αν συγκριθεί με την επένδυση των 30 δισεκατομμυρίων δολαρίων που κάνει ο Μαρκ Ζούκερμπεργκ της Meta, για να μας ενθέσει κάποια στιγμή όλους στο επενομαζόμενο Metaverse. Σύντομα, πολλοί απ’ αυτούς που εμπλέκονται στον κύκλο της βιομηχανίας της ψυχαγωγίας θα χρειαστεί να αντιμετωπίσουν πολύ σκληρά

διλήμματα για την επιβίωση και το μέλλον τους.

Η εικονική πραγματικότητα αναμένεται να αλλάξει ριζικά όλες τις ζωντανές εκδηλώσεις. Ακόμα και το θέατρο. Ανέβηκα μαζί με άλλους τρεις αγνώστους στον 5ο όροφο της Στέγης του Ιδρύματος Ωνάση και μπήκαμε σε τέσσερα διαφορετικά δωμάτια, προκειμένου να παρακολουθήσουμε την παράσταση I AM (VR) της Σουζάνε Κένεντι. Η εμπειρία αποτελεί ένα ψηφιακού τύπου θρησκευτικό μυστήριο, που σε κάνει να σκέφτεσαι ποιο θα είναι το μέλλον των λατρευτικών τόπων μετά την εικονική πραγματικότητα. Στο υποβλητικό αυτό ταξίδι εξερευνάς τα όρια της ασώματος αντίληψης, συνομιλώντας απευθείας με το ιερό. Το I AM (VR) είναι μια ακόμα εξαιρετική εισαγωγή στις εκπληκτικές δυνατότητες του μέσου, που σου θυμίζει πόσο μεγάλο ρόλο παίζει η όραση και η ακοή στην αντίληψή μας για τα πράγματα. Οι εκκλησίες εδώ θα βρουν έναν πολύ σοβαρό ανταγωνιστή. Στο VR υπάρχει η ίδια απώλεια εαυτού, η ίδια αίσθηση ότι χάνεσαι μέσα σε κάτι μεγαλύτερο. Μπορείς πραγματικά να νιώσεις δέος.

Αυτή η αναγκαστική απώλεια του σώματος από την εμπειρία της εικονικής πραγματικότητας, θα επιφέρει αλλαγές στην αντίληψη του εαυτού και θα υποχρεώσει το «μαζί» να πάρει μορφές τις οποίες δεν μπορούμε καν να διανοηθούμε σήμερα. Όταν μπορείς

να βρίσκεσαι στην πρώτη θέση μιας συναυλίας απ’ τη θέση του καναπέ σου, όταν μπορείς κυριολεκτικά να πάρεις το μικρόφωνο δίπλα απ’ τον αγαπημένο σου καλλιτέχνη, όταν μπορείς να συνομιλήσεις σε ζωντανό χρόνο με άλλους παρευρισκόμενους, τότε η εμπειρία της τέχνης θα είναι κάτι πολύ διαφορετικό απ’ αυτά που γνωρίζαμε έως τώρα. Το βλέπουμε να συμβαίνει ήδη στα εικαστικά, με εφαρμογές εικονικής πραγματικότητας, αλλά και επαυξημένης πραγματικότητας (AR), που μας ξεναγούν στο εσωτερικό μεγάλων μουσείων, κι εκθέσεων ολόκληρων σε εικονικό περιβάλλον.

Την ίδια ώρα, παραστάσεις χορού βοηθούν τους θεατές τους να μετακομίσουν σ’ έναν ψηφιακό κόσμο, και να συμμετάσχουν στη δράση με ρόλο. Όσο θα εξελίσσεται η τεχνολογία, τόσο πιο ευφάνταστες θα είναι οι εφαρμογές που θα προσφέρει, αρκεί βέβαια να ξεπεραστούν τα τεχνικά εμπόδια που καθυστερούν τη μαζική εξάπλωση του VR, με πρώτο και πιο δυσεπίλυτο, το ζήτημα των συσκευών με τις οποίες «μπαίνει» κάποιος στο εικονικό περιβάλλον. Αυτή τη στιγμή, είναι πολλές οι εταιρείες που δραστηριοποιούνται στην κατασκευή τέτοιων συσκευών. Η Meta κυκλοφορεί στην αγορά τα πιο αξιοπρόσεκτα «γυαλιά», σε τιμή κάτω του κόστους μάλιστα, ενώ σύντομα η Apple θα παρουσιάσει τη δική της εκδοχή.

Στο Sandbox VR στο Λονδίνο οι παίκτες φορούν ειδικούς αισθητήρες σε όλο το σώμα που τους κάνουν να νιώθουν ότι βρίσκονται κυριολεκτικά σε φυσικό περιβάλλον. Ο χώρος διαθέτει και ρομποτικό μπάρμαν, τον «Τόνι».

Δύναμη του νέου μέσου η πρωτόγνωρη ψευδαισθηση παντοδυναμίας

Αν η εικονική πραγματικότητα κατορθώσει τελικά να καταπιεί την πολιτιστική παραγωγή και να καθιερωθεί ως το κυρίαρχο μέσο πρόσβασης στο ψυχαγωγικό τοπίο και τη διασκέδαση, θα μιλάμε για μια μετάβαση απ’ το «ψηφιακό» στο «αλγοριθμικό». Το σύμπαν της εικονικής πραγματικότητας είναι ένας τεχνητός κόσμος από αλγοριθμικό κώδικα. Η δύναμη του μέσου είναι απαρήστη. Ο χρήστης έχει μια πρωτόγνωρη ψευδαισθηση παντοδυναμίας. Τους όρους τους θέτει κάποιος άλλος, εν προκειμένω

Ο χρήστης δεν είναι πλέον θεατής αλλά βρίσκεται στο κέντρο της ιστορίας, ως πρωταγωνιστής.

αυτός που επιτρέπει σε όλους τους υπόλοιπους να υποδύονται όποιον ρόλο διαλέγουν, αλλά ο χρήστης δεν είναι πλέον θεατής ή αναγνώστης. Βρίσκεται στο κέντρο της ιστορίας, ως πρωταγωνιστής. Οι πάγιες μορφές της

τέχνης θα προσαρμοστούν σ’ αυτό το νέο περιβάλλον παραγωγής και διακίνησης των πολιτιστικών προϊόντων, αλλά θα αλλάξει τόσο το περιβάλλον, όσο και ο έλεγχος του περιεχομένου. Η εξουσία μετατοπίζεται ήδη. Νέες μορφές υβριδικής και συνθετικής τέχνης κάνουν την εμφάνισή τους, ενώ άλλες υποχωρούν κάτω από την πίεση του καινούργιου. Κάποια στιγμή, η επιτάχυνση θα γίνει ιλιγγιώδης, και θα πρέπει εκτός των πολλών υποσχέσεων, να βάλουμε στη ζυγαριά και τους κινδύνους που φέρνει. Κάποιες καλ-

λιτεχνικές εφαρμογές ωστόσο θα είναι σίγουρα διδακτικές και θεραπευτικές. Μπορεί να γίνει όλο και πιο σπάνια η επαφή μ’ έναν αυθεντικό πίνακα του Φράνσις Μπέικον, αλλά αν σ’ ενδιαφέρει, στο μέλλον θα μπορείς να εισβάλεις στο εργαστήριό του και να μετάσχεις στη βασανιστική προσπάθεια δημιουργίας των έργων του. Δεν υπάρχει όριο σ’ αυτά που θα γίνουν στο εικονικό περιβάλλον. Μπορεί να είναι μια παλιά ιδέα, αλλά σύντομα θα μπορεί να μπει σε ευρύτερη εφαρμογή με πολύ πιο προσιτά

εργαλεία. Εκεί μέσα θα δημιουργηθούν ανοσιουργήματα και αριστουργήματα. Ο άνθρωπος θα διαπρέψει, αλλά και θα εκφράσει ό,τι πιο σκοτεινό έχει. Αυτό που παραμένει άγνωστο είναι ο βαθμός και το είδος της ρύθμισης των εικονικών κόσμων, καθώς και τα επιχειρηματικά μοντέλα που θα τους στηρίζουν.

Σ’ αυτή τη νέα εποχή που ξημερώνει, ο σχεδιασμός εμπειριών χρήστη θα αποκτήσει χαρακτηριστικά σημαντικής πολιτικής. Θα γίνουν πειραματισμοί με νέους κανόνες, με νέες αισθήσεις, με

νέες προσεγγίσεις, ενώ θα ακμάσουν και πρωτόγνωρα επαγγέλματα. Αν σήμερα οι influencers είναι ένα από τα ελκυστικότερα επαγγέλματα για τους νέους, στην εποχή της εικονικής πραγματικότητας μπορεί στη μόδα να είναι οι διακοσμητές εικονικών χώρων. Βρισκόμαστε ακόμα στην αρχή. Βγαίνοντας απ’ το Sandbox VR διακατέχομαι από μια έντονη ανάγκη να κοιτάξω προς τα πάνω αναζητώντας για κάποιο σημάδι που να με βεβαιώνει ότι ο ουρανός είναι αληθινός.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΑΝΔΡΙΑΣΤΑΚΗΣ

Συστήνουν την Κύπρο στον κόσμο, χορεύοντας

Χρίστος και Ελενα Σιακαλλή, μιλάνε
για την παράδοση και το ζεϊμπέκικο

Συνέντευξη στην **ΕΛΕΝΑ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ**

Για τον Χρίστο και την Έλενα Σιακαλλή, ο χορός είναι τρόπος ζωής και έκφρασης. Χορεύουν από τον καιρό που θυμούνται τον εαυτό τους, άλλωστε οι γονείς τους, Μίκης και Μάρω Σιακαλλή, έχουν χαράξει πορεία στην τέχνη του χορού στην Κύπρο, καθώς ίδρυσαν το 1975 την πρώτη σχολή χορού στο νησί που μετρά μέχρι σήμερα περίπου 15 χιλιάδες «μαθητές». Τα παιδιά τους, Χρίστος και Έλενα Σιακαλλή, συνεχίζουν το έργο των γονιών τους, λέγοντας πως κάθε φορά που ντύνονται με την παραδοσιακή κυπριακή ενδυμασία, που χορεύουν τους παραδοσιακούς μας χορούς πλημμυρίζουν συναισθήματα και πως είναι στο χέρι μας να μεταφέρουμε στη νέα γενιά τη σημαντικότητα της παράδοσης και κατ' επέκταση των παραδοσιακών μας χορών. Όσο για το ζεϊμπέκικο ο Χρίστος λέει πως όταν βρέθηκαν στη Ρωσία, προσκεκλημένοι από τα Ρωσικά Μπαλέτα ένιωσε ότι αναβαθμί-

«Δεν πρόκειται ποτέ να αφήσουμε απροστάτευτο τον παραδοσιακό χορό, δεν πρόκειται να τον εγκαταλείψουμε».

στηκε και μεταφέρθηκε από την ταβέρνα στη ρωσική σκηνή.

—Το 1975, ιδρύθηκε η σχολή χορού Μίκη και Μάρως Σιακαλλή. Πώς προέκυψε η σχολή και πώς συνεχίζει την πορεία της.

—Χρίστος: Μετά την εισβολή το 1974, ο Μίκης και η Μάρω Σιακαλλή άνοιξαν ένα μικρό στούντιο. Είχαν τέσσερις μαθητές, πλήρωναν από τέσσερις λίρες τον μήνα και πλήρωναν ενοίκιο 25. Δεν τους ένοιαζε όμως. Δεν το έκαναν για τα λεφτά αλλά γιατί τους άρεσε. Ο κόσμος τότε ήταν πολύ επιφυλακτικός.

—Ελενα: Το πείσμα, η αγάπη των γονιών μας προς το αντικείμενο

Τα δύο αδέλφια είναι περήφανα για τους γονείς τους, τον αείμνηστο Μίκη και Μάρω Σιακαλλή, που το 1975 ίδρυσαν την πρώτη σχολή χορού στην Κύπρο.

τους απέδωσαν καρπούς. Με το πέρασμα των χρόνων κερδήθηκε η εμπιστοσύνη. Από τότε μέχρι σήμερα διδάξαμε χορό σε χιλιάδες ανθρώπους και αυτό μας κάνει περήφανους.

—Ο προσφυγικός λαογραφικός σύνδεσμος «Οι Αδούλωτοι» Σιακαλλή μετράει 42 χρόνια ζωής. Ταξιδεύατε εκατοντάδες φορές στο εξωτερικό με πολυμελείς αποστολές, προάγοντας την ιστορία και την παράδοση του τόπου. Τι γεύση αφήνουν αυτές οι αποστολές;

—Ελενα: Είναι συγκινητικό να νιώθεις εκπρόσωπος των πολιτισμικών αξιών της χώρας σου.

Προάγουμε την παράδοση και την ιστορία του τόπου μας και νιώθουμε αισθήματα χαράς.

—Χρίστος: Υπάρχει και το αίσθημα ευθύνης κάθε φορά που ταξιδεύουμε και μεταφέρουμε την παράδοση και τον πολιτισμό μας στο εξωτερικό.

—Οι παραστάσεις σας, μιλάνε στην ψυχή του θεατή και κουβαλάνε την έννοια να μην ξεχάσουμε τις ρίζες μας, την ιστορία μας. Είναι αυτός ο προσωπικός σας στόχος;

—Χρίστος: Νιώθουμε ευλογημένοι γιατί παραλάβαμε τεράστια κληρονομιά από τον Μίκη και τη Μάρω Σιακαλλή. Συνεπώς, πρώ-

τιστος στόχος αποτελεί η διαφύλαξη της κληρονομιάς μας, της παράδοσης και των βιωμάτων του τόπου μας.

—Ελενα: Νιώθουμε την ευθύνη να εμπλουτίσουμε όλη αυτή την παράδοση με τα προσωπικά μας βιώματα, τα οποία σμιλευθήκαν στην πορεία του χρόνου από τις παραστάσεις που αποκομίσαμε στον τόπο μας αλλά και στο εξωτερικό.

—Η συμβολή σας στη διατήρηση της χορευτικής πολιτιστικής μας κληρονομιάς είναι ανεκτίμητη. Πιστεύετε ότι η νέα γενιά ασχολείται όσο πρέπει με τον παραδοσιακό χορό;

—Ελενα: Είναι υπόσχεση που έχουμε δώσει όχι μόνο στους γονείς μας αλλά και στην πρώτη χορευτική γενιά της σχολής. Δεν πρόκειται ποτέ ν' αφήσουμε απροστάτευτο τον παραδοσιακό χορό, δεν πρόκειται να τον εγκαταλείψουμε. Κάθε φορά που ντυνόμαστε με την παραδοσιακή μας ενδυμασία, που χορεύουμε τους παραδοσιακούς μας χορούς πλημμυρίζουμε συναισθήματα.

—Χρίστος: Και να ξέρετε η νέα γενιά βλέπει και ακολουθεί παραδείγματα. Άρα είναι στο χέρι μας να μεταφέρουμε στη νέα γενιά τη σημαντικότητα της παράδοσης και κατ' επέκταση των παραδοσιακών μας χορών.

Προσπάθησα να κρατήσω τον δυναμισμό και τη μαγιά του ζεϊμπέκικου και να το μοιλιώσω με τη θηλυκότητά μου, λέει στην «Κ» η Ελενα Σιακαλλή.

Το ζεϊμπέκικο είναι έκφραση συναισθημάτων

—Χρίστο, το όνομά σου είναι συνυφασμένο με το ζεϊμπέκικο. Τι σε ελκύει σε αυτό τον χορό.

—Το ζεϊμπέκικο φανερώνει ένα δυναμισμό, είναι θα έλεγα έκφραση συναισθημάτων. Πιστεύω ότι ο κάθε άνθρωπος μπορεί να χορέψει ζεϊμπέκικο, όμως η σωστή χορευτική παιδεία θεωρώ βοηθά στην ευκολότερη έκφραση και εξωτερικευση αυτών των συναισθημάτων. Οι εμπειρίες, τα βιώματά μου και γενικότερα η ενασχόλησή μου με τα διαφορά είδη χορού με οδήγησαν να εκφράζομαι με ένα ιδιαίτερο τρόπο στο ζεϊμπέκικο το οποίο απ' ό,τι φαίνεται είναι αρεστό από αρκετό κόσμο τόσο στην Κύπρο όσο και στο εξωτερικό.

—Ελενα, εσύ αποδεικνύεις πως το ζεϊμπέκικο δεν είναι μόνο αντρική υπόθεση.

—Το ζεϊμπέκικο θεωρείτο ένας κατεχόχνη ανδρικός χορός. Άρα

«Υπάρχει και το αίσθημα ευθύνης κάθε φορά που ταξιδεύουμε και μεταφέρουμε την παράδοση και τον πολιτισμό μας στο εξωτερικό».

ήταν για μένα πρόκληση να χορέψω και να εκφραστώ μέσω του ζεϊμπέκικου. Προσπάθησα να κρατήσω τον δυναμισμό και τη μαγιά του ζεϊμπέκικου και να το μοιλιώσω με τη θηλυκότητά μου. Χορεύω από μικρή ζεϊμπέκικο και χαίρομαι που βλέπω ότι όχι μόνο είναι αποδεκτό αλλά χορεύεται κιόλας τα τελευταία χρόνια από αρκετές γυναίκες.

—Η χάρη σας έφτασε μέχρι το Εθνικό Μπαλέτο της Ρωσίας που έχει χορέψει στους δικούς σας ρυθμούς ζεϊμπέκικο. Τι σας

άφησε αυτή η εμπειρία.

—Ελενα: Διδάξαμε σε Ελλάδα, Ρωσία, Αμερική, Βουλγαρία, Ρουμανία, Τουρκία, Ισραήλ, Αίγυπτο, Λίβανο, Η.Α.Ε. και ακολουθεί η Αυστραλία το προσεχές καλοκαίρι. Η μεγαλύτερη πρόκληση ήταν όντως η πρόσκληση που δεχθήκαμε από τη Ρωσία, τη Μέκκα του χώρου και συγκεκριμένα από το Ρωσικά Μπαλέτα. Ήταν θα έλεγα και μια μορφή δικαίωσης αλλά και εξαγύρωσης της προσπάθειας και των κόπων τόσων χρόνων.

—Χρίστος: Το θεωρώ τιμή και ευλογία που είχα την ευκαιρία να διδάξω, να χορογραφήσω και να μοιραστώ τη σκηνή μαζί με τόσο εξαιρετικούς χορευτές. Ένιωσα ότι αναβαθμίστηκε το ζεϊμπέκικο και μεταφέρθηκε από την ταβέρνα στη ρωσική σκηνή. Θεωρώ επίτευγμα και καταξίωση τόσο για μένα όσο και για το ίδιο το ζεϊμπέκικο τη συμπερίληψή του στο ρεπερτόριο του ρωσικού μπαλέτου.

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Επιμέλεια: **ΝΙΚΟΣ ΒΑΤΟΠΟΥΛΟΣ**

ANDREA CAMPEAU/THE NEW YORK TIMES

HOLLYWOOD FINE ART COLLECTION

REHS GALLERIES

MUSEO NACIONAL DEL PRADO

ΚΙΣΙΝΑΟΥ

Φωτογραφικό αρχείο

Ο **Ζαχαρίας Κούσνιρ** ήταν ένας κάτοικος χωριού στη Μολδαβία που του άρεσε να τραβάει φωτογραφίες. Πέθανε πριν από 30 χρόνια αλλά τις φωτογραφίες του τις ανακάλυψαν σταδιακά, και ένας καθηγητής πανεπιστημίου στη Μολδαβία χαρακτηρίζει τον Κούσνιρ φωτογράφο διεθνούς διαμετρήματος συγκρίσιμο με τη Βίβιαν Μάιερ (που ανακαλύφθηκε επίσης μετά θάνατον) και άλλους. Οι φωτογραφίες του έχουν εκτεθεί στο φεστιβάλ της Αρλ, στην Ιταλία και αλλού.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ

Πάουλα Ρέγκο

Μετά τις μεγάλες εκθέσεις στην Τέιτ Μπρίτεν και στην Μπιενάλε της Βενετίας, έργα της Πάουλα Ρέγκο (1935-2021) παρουσιάζονται ως τον Απρίλιο στο Μουσείο Πέρα στην Κωνσταντινούπολη. Με επιμελητή τον Αλιστερ Χικς, η έκθεση έχει τίτλο «Η ιστορία των ιστοριών» (εμπνευσμένο από το Μουσείο στο Κασκάϊς) και παρουσιάζει επιλογή από τη διαδρομή της Ρέγκο με διάφορα εκφραστικά μέσα, λάδια, παστέλ, ακρυλικά, κάρβουνο, εγκαταστάσεις.

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ

Τζον Ελσλι

Η περίπτωση του Βρετανού ζωγράφου Τζον Ελσλι (1860-1952) είναι χαρακτηριστική της δημοφιλούς, συναισθηματικής ζωγραφικής που αγαπήθηκε στη βικτωριανή και εδουαρδιανή περίοδο και που αναπαράγεται έκτοτε παντού ακόμη και για εμπορικές χρήσεις. Ένα έργο του αγόρασε πρόσφατα η νεοϋορκέζικη γκαλερί Rehs που ειδικεύεται στον 19ο και τον 20ό αιώνα και ανταποκρίνεται στις επιθυμίες μεγάλων συλλεκτών από όλον τον κόσμο.

ΜΑΔΡΙΤΗ

Γυναίκες με κύρος

Το **Μουσείο Πράδο** παρουσιάζει μια ενδιαφέρουσα έκθεση με σκοπό να υπογραμμίσει τη συμβολή των γυναικών στη δημιουργία των συλλογών του. Η έκθεση με τίτλο «Από τη σκοπιά των γυναικών» παρουσιάζει έργα που δημιούργησαν γυναίκες ζωγράφοι, τα οποία παραγγέλθηκαν από ισχυρές γυναίκες, καθώς και έργα που αποτελούσαν μέρος συλλογών που ανήκαν σε γυναίκες. Όλα τους είναι μέρος των συλλογών του Πράδο.

ΑΜΒΟΥΡΓΟ

Οκταβιανός Αύγουστος

Ο πρώτος αυτοκράτορας της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας Οκταβιανός Αύγουστος (63 π.Χ. - 14 μ.Χ.) είναι το αντικείμενο έκθεσης στον Χώρο Τέχνης Bucerius. Η έκθεση διερευνά την αναπαράσταση της αυτοκρατορικής μορφής και τη διαχύση της στα μέσα προβολής στη Ρώμη και στα πέρατα της αυτοκρατορίας. Εκθέματα προέρχονται από μουσεία όπως από το Λούβρο, την Πινακοθήκη Ουφίτσι, το Μουσείο του Βατικανού, το Αρχαιολογικό Μουσείο της Νάπολης κ.ά.

FINNISH NATIONAL GALLERY / HANNU PIVARNEN

Το **Μουσείο Ατενέουμ** στο Ελσίνκι αναβαθμίζεται πλήρως.

Η αναγέννηση του Ελσίνκι στον πολιτισμό

Η **επανεκκίνηση** του Μουσείου Ατενέουμ στο Ελσίνκι τον Απρίλιο του 2023 θα είναι μια αφετηρία για τη θεματική εξωστρέφεια της περίφημης Πινακοθήκης της φινλανδικής πρωτεύουσας αλλά και της ίδιας της πόλης. Το Ατενέουμ είναι η κιβωτός της καλλιτεχνικής Φινλανδίας και ταυτίζεται με όλα τα κινήματα και τα ρεύματα της τέχνης του 19ου και του 20ού αιώνα, όπως και με τη συστηματική προσπάθεια εξαγωγής και ευρύτερης γνωριμίας Φινλανδών ζωγράφων στο εξωτερικό.

Το Ατενέουμ θα ανοίξει και πάλι πλήρως ανακαινισμένο ως κτίριο και με νέα μουσειολογική επανέκθεση των συλλογών του. Η εναρκτήρια έκθεση θα έχει τίτλο «Ζήτημα χρόνου» και θα εξετάζει τη διαδρομή της τέχνης τα τελευταία 150 και πλέον έτη επιχειρώντας να προβάλει νέους διαύλους προσέγγισης και κατανόησης πάνω σε ζητήματα που θεωρούνται κοινό κτήμα. Το Ατενέουμ, ένα από τα τρία εθνικά μουσεία τέχνης, επικεντρώνει το ενδιαφέρον του κυρίως στην κλασική τέχνη με συλλογές που

ξεκινούν από τον 18ο αιώνα και την έκφραση του ροκοκό στη Φινλανδία ως τα πρωτοποριακά ρεύματα του 20ού αιώνα. Ιδρύθηκε το 1887, αρκετά χρόνια πριν από την ανεξαρτησία της Φινλανδίας, και εξ αρχής αποτέλεσε κέντρο εθνικής αυτοσυνειδησίας. Οι συλλογές του αριθμούν σχεδόν 5.000 πίνακες ζωγραφικής και περί τα 800 γλυπτά, που με την επικείμενη ανακίνηση θα αποκτήσουν νέο ζωτικό χώρο. Το αρχιτεκτονικό ύψος του κτιρίου απεικονίζει το πνεύμα της Αναγέννησης όπως υπηρέτηθηκε στα τέ-

λη του 19ου αιώνα. Αρχιτέκτων ήταν ο Φινλανδός Θιόντορ Χιέρ (1843-1910), ο οποίος είχε σχεδιάσει πολλά κτίρια στο Ελσίνκι σε αυτόν τον ρυθμό και είχε μεγάλη επιδραστικότητα και σε άλλους αρχιτέκτονες. Το ύψος του είναι μεγαλοπρεπές και κοσμοπολίτικο. Το Ατενέουμ είναι περήφανο για τις συλλογές μεγάλων Φινλανδών ζωγράφων. Χάρη στο Ατενέουμ, ένας από τους μεγαλύτερους ζωγράφους της χώρας, ο Αλμπερτ Εντέλφελτ (1854-1905, γιος Σουηδού αρχιτέκτονα) έγινε σταδιακά διεθνώς γνωστός, αν και ο ίδιος

είχε κατακτήσει φήμη από νεαρή ηλικία. Αλλά το Ατενέουμ υπήρξε ο θεματοφύλακας της τέχνης του και ο εν δυνάμει συνομιλητής με άλλα μουσεία του κόσμου. Η φινλανδική τέχνη γνώρισε αναγέννηση στα τέλη του 19ου αιώνα, όπως και των λοιπών χωρών της Βόρειας Ευρώπης. Η φινλανδική σχολή ωστόσο, παρότι ακολουθούσε τα δυτικά ρεύματα, προσφέρει και μια παράλληλη εθνική ανάγνωση, όσο ακόμη παρέμενε ανοικτό και φλέγον το ζήτημα της ανεξαρτησίας της Φινλανδίας που, εντέλει, επιτεύχθηκε το 1917.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΓΚΡΙ

Γράφει ο **ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ**

Οι «παθολογικοί ενθουσιασμοί» του Ρόμπερτ Λόουελ

Ο **Αμερικανός** ποιητής Ρόμπερτ Λόουελ είχε ήδη από τα χρόνια του σχολείου τη φήμη του «τρελού καλλιτέχνη». Τόσο που τον φώναζαν «Καλ», από τον Κάλιμπαν της σαιξπηρικής «Τρικυμίας», «που ήταν εν μέρει άνθρωπος και εν μέρει κτήνος», όπως γράφει ο Σαμ Κιν στο βιβλίο του «Το κουτάλι που εξαφανίζεται και άλλες αληθινές ιστορίες τρέλας, αγάπης, ανταγωνισμών και περιπέτειας από τον περιοδικό πίνακα των κημικών στοιχειών». Το βιβλίο μόλις κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Κάτοπτρο σε μετάφραση και επιμέλεια των Παναγιώτη Δελμποριά και Αλέξανδρου Μάμαλη. Δεν το είχε σε τίποτα ο Λόουελ να εμφανίζεται νυχτιάτικα στα σπίτια των φίλων του ισχυριζόμενος πως ήταν η Παρθένος Μαρία. Τις δεκαετίες του '50 και του '60, έγινε ο πολυβραβευμένος

Δεν το είχε σε τίποτα να εμφανίζεται νυχτιάτικα στα σπίτια φίλων του ισχυριζόμενος πως ήταν η Παρθένος Μαρία.

ποιητής εξομολογητικών στίχων. Τότε, κάποιοι πίστευαν πως «η παραφροσύνη του οφειλόταν στο θείο άγγιγμα κάποιας τρελής μούσας». Σήμερα, ωστόσο, είναι γνωστό πως έπασχε από διπολική διαταραχή.

Το 1967, και ενώ ο Λόουελ ήταν έγκλειστος σε ψυχιατρικό άσυλο, κυκλοφόρησε στις ΗΠΑ «ο πρώτος αποτελεσματικός σταθεροποιητής της διάθεσης, το λίθιο». Ο Λόουελ δέχθηκε να του χορηγηθεί φαρμακευτική αγωγή. Τόσο η μανία όσο και η κατάθλι-

Ο **Αμερικανός** ποιητής Ρόμπερτ Λόουελ (1917-1977), διάσημος για την εξομολογητική του ποίηση αλλά και για τη μανιοκατάθλιψη από την οποία υπέφεραν ο ίδιος και οι άλλοι γύρω του.

ψη του μετριάστηκαν θεαματικά. Ποτέ δεν έγινε «φυσιολογικός» αλλά μπορούσε πλέον να αντιληφθεί ότι ο «παλαιός τρόπος ζωής του –γεμάτος καβγάδες, μεθυσία και διαζύγια– είχε σπείρει τη δυστυχία σε αμέτρητους ανθρώπους». Βεβαίως, κάποιοι λένε ότι μετά από αυτό, δεν έγραψε άλλη αξιόλογη ποίηση. Το λίθιο θερμάπνευσε τον άνθρωπο αλλά σκότωνε τον ποιητή; Σύμφωνα με έναν φίλο του, μετά τη χορήγηση λιθίου, ο Λόουελ «έμοιαζε με περιφερόμενο ζώο σε ζωολογικό κήπο». Μαγικό λίθιο – κι ας μην είναι απαραίτητο ινκοστοιχείο. Η φαρμακευτική του εκδοχή, ένα άλας που λέγεται ανθρακικό λίθιο, δρα όχι πάνω στην κορύφωση μιας κρίσης (τότε είναι πολύ αργά) αλλά προλαβαίνοντας το επόμενο επεισόδιο προτού συμβεί. Στην

ουσία, «επαναρρυθμίζει τον κيرκαδικό ρυθμό του οργανισμού – το εσωτερικό ρολόι του». Αν σε ένα φυσιολογικό άτομο, οι κύκλοι διάθεσης εξαρτώνται από το ηλιακό φως, στους διπολικούς είναι ανεξάρτητοι. «Στις φάσεις ευφορίας, ο εγκέφαλός τους κατακλύζει αδιάκοπα το σώμα με διεγερτικές ουσίες, χωρίς η στρόφιγγα να κλείνει όταν σκοτεινιάζει. Η κατάσταση αυτή έχει χαρακτηριστεί «παθολογικός ενθουσιασμός»». Ορθά ο Κιν παραθέτει μία από τις, όπως λέει, πιο σπαρακτικές εξομολογήσεις του Λόουελ (προς τον εκδότη του, Ρόμπερτ Ζιρού): «Είναι τρομερή η σκέψη, Μπομπ, ότι όλα όσα έχω υποφέρει, και όλα τα δεινά που έχω προκαλέσει στους άλλους, ενδέχεται να οφείλονται στην έλλειψη ενός απλού αλάτος από τον εγκέφαλό μου».

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ

Του **ΣΤΑΥΡΟΥ ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗ**

Η δυσφορία της ευτυχίας

Ηνουβέλα «Μικρά πράγματα σαν κι αυτά» είναι το πρώτο βιβλίο της Ιρλανδής Κλαίρns Κίγκαν (Claire Keegan, γενν. 1968) που μεταφράζεται στα ελληνικά (Μεταίχμιο, 2022). Ο μύθος του βασίζεται σε μια μακρά ιστορία βί- as, εκμετάλλευσης, κακοποίησης και θανάτου χιλιάδων κοριτσιών και γυναικών στα διαβόητα πια σήμερα Πλυσταριά της Μαγδα- ληνής (Magdalen Laundries), φρι- κτό έργο γυναικείων μοναχικών αδελφοτήτων. Δεν γνωρίζουμε τον πραγματικό αριθμό των κο- ριτσιών που έχασαν εκεί τη ζωή τους. Η ταινία του Πίτερ Μούλλαν (Peter Mullan) «The Magdalene Sisters», 2002 (στα ελληνικά, με τον τίτλο «Οι κόρες της ντροπής») έκανε παγκοσμίως γνωστό αυτό το ανοσιούρηγμα. Το τελευταίο Πλυσταριό ή Πλυντήριο της Μα- γδαληνής έκλεισε το 1996.

Τι πιο πρόσφορο θέμα άραγε από αυτό, για να καταγγείλεις τη σκληροκαρδία και τη διαστροφή καλογριών και ιερών της Καθολι- κής Εκκλησίας, τη βαναυσότητα των πατέρων των κοριτσιών αυ- τών που τα θεωρούσαν ντροπιή τους και τα έδιωχναν από το σπίτι, την κοινωνία ολόκληρη που ήξερε και σιωπούσε; Και ακόμη τι καλύ- τερη αφορμή για να θίξεις μεγάλα ζητήματα, όπως, αίφνης, «πατρι- αρχική κοινωνία και έμφυλη βία» ή «σεξουαλικότητα και χριστια- νισμός»; Η ολιγογράφος Κίγκαν ωστόσο δεν θα πάρει τον δρόμο αυτό, της θηκής καταγγελίας ή των οικουμενικών ζητημάτων. Κα- λή συγγραφέας καθώς είναι, ξέρει πως, όταν το θέμα είναι από μό- νο του συγκλονιστικό, πρέπει να βρεις πιο έμμεσους και πλάγιους δρόμους να το προσεγγίσεις, όσο μάλιστα η τεκμηριωμένη κατα- γελία έχει ήδη γίνει από δημοσι- ογράφους, ιστορικούς, και εξετα- στικές επιτροπές. Η νουβέλα της Κίγκαν δεν είναι για τα Πλυσταριά της Μαγδαληνής –τα Πλυσταριά υπάρχουν πριν από την ιστορία (στην αφιέρωση) και μετά το τέ- λος της (στη «Σημείωση για το κείμενο»)–, η νουβέλα είναι για τον Μπιλ Φέρλονγκ, έναν μικρέ- μπορο καυσόξυλων και κάρβου- νου, παντρεμένου και πατέρα πέ- ντε κοριτσιών, στην μικρή πόλη Νιου Ρος, όπου στον λόφο της, πέρα από τον ποταμό Μπάρου,

Η ταινία «Οι κόρες της ντροπής» (2002) έκανε γνωστή την ιστορία βίας, εκμετάλλευσης, κακοποίησης και θανάτου χιλιάδων κοριτσιών και γυναι- κών στα διαβόητα πια σήμερα Πλυσταριά της Μαγδαληνής, φρικτό έργο γυναικείων μοναχικών αδελφοτήτων.

Μια νουβέλα για τον Μπιλ Φέρλονγκ, έναν μικρέμπορο καυσόξυλων και κάρβουνου, παντρεμένου και πατέρα πέντε κοριτσιών.

δεσπόζει –με όλες τις σημασίες της λέξης– το μοναστήρι με το Πλυσταριό του. Είναι δουλευτα- ράς, τα παιδιά του προκοβουν στα γράμματα, η γυναίκα του είναι άδια και αποφασισμένη να προ- στατέψει την οικογένειά της και να τα βγάλει πέρα στη ζωή – κά- τι που οδηγεί σχεδόν πάντα στα όρια της απονιάς. Ο Μπιλ δεν γνω- ρίζει ποιος είναι ο πατέρας του. Η μάνα του έμεινε έγκυος στα δε- κάξι της, η οικογένεια έκοψε κά- θε σχέση μαζί της, μα εκείνη δεν πήρε τον δρόμο για τα Πλυστα- ριά της Μαγδαληνής, όπως τόσα και τόσα κορίτσια που βρέθηκαν στη θέση της, γιατί η χήρα προ- τεστάντισσα στην οποία δούλευε ως υπηρέτρια την κράτησε και τη φρόντισε, όπως φρόντισε και τον ίδιο τον Μπιλ, όταν πέθανε η μάνα του και εκείνος ήταν μόλις δώδεκα χρόνων. Στο σχολείο θα υποστεί ως νόθος τη βαναυσότη- τα των συμμαθητών του.

Είμαστε τώρα στο 1985, πλη- σιάζουν Χριστούγεννα, το κρύο έχει ζορίσει, και ο Μπιλ έχει πολ- λή δουλειά. Ενώ όλα φαίνεται να πηγαίνουν καλά, ο Μπιλ δεν κοι- μόταν ήσυχος, «ένιωθε ένα σφίζι- μο, δεν ήξερε γιατί» (σ. 22), «κάτι ένιω[θ]ε να τον πνίγει» (σ. 37). Μια μέρα που έφερε κάρβουνο στο μοναστήρι ένα κορίτσι τον πα- ρακαλεί να την πάρει από εκεί. Ο Μπιλ αρνείται, γιατί έχει γυναίκα και παιδιά (σ. 53) – μα το κορίτσι δεν έχει κανέναν! Την Κυριακή, προπαραμονή των Χριστουγέν- νων, θα ξαναπεί παραγγελία στο μοναστήρι και θα συναντήσει ένα άλλο κορίτσι, τη Σάρα, που έχει γεννηθεί πριν από τρεις μήνες, αλλά το μωρό της το έχουν πά- ρει οι καλόγριες για να το δώσουν (δηλαδή να το πουλήσουν) σε υι- οθεσία. Την έχουν κουρέψει και αυτήν άτσαλα –παμπάλαιμ μορφή τιμωρίας και διαπόμπευσης των γυναικών– και κλειδαμπαρώσει στην αποθήκη με το κάρβουνο, μια σκιά, δίπλα στα περιττώματά της. Η μικρή Σάρα ικετεύει και αυτή τον Μπιλ να την πάρει μαζί του, αλλά εκείνος φοβάται και αρ- νείται. Δεύτερη άρνηση. Θα γυρί- σει σπίτι του για να πάνε όλοι μα- ζι, οικογενειακάς, στην εκκλησία. Ο Μπιλ, έπειτα από όσα είδε στο μοναστήρι και έπειτα από αυτό που εκείνος δεν έκανε, αρνείται πεισματικά να κοινωνήσει (σ. 88),

συλλαμβάνοντας από μόνος του, αυτός ο λιγογράμματος καρβου- νιάρης, τη θεολογική αλήθεια ότι η κοινωνία δεν είναι μια απροΐ- πόθετη τελετουργική συνήθεια. Έχει αρχίσει πια η αντιστροφή ηθική μέτρηση, γι’ αυτό και δυ- σφορεί με την ευτυχία του σπι- τιού του. Πώς να ευτυχείς με τα παιδάκια σου, όταν έχεις δει τη Σάρα; Εδώ ακριβώς βρίσκεται η αφετηρία κάθε πράξης καλοσύ- νης και αγάπης, στη δυσφορία με τη δική σου ευτυχία, όταν γύρω σου άλλοι υποφέρουν.

Την άλλη μέρα, παραμονή των Χριστουγέννων, αφού τελειώσει τις δουλειές του και αγοράσει τα λουστρίνια που επιθυμούσε η γυναίκα του, τα βήματά του θα τον φέρουν ξανά στο μοναστήρι, θα τον φέρουν εκεί όπου ήθελε να φτάσει, για να πάρει τη Σάρα σπίτι του. Τη σκεπάζει με το πα- νωφόρι του και διανύουν μαζί τη μικρή πόλη, εκείνος με το κουτί με τα λουστρίνια και εκείνη ξυ- πόλυτη. Ο Μπιλ δεν είναι άγιος ούτε ήρωας, ο Μπιλ φοβάται, φο- βάται την αντίδραση της γυναι- κας του, φοβάται τη δύναμη των καλογριών, φοβάται τη στάση της κοινωνίας. Ο Μπιλ είναι δι- χασμένος, ένα κομμάτι του εαυ- τού του είναι με τη φροντίδα της οικογένειάς του (στο ένα χέρι, το κουτί με τα λουστρίνια) και ένα άλλο με τη φωνή της καλοσύνης (στο άλλο χέρι, η Σάρα, έστω και ξυπόλυτη). Είναι ικανός ωστό- σο να πάρει την απόφαση της καλοσύνης, επειδή και εκείνος δέχτηκε κάποτε καλοσύνη από την κυρία Γουίλσον, την προτε- στάντισσα, από τον Νεντ, τον εργάτη της φάρμας της (που μπο- ρει να είναι και ο πατέρας του), ακόμη και από την άγνωστη νε- αρή γυναίκα που του πρόσφερε το τσαγερό για να καταφέρει να ανοίξει το παγωμένο λουκέτο. Ο Μπιλ ξέρει καλά τι τον περιμένει από εδώ και πέρα. Το χειρότερο όμως το έχει αφήσει πίσω του! Έχει αφήσει πίσω του την ντροπή που θα κουβαλούσε σε όλη του τη ζωή, αν δεν είχε τολμήσει να βο- ηθήσει τη Σάρα. «Όσο κι αν του έμελλε να υποφέρει από δω και στο εξής, θα ήταν σίγουρα λιγό- τερο από ό,τι είχε ήδη υπομείνει το κορίτσι δίπλα του, και ίσως να μην το πλησίαζε ποτέ» (σ. 120).

ΚΡΙΤΙΚΗ

Της **ΛΙΝΑΣ ΠΑΝΤΑΛΕΩΝ**

Ο θάνατος ενός εμποράκου

ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΣ
Λάδι σε καμβά
εκδ. Μεταίχμιο, **σελ.** 224

Το **κεντρικό** θέμα του καμβά, πάνω στον οποίο δουλεύει ο Αλέξης Πανσέληνος, εί- ναι μια κληρονομημένη ήττα. Ο πατέρας αγάπησε τη μουσική, αλλά τα όνειρά του για καριέρα μουσικού θανατώθηκαν μέσα σε ένα μαγαζί λευκών ειδών. Σε ένα ράφι μάζευσαν σκόνη φτη- νοί δίσκοι κλασικής μουσικής, με άγνωστους διευθυντές ορχή- στρας, σε κακές ηχογραφήσεις. Τα βράδια κρατώντας μια βελό- να πλεξίματος παρίστανε τον μαέστρο, ακούγοντας στο σαλό- νι αυτές τις άτεχνες εκτελέσεις. Όταν δεν έπλεκε, η αταξιδευτή μητέρα ξεφύλλιζε άλμπουμ των γνωστότερων ευρωπαϊκών μου- σειών, ατενίζοντας άφταστες για εκείνην εικόνες. Ο γιος, πρωτα- γωνιστής του μυθιστορήματος και κληρονόμος της αποτυχίας, μεγάλωσε σε ένα περιβάλλον δι- άψευσης. Η περιβόητη δεκαετία του ’60 υποβάλλει τις φαντασμο- σεις για μια ένδοξη ενηλικίωση. «Τότε, μέσα της δεκαετίας του ’60, ο κόσμος όλος ήταν όπως εμείς - εικοσι χρόνων».

«Τότε ακόμη τα καλοκαίρια εί- χαν τη γεύση της αιωνιότητας».

Ο γιος αποζητούσε το θαύμα στη ζωγραφική. Το καλοκαίρι του 1966 πηγαίνει στο γενέθλιο νη- σί του πατέρα του για να παραθε- ρήσει στο σπίτι ενός διάσημου κά- ποτε ζωγράφου, ο οποίος είχε εδώ και καιρό παραιτηθεί από την τέχνη του. Η άφιξή του στο νη- σί προκαλεί στον ήρωα δέος αντά- ξιο μιας δεξίωσης στον παράδεισο. Βέβαια, ο παρά- δεισος φέρνει συνειρμικά την απειλή της εκ- δίκης. Εδώ την απειλή ενσάρκω- νει η Γωγώ, η δω- δεκάχρονη κόρη του ζωγράφου. Από την αρχή της φιλοξενίας η Γωγώ εκπνλώνει ανενδοίαστα το ερωτικό της ενδιαφέρον για τον εικοσάχρονο φιλοξενούμενο. Το απαγορευμένο κορίτσι δοκιμάζει τις αντιστάσεις του ήρωα. Κάθε άγγιγμα ήταν μια στιγμή μαγεί- as, στο πέρασ της οποίας έχαι- νε η άβυσσος της ενοχής. Η Γω- γώ δεν προσωποποιεί μόνο τον ερωτικό πειρασμό, αλλά και το ιδεώδες της ομορφιάς, ζητούμε- νο για κάθε καλλιτέχνη. Ο ήρω-

as σαπνεύεται από το άσπιλο, αρράγιστο κάλλος της, έχοντας επίγνωση της ιδεαλιστικής του αυταπάτης. «Η Γωγώ ήταν ένα αε- ρικό, πλάσμα ενός κόσμου όπου η αθωότητα ξεπερνάει σε μαγεία τη σαγήνη του σώματος και αυτό που μας κεντρίζει είναι το όνειρο της βεβήλωσης, της κατάκτησής της». Η φαντασι- ώδης φύση της Γωγώς αποκαλύ- πτεται σε έναν καμβά. Αντικρίζο- ντας τον πίνακα, όπου απεικονίζο- ταν ένα εράσμιο κοριτσίστικο γυ- μνό κορμί, ο ήρω- as συνειδητοποιεί πως αυτή την όψη αγωνιούσε να κατακτήσει, την επίπλαστη, τη μυθοποιημένη μέσω της τέ- χνης. Όμως, η Εδέμ σκοτεινιάζει απότομα όταν η Γωγώ η Γοργόνα μεταμορφώνεται σε Γοργώ, στην τρομερή Μέδουσα.

Η μυθική δεκαετία του ’60, όπου τα καλοκαίρια κρατούσαν μια αιωνιότητα, βρέθηκε λίγο πριν από την εκπνοή της σε βαθύ σκοτάδι. Την περίοδο της επιταε- τίας ο γιος γίνεται επιτέλους απο-

δέκτης της πατρικής κληρονο- μιάς. Κάθε του χειρονομία φέρει το μούδιασμα της ματαιοπονίας. Κλείνεται και αυτός στο μαγαζί της οδού Ιπποκράτους, παλεύο- ντας να επιβιώσει σαν εμποράκος. Ο στρατιωτικός, που περιδιάβαζε στο νησί, πολιορκώντας τη Γω- γώ, από αντίζηλος μετατρέπεται σε επικίνδυνο εχθρό. Στο τέλος του βιβλίου παρατίθενται τρεις σελίδες με εξώφυλλα σημαντικών έργων του Πανσέληνου, όπως η «Μεγάλη πομπή» και «Ζαΐδα ή Η καμήλα στα χιόνια». Έχει ση- μασία αυτή η υπενθύμιση, διότι, μολονότι το τωρινό μυθιστόρημα δεν φτάνει το ύψος προγενέστε- ρων συλλήψεων, φανερώνει πίσω από την υποτονική, αστόλιστη, βραδύκαυστη γραφή, την καλλι- εργεια του τεχνίτη. Με πολύτιμη εμπειρία και λεπτό μυθοπλαστικό αισθητήριο, ο Πανσέληνος χα- μπλώνει την ένταση της γλώσ- σας για να εξεικονίσει έναν κό- σμο που σβήνει ανεπαισθήτως, εκπιπτοντας από τη φαντακτε- ρή του παλέτα. Αυτό το πένθημο, αργόσυρτο σβήσιμο αποδίδεται με υδατογραφίες, με θνήσκοντα χρώματα ακουαρέλας. Μόνον ένας συγγραφέας που έχει αντι- μετρηθεί με υψηλές, πολυφωνι- κές συνθέσεις, θα εμπιστευόταν συριγματώδεις συχνότητες.

500 ΛΕΞΕΙΣ

ΜΕ ΤΗ ΘΕΔΑ ΚΑΪΔΟΓΛΟΥ

Η Θέδα Καϊδόγλου είναι συγγραφέας. Έχει σπουδάσει φιλοσοφία και θέα- τρο. Είναι συντονίστρια Λεσκών ανά- γνωσης σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Έχει εκδώσει πέντε βιβλία: «Απολλό- δωρου βιβλιοθήκη», «Το λεξικό των ανωμάλων ρημάτων μου», «Κενές καταστάσεις», «Αροκάρια», «Εικο- σι ένα». Τα τρία τελευταία από τις εκδόσεις Απόπειρα.

Ποια βιβλία έχετε αυτόν τον καιρό πλάι στο κρεβάτι σας;
«Πώς έγινε καλόγρια» του Σέσαρ Αϊρα, «Ο άνδρας μου» της Ρούμε- να Μπουζάροφσκα, «Το δεύτερο φύλο» της Σιμόν ντε Μπουβουάρ, «Το γέλιο της μέδουσας» της Ελέν Σιζού, «Επιστροφή στη Ρενς» του Ντιντιέ Εριμπόν.

Ποιος ήρωας-ηρωίδα λογοτεχνίας θα θέλατε να είστε και γιατί;
Η ηρωίδα του βιβλίου «Μια γυναίκα στο Βερολίνο», έργο ανώνυμης και η Αναΐς από το «Χένρι και Τζουν» της Αναΐς Νιν. Ταυτίζομαι. Τις θαυμάζω για τη δύναμη, την ειλικρίνεια, την ευφύια, τη θηλυκότητα και την υπερ- βατική τους προσωπικότητα. Και συ- νάμα είναι τόσο μα τόσο ανθρώπινες!

Διοργανώνετε ένα δείπνο. Ποιους ποιητές ή συγγραφείς καλείτε, ζώ- ντες και θεθνέωτες;

Τους: Λεονίντ Αντρέγιεφ, Αλμπέρ Καμύ, Τζον Φάντε, Μάτση Χατζή- λαζάρου, Θράσο Καστανάκη, Μαχί Μπινμίν, Ναουάλ αλ Σααντάουι, Κα- νέκ Σάντσεζ Γκεβάρα, Τζακ Κέρουακ, Τανιζάκι, Εντουάρ Λουί, Ζοάν Σφαρ. Κι έχω μαζί 13! Πρέπει να βρω έναν ακόμη. Α, ναι! Τον Κριναμούρτι.

Ποιο ήταν το πιο ενδιαφέρον στοι- χείο που μάθατε πρόσφατα χάρη στην ανάγνωση ενός βιβλίου;
Διάβασα για τα πρώτα έθνη και τους Ινού. Πρόκειται για αυτόχθονες πλη- θυσμούς του Καναδά. Νομάδες που ζουν κυνηγώντας καριμπού. Στο «Εί- ναι η σειρά σου» της Ναομί Φοντέν.

Ποιο κλασικό βιβλίο διαβάσατε πρό- σφατα για πρώτη φορά;
Την «Ποιητική» του Αριστοτέλη.

Το βιβλίο που έχετε διαβάσει τις πε- ρισσότερες φορές;
Το «Ρώτα τη σκόνη» του Τζον Φάντε.

Γιατί επιλέξατε το δέντρο αροκάρια να συνοδεύει την κάθε ιστορία σας;
Η αροκάρια συμβολίζει το προαιώνιο. Είναι παρούσα σε κάθε ιστορία γιατί είναι βαθιά συνδεδεμένη με τον άν- θρωπο και τη φύση του. Κάθε ήρω- as έχει διαφορετική σχέση μαζί της. Όμως, η αροκάρια είναι εκεί, εκφρά- ζοντας την ανάγκη για ελευθερία.

Σκολιάστε τη φράση «Η ανθρώπι- νη ψυχή διαχρονικά αμετάβλητη».
Η ανθρώπινη ψυχή ως ένα ζωντανό απολίθωμα. Ο πυρήνας της, όσος χρόνος κι αν έχει προηγηθεί ή θα ακολουθήσει, παραμένει ο ίδιος. Σε πείσμα κάθε εξέλιξης. Γι’ αυτό και τα θεμελιώδη ζητήματα της ύπαρ- ξης δεν αλλάζουν.

Συμβαίνει συχνά να απεξαρτηθεί από κάτι ένας άνθρωπος και να εξαρτηθεί από κάτι άλλο; Και γιατί;
Αυτό συμβαίνει κυρίως. Οι ίδιες οι επιθυμίες γεννούν τις εξαρτή- σεις. Πάντα θα θέλουμε κάτι. Θα αγωνιζόμαστε να το αποκτήσου- με. Μετά θα θέλουμε κάτι άλλο. Και πάει λέγοντας. Δεν υπάρ- χει ζωή διαφορετικά. Δεν υπάρχει κίνηση. Ζωή ίσον επιθυμία.

Εμπειρία: **ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΣΚΑΡΑΚΗ**

ΨΗΦΙΑΚΗ

BIBΛΙΟΘΗΚΗ

από τη

LEWIS CARROLL
«Η μικρούλα Αλίκη»
Εικονογράφηση: John Tenniel
Μετάφραση: Γιώργος Μπλάνας
Άδεια διανομής: Creative Commons BY-NC

Το 1890 ο Lewis Carroll προλογίζει το απλο- ποιήμενο κείμενο, από τον ίδιο, «Οι περιπέ- τειες της Αλίκης στη χώρα των θαυμάτων» και αναφέρει πως είχε κάθε λόγο να πιστεύει πως τις «Περιπέτειες της Αλίκης στη Χώρα των Θαυμάτων» τις διάβα- σαν εκατοντάδες παιδιά, από πέντε μέχρι δέκα πέντε ετών. Επίσης, παιδιά από δέκα πέντε μέχρι είκοσι πέντε, επί πλέον, παιδιά από εί- κοσι πέντε μέχρι τριάντα πέντε, ακόμη, παιδιά –γιατί υπάρχουν και τέτοια– που καμιά δοκιμασία, καμιά κοινωνική σύμβαση, καμιά επί- πλαστη αίγλη, καμιά θλιότητα, καμιά απογοήτευση της ζωής δεν κα- τάφερε να στερέψει τη γάργαρη πηγή της χαράς, που φωλιάζει σε κάθε παιδική καρδιά. Αναφέρεται λοιπόν σε εκείνα τα παιδιά κάθε ηλικίας, που είναι υποχρεωμένα να θάβουν την ιστορία της νιότης τους στην σιωπή της σοβαρότητας. Μ’ αυτό όμως το απλοποιημένο κείμ- νο φιλοδοξούσε να τον γνωρίσουν και να αγαπήσουν την Αλίκη του και παιδιά μικρότερα των πέντε ετών, που δεν ξέρουν ακόμη να δια- βάζουν, που δεν πηγαίνουν στο σχολείο, αλλά περνούν τις ώρες τους ακούγοντας νανουρισματα και παραμυθάκια και γελούν και φωνάζουν και πλημμυρίζουν τα βάρη της μπρικής καρδιάς με απέραντη ευτυχία! «Οι Περιπέτειες της Αλίκης στη Χώρα των Θαυμάτων» είναι ένα από τα αριστουργήματα της παγκόσμιας παιδικής λογοτεχνίας. Πρόκειται για κλασικό έργο παιδικής και φανταστικής λογοτεχνίας του Βρετανού συγγραφέα και μαθηματικού Charles Lutwidge Dodgson, περισσότερο γνωστό με το ψευδώνυμο Lewis Carroll, που κυκλοφόρησε σε πρώτη έκδοση το 1865. Περιγράφει με φαντασία και παιδικό αυθορμητισμό τις περιπέτειες ενός κοριτσιού, της Αλίκης, η οποία μετά την πτώση της σε μία λαγότρυπα, περιπλανιέται σε ένα φανταστικό κόσμο.

Διανέμεται δωρεάν από τη Read Library. Επισκεφθείτε τον ιστότοπο Read-Library.com για πληροφορίες και περισσότερα βιβλία.

Ανδρονίκη Λασθητιάκη
lasithiotakisa@sppmedia.com

Ο συγγραφέας που πολέμησε τη λήθη

Η διεισδυτική σκέψη του Ογούζ Ατάι μέσα από το σημαντικότερο –ίσως– τουρκικό μυθιστόρημα του 20ού αιώνα

OGUS ATAY
Αποσυνάγωγοι
μτφρ. Νίκη Σταυρίδη
εκδ. Gutenberg, **σελ.** 974

Της **ΖΩΗΣ ΚΑΡΑΜΗΤΡΟΥ**

Κάθε βιβλίο είναι και μια περιπέτεια. Πνευματική, αισθητηριακή, αισθητική, ηθική, μια περιπέτεια που κάποτε παρασέρνει τη σκέψη, κινητοποιεί τα αισθήματα, μεταλλάσσει τη ματιά μας στον κόσμο, μπερδεύει ή ξεδιαλύνει την πραγματικότητα από τη φαντασία. Οι «Αποσυνάγωγοι» του Ογούζ Ατάι είναι η μεγάλη, η απόλυτη περιπέτεια. Τόσο μοναδικό στη γραφή και στην ανάπτυξη, τόσο ξεχωριστό στη διάρθρωση του μεγάλου του όγκου, τόσο λεπτομερειακό στην ανίχνευση του εσωτερικού κόσμου των ηρώων, τόσο απλό στη σύλληψη κι όμως αφήνει ένα καίριο αποτύπωμα στη σκέψη εκείνου που το διαβάζει.

Είναι ένα βιβλίο που στην πατρίδα του θεωρείται μια μεγάλης αξίας, που δυσκολεύτηκε να βρει εκδότη στην αρχή, που έκανε περιορισμένες εκδόσεις μέχρι να βηματίσει στον δρόμο των μεταφράσεων σε άλλες γλώσσες και να αναγνωριστεί από την UNESCO τελικά ως το σημαντικότερο ίσως τουρκικό μυθιστόρημα του 20ού αιώνα. Τι του δίνει τόσο αξία;

Είναι η γλώσσα. Εξοδος κινδύνου, λύτρωση κι απελευθέρωση από τον ασφυκτικό κλοιό της παράδοσης που δεν επιτρέπει τον εκπολιτισμό. Τον από επιλογή εκπολιτισμό, όχι τον κιβδηλο, εκβιαστικό και τελικά αναίτιο

Ο Ατάι με το πολυπολιτισμικό του πανόραμα, δείχνει τον σεβασμό του σε ό,τι του παραδόθηκε και πρέπει να συντηρηθεί, μα στρέφει το βλέμμα στη Δύση.

εκπολιτισμό που δημιουργεί καρικατούρες και καταστρέφει τη γνησιότητα, την ευγένεια, την ενσάρκωσή του σε συμπεριφορές, σκέψεις, στάση ζωής. Ο Ατάι με το πολυπολιτισμικό του πα-

νόραμα, δείχνει τον σεβασμό του σε ό,τι του παραδόθηκε και πρέπει να συντηρηθεί για να μη χαθούν οι ρίζες, οι κοινοί δεσμοί, η κοινωνική, πνευματική, πολιτιστική ζωή του παρελθόντος. Της Ανατολής. Μα στρέφει το βλέμμα στη Δύση. Είναι φανερό ότι οι επιρροές του, η ματιά του, το ζητούμενό του είναι η Δύση. Ως πολιτισμός, ως αξίες, ως τρόπος ζωής. Επειτα είναι η μορφή του μυθιστορήματος. Ένα ποίημα 600 στίχων με την ερμηνευτική του προσέγγιση, ένα απίστευτο χειμαρρώδες κείμενο 70 σελίδων, χωρίς κόμμα, τελεία, άλλα σημεία στίξης, διηγήσεις

παρόντος και παρελθόντος που συμπλέκονται, ένα δυνατό ορμητικό ρεύμα εσωτερικής, συνειδησιακής τοποθέτησης.

Ο Τουργκούτ Οζμπέν μαθαίνει ότι ο παλιός, ο καλός φίλος της νεότητας του, ο Σελίμ Ισίκ είναι νεκρός. Έχει αυτοκτονήσει. Ο θάνατος θα τον βάλει σ' ένα ταξίδι αναζήτησης όλων των πτυχών της ζωής του Σελίμ, σε μια προσπάθεια να εξηγήσει την απόφασή του να καθεί. Οι σχέσεις του, η πατρική οικογένεια, η επαγγελματική του πορεία, μα πιο πολύ η δαιδαλώδης πορεία του μυαλού του, τα γραπτά του, η ψυχική έκπτωσή του που γέν-

«Κανένος η καρδιά δεν αντέχει στο πικρό παιχνίδι της ολοκληρωτικής λήθης», γράφει ο Ογούζ Ατάι στους «Αποσυνάγωγους».

νησε την απελπισία, την απόσυρση, τον χαμό. Ο Τουργκούτ σιγά σιγά, ακολουθώντας τα χνάρια του φίλου του, θα αρχίσει να αποσύρεται και ο ίδιος. Από τη νόρμα της καθημερινότητάς του, τη γυναίκα του, τα παιδιά του, τη μέχρι τότε ζωή του.

Ολόκληρη η δυτική λογοτεχνία παρελαύνει σ' αυτό το βιβλίο και ο συγγραφέας που είναι φανερό πως μεγάλωσε μέσα της, συντηρεί και ορθώνει αντιστάσεις απέναντί της. Δεν απαρνείται το παρελθόν, επιστρατεύει σάτιρα και ειρωνεία, γίνεται ριζοσπαστικός και αξιώνει αποδοχή και συμπερίληψη.

Εμφανίζεται αποσυνάγωγος και ο ίδιος για να μας μεταφέρει ατόφιο τον κόσμο των αποσυναγώνων. Όσοι εξοστρακίστηκαν

από την κοινωνική ζωή όχι ως απόβλητοι, αντικοινωνικοί, αλλοτριωμένοι, μα όσοι επέλεξαν να μείνουν μονήρεις για να συντηρήσουν την εκλεκτική πνευματική τους συγγένεια.

Χωρίς οίσση και εγωισμό να διατηρήσουν το δικαίωμα να αρθρώνουν τον δικό τους διαφορετικό και μοναδικό λόγο, την ελεύθερη σκέψη, την αξίωση να μην είναι όμοιοι, ακριβή αντίγραφα ο ένας του άλλου, σε μια κοινωνία που δεν αποδέχεται να είναι κανείς ο εαυτός του. Κι όχι μόνο να είναι ο εαυτός του μα και να συντηρεί για τον ίδιο και μόνον ό,τι δεν θέλει να αποκαλύψει, ό,τι θέλει να μείνει κρυφό, αυτό το μικρό εσωτερικό του κουκούτσι που δεν το φανερώνει και αποτελεί οδυνηρό μα και κινητήριο εσωτερικό μοχλό.

Ατμόσφαιρα του περιθωρίου

«Κανείς δεν έχει τη δύναμη να πέσει τελείως στη λήθη. Θέλει δε θέλει μένει, είτε σε δυο αράδες γραμμένες σ' έναν τοίχο, είτε σε μια ξέθωρη φωτογραφία μέσα σ' ένα λεύκωμα, είτε σαν μια μισοσβησμένη οπτασία μέσα σε κάποια μνήμη. Κανένος η καρδιά δεν αντέχει στο πικρό παιχνίδι της ολοκληρωτικής λήθης». Ο Ογούζ Ατάι, φεύγοντας πολύ νωρίς, μόλις στα 43 του χρόνια, διάλεξε να πολεμήσει τη λήθη και να τον θυμόμαστε για τούτο το θεαλλώδες βιβλίο, με τους ήρωες και την ατμόσφαιρα του περιθωρίου, χωρίς ο ίδιος να γίνεται αποσυνάγωγος της γραφής και της αφήγησης, ακριβώς το αντίθετο μάλιστα, ξορκίζοντας δαίμονες κι αναζητώντας Θεό.

Πολύ καλός, πολύ Ιταλός, λίγο ψεύτης

Η γνωριμία με τον πραγματικό, κλασικό Πινόκιο, κρύβει εκπλήξεις

CARLO COLLODI
Οι περιπέτειες του Πινόκιο
μτφρ. Εύη Γεροκώστα, **εκδ.** Κάκτος

Της **ΜΑΡΙΑΣ ΤΟΠΑΛΗ**

Πόσοι άραγε γνωρίζουμε ότι ο «Πινόκιο» δεν είναι για τους Ιταλούς η μαριονέτα που λέει ψέματα και η μύτη της μεγαλώνει, αλλά ένα «παλιόπαιδο» με καλή –ενίοτε ευγενική– καρδιά που «προς το τέλος της ιστορίας αρχίζει να ωριμάζει»; Γνωρίζουμε τον ήρωα σχεδόν αποκλειστικά μέσω της εταιρείας Ντίσνεϊ. Αγνωούμε ότι το βιβλίο του Φλωρεντινού «σατιρικού δημοσιογράφου» Κολόντι (ψευδώνυμο του Κάρλο Λορεντσίνι, 1826-1890), γραμμένο τον 19ο αιώνα, θεωρείται από τους λόγιους στην Ιταλία «ένα από τα σπουδαιότερα λογοτεχνικά δημιουργήματα παγκοσμίως». Είναι, επιπλέον, το πιο πολυμεταφρασμένο ιταλικό βιβλίο μολονότι ο Κολόντι πέθανε προτού προλάβει να υποφιαστεί τη μελλοντική παγκόσμια επιτυχία του. Αυτά και άλλα εντυπωσιακά και πολύτιμα αποκομίζουμε από την πρόσφατη σχολιασμένη έκδοση του κλασικού έργου.

Το ψέμα δεν αποτελεί το κύριο χαρακτηριστικό του κλασικού Πινόκιο μολονότι ο ήρωας του Κολόντι λέει που και που κανένα ψέμα και ο συγγραφέας «τον τιμωρεί κάνοντας τη μύ-

Το αριστούργημα του Κάρλο Κολόντι θυμίζει, από πολλές απόψεις, το «Θαυμαστό ταξίδι του Νιλς Χόλγκερσον» της Σέλμα Λάγκερλεφ.

τη του να μεγαλώνει». Το βιβλίο των εκδόσεων Κάκτος έχει ως βάση την αγγλική μετάφραση του έργου, που κυκλοφόρησε το φθινόπωρο του 2021 από τις εκδόσεις Penguin Random House. Έχει όμως ληφθεί υπόψη και το ιταλικό πρωτότυπο.

Μια κάποια σύγχυση προκαλείται από σχετικές με τη μετάφραση αναφορές και στις σημειώσεις τέλους, που περιλαμβάνονται στην έκδοση του Penguin όταν αυτές εξηγούν π.χ. γιατί το «υπερ-ιταλικό Mamma mia!» γίνεται «Θεούλη μου», στα αγγλικά βέβαια όπου, προφανώς, δεν υπάρχει αντίστοιχη έκφραση, όχι όμως και στα ελληνικά, όπου τα πράγματα είναι όπως ξέρουμε διαφορετικά, δηλαδή πολύ πιο κοντά στα ιταλικά. Τη μετάφραση, την κατατοπιστική εισαγωγή (από όπου τα πιο πάνω παραθέματα) και τις πλούσιες σημειώσεις της έκδοσης του Penguin υπογράφουν οι John Hooper και Anna Kraczyna.

Ενα εξαιρετικό βιβλίο για να έρθουν σε επαφή τα παιδιά με τη θαυμάσια αυτή λογοτεχνία στην πλήρη εκδοχή της και όχι μόνον στις κατά Ντίσνεϊ απλοποιημένες τηλεοπτικές παραλλαγές.

Τόσο ο Penguin όσο και ο Ελληνας εκδότης προτείνουν το βιβλίο ως «κλασικό», όχι ως παιδικό. Φυσικά, δεν υπάρχει κανένας λόγος να μην έρθουν σε επαφή τα παιδιά με τη θαυμάσια αυτή λογοτεχνία στην πλήρη εκδοχή της και όχι μόνον στις κατά Ντίσνεϊ απλοποιημένες παραλλαγές. Είναι σημαντικό να διαβάζουν σιγά σιγά μεγαλώνοντας και κάποια βιβλία «για μεγάλους». Μονάχα έτσι μεταγγίζεται στην εντέλεια ένα κομμάτι του κλασικού πολιτισμού, μονάχα έτσι του δίνεται πραγματικά η δυνατότητα να αντισταθεί στον χρόνο.

Ο Πινόκιο δημοσιεύθηκε από τον Κολόντι σε συνέχειες με αφητηρία το 1881 σε ένα έντυπο για

παιδιά και κυκλοφόρησε ως βιβλίο το 1883. Η λαϊκή Ιταλία τής μετά το Risorgimento εποχής, που μαστιζόταν από τη φτώχεια ενώ προσπαθεί ταυτόχρονα να ανασυγκροτηθεί και να προκόψει στηριζόμενη σε αξίες όπως η εντιμότητα και η μόρφωση, η προσπάθεια που γίνεται εκείνες τις δεκαετίες να καθιερωθεί η βασική εκπαίδευση και για τα παιδιά των φτωχών στρωμάτων του πληθυσμού, οι συνθήκες, οι αντιθέσεις και οι τυπικοί ανθρόπνοι χαρακτήρες αλλά και οι άδικοι θεσμοί παρέχουν το υλικό στον δραματικό μύθο, που με κριτικό και ανήσυχο πνεύμα συνθέτει ο κοινωνικοπολιτικά ευαίσθητος συγγραφέας. Η

περιπλάνηση του Πινόκιο είναι μεγάλη, πολύ μεγαλύτερη από ό,τι στις απλοποιημένες εκδόκες που γνωρίσαμε χάρη στον κινηματογράφο.

Έτσι, εμφανίζεται έντονη και η πλευρά της πατριδογνωσίας, ενώ το στοιχείο της μαγείας, του θαύματος, του παραμυθιού κάνουν το ανάγνωσμα εύπεπτο και γοητευτικό. Θυμίζει, από πολλές απόψεις, το «Θαυμαστό ταξίδι του Νιλς Χόλγκερσον» της Σέλμα Λάγκερλεφ μολονότι ο χαρακτήρας του Πινόκιο και η πορεία του προς την ψυχολογική ωριμότητα παραμένει κεντρικός για την ιταλική αφήγηση, ενώ στη σουηδική κυριαρχούν η πατριδογνωσία και η μαγεία.

Ο Κολόντι πέθανε προτού προλάβει να υποφιαστεί τη μελλοντική παγκόσμια επιτυχία της ιστορίας του.

Δεν είναι τυχαίο ότι στον τίτλο του Κολόντι πρωταγωνιστούν οι «περιπέτειες» - ταλαιπωρίες της δύστυχης μαριονέτας, ενώ στο σουηδικό παραμύθι τις εντυπώσεις κερδίζει η μαγεία του θαυμαστού ταξιδιού στα φτερά της χήνας.

Ο Πινόκιο, κάθε τόσο, πέφτει κάτω και λασπώνεται, κυριολεκτικά και μεταφορικά. Με αποκλειστικά δική του ευθύνη θέτει επανειλημμένα σε κίνδυνο τη ζωή του και εκείνη των αγαπημένων του προσώπων. Είναι όπως κάθε παιδί εγωιστής και νάρκισσος και, όσο βρίσκεται προσκολλημένος σε αυτή την παιδικότητα, διατηρεί την ιδιότητα της ξύλινης μαριονέτας, παραμένει δηλαδή εγκλωβισμένος. Όταν ωριμάζει, κάτι που καθίσταται δυνατόν, μεταξύ άλλων, και χάρη στη χωρίς όρια και προυποθέσεις γονεϊκή αγάπη και στην έμπρακτη στήριξη, γίνεται πραγματικό αγόρι. Είναι ένας τρυφερός, ευαίσθητος αλλά θεαματικά αδύναμος χαρακτήρας και δεν είναι καθόλου δύσκολο να σκεφτεί κανείς πως, με βάση τα στερεότυπα, είναι απλώς πολύ Ιταλός, ικανός για εκρήξεις αγάπης, εντιμότητας και θάρρους, αλλά και για πλήθος καταστροφικές επιπολαιότητες.

Οι κομμένες μπόσα νόβα του Σινάτρα

Το βελούδινο αριστούργημα και ο αποσυρμένος δίσκος του με τον Βραζιλιάνο συνθέτη-κιθαρίστα Αντόνιο Κάρλος Τζομπίμ

Του ΓΙΑΝΝΗ ΜΟΥΓΓΟΛΙΑ

Η επανέκδοση σε δίσκο 45 στροφών του «Sinatra Jobim» (Audio Clarity 2020) ήρθε να αποκαταστήσει ένα μεγάλο κενό της δισκογραφίας. Πρόκειται για τον δεύτερο σταθμό της συνεργασίας του Φρανκ Σινάτρα και του Βραζιλιάνου συνθέτη-κιθαρίστα Αντόνιο Κάρλος Τζομπίμ, ηχογραφημένο τον Φεβρουάριο του 1969 που αμέσως μετά την κυκλοφορία του αποσύρθηκε και καταστράφηκαν σχεδόν όλα τα αντίτυπα οκτακάναλων κασετών και δίσκων 33 στροφών, κατόπιν απαίτησης του Σινάτρα όταν άκουσε πώς ακουγόταν στα τραγούδια «The song of Sabia», «Bonita» και «Off Key (Desafinado)».

Η συλλεκτική αξία της επανέκδοσης αφορά την αποκατάσταση ενός δίσκου που, παρότι ολοκληρώθηκε αγγίζοντας υψηλότερα ποιοτικά επίπεδα, ουσιαστικά δεν κυκλοφόρησε ποτέ. Στο εξώφυλλο ο Σινάτρα στο πίσω μέρος λεωφορείου, με τα ίδια ρούχα του εξωφύλλου του «My way». Τα δέκα κομμάτια σε ευέλκτιν, αυθεντική ενορχήστρωση του 26χρονου Βραζιλιάνου Εουμίρ Ντεοντάντο αποδόθηκαν με απεριόριστη εκφραστική άνεση, συγκρατημένη, δυναμική, άκρως μελωδική και σαφώς πιο ώριμη ερμηνεία του Σινάτρα.

Ο Τζομπίμ (κιθάρα, φωνητικά) συνεισέφερε τα μέγιστα με εμβληματικές στην ιστορία της μπόσα νόβα συνθέσεις του. Ωστόσο

Ο Σινάτρα κατέστρεψε σχεδόν όλα τα αντίτυπα όταν άκουσε πώς ακουγόταν στα τραγούδια «The song of Sabia», «Bonita» και «Off Key (Desafinado)».

διατήρησε υποστηρικτικό ρόλο αναδεικνύοντας πρωταγωνιστή τον Σινάτρα.

Κορυφαίες στιγμές οι ερμηνείες του Σινάτρα στο «Trieste» (1966), στο «Don't Ever Go Away» (1957) σε αγγλικούς στίχους (τους πρωτότυπους είχε γράψει η Ντολores Ντουράν με το μολύβι των

φρυδιών της σε μια χαρτοπετσέτα και δείχνοντάς τους στο Τζομπίμ αυτός αναστέναζε και της είπε, όπως αποδείχτηκε προφητικά: «φαντάσου να τους τραγουδούσε ο Σινάτρα»), στις ρομαντικές μπαλάντες, εμπνευσμένες από τη βροχή και το νερό «The Happy Madness» (ιδιαίτερα δύσκολο κομμάτι να τραγουδηθεί, του 1958, σε θαυμάσιους αγγλικούς στίχους του Τζιν Λις) και «Drinking Water» (1959, το πρώτο τραγούδι όταν χτιζόταν η νέα βραζιλιάνικη πρωτεύουσα Μπραζιλία), και οι δύο σε πρωτότυπους στίχους του Βινίσιους ντε Μοράες, στο «Wave» (1967) σε στίχους του Τζομπίμ, διασκευασμένο μετέπειτα από αναρίθμητους τζαζ καλλιτέχνες: Οσκαρ Πέτερσον,

Πολ Ντέσμοντ, Φρεντ Χερς-Μπιλ Φριζέλ, Σάρα Βον, Μακ Κόι Τάινερ, Αχμαάντ Τζαμάλ κ.ά. και στο «Someone to light up my life», γραμμένο το 1956 για το έργο «Orfeu da Conceição», βάση της πασίγνωστης ταινίας «Orfeu Negro». Παρά την αντίδραση του Σινάτρα, στο «The song of Sabia» καθήλωσε ερμηνευτικά. Τραγούδι του Τζομπίμ του 1968, που συμπεριλήφθηκε ως δεύτερη πλευρά του σινγκλ του Σινάτρα «Lady Day» (Reprise 1970).

Αλλά και η «Bonita» πριν το κόψιμό της από την κυκλοφορία, έγινε μιλόν της Εριδος αφού ο στιχουργός της στα αγγλικά Τζιν Λις απέδειξε δικαστικά ότι ο Τζομπίμ έδωσε το τραγούδι στον Ρέι Γκίλμπερτ, που αλλάζοντας

Από αριστερά: Κλάους Ογκερμαν, Φρανκ Σινάτρα, Αντόνιο Κάρλος Τζομπίμ στην ηχογράφηση του πρώτου δίσκου το 1967. Επάνω, ο επανεκδοθείς δίσκος 45 στροφών του «Sinatra Jobim» (Audio Clarity 2020).

τρα μεγαλούργησε υιοθετώντας ένα απαλό, βελούδινο ερμηνευτικό ύφος, προσαρμοσμένο στο είδος. Με γνήσιο συναίσθημα, θέρμη, λεπτότητα, όπως ξέρει να υπογραμμίζει ή να «σβήνει» αισθησιακά τις λέξεις, «πατώντας» ιδανικά στις εκλεκτικές, αιθέρια, μοντέρνες ενορχηστρώσεις του Κλάους Ογκερμαν, την υποδειγματική εκτελεστικά ορχήστρα του, τα ντραμς του Ντομ Ουμ Ρομάο, τις κιθάρες του Τζομπίμ. Ένα σαγηνευτικό άλμπουμ με ρομαντική, ερωτική, ονειρική νυχτερινή ατμόσφαιρα, νοσταλγική διάθεση, δροσερή αύρα, κορυφαία ηχογράφησή του στα '60s και μετέπειτα. Τα κομψοτεχνήματα του 40χρονου Τζομπίμ (κιθάρα, φωνητικά) ευτύχσαν μοναδικών προσεγγίσεων από έναν Σινάτρα με φωνητικές τεχνικές πρωτοφανέστες από τον ίδιο, στον αντίποδα των προηγούμενων σουίνγκ επδόσεων του. Ήταν επόμενο σε στιγμή αυτογνωσίας να δηλώσει κιουμοριστικά: «Δεν έχω τραγουδήσει τόσο απαλά από τότε που έπαθα λαρυγγίτιδα».

Μισό αιώνα μετά ο Αμερικανός κιθαρίστας-τραγουδιστής Τζον Πιζαρέλι στο «Sinatra & Jobim @50» (Concord) με τον εγγονό του Τζομπίμ, Ντάνιελ (πιάνο, φωνητικά), απέδωσαν φόρο τιμής στον θρυλικό αυτό δίσκο. Η τελευταία πράξη της σύγκλισης τους γράφτηκε το 1994 στο «Duets II» του Σινάτρα με τριλεπτη εκδοχή του «Fly me to the moon».

Για τον άπληστο και τον χοριζισμό

30 χρόνια

ΚΑΝΑΛΙ 6

106.00 | 98.6 | 107.00 | 106.9

ΕΞ

www.kanali6.com.cy info@kanali6.com.cy 25 820500

LOVE 100.7 FM 98.1 & 105.7

Ακούς ό,τι αγαπάς όλες τις ώρες

ΤΑΣΟΣ ΤΡΥΦΩΝΟΣ & ΧΡΙΣΤΙΑΝΑ ΑΡΤΕΜΙΟΥ	6-10	ΠΡΩΤΗ ΠΡΩΙΝΗ ΕΚΠΟΜΠΗ	ME 11.9%
ΣΟΦΙΑ ΠΡΩΙΜΟΥ	10-13	ΠΡΩΤΗ ΜΕΣΗΜΕΡΙΑΝΗ ΕΚΠΟΜΠΗ	ME 12.6%
ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΖΑΜΠΕΤΑΚΗΣ	21-24	ΠΡΩΤΗ ΒΡΑΔΙΝΗ ΕΚΠΟΜΠΗ	ME 13.2%

ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ SYMMETRON MARKET RESEARCH ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΜΑΙΟΥ - ΙΟΥΛΙΟΥ 2022 ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΗΛΙΚΙΩΝ 13-80.

Η θνητή υπόσταση μιας θεικής φωνής

Η βιογραφία της Γουίτνεϊ Χιούστον

Whitney Houston: I wanna dance with somebody ★★½
ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ (2022)
Σκηνοθεσία: Κάσι Λέμονς
Ερμηνείες: Ναόμι Ακι, Στάνλεϊ Τούτσι, Αστον Σάντερς

Του **ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΧΑΡΜΠΗ**

Μια από τις σπουδαιότερες φωνές στην ιστορία της μουσικής βιογραφείται κινηματογραφικά, σε σκηνοθεσία της Κάσι Λέμονς και σενάριο του υποψήφιου για Όσκαρ Αντονι Μακάρτεν, του «Bohemian Rhapsody». Οσκαρική υποψηφιότητα εξασφαλίζει μάλλον από τώρα και η Ναόμι Ακι, υποδυόμενη τη Γουίτνεϊ Χιούστον, από τα πρώτα της βήματα στην τοπική χορωδία του Νιου Τζέρσεϊ και δίπλα στην επίσης τραγουδίστρια μπτέρα της, μέχρι το πρόωρο, τραγικό τέλος της το 2012. Στο ενδιάμεσο

μους φαν της Γουίτνεϊ Χιούστον. Η ιστορία της άλλωστε, μέχρι ενός σημείου, μοιάζει σχεδόν παραμυθένια. Η απαιτητική μπτέρα, ο μπιζνεσμαν πατέρας και φυσικά το πηγαίο ταλέντο της με τις γκόσπελ καταβολές οδηγούν σύντομα τη νεαρή Γουίτνεϊ στο κατώφλι της μουσικής βιομηχανίας και συγκεκριμένα του θρυλικού παραγωγού Κλάιβ Ντέιβις, τον οποίο υποδύεται άψογα ο Στάνλεϊ Τούτσι.

«Η ικανότητά της να τραγουδάει γρήγορα, σε συνδυασμό με τον απίστευτο έλεγχο της φωνής της στις μπαλάντες, την έκαναν την απόλυτη ποπ και την κορυφαία R&B τραγουδίστρια. Γι' αυτό ξεχώριζε τόσο χρόνια και θα τη θυμόμαστε πάντα», σημειώνει ο ίδιος ο Ντέιβις, ο οποίος παρέμεινε στενός συνεργάτης της Χιούστον έως το τέλος. Στην ταηνία βλέπουμε να πηγαίνει μαζί του από το «I wanna dance with somebody» έως το «I will always love you» και τις υπόλοιπες μεγάλες επιτυχίες που σάρωσαν τα τσαρτ σε ολόκληρο τον κόσμο. Η σκοτεινή πλευρά είναι επίσης εκεί, με έναν επεισοδιακό γάμο, τις σεξουαλικές αναζητήσεις, τη δύσκολη σχέση με τον πατέρα της και την τεράστια ψυχολογική πίεση, η οποία έβρισκε διέξοδο στα ναρκωτικά.

Όλα αυτά περνούν πολύ αναλυτικά μπροστά από την κάμερα στη δυσμισάωρη διάρκεια της ταινίας, η οποία θα είχε πιθανότατα περισσότερη συνοχή και ρυθμό αν ήταν σημαντικά μικρότερη, δίχως να «ξεχειλώνει» σεναριακά κάποιες από τις σκηνές της. Παρ' όλα αυτά δεν μπορεί να μη σταθεί κανείς στην αφοσιωμένη ερμηνεία της Ναόμι Ακι, η οποία καταφέρνει να αναδείξει μια πολύπλευρη Γουίτνεϊ, σε ένα κατά τα λοιπά μάλλον μονοδιάστατο φιλμ.

Η αφοσιωμένη ερμηνεία της Ναόμι Ακι, η οποία ίσως εξασφαλίσει την οσκαρική υποψηφιότητα, καταφέρει να αναδείξει μια πολύπλευρη Γουίτνεϊ, σε ένα κατά τα λοιπά μάλλον μονοδιάστατο φιλμ.

HOME CINEMA

Πόλεμος μεταξύ μάγων και στη μέση οι άνθρωποι

The bastard son & the devil himself ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ (2022)
Δημιουργός: Τζο Μπάρτον
Ερμηνείες: Τζέι Λικούργκο, Νάντια Παρκς, Πολ Ρέντι

Μια από τις πιο αξιόλογες σειρές φαντασίας που έχουμε δει τον τελευταίο καιρό στην πλατφόρμα του Netflix έρχεται από τη Βρετανία, βασισμένη στη δημοφιλή λογοτεχνική τριλογία «Half bad» της Σάλι Γκριν. Σε μια εναλλακτική πραγματικότητα όπου ο κόσμος, εκτός από τους ανθρώπους, κατοικείται επίσης από δύο αντιμαχόμενες φυλές μάγων, ο έφηβος Νέιθαν παλεύει να βρει τη θέση του. Γιος ενός πανίσχυρου κατά συρροήν δολοφόνου μάγου, ο νεαρός προσπαθεί να διαχειριστεί τη σκοτεινή κληρονομιά του πατέρα του και ταυτόχρονα τις δικές του παρορμήσεις, καθώς βρίσκεται στο κατώφλι της ενηλικίωσης. Για να το επιτύχει θα υποβληθεί σε εξαντλητική εκπαίδευση, στο πλευρό μιας μυστηριώδους γυναίκας. Όσο πάντως η ιστορία προχωράει, μια σειρά αποκαλύψεων

θα τον κάνουν να αναθεωρήσει τις αρχικές πεποιθήσεις του.

Η σειρά του Τζο Μπάρτον («The Lazarus project») συνδυάζει εξαρχής επιτυχημένα την ιστορία ενηλικίωσης με το σύμπαν του φανταστικού, σε ένα σύνολο μάλιστα που δεν φοβάται τη βίαιη εικονοποιία. Ο κόσμος των μάγων, με τις προσωπικές βεντέτες και τις πολιτικές του ίντριγκες, ζωντανεύει εδώ, ενώ και η δράση δεν πηγαίνει πίσω μέσα από μετρημένα αλλά ακριούντως εντυπωσιακά ειδικά εφέ παρακολουθούμε μικρές και μεγαλύτερες μάχες, καθώς οι πρωταγωνιστές βυθίζονται όλο και περισσότερο στο χάος ενός πολέμου που μόλις ξεκινάει.

Η πόλη και η πόλη ★★ ★
DOCU-DRAMA (2021)
Σκηνοθεσία: Σύλλας Τζουμέρκας, Χρήστος Πασσαλής
Ερμηνείες: Αγγελική Παπούλια, Αργύρης Ξάφης, Θέμις Μπαζάκας

Από την πλατφόρμα του Cinobo επιλέγουμε το ιδιαίτερο φιλμ των Σύλλα Τζουμέρκας και Χρήστου

Πασσαλή πάνω στην ιστορική πορεία και στην εξολόθρευση των Εβραίων της Θεσσαλονίκης μέσα στον 20ό αιώνα. Οι δύο Έλληνες κινηματογραφιστές χρησιμοποιούν εδώ ένα πρωτότυπο εκφραστικό σχήμα, το οποίο συμπλέκει τις χρονικές γραμμές, τοποθετώντας σκηνές παλαιότερων εποχών στο σύγχρονο περιβάλλον. Επιπλέον, επιστρατεύει πολλές διαφορετικές γλώσσες και καταξιωμένους Έλληνες ηθοποιούς (Αγγελική Παπούλια, Αργύρης Ξάφης, Θέμις Μπαζάκας κ.ά.), ενώ εναλλάσσει το ασπρόμαυρο με το έγχρωμο κάδρο στην αφήγησή του.

Όλα αυτά για να προβληθούν προσωπικές ιστορίες, ιστορικά ντοκουμέντα, ανέκδοτα επεισόδια και πολλά άλλα, που περνούν από την οθόνη σε ένα σκληρό αλλά και γενναίο φιλμ, το οποίο δεν διστάζει να μιλήσει για τη φρίκη της εβραϊκής εξολόθρευσης, δίχως να αφήνει εκτός κάδρου και το επίσης σκοτεινό διάστημα μετά την Κατοχή. Η ταινία κυκλοφορεί στην πλατφόρμα από 3 Ιανουαρίου.

PIK1

ΤΗΛ.: 22862000

- 22.00** The Pink Panther
07.30 Θεία Λειτουργία
10.30 Η έκκληση Κυριώτικο σκετς.
11.30 Κύπρος, ένα προσκύνημα Ένα ταξίδι σε διάφορες εκκλησίες, μονές και παρεκκλήσια.
12.00 Πολιτιστικό ημερολόγιο
12.15 Πρωτοχρονιάτικη Συνaulία της Φιλαρμονικής Ορχήστρας Βιέννης Απευθείας μετάδοση.
14.45 Chitty Chitty Bang Bang Κλασικό μιούζικαλ.
17.00 Συνοδολογική, αλληλεγγύη - (Ε)
17.30 Χρονογράφημα, V Ντοκιμαντέρ.
18.00 **ΕΙΔΗΞΕΙΣ (νοηματική)**
18.30 Γευστικό ταξίδι στο χωριό Εκπομπή μαγειρικής με τη Χρύση Λέφου.
19.00 Ειρήνη Πάσι, II Κωμική σειρά εποχής. «Μια αλλιώτικη χριστουγεννιάτικη ιστορία»
19.30 T' Αι Βασιλιού Κυριώτικο σκετς, με τους Κρίστοφερ Γκρέκο, Έλενα Ευσταθίου, κ.ά.
20.00 **ΕΙΔΗΞΕΙΣ**
21.00 Τα δώρα της Βασούλας Κυριώτικο σκετς.
22.00 The Pink Panther 2 Περιπέτεια με τους Στιβ Μάρτιν, Ζιαν Ρενό, κ.ά.
23.00 **ΕΙΔΗΞΕΙΣ**
23.05 Επ. προγραμμάτων

PIK2

ΤΗΛ.: 22862000

- 21.00** Come Away
07.00 Ιστορίες του χωρκού -(Ε) Κυριακή κωμική σειρά.
07.30 The Holy and the Ivy -(Ε) Μουσικό πρόγραμμα.
08.00 Παιδική ζώνη α. Mini Pet Pals β. Παιχνίδια στην άμμο γ. Όλι δ. Η Μπο ταξιδεύει ε. Τελετάμπρις στ. Ο μπόμπιρας ζ. Η μικρή Λουλού η. Μπομ ο μάστορας
12.40 Παιδική ζώνη -(Ε)
15.30 Shaun the Sheep: Farmageddon Παιδική ταινία.
17.00 Στους δρόμους του νερού Ταξιδιωτική σειρά ντοκιμαντέρ.
18.00 **ΕΙΔΗΞΕΙΣ (νοηματική)**
18.30 **ΕΙΔΗΞΕΙΣ (αγγλική)**
18.40 **ΕΙΔΗΞΕΙΣ (τουρκική)**
19.00 Christmas Calendar Μουσικό πρόγραμμα.
19.30 Wintry Dreams and Christmas Melodies Μουσικό πρόγραμμα.
20.00 **ΕΙΔΗΞΕΙΣ (νοηματική)**
21.00 Come Away Οικογενειακή ταινία με τους Αντζελίνα Τζολί, Μάικλ Κέιν, κ.ά.
22.30 Πρωτοχρονιάτικη Συνaulία της Φιλαρμονικής Ορχήστρας Βιέννης
01.00 **ΕΙΔΗΞΕΙΣ -(Ε)**
01.15 ΓΙΟΥΡΝΙΟΥΣ

ALPHA

ΤΗΛ.: 22212400

- 21.00** Just the Two of Us
06.00 Deal -(Ε) Τηλεπαχνίδι.
07.00 Περί ανέμων και υδάτων Κωμική σειρά.
08.00 60' Ελλάδα -(Ε) Με τον Νίκο Μάνεση.
09.15 The Chase -(Ε) Τηλεπαχνίδι.
10.15 Το σόι σου -(Ε) Κωμική σειρά.
11.45 Στο πάρο πέντε -(Ε) Κωμική σειρά.
12.30 Μην αρχίζεις τη μουρμούρα -(Ε) Κωμική σειρά.
14.00 Πρωτοχρονιά στο σπίτι μας -(Ε) Ψυχαγωγική εκπομπή.
16.30 The Aolins Night Show Σατιρική εκπομπή.
17.50 **ΕΙΔΗΞΕΙΣ (νοηματική)**
18.30 Home alone 2: Lost in New York Κωμωδία, με τους Μακόλεϊ Κάλικ, Τζο Πέσι, κ.ά.
20.00 **ΕΙΔΗΞΕΙΣ**
21.00 Just the Two of Us Ψυχαγωγική εκπομπή με τον Νίκο Κοκλώνη.
02.00 The Chase -(Ε) Τηλεπαχνίδι.
03.00 Κόκκινο δωμάτιο -(Ε) Κωμική σειρά.
04.30 Κρατάς μυστικό -(Ε) Ελληνική σειρά
05.15 Οικογενειακές ιστορίες Κοινωνική σειρά με ιστορίες της διπλανής πόρτας.

ANT1

ΤΗΛ.: 22200200

- 21.15** ROUK ZOUK Special
06.20 Το πιο γλυκό μου ψέμα Κωμική σειρά.
07.10 Ο κόσμος να χαλάσει Κωμική σειρά.
08.15 Santa Γιολάντα Κωμική σειρά.
09.30 Πρώτη σταγόνα Κωμική σειρά.
11.00 Εκείνες κι εγώ -(Ε) Κωμική σειρά.
12.00 Casa De Mikel Σατιρική εκπομπή.
14.30 Κωνσταντίνος και Ελένης Κωμική σειρά.
15.15 Η κόρη μου η σοσιαλίστρια Ελληνική κωμωδία.
16.45 Family Game - New Year Τηλεπαχνίδι.
18.00 **Τα νέα του ANT1 σε 10΄**
18.15 Family Game Συνέχεια.
18.30 Playing with Fire Κωμωδία.
20.15 **Τα νέα του ANT1**
21.15 ROUK ZOUK Special Τηλεπαχνίδι.
23.00 Ο τρελός τα 'χει 400 Κωμική σειρά.
00.30 Κωνσταντάρ, Δέσποινα Στυλιανοπούλου, κ.ά. The Change Up). Κωμωδία, με τους Ράιαν Ρέινολντς, Τζέισον Μπέτμαν, κ.ά.
02.00 Christmas in love Ρομαντική τηλεταινία.
03.40 Οι χωράτες -(Ε)

OMEGA

ΤΗΛ.: 22477777

- 22.15** Harry Potter
06.00 ΛΑΒΑ -(Ε) Σατιρική εκπομπή.
07.00 Επιλογκουρμεδιές -(Ε) Εκπομπή μαγειρικής με τον Σταυρή Γεωργίου.
08.00 TAXI - Εορταστικό Τηλεπαχνίδι.
08.50 Εικόνες -(Ε) Ταξιδιωτική εκπομπή.
09.50 Fars Attack -(Ε) Σατιρική εκπομπή.
10.30 Οι 100 -(Ε) Τηλεπαχνίδι.
11.50 Ούτε γάτα ούτε ζημιά Κυριακή τηλεταινία.
13.00 Τροχός της τύχης -(Ε) Τηλεπαχνίδι.
15.15 Επιλογκουρμεδιές Εκπομπή μαγειρικής με τον Σταυρή Γεωργίου.
16.15 Ένα τραγούδι ακόμα Ψυχαγωγική εκπομπή.
18.00 **OMEGA NEWS**
18.10 Fars Attack -(Ε) Ψυχαγωγική εκπομπή, με τον Χάρη Αρσιτείδου.
19.10 Άντε γεια 2022 Εορταστική εκπομπή με τους Μπρέντον Θουέις, Νικολάι Κόστερ Βάλτσου. και Μαριλένη Σταύρου.
20.10 **OMEGA NEWS**
21.00 Οι 100 - Special Τηλεπαχνίδι.
22.15 Harry Potter and the deathly Hallow - Part 2 Ταινία περιπέτειας.
00.30 Ό, τι αγαπώ
03.00 ΛΑΒΑ -(Ε)

ΣΙΓΜΑ

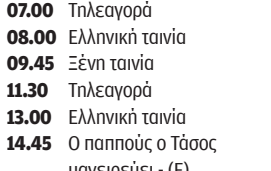
ΤΗΛ.: 22580100

- 21.00** Gods Of Egypt
06.30 Happy Traveller -(Ε) Ταξιδιωτική εκπομπή.
07.30 Θεία Λειτουργία
10.00 Όρα για φαγητό -(Ε) Εκπομπή μαγειρικής με την Αργ. Μπαρμπαρίγου.
11.00 Βουράτε γειτόνοι -(Ε) Κωμική σειρά.
12.00 Η πεθερά -(Ε) Κωμική σειρά.
13.00 Γομπρός να σου τύχει Κωμική τηλεταινία.
14.00 Ice Age: Collision Course Παιδική ταινία.
15.30 1, 2, 3... έρχεται το '23! Εορταστικό πρόγραμμα.
18.00 **Γεγονότα σε συντομία**
18.10 1, 2, 3... έρχεται το '23! Συνέχεια.
19.00 Ανεράδες Κωμική σειρά, με τους Σκεύη Παπαμιλιτάδου, Ελευθερία Ανδρέου, κ.ά.
20.00 **Τομές στα γεγονότα**
21.00 Οι Θεοί της Αιγύπτου Gods Of Egypt Περιπέτεια φαντασίας με τους Μπρέντον Θουέις, Νικολάι Κόστερ Βάλτσου. Το νησί της αποπλάνησης Serenity Θρίλερ μυστηρίου με τους Μάθιου ΜακΚόνναχι, Αν Χάθαγουεϊ, κ.ά.
23.15 Το νησί της αποπλάνησης Serenity
01.00 Ανεράδες -(Ε) Κωμική σειρά
02.20 Ήρθε κι έδεσε -(Ε)
04.00 Το στέκι της παρέας -(Ε)

CAPITAL

ΤΗΛ.: 25577577

- 07.00** Τηλεαγορά
08.00 Ελληνική ταινία
09.45 Ξένη ταινία
11.30 Τηλεαγορά
13.00 Ελληνική ταινία
14.45 Ο παππούς ο Τάσος μαγειρεύει -(Ε)
15.00 Τηλεαγορά
19.10 Ξένη ταινία
21.00 Ξένη ταινία
23.00 Ξένη ταινία
01.00 Ταινία δράσης
02.35 Δραματική ταινία
PLUS ΤΗΛ.: 22259000
07.55 Παιδικό παραμύθι
09.00 Έξιπνες νεύσεις -(Ε)
13.30 Τα λέμε!
15.00 Πας μαγειρεύοντας -(Ε)
16.00 Τηλεαγορά
17.30 Αόρατος φακός
18.00 Quiz Fun
19.40 Τα καλύτερα της αγοράς
20.00 Ο καιρός
20.30 Fatsa Book
21.35 Το ταξίδι της ζωής, V
22.30 Ξένη ταινία
00.40 Ξένη ταινία
EXTRA ΤΗΛ.: 25715111
09.50 Έξιπνες αγορές
11.00 Ελληνικός κινηματογράφος
12.40 Έξιπνες αγορές
14.00 Δραματική σειρά
15.00 Κινημ/φικές επιτυχίες
15.55 Έξιπνες αγορές
16.25 Ελληνικός κινηματογράφος
18.00 **Ειδήσεις (Νοηματική)**
18.05 Ελληνικός κινηματογράφος
19.45 **EXTRA News**
20.20 Κινημ/φικές επιτυχίες
21.00 Δραματική σειρά
22.30 Ξένη ταινία
00.00 MAD TV

MOVIES BEST

- 21.00** Saving Mr. Banks
08.15 The Christmas Trap
10.15 The Clark Sisters: First Ladies Of Gospel
12.00 King Otto
13.30 Christmas At Dollywood
15.15 Riverfront Romance
17.00 A Christmas Wish In Hudson
19.00 The College Admissions Scandal
21.00 Saving Mr. Banks
23.15 The Claim
01.30 Princess Of The Row
GREEK CINEMA
21.25 Μια Ιταλίδα στην Ελλάδα
08.55 Η κυρία του κυρίου Νόμος 4000
11.55 Λατέρνα, φτώχεια και γαρούφαλο
13.20 Ο πανικός
14.50 Φωνάζει ο κλέφτης
16.15 Αναζητώντας την ευτυχία
17.45 Η αδελφή μου θέλει ξύλο
18.55 Τον παλιό εκείνο καιρό
20.00 Άλλος για το εκατομμύριο!
21.25 Μια Ιταλίδα στην Ελλάδα
23.05 Ερωτικές ιστορίες
00.40 Η τζαβολιόρα
02.05 Οργή

Καραβάκι, ένα έθιμο που «πλέει» αιώνες στο Αιγαίο

Η ιστορία των «πολεμικών καλάντων»

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΑΡΑΪΣΚΟΥ

Χριστούγεννα 2022, Ερμούπολη, Σύρος. Ο επισκέπτης του νησιού, βγαίνοντας από το καράβι και περιπατώντας παραλιακά προς το κέντρο της πόλης, συναντάει στο διάβα του ένα παραδοσιακό σκαρί στολισμένο γιορτινά, στημένο στην προκουμιά σαν ένα μουσειακό κομμάτι ανεκτίμητης αξίας. Τέτοια είναι η τέχνη του δημιουργού της, του Συριανού πλοίαρχου και ναυπηγού Μανώλη Ζώρζου, που μπορεί να αποδώσει σε μια απλή ιστιοπλοϊκή λέμβο μια ποιότητα θείκη, λες και ζούμε σε έναν κόσμο που μονάχα αριστουργήματα επιτρέπεται να πλέουν στις θάλασσές μας. Η απaráμιλλη ποιότητά της σε συνδυασμό με τα χαρούμενα λαμπιόνια που διατρέχουν τον εξαρτισμό της μετατρέπουν τη βάρκα σε υπερβατικό σύμβολο των γιορτινών ημερών. Υπάρχει κιόλας κάτι στην όλη εικόνα που μοιάζει ταιριαστό, αρμονικό. Θα ήταν μάλλον παράταιρο στο κέντρο του Αιγαίου να στέκεται οποιαδήποτε άλλη εορταστική εγκατάσταση παρά το ευετηριακό «καραβάκι», ένα έθιμο της θαλασσινής μας χώρας που τα ίχνη του χάνονται στα βάθη των αιώνων. Ένα έθιμο που στο αφιέρωμα αυτό θα εντοπίσουμε όχι μόνο στη Σύρο αλλά και σε ακόμη έναν νησιώτικο τόπο μεγάλης ναυτικής παράδοσης, τη Χίο.

Με τη βοήθεια της φιλόλογου και ερευνήτριας Στέλλας Τσιροπινά πήμε στο νησί του Βορειοανατολικού Αιγαίου και ρίχνουμε φως στις πανάρχαιες ρίζες του εθίμου. Διαβάζουμε τη βαθιά μελέτη της πάνω στο αντικείμενο με τίτλο «Η θεατρικότητα των χιακών εθίμων του εορτολογίου» (εκδ. Αιγέας, Χίος, 2014) και νιώθουμε πως στα χέρια της λαογράφου/θεατρολόγου βρίσκεται ένα νήμα χιλιετηριδίων που πάει πίσω στο τροχάλτο άρμα των Ανθεστηρίων, μοντέλο πλοίου με ρόδες με το οποίο γινόταν η «επιφάνεια» («θεοφάνεια») του Διονύσου. Στην έρευνά της εντοπίζει τις πρώτες προπολεμικές εμφανίσεις του εθίμου ακόμα και σε τόπους διασποράς των Χιωτών. Το 1908 τα παρακάτω γράφονταν στην εφημερίδα «Παγκιακή», που εκδιδόταν από Χιώτες στο Κάιρο: «Εξωθι ενός καφερείου με τας κυανόλευκους αναπεπταμένους, δεκάς εφθβον βαστάζει πλοίον με την τελειότητα των εξαρτημάτων του, ενώ κατά αραιά διαστήματα η καπνοδόχος του πλοίου με τα γλυκά χρώματα του ουρανού και της θαλάσσης αφήνει οδύν συριγμόν». Το έθιμο είχε τέτοια ισχυρή απήχηση στους Χιώτες, που το πήραν μαζί τους και στις παροικίες τους.

Η «Μοίρα Αιγαίου»

Ο Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος του 1912 έφερε για τη Χίο, έπειτα από 356 χρόνια τουρκικής κατοχής, μια βαρύτιμη και πολυπόθητη λευτεριά. Η «Μοίρα Αιγαίου», με πλοία-θύλους όπως το θωρηκτό «Αβέρωφ», απέκτησε στη συνείδηση του λαού μυθική υπόσταση και έτσι γεννήθηκαν τα «πολεμικά κάλαντα» και η περιφορά μοντέλων πολεμικών καραβιών. Το μικρό αγιοβασιλιάτικο καραβάκι που αρχικά ήταν χάρτινο ή τσιγκνίο έγινε διμετρο σε μήκος και λαμαρινένιο, ενώ προστέθηκαν πάνω του φουγάρα που κάπνιζαν, κόρνες που σφύριζαν και κανόνια που εκपुरοσκορούσαν. Πλέον χρειαζόταν «πλήρωμα»: καπετά-

νιο για να έχει τη γενική επιτοπεία, «θερμαστή» και «πυροβολητή» – και όλοι τους έπρεπε να είναι ντυμένοι σύμφωνα με τη ναυτική ενδυματολογική τυπολογία. Η περιφορά του καραβιού έγινε ένα αυτοσχέδιο θεατρικό και μουσικό δρώμενο με σκηνή τους δρόμους της πόλης και τα κατώφλια των σπιτιών της Χίου. Όπως γράφει γοητευτικά η Στέλλα Τσιροπινά στο πόνημά της: «Οι περιφερόμενοι ολιγομελείς όμιλοι, σαν ένα είδος

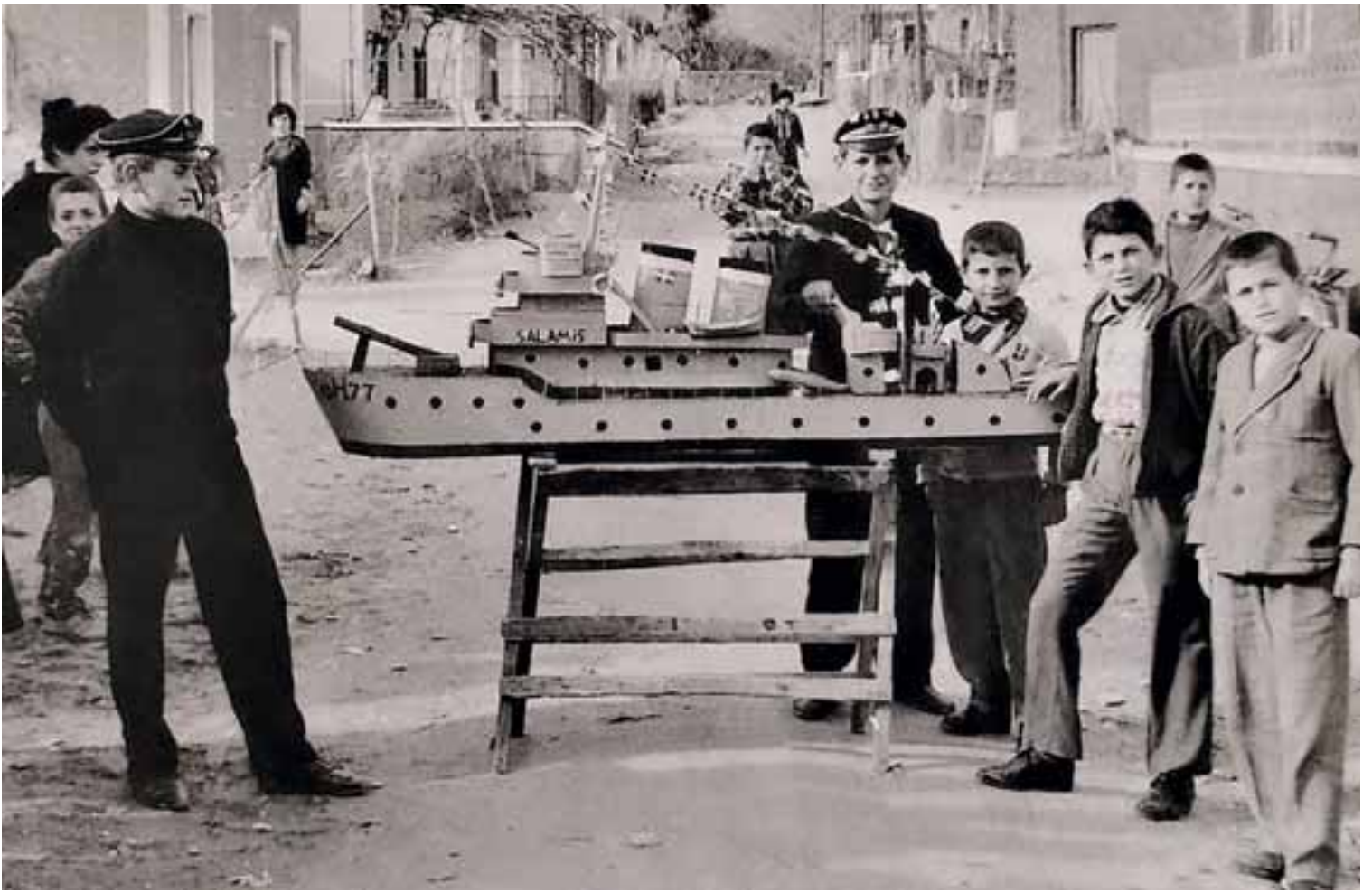

Η «Αλεξάνδρα», σκαρί του Μανώλη Ζώρζου στολισμένο γιορτινά στην προκουμιά της Ερμούπολης, Δεκέμβριος 2022.

Η περιφορά του αποτελεί ένα αυτοσχέδιο αγιοβασιλιάτικο θεατρικό και μουσικό δρώμενο.

μουσικών θιάσων, μεταποιούσαν το «φαίνεσθαι» των καραβιών τους σε «είναι» μιας άλλης πραγματικότητας, όπως ακριβώς συμβαίνει και στη θεατρική σύμβαση».

Μεταπολεμικά το έθιμο έφθινε, καθώς η τηλεόραση μίμκε σε κάθε σπίτι και έστειλε τα καραβάκια στα υπόγεια και στις αποθήκες. Υπήρξε όμως μια αναγέννηση. Με πιο έντονη αυτή τη φορά τη διαγωνιστική του διάσταση, το δρώμενο κέρδισε μια δεύτερη νίκη το 1976, χρόνος που καθιερώθηκε ως εθιμικός διαγωνισμός όπου η βράβευση του «ωραιότερου» πλοιαρίου αποτέλεσε –και ακόμα αποτελεί– ισχυρό κίνητρο συμμετοχής. Από τότε, και κάθε χρονιά, εντυπωσιάζοντας μοντέλα πλοίων σχηματίζοντας έναν μικρό στόλο παραλαύνουν στο κεντρικότερο σημείο της πόλης και προσπαθούν, μαζί με τα «δημιουργικά» κάλαντα που τα συνοδεύουν, να κερδίσουν την πρώτη θέση. Τα πολεμικά καραβάκια ακόμα πρωταγωνιστούν και εμφανίζονται πιο συχνά από τα εμπορικά. Η ιδιαίτερη ναυπηγική τους αποτελεί ξεχωριστό κομμάτι ενδιαφέροντος και έρευνας. Κάποια φτάνουν έως και τα επτά μέτρα μήκος και επιστρατεύονται για την κατασκευή τους επαγγελματίες και ερασιτέχνες ναυπηγοί. Πίσω στην Ερμούπολη –τη θαυμαστή πολιτεία που θεμελιώσαν, κυρίως, οι Χιώτες, προσφεύγοντας εκεί μετά τη σφαγή του νησιού τους το 1822– μιλάμε με κάποιον που έχει και αυτός εντυρώσει στη λαογραφία του τόπου του. Είναι ο Νίκος Σολάρας, που τα τελευταία 44 χρόνια διετέλεσε χοροδιδάσκαλος στο Λύκειο Ελληνίδων Σύρου και πρόσφατα εξέδωσε τη μελέτη «Η μουσικοχορευτική παράδοση της Σύρου». Σύμφωνα με πληροφορίες του, τα καραβάκια της

Αγιοβασιλιάτικο καραβάκι στον προσφυγικό συνοικισμό Αγίας Παρασκευής Καστέλλου Χίου, το 1962.

Ερμούπολη, 2018. Συριανοί μαθητές κρατούν μοντέλο του αντιτορπιλικού «Σαχτούρης». Ανήκει στον ναό του Αγίου Νικολάου και περιφέρεται κατά τον εορτασμό του πολιούχου του νησιού.

«Το καραβάκι των ευχών» του Λυκείου Ελληνίδων Σύρου, μοντέλο του αντιτορπιλικού «Θυέλλα», τον Δεκέμβριο του 2022, στον χώρο του Λυκείου.

Πρωτοχρονιάς αναπαρίσταναν –όπως και στη Χίο– θρυλικά πολεμικά μας πλοία, ενώ όπως μας λέει: «Δύο με τρεις μήνες πριν από την Πρωτοχρονιά φτιαγνόταν το πλήρωμα, που είχε δέκα με δεκαπέντε άτομα: τέσσερις που θαυματούχοι πολιτεία που θεμελιώσαν, κυρίως, οι Χιώτες, προσφεύγοντας εκεί μετά τη σφαγή του νησιού τους το 1822– μιλάμε με κάποιον που έχει και αυτός εντυρώσει στη λαογραφία του τόπου του. Είναι ο Νίκος Σολάρας, που τα τελευταία 44 χρόνια διετέλεσε χοροδιδάσκαλος στο Λύκειο Ελληνίδων Σύρου και πρόσφατα εξέδωσε τη μελέτη «Η μουσικοχορευτική παράδοση της Σύρου». Σύμφωνα με πληροφορίες του, τα καραβάκια της

ραβάκι έβγαине στην Ερμούπολη την παραμονή και ανήμερα της Πρωτοχρονιάς, ενώ υπήρχαν χρονιές που έβγαίναν και δύο καραβάκια». Η περιφορά ξεκινούσε από τα Λαζαρέτα και πήγαινε σε όλα τα σπίτια της Σύρου, ενώ το πλήρωμα τραγουδούσε, έπαιζε μουσική και συγκέντρωνε φιλοδωρήματα. Όπως και στη Χίο έτσι και στη Σύρο λάμβανε χώρα το ίδιο αυτοσχέδιο θεατρικό δρώμενο, ενώ το πολεμικό καράβι είχε κοινά χαρακτηριστικά και στους δύο τόπους. Όπως μας πληροφορεί ο Ι. Σολάρας: «Το μοντέλο του «Ελλην» (που, παρεμπιπτόντως, κυκλοφόρησε στη Σύρο από το 1948 έως το 1958) διέθετε κανονάκι που γέμιζαν με μπαρούτι και σε κε-

Μαθητές κρατούν περίτεχνο μοντέλο του «Αβέρωφ», με το οποίο η ομάδα τους διαγωνίζεται στα «Βαποράκια» της Χίου το 2021.

Καραβάκι με το πλήρωμά του, ακριβώς πριν από την έναρξη του αγεργμού, περί το 1955-56. Η φωτογραφία ανήκει στον Ιάκωβο Σκανδάλη, έμπειρο Χιώτη κατασκευαστή, ο οποίος φαίνεται στα δεξιά.

ντρικά σημεία της Ερμούπολης βαρούσαν και κανονιές».

Όσο περνούσαν τα χρόνια το έθιμο κι εκεί ατόνησε και η αναβίωση ήρθε με πρωτοβουλία του Ι. Σολάρα και με τη βοήθεια του Κ. Μαυρίκου (του ιστορικού Συριανού ναυπηγείου) αλλά και του Νεωρίου Σύρου, όταν φτιάχτηκε νέο καραβάκι που ονομάστηκε «Αβέρωφ» και πραγματοποιήθηκε η περιφορά του, όπως παλιά, την Πρωτοχρονιά του 1992. Το θρυλικό θωρηκτό «Αβέρωφ», που σε μια διαφορετική εκδοχή του «διαγωνίστηκε» πέρυσι με ένα μοντέλο εντυπωσιακής τεχνικής στη Χίο, και που σε ακόμη μία, παλαιότερη παραλλαγή του συνόδευε τα πρωτοχρονιάτικα κάλαντα του Πολεμικού Ναυτικού, τη δεκαετία του '70. Σχετικά μας ενημερώνει ο πλοίαρχος εν αποστρατεία και εικονογράφος Γιώσης Παπαγεωργίου, συνοδεύοντας την εξιστόρησή του με μια ευχετήρια κάρτα της Πρωτοχρονιάς του 1978 που είχε φιλοτεχνήσει τότε με τη σχεδιαστική του δεινότητα. «Στο σχέδιο απεικονίζονται τα παιδιά

μου, εννιά ετών τότε, με το μοντέλο του «Αβέρωφ» ανά χείρας, ο οποίος ανήκε στην μπάντα του Π.Ν. που τον περιέφερε για να λέβισι τα κάλαντα στους επισήμους» – ενώ συμπληρώνει με το γνωστό του χιούμορ: «Αυτός ο «Αβέρωφ» ήταν από... φελιζόλ και σε κακή κατάσταση, και έτσι είχα κληθεί να τον κάνω με τα πινέλα μου γενική επισκευή και δεξαμενισμό!». Γυρνώντας πίσω στην Ερμούπολη συναντάμε ακόμη μία στολισμένη βάρκα –μοντέλο του Μανώλη Ζώρζου–, αυτή τη φορά να στέκεται αναζωογονητικά μπροστά από το νοσοκομείο της πόλης, ενώ στο Λύκειο Ελληνίδων βρίσκουμε ένα υψηλής τεχνικής μοντέλο του αντιτορπιλικού «Θυέλλα», στον Άγιο Νικόλαο έναν υπέροχο «Σαχτούρη» και στη Σχολή Εμποροπλοάρχων ένα μοντέλο του «Ελλην». Τον ίδιο καιρό, στις γειτονιές της Χίου, που περιμένουν με προσδοκία την παραμονή της Πρωτοχρονιάς, προετοιμάζεται ενθουσιωδώς –ανάμεσα σε μικρά θαύματα μικροναυπηγικής– μια εορταστική ναυμαχία εντυπώσεων.

Cyta
Rewards

Ζήσε όσα

αγαπάς

Εξαργύρωσε αστέρια με δώρα και προσφορές σε υπηρεσίες και προϊόντα Cyta, αλλά και σε αγαπημένα διεθνή και τοπικά brands. Λάβε μέρος σε κληρώσεις και διαγωνισμούς για μοναδικές εμπειρίες και απόλαυσε αποκλειστικά προνόμια, μόνο για σένα.

Ανακάλυψε και εσύ τον κόσμο του Cyta Rewards στο My Cyta App.

